ABATELE PRÉVOST

Manon Lescaut

147

BIBLIOTECA
PENTRU TOȚI

Cărţi din literatura franceză
apărute în
Colecţia BIBLIOTECA PENTRU TOŢI

HONORÉ DE BALZAC
César Birotteau
roman
nr. 99 — XVI+336 pag. — 5 lei

VICTOR HUGO
Mizerabilii
roman
5 vol. nr. 136—140 — XXIV+1908 pag. —
25 lei

GUY DE MAUPASSANT
O viaţă
roman
nr. 69 — XVI+312 pag. — 5 lei

EDMOND ROSTAND
Cyrano de Bergerac
comedie eroică
nr. 117 — XXXIX+264 pag. — 5 lei

STENDHAL
Roşu şi negru
roman
2 vol., nr. 93—94 — XXXII+752 pag. —
10 lei

ÉMILE ZOLA
Germinal
roman
2 vol., nr. 50—51 — XVI+796 pag. — 10 lei

Lei 4

ABATELE PRÉVOST

147

BPT

ABATELE PRÉVOST

Manon Lescaut

1962
BIBLIOTECA PENTRU TOȚI
EDITURA PENTRU LITERATURĂ

Traducere de *Alice Gabrielescu*
Prefață de *Paul Miclău*

Histoire de Manon Lescaut et du chevalier des Grieux, par l'abbé Prévost, Paris, G. Charpentier et Cie — Éditeurs, 1886.

PREFAȚĂ

La un veac după apariția cărții *Manon Lescaut*, Alfred de Vigny își exprima, într-un fragment rămas celebru, entuziasmul nemărginit pentru eroină. Au trecut mai bine de două secole de la intrarea în „viața civilă“ a lui Manon Lescaut și a cavalerului des Grieux. Cititorii, iubitori de clasificări, pun pe Manon și des Grieux alături de ilustrele perechi de îndrăgostiți nefericiți cărora le-au dat viață poeții și scriitorii de-a lungul anilor, cum sînt Didona și Eneea, Tristan și Izolda, Romeo și Julieta. Cine este Manon ?

O tînără și frumoasă fată trimisă de părinți, împotriva voinței ei, la mînăstire ; aceștia voiau „să pună frîu poftei ei de plăceri“. E salvată însă de un tînăr seminarist, asupra căruia farmecul ei are înrîurirea unei vrăji. Nu după multă vreme, Manon se lasă cucerită de un personaj bogat și încearcă să se descotorosească de iubitul ei. Acest fapt exprimă esența temperamentului și caracterului eroinei. Deci, o femeie de moravuri ușoare, am putea spune. E adevărat, dar nu de ajuns ; cînd vede pe des Grieux după o lungă despărțire, aleargă imediat la el și e mișcată adînc de întîlnire. Un suflet complex, în care dragostea se cere sprijinită de lux și petreceri, aceasta e Manon. În fața fastului, uită de dragoste. În prezența dragostei, renunță la favorurile altora.

Manon Lescaut e pusă de autor în situaţii deosebite. Comportarea şi faptele ei, în anumite împrejurări, sînt pentru des Grieux sfîşietoare. Dar Manon este un sincer nevinovat demiurg al tragediei. Elementul tragic reprezintă tonalitatea generală a lucrării. Efectul dureros al comportării lui Manon revine ca un leit-motiv, pentru că de fiecare dată acelaşi mecanism e pus în joc : infidelitatea determinată de setea de lux. În final, mobilul declanşării celui mai înalt grad de tragism este însă patetic ; lucrarea se încheie într-o apoteoză tristă, îndurerată.

Pentru ca faptele eroinei să producă asemenea efecte era necesar ca ea să găsească un partener cu o sensibilitate deosebită. Şi într-adevăr des Grieux e înzestrat cu o structură sufletească delicată ; fiinţa lui întreagă primeşte ecourile nefericitei experienţe de dragoste pe care o încearcă. E predispus, prin determinarea pasională iniţială, să selecteze notele chinuitoare, amplificîndu-le.

Am greşi, însă, dacă ni l-am închipui pe cavaler ca pe un nefericit inactiv. El este, dimpotrivă, un om de acţiune : se frămîntă pentru realizarea fericirii, folosind o gamă variată de mijloace. Este iscusit şi întreprinzător. Nu se dă în lături să utilizeze, atunci cînd nu vede altă scăpare, înşelătoriile la jocul de cărţi, corupţia şi chiar crima. Aceasta, numai pentru păstrarea iubitei. Dar edificiul ridicat cu atîta dăruire de sine se prăbuşeşte repede la încercări foarte mici. De aci, nota de fatalism tragic, sub semnul căruia cavalerul se vede silit să trăiască.

*

Autorul acestei mereu inedite poveşti de dragoste este un ecleziast — abatele Prévost. Lumea i-a şi uitat numele întreg : Antoine-François Prévost d'Exiles. Cleric prin formaţie, căci prin vocaţie : *„...nu eram de loc potrivit pentru viaţa monahală, iar toţi cei care au cunoscut taina vocaţiei*

mele n-au prevestit nicicînd lucruri bune despre ea", declară însuşi Prévost.

S-a născut în aprilie 1697 la Hesdin în provincia Artois. Tatăl său era procuror regal în oraş. La 14 ani îi moare mama. Pentru educaţie este trimis la colegiul iezuiţilor din oraşul natal, apoi la colegiul „Harcourt" din Paris. Mediul părintesc (tatăl său era puţin rigid, cam aşa cum apare în roman tatăl lui des Grieux), educaţia la iezuiţi erau semne că adolescentul va deveni un instruit şi cumsecade călugăr. Era talentat şi prindea uşor tîlcul cărţilor. A dovedit, mai tîrziu, că-şi însuşise cunoştinţe serioase, mai ales în domeniul istoriei şi al filologiei clasice.

Dar iată că numai la vîrsta de 16 ani părăseşte locaşul monahicesc şi se înrolează ca voluntar în armată. Lucrul nu trebuie să surprindă, deoarece viaţa bisericească era tot un fel de a face carieră. Însă nici armata nu fu pentru tînărul Prévost un mijloc de realizare a gîndurilor lui. De aceea se întoarce din nou la iezuiţi, unde munceşte cu entuziasm.

Curînd însă se plictiseşte şi se îndreaptă iarăşi spre armată. Este un tînăr prezentabil, cu evidente calităţi spirituale. O figură expresivă, discret senzuală. Capul blond, sub fruntea largă, ascundea o imaginaţie puternică.

O dragoste nefericită îl face să părăsească viaţa militară şi mondenă. Gîndul i se întoarce a treia oară la mînăstire. Cum la iezuiţi nu mai îndrăzneşte să revină, ajunge la fraţii benedictini. Tînărul Prévost avea, la 22 de ani, o experienţă de viaţă destul de bogată.

După ce slujeşte ca preot în diferite oraşe (Rouen, Amiens), distingîndu-se prin vervă şi talent oratoric, e chemat în cele din urmă la Paris, la mînăstirea Blancs-Manteaux, pe vremea aceea un centru jansenist puternic. Contactul cu jansenismul nu va fi fără urmări pentru modul de a concepe şi a descrie viaţa. În 1727 îl găsim la Saint-Germain-des-Prés, unde întreprinde numeroase cercetări ecleziastice.

Din această perioadă datează începutul activității literare a abatelui Prévost. În 1728 publică primele două volume din *Mémoires et aventures d'un homme de qualité qui s'est retiré du monde (Memoriile și aventurile unui om de familie care s-a retras din lume),* un roman de aventuri și de dragoste. Memoriile s-au bucurat de la început de un succes deosebit. Mai întîi, pentru că autorul știe să antreneze și, ceea ce e mai important la acea vreme, să înduioșeze. Apoi, în volume se găsesc unele aluzii răutăcioase la personaje din înalta societate, fapt care satisfăcea gustul pentru scandal al unei anumite categorii de cititori.

Mediul meschin, mediocru și ipocrit al clerului nu poate fi suportat multă vreme de călugărul literat. Pleacă și de la benedictini, dar este urmărit o vreme de superiori. De altfel, în toată cariera sa clericală, Prévost nu s-a înțeles bine cu confrații și superiorii. Îl acuzau sau îl bănuiau de trădare. Cînd benedictinii protestează împotriva plecării lui, iată cum le răspunde Prévost : *„Nu mă forțați să vă dau un spectacol în public. S-ar putea reînvia* Provincialele [1], *e nedrept ca numai iezuiții să fie obiectul lor ; veți cumpăni dacă am să izbutesc într-un astfel de stil.“* Situația e limpede : autorul amenință cu răzbunarea publică prin mijloace literare.

Prévost părăsește însă Franța și se stabilește în Anglia. Gestul lui nu e surprinzător. Pentru păturile de intelectuali cu vederi largi, Anglia începuse să fie un punct de atracție chiar înainte de publicarea de către Voltaire a *Scrisorilor filozofice,* în care marele iluminist făcea elogiul libertăților burgheze din insulă. Aceste motive și altele personale l-au atras și pe abatele Prévost. Intră ca pre-

[1] Aluzie la așa-zisele *Lettres d'un provincial* sau *Les Provinciales (Scrisorile unui provincial — Provincialele),* scrise de Pascal în 1656—1657 împotriva iezuiților și moralei lor. Datorită ascuțimii criticii și stilului plin de vigoare, *Provincialele* au avut un mare răsunet (n. a.).

ceptor într-o familie sus-pusă. Important este că scriitorul cunoaşte realităţile sociale şi culturale din Anglia, lucru care se reflectă şi în romanele sale.

În 1730 trece în Olanda, unde găseşte condiţii mai bune pentru publicarea lucrărilor sale. Astfel, scoate patru volume din romanul *Cleveland,* precum şi trei volume din *Memoriile unui om de familie.* Al şaptelea apare în 1731 ; el conţine şi relatarea dragostei dintre Manon Lescaut şi cavalerul des Grieux. Autorul avea atunci 34 de ani. *Memoriile* povestesc viaţa unui marchiz. Mobilul iniţial al acţiunii este o dragoste a acestui marchiz, împiedicată de tatăl lui. Acţiunea e încărcată cu nenumărate aventuri, trăite sau povestite de personaje : răpiri, atacuri, omoruri, evadări, sinucideri, dueluri, morţi misterioase. Marchizul e dezmoştenit. Urmează călătorii în Olanda, în Germania şi chiar la Constantinopol. Introducerea turcilor în romanele de aventuri era la modă pe acea vreme. La un moment dat, marchizul se retrage într-o mînăstire. Acţiunea e purtată şi la Madrid, şi la Lisabona, şi în Anglia, fiind în permanenţă alimentată cu întîmplări „neprevăzute", din care nu lipsesc căsătoriile încurcate, dar nici hoţii şi piraţii.

În acest ansamblu de aventuri e plasat şi episodul dintre Manon Lescaut şi des Grieux. Înainte de plecarea în Spania, marchizul întîlneşte la Passy pe des Grieux însoţind căruţa cu deportate, printre care se afla şi Manon. Cînd se întoarce din Anglia, la Calais, marchizul reîntîlneşte pe des Grieux şi ascultă de la acesta povestea de dragoste care va forma mai tîrziu substanţa unei cărţi de sine stătătoare.

În 1733 abatele Prévost părăseşte Haga, însoţit de o femeie care se pare că avusese un trecut îndoielnic. Fapt este că se certase cu toată lumea pentru ea şi contractase o mulţime de datorii. Se stabileşte din nou la Londra, pentru a-şi îndrepta situaţia materială. Aici scoate ziarul *Pour et Contre (Pentru şi contra).* Apariţia acestuia se în-

tinde pe o perioadă de şapte ani (296 de numere) şi cuprinde părerile personale ale autorului despre ştiinţă, literatură şi artă. Sub diferite forme, autorul jurnalului vorbeşte destul de des despre sine însuşi.

Istoria literară n-a putut stabili exact dacă abatele Prévost a ticluit sau nu o scrisoare de schimb pentru a ridica nişte bani în numele tatălui fostului său elev. Duşmanii lui personali au făcut mare vîlvă în jurul falsului. Oricum, Prévost fu arestat ; acuzaţia de fals era foarte gravă, iar la ea se adăuga scopul, socotit imoral. Dar după cinci zile acuzatul e pus în libertate. Iată ce spune cu acest prilej Prévost despre sine în *Pentru şi contra*, sub numele de Médor : „*Acest Médor, atît de îndrăgit de drăguţe, e un om cam la 37—38 de ani, pe faţa şi în firea căruia se văd urmele vechilor lui necazuri, care petrece cîteodată săptămîni întregi în camera lui de lucru şi studiază în fiecare zi timp de şapte sau opt ceasuri, care rareori caută prilej de bucurii, rezistînd chiar la cele ce i se oferă, care preferă un ceas de discuţii cu un prieten de bun-simţ în locul a tot ce poartă numele de plăceri lumeşti şi petreceri ; politicos, de altfel, ca urmare a unei foarte bune educaţii, dar puţin galant, blînd din fire, dar melancolic ; în sfîrşit, sobru şi măsurat în conduita sa. M-am zugrăvit fidel, fără grija de a şti dacă acest portret îmi măguleşte amorul propriu sau mi-l răneşte.*" O mărturisire în stilul lui Montaigne.

După atîtea peregrinări, abatele Prévost se întoarce în Franţa. Publicul îl primeşte foarte bine ; se bucură de admiraţie, de favorurile unor persoane din înalta societate.

De aici înainte viaţa abatelui Prévost este mai puţin agitată. Continuă să publice lucrări literare, dar preocupările lui îmbrăţişează domenii mult mai întinse. De pildă, multă vreme s-a ocupat de elaborarea unei *Istorii generale a călătoriilor*.

Merită să fie amintite aici şi traducerile pe care Prévost le face din Richardson între 1742 şi 1758 ; astfel, el face

cunoscute publicului *Pamela*, *Clarisse Harlowe* și *Grandisson*. De fapt avem de-a face cu o prelucrare a romanelor traduse ; Prévost înlătură unele amănunte care încarcă inutil originalul. El este, deci, unul din autorii care au contribuit la popularizarea în Franța a literaturii engleze la mijlocul secolului al XVIII-lea ; la traduceri trebuie adăugată și activitatea de publicist a lui Prévost. În jurnalul *Pentru și contra* el analizează unele drame de Shakespeare, publică fragmente traduse din comediile contemporane, unele lucrări ale lui Swift.

Creația engleză aducea în atmosfera literară din Franța un aspect inedit ; la scriitorii englezi viața sufletească a eroilor este exprimată cu mijloace noi. Dragostea e privită ca o pasiune fatală, care trezește în cititor o atitudine de compasiune, de înduioșare. Prin propriile lui lucrări și prin traduceri, Prévost se alătură celorlalți oameni de litere și de artă în general care au dezvoltat mișcarea literară cunoscută sub numele de preromantism francez.

La 57 de ani Prévost se retrage la țară, în apropiere de Chantilly, unde duce o viață liniștită, ocupată de studii și reculegere. În toamna anului 1763, cînd se întorcea acasă, într-o după-amiază, este lovit de un atac de apoplexie ; moare brusc, la marginea drumului. Printre alte legende inventate mai tîrziu pe socoteala abatelui Prévost a fost și una care pretindea că el mai trăia încă în timpul autopsiei.

*

Istoricii literari au putut observa cu ușurință că între viața autorului și a lui des Grieux sînt multe asemănări ; s-a mers chiar pînă la analiza unor amănunte în această privință. Astfel, eroul se retrage din seminar, ca și autorul. Viața petrecută în seminar, în diferite mînăstiri, activitatea de preot a lui Prévost se va reflecta în disputele pe care des Grieux le are cu prietenul său Tiberge.

Lescaut — fratele eroinei — este reflexul, în roman, al experienţelor militare ale abatelui. Autorul nu va fi fost străin de atmosfera descompusă care domnea printre unii dintre militari. Chiar mobilul acţiunii romanului a fost explicat prin dragostea nefericită pe care a avut-o Prévost în tinereţe, mărturisită într-un pasaj din romanul *Cleveland* : *„Sfîrşitul nenorocit al unei legături prea gingaşe mă duse la mormînt"*.

S-au descoperit documente care ar putea explica multe fapte din roman. Astfel, au fost găsiţi doi ofiţeri cu numele de des Grieux, un preot numit Tiberge ; pentru sfîrşitul romanului a fost descoperit un cavaler care în 1715 a fost dus cu soţia în colonia franceză de pe Mississippi, Louisiana.

S-au găsit şi unele surse engleze privitoare atît la des Grieux, cît şi la Manon. Aceasta apare într-un roman englez tot ca necredincioasă iubitului ei ; acelaşi roman conţine răpiri, trimiteri la închisoare.

Fapte din viaţa personală a autorului se găsesc şi în alte lucrări ale lui. Tot atît de uşor însă s-au pus în lumină şi diferenţele dintre soarta autorului şi a personajelor [1], ceea ce a făcut pe cercetători să renunţe la ideea că *Manon Lescaut* ar fi un roman autobiografic sau cu cheie. Este vorba, de fapt, de o experienţă de viaţă, bogată şi plină de semnificaţii, însoţită, la autorul nostru, de o imaginaţie vie. El ştie să transpună fapte reale într-un univers nou, creat de el. Lumea al cărei făuritor este abatele-scriitor oglindeşte fidel, pînă în amănunte, „originalul", deosebindu-se de el doar prin respiraţia artistică comunicată de text.

Ce înţeles dă autorul acestui colţ de lume, venit din existenţa reală şi din fantezie ? Din şirul de evenimente care survin în carte, cititorul desprinde ideea de bază : cei doi eroi îşi caută fericirea. Idealul lui des Grieux este

[1] Vezi Eugène Lassère, *Manon Lescaut de l'abbé Prévost*, Paris, 1930, pp. 42—44.

consumarea pasiunii pe care o nutreşte pentru Manon. Cînd e părăsit, patima dragostei îi dă noi energii : se frămîntă, amplificînd şi schimbînd sensul situaţiei, se angajează în acţiuni pline de risc. Nefericirea din cauza dragostei neîmpărtăşite în întregime i se pare la un moment dat chiar ca un atribut al propriei sale existenţe.

Fiinţa care determină în destinul lui des Grieux atîtea răsturnări de valori se trăgea, după cum spune însuşi cavalerul, „*dintr-o femeie de rînd*“ şi era măgulită de a-l fi cucerit. O astfel de situaţie este nouă în istoria literară. Secolul anterior cunoscuse într-adevăr creaţii literare în care pasiunea era centrul acţiunii. Dar eroii capabili de asemenea manifestări erau reprezentanţii „vîrfurilor“ societăţii, aşa cum cerea marea tragedie, de pildă. În roman este tratată dragostea manierată, ca la domnişoara de Scudéry, sau se face multă analiză psihologică, ca la doamna de La Fayette.

Tendinţa realistă, populară e reprezentată de Charles Sorel, care aduce în lucrările sale oameni de rînd, întărindu-se în veacul următor prin Lesage. Dar operele acestora nu se ocupă în special de dragoste, ele sînt, în primul rînd, satirice. La Prévost întîlnim pentru prima dată o pasiune declanşată de un reprezentant al stării a treia, pasiune tulburată de urmările unei conduite libertine.

Aceasta se explică prin momentul în care e plasată acţiunea, şi anume în timpul Regenţei, care a urmat după moartea lui Ludovic al XIV-lea. Burghezia îşi arătase încă de mult forţa economică. Pe această forţă se menţinea atunci statul de organizare feudală. Pe plan moral atitudinea celei mai puternice clase — burghezia — reflecta întreaga perspectivă a epocii. Clasă optimistă, menită să împingă evoluţia progresivă a societăţii, plină de încredere în viitor, burghezia se afla în prima jumătate a veacului al XVIII-lea la apogeul dezvoltării ei înainte de a prelua puterea în a doua jumătate a aceluiaşi veac.

O armată de oameni de cultură, îndeosebi ideologi, fac ultimele pregătiri înainte de revoluţie, şi printre ei, locul de frunte îl ocupă enciclopediştii. Ca mod de viaţă, burghezia învăţase, pe baza moralei ei proprii, să trăiască într-un anturaj de plăceri şi lux, al cărui model îl găsea în cercurile aristocrate. Aceasta elaborase un cod al vieţii de înaltă societate, plin de convenienţe, dar şi de fast şi plăceri. Liberă de prejudecăţile care anchilozaseră nobilimea, burghezia se eliberează de convenienţe, preluînd însă gustul petrecerilor rafinate, statornicit de feudali. Manon Lescaut este simbolul unei astfel de atmosfere sociale, iar des Grieux e reprezentantul oamenilor de familie bună care se încadrează în noul mod de viaţă inaugurat de burghezie.

Deşi abatele Prévost e un predecesor al romanticilor şi naturaliştilor în prezentarea femeii de moravuri uşoare, el creează în *Manon Lescaut* ceva mai mult decît o poveste melodramatică, lacrimogenă sau brutal realistă; cunoscător al variatelor şi complexelor aspecte de viaţă din epoca lui, scriitorul înfăţişează o sinteză a moravurilor şi aspiraţiilor unei anumite pături din starea a treia. Setea de bogăţie nu înseamnă la Manon decădere. Ea nu simte nevoia organică a unui fast în sine, cum îl concepeau aristocraţii. Vrea numai să nu se plictisească; categoria socială din care face parte e formată mai ales din oameni de acţiune. În mentalitatea unei femei uşuratice din timpul Regenţei, această mobilitate se interverteşte în tendinţa de a obţine satisfacţiile vieţii mondene, chiar relativ moderate. Iată caracterizarea pe care i-o face însuşi des Grieux: „*Manon avea o fire ciudată. Nici o femeie n-a iubit banii mai puţin ca ea; dar nu putea să-şi afle liniştea dacă se gîndea că-i vor lipsi. Îi trebuiau necontenit plăceri şi distracţii. Dacă ele n-ar fi costat nimic, ea nici nu s-ar fi atins de bani. Nici măcar nu întreba cît am cheltuit din banii noştri şi cît ne-a mai rămas, totul era să-şi petreacă plăcut ziua; ...cu nimic n-o mulţumeam mai uşor decît căutîn-*

du-i în fiecare zi petreceri pe gustul ei. Avea neapărată nevoie să fie ocupată cu distracţii."

Manon se socoate cinstită reclamîndu-şi dreptul la acest tip de fericire, ea se crede sincer nevinovată. Se miră chiar că pasionatul ei iubit nu realizează simplitatea mecanismului : pentru a obţine plăcerile lumeşti sînt admise înşelătoriile în dragoste şi afaceri (pe care i le recomandă concret cavalerului), şi lucrul acesta e primordial ; dragostea pornită din inimă nu este înlăturată nici cînd Manon preferă lui des Grieux un oarecare financiar bogat. După socotelile ei, este chiar susţinută, întrucît, fără bani, orice perspectivă e închisă. Cînd iubitul ei e bogat, Manon e desăvîrşită : ea inspiră dragoste profundă şi nu are alt gînd decît fericirea lor. Dar cînd e lipsit de bani, sentimentul care părea atît de curat e trecut în surdină ; nici pasiunea violentă a lui des Grieux n-o poate răscoli, pentru că existenţa ei se deplasează la alt nivel — viaţa mondenă spre care e atrasă magic.

Relaţiile de bani îşi pun pecetea pe orice idealuri ; dacă burghezia, ca o clasă tînără, e conştientă de valoarea sentimentelor pure, ea nu vede totuşi opoziţia ireductibilă dintre acestea şi relaţiile sociale pe care le introdusese. Manon Lescaut îi pretinde cavalerului să socoată purtarea ei ca fiind o dialectică firească a lucrurilor, ceea ce de fapt este o denaturare. Dar pentru a înlătura suferinţele determinate de atitudinea iubitei sale, lui des Grieux nu i-a fost de loc greu să treacă la încercări necinstite de a procura bani. Cu această ocazie autorul îşi pune eroul în diferite situaţii care, prin integrare, alcătuiesc un tablou al realităţilor din vremea lui. De fiecare dată Manon e sedusă de averea şi luxul pe care i-l oferă nişte oameni de afaceri (burghezi sau nobili îmbogăţiţi) — financiari, cum li se spunea pe atunci. Dacă îi comparăm, de pildă, cu Turcaret, observăm o evoluţie evidentă. Capitaliştii Regenţei trecuseră prin combinaţii băneşti mai complicate, care cereau un anumit rafinament. E suficient să amintim siste-

mul financiar practicat de Law şi urmările lui pentru cercuri de afaceri foarte largi. Sîntem departe deci de bădărăniile lui Turcaret. De aceea Manon cedează uşor acestei bogăţii, însoţită de un anumit farmec. Un nou amant bogat poate fi chiar propriul fiu al bătrînului de G. M., care aruncase pe Manon la „L'Hôpital général", şi pe des Grieux la închisoarea „Saint-Lazare". Aceasta nu împiedică pe Manon să se înţeleagă destul de bine cu fiul persecutorului ; pentru a-l consola pe des Grieux, cei doi îi trimit ca plocon pe fosta amantă a lui de G. M.-junior. Ne găsim deci în faţa unor moravuri pe care noile relaţii sociale le consfinţiseră ca obişnuite în epoca Regenţei. Autorul atrage atenţia că asemenea apucături le au şi nobilii, şi chiar clericii ; se fac aluzii directe la personaje reale. Clericii, înşişi episcopii întreţin amante, ei *„ştiu să împace de minune o metresă cu un beneficiu"*.

Atmosfera e completată de prezentarea unor instituţii generate de moravurile descompuse. „Saint-Lazare" este o închisoare clericală pentru tinerii de familie care au greşit drumul bunelor purtări. Des Grieux se înspăimîntă cînd află că va fi adus aici. Tinerii erau supuşi unor torturi în adevăratul înţeles al cuvîntului, printre care, curentă, era bătaia cu biciul. De aceea, pentru a scăpa, el va folosi toată dibăcia de care e în stare, linguşirea şi ipocrizia, iar în clipa hotărîtoare, va recurge la ameninţări cu pistolul şi chiar la crimă.

Nu mai puţin îngrozitor era „L'Hôpital", un fel de azil pentru năpăstuiţi, infirmi, cerşetori, săraci nenorociţi, fete decăzute. Tratamentul acestora din urmă era de-a dreptul brutal ; erau rase în cap, persecutate. O dată intrate aici, le aştepta moartea sau deportarea în ţinuturile îndepărtatului Mississippi. Arestarea şi închiderea în acest loc de exterminare era de multe ori arbitrară. Un personaj bogat, sus-pus, ordona prefectului de poliţie să aresteze pe cineva, şi ordinul era executat fără drept de apel. Aşa se întîmplă de două ori cu eroii cărţii lui Prévost — prima

dată sînt duşi la locurile pomenite mai sus, a doua oară la închisoarea „Châtelet" („Le Petit-Châtelet").

Deşi nu avem descrieri ca la Balzac, totuşi în roman sînt pomenite diferite feluri de distracţii de la începutul secolului al XVIII-lea. Manon vrea cu orice preţ să meargă la Operă, la spectacole în general. Un domeniu care ocupă un loc important în acţiunea romanului este jocul de cărţi. Nu ni se înfăţişează personaje jucînd, dar autorul are de multe ori prilejul să ne vorbească despre jocurile de noroc, o adevărată plagă socială în acea epocă. La Paris, pe vremea aceea, erau zeci de case de noroc, multe dintre ele clandestine. Proprietarii lor cîştigau sume fabuloase. Înşelătoria era ceva obişnuit. Cavalerul des Grieux îşi însuşeşte tehnica trişării pentru a face rost de banii atît de necesari iubitei sale. Cel care îl introduce în mediile descompuse ale jucătorilor de cărţi e fratele lui Manon, unul dintre ofiţerii de gardă de pe atunci. Exista un corp militar special, a cărui ocupaţie consta doar în a face escortă, membrii acestui corp îndeletnicindu-se mai ales cu treburi îndoielnice. Lescaut însuşi apare în roman ca un tip descompus : trăieşte prin mijloace necinstite, ar vrea ca sora lui să-l întreţină pe socoteala amanţilor şi-l sfătuieşte pe cavaler să accepte şi el acest lucru. Pune la cale cu cei doi eroi jefuirea bătrînului de G. M. Este el însuşi ucis de un rival la jocul de noroc. Tot la soldaţi din corpul de gardă face apel des Grieux cînd vrea să-l reţină o noapte pe tînărul de G. M., pentru a petrece cu Manon în casa acestuia şi a-l jefui. Cînd vrea să atace convoiul de deportate în care se găsea Manon, des Grieux se adresează aceluiaşi soi de oameni.

Romanul *Manon Lescaut* este interesant şi din punctul de vedere al reflectării deportărilor ca realitate istorică. La începutul secolului, deportările în America deveniseră foarte obişnuite. Se formau convoiuri întregi mai ales din condamnaţi, destinaţi să populeze ţinuturile franceze de dincolo de Ocean. Condiţiile de transport şi de viaţă în

general erau din cele mai grele ; hrana era neîndestulătoare, hainele murdare. În colonii mîna de lucru lipsea ; pentru deportații instalați acolo se aduceau soții din Franța. În cartea lui Prévost e surprins momentul recrutării lor dintre fetele de moravuri ușoare. De fapt, și aici se făceau abuzuri.

Colonia în care e dusă Manon, însoțită de cavaler, este o așezare mizerabilă, alcătuită dintr-un mic număr de colibe, realitate care vine în contrast izbitor cu reclamele colonialiștilor din metropolă. Cu unele rezerve, abatele Prévost se dovedește și de data aceasta un bun cunoscător al faptelor. Prin descrierea coloniei franceze din America, el ne apare azi ca un precursor al romanului exotic francez. În privința atitudinii față de indigeni, autorul se situează pe o poziție înaintată. Fără a-i vedea în mod idilic ca pe niște oameni desăvîrșiți, el continuă o anumită tradiție formată printre filozofi și moraliști și anume aceea de a-i socoti pe sălbatici oameni cinstiți, lipsiți de viciile metropolei : *„Departe de ei furiile avariției care-l stăpînesc pe de G. M., departe ideile caraghioase despre onoare care mi-au făcut un dușman din tata. Sălbaticii n-au să stingherească doi îndrăgostiți, pe care-i vor vedea că trăiesc tot atît de simplu ca și ei"*, își spune des Grieux.

Ca și numele întreg al autorului, lumea a uitat repede titlul inițial al cărții. Pe coperta primei ediții apărea de altfel doar titlul încurcatului roman de aventuri *Memoriile și aventurile unui om de familie care s-a retras din lume*, tomul al șaptelea, la Amsterdam, pe cheltuiala companiei, 1731. Publicat separat, romanul se va numi *Povestea cavalerului des Grieux și a lui Manon Lescaut*, și de-abia la ediția definitivă din 1753 autorul va adopta titlul cunoscut azi peste tot de *Manon Lescaut*.

Sînt în istoria literară cărţi cît se poate de bine realizate sub raportul înfăţişării personajelor, şi totuşi impresia dominantă pe care o produc provine din alt aspect, supraordonat oarecum destinelor particulare ale eroilor. Citind *Război şi pace*, ai convingerea la un moment dat că personajele principale au existat aievea, că fac parte din cercul restrîns al cunoştinţelor tale apropiate; participi sufleteşte la ridicarea şi căderea lor. Cu toate acestea, s-a spus, pe bună dreptate, că eroul principal al celebrului roman tolstoian e poporul. Soarta şi puterea acestuia determină de fapt întreaga desfăşurare a epocii istorice relatate şi implicit şi evoluţia personajelor create de autor. Astfel de judecăţi se plasează la un nivel foarte înalt de generalizare, dar tocmai prin aceasta ele merg la esenţa fenomenului discutat. Cartea abatelui Prévost poate fi interpretată într-un fel analog.

S-a spus că nu Manon Lescaut este personajul principal al cărţii, în ciuda titlului dat de autor ediţiei definitive. Şi judecînd aşa, putem spune că nici des Grieux nu este eroul la care am putea reduce toate sensurile romanului. Interesul cărţii reiese din contradicţia dintre pasiunea cavalerului şi imposibilitatea satisfacerii ei depline, dintre înclinaţia spre plăcere a lui Manon şi lipsa mijloacelor materiale de realizare a acestor plăceri. Amîndoi eroii sînt frămîntaţi de neputinţa împlinirii idealului. Din carte se desprinde impresia că personajele principale sînt, prin personificare, categorii de plăcere şi pasiune. Autorul este foarte departe de alchimia literară medievală, care trata problemele de viaţă sentimentală prin personificarea categoriilor, ca şi de preţiozitatea secolului clasic, cînd autorii populau o geografie închipuită cu subtile concepte galante. Dar sentimentele celor doi tineri, în special în privinţa cavalerului, sînt atît de puternice, încît prin caracterul lor excesiv provoacă durere. O umbră de fatalism planează asupra soartei pasionatului cavaler. Pasiunea, otravă puternică şi constantă, se supraordonează eroilor

şi faptelor lor; ea dă unitate personalităţii lui des Grieux, care, altfel, apare în împrejurări destul de variate, schimbîndu-şi des firea în scopul asigurării libertăţii şi banilor: generos, nevinovat, apoi disperat, lipsit de scrupule, ipocrit şi criminal, culminînd cu suprema dăruire de sine.

Consideraţiile lui des Grieux asupra fatalismului situaţiei lui, caracterizată prin slăbiciune faţă de o pasiune fără margini, apropie pe abatele scriitor de concepţia jansenistă; sînt pagini în carte la care ar fi subscris Pascal sau Racine.

În realitate însă nu avem a face cu o notă cazuistică dominantă, chiar dacă ar fi vorba de un înţeles bun al termenului. Eroii stăpîniţi de tendinţa spre fericire, pasionaţi, îşi caută fericirea, se zbat pentru realizarea cît mai deplină a pasiunii însăşi. Ei se găsesc sub semnul unei morale naturale, sănătoase, pe care a introdus-o în viaţa spirituală a umanităţii burghezia în ascensiune. Am văzut cum această morală apare însă denaturată de relaţiile de bani; deşi progresistă, burghezia fiind o clasă exploatatoare, nu poate elabora o morală desăvîrşită chiar în epoca ei, ca să spunem aşa, eroică. Însă valoarea principiilor morale burgheze, după care se conduc şi eroii lui Prévost, nu trebuie judecată în sine, ci în opoziţie cu vechea morală, susţinută de ideologia şi instituţiile feudale.

Fericirea pe care o concep eroii cărţii este de natură pămîntească. Ea vine însă în contradicţie cu preceptele feudalo-bisericeşti. În roman această contradicţie e permanentă; iar în favoarea moralei naturale, laice, sînt mereu faptele şi spusele eroilor, în special ale lui des Grieux. Foarte tînăr, cu o fire sensibilă şi arzătoare, generos, deşi crescut la mînăstire, des Grieux devine repede victima unei pasiuni tulburătoare. O pasiune sinceră, umană şi tragică, care îl face pe cavaler mai apropiat de noi decît pateticii eroi romantici, stăpîniţi de înflăcărări sentimentale de multe ori prea sonor exprimate.

Noul său mod de a concepe viaţa, prin prisma unei patimi promiţătoare de înalte fericiri pămînteşti, vine însă repede în conflict cu realităţile care sînt expresia unor concepţii învechite. Astfel, el trebuie să o scape pe Manon de mînăstire. Pentru aceasta va trebui să-şi înşele pe cel mai bun prieten, Tiberge, coleg de seminar ; în toată cartea, des Grieux are dispute cu generosul său prieten, care încearcă să-l întoarcă la „virtutea" ascetică, mistică. Ascetismul e condamnat însă textual de cavaler ; iată ce-i spune el lui Tiberge într-o replică care seamănă cu o pledoarie : *„Poţi pretinde că virtutea e scutită de suferinţe, de piedici şi de nelinişte ? Ce nume dai atunci închisorilor, crucificărilor, supliciilor tiranilor ? Ai să repeţi, ca misticii, că tot ce chinuieşte trupul devine o fericire pentru suflet ? N-ai îndrăzni, e un paradox fără noimă ! Fericirea pe care mi-o arăţi e deci amestecată cu mii de suferinţe, sau, mai precis, nu-i decît un păienjeniş de nenorociri, prin care te sileşti să străbaţi la lumină."*

Asemenea dispute sînt foarte numeroase în roman. Insăşi redactarea replicilor ne arată că autorul nu era străin de controversă. Ni-l închipuim pe abatele rătăcitor cum se frămîntă în rezolvarea contradicţiei dintre viaţa ascetică şi înclinaţiile naturale. Disciplinat şi studios, cum am văzut, dar şi furat de dezlănţuiri pasionale.

Tiberge, moralist, propovăduitor al „bunelor" virtuţi creştineşti, este însă mai complex decît l-au înţeles unii. El este, în primul rînd, un mare prieten al lui des Grieux, gata oricînd la sacrificii. De dragul lui, dar şi din interes, cavalerul îl va face să creadă cîteodată că s-a mîntuit de boala dragostei.

Revenirea la „virtute" este însă o iluzie : după un an de seminar, e suficientă o scurtă întîlnire cu Manon, pentru ca des Grieux să plece împreună cu ea. Cînd prietenul său îi oferă ultimele economii, cavalerul se simte ruşinat şi se crede cîteva clipe cucerit de idealul creştin-monahal, predicat cu multă vervă de Tiberge. Dar

lupta e uşoară şi ţine puţin; eroul se miră că a putut ezita. Manon îi poate oferi o fericire omenească prin dragoste. *„O, zei, de ce să numim lumea un lăcaş al durerilor, cînd în ea poţi să guşti cele mai dulci desfătări ?“* spune cavalerul.

La înălţimea pasiunii înrobitoare a lui des Grieux, Manon se va ridica numai în clipa cînd e copleşită de generozitatea lui supremă. În disputa care a avut loc în jurul cărţii, Prévost arată că romanul lui este în fond de o înaltă ţinută morală. Înfăţişînd viciul, cartea avertizează asupra pericolului de a te lăsa mînat la voia întîmplării de patimi. Înţelegerea profundă de către Manon a sacrificiului cavalerului vine în întîmpinarea tendinţei morale care pînă aici era numai dedusă. Manon îşi dă seama că a fost o victimă. Scopul ei acum este doar o dăruire desăvîrşită. În America, cei doi amanţi visează o viaţă simplă, liniştită, consfinţită chiar de o atmosferă cucernică. Dar vitregia soartei îi pîndeşte şi aici. Guvernatorul e mai crud decît îşi închipuiau, el tratează pe Manon ca pe o sclavă. De unde duelul cu nepotul guvernatorului şi apoi tragica fugă în pustiu. Autorul ar vrea să spună că nici încadrarea în formula morală admisă oficial nu e suficientă pentru realizarea unui ideal pasionat; organizarea socială are mereu rezerve pentru a tăia aripile avîntaţilor lui eroi.

Pasiunii i se mai opune în roman mentalitatea îngustă a tatălui eroului. Stăpînit de convenienţele onoarei, ale regulilor de familie aşezată, el condamnă aspru purtarea fiului. Îl ţine închis în camera lui, apoi îl duce la seminar. Cînd află de arestarea tinerilor, pregăteşte în mod lucid deznodămîntul, hotărînd deportarea lui Manon. El îl cheamă pe des Grieux la datoriile impuse de codul onoarei, de poziţia lui socială. Se înţelege bine în această privinţă cu Tiberge, purtătorul de cuvînt al altui cod — cel al „virtuţii“ creştine. Dar tot aşa de bine se înţelege şi cu reprezentanţii nobilimii îmbogăţite, cu poliţia, pen-

tru a pune frîu „dezmăţului“ în care trăieşte fiul lui. Fire complexă, tatăl cavalerului suferă sincer de rătăcirea acestuia. Intransigent, el ştie totuşi să fie înţelegător, înduioşat. Prejudecata însă triumfă. Rigurosul nobil provincial nu admite abateri de la principiile unei conduite „onorabile“.

*

Povestea de dragoste a cavalerului des Grieux şi a lui Manon Lescaut transmite, deci, un mesaj cu puternice rezonanţe umane : oamenii au dreptul la o fericire autentică, conformă naturii. Ea relevă mai ales măreţia idealului moral al categoriei de oameni care duc umanitatea înainte, negînd tot ceea ce ţine, pe plan material şi spiritual, de un trecut perimat. Lupta cu manifestările trecutului devine tragică prin deznodămîntul acţiunii ; la aceasta, din punctul nostru de vedere, se adaugă tristeţea imposibilităţii realizării fericirii într-o lume nouă la acea vreme, dar care nu putea înlătura defectele de structură ale epocilor premergătoare ei.

Care sînt mijloacele abatelui Prévost de a înfăţişa un univers moral atît de complex, cu implicaţii istorico-sociale adînci ? Experienţa de viaţă personală, studiul l-au făcut foarte receptiv la înţelesurile cele mai subtile ale existenţei. La data elaborării romanului *Manon Lescaut*, el îşi formase deja o tehnică a expresiei literare. Ne amintim că romanul e ultimul volum din *Memoriile unui om de familie*. Împrejurarea nu este fără urmări în alcătuirea poveştii lui des Grieux şi Manon.

Trebuie subliniat că *Manon Lescaut* seamănă mult cu celelalte volume din *Memorii ;* autorul recurge des la procedeele romanului de aventuri de pe acea vreme, care constau în plasarea personajelor în situaţii melodramatice : răpirea lui Manon de către des Grieux, pentru ca după puţină vreme Manon să pună la cale răpirea cavale-

rului de către oamenii tatălui lui ; evadări din seminar, de la „Saint-Lazare“ (aceasta completîndu-se cu o crimă), din „Hôpital“, unde e închisă Manon, intervenţii dese ale poliţiei, arestări, uciderea fratelui lui Manon la colţul străzii, răpirea lui de G.M. de către oamenii plătiţi de cavaler ; atacul unui convoi de deportate, călătoria în America, un duel, sfîrşitul lui Manon în pustiu. Cum au observat cercetătorii, mai lipseau doar corsarii pentru a întregi tabloul. Dar iată că la sfîrşitul cărţii aflăm de sosirea lui Tiberge în America, întîrziat o bucată de vreme din cauza piraţilor.

Astfel de procedee au contribuit mult la popularitatea romanului, deşi pe alocuri par oarecum facile. La o analiză mai atentă se observă însă că în *Manon Lescaut* nu avem o simplă reproducere a mecanismelor romanului de aventuri. Autorul a părăsit unele subterfugii, păstrînd din tehnica memoriilor numai ceea ce putea apărea ca verosimil pentru situaţia tinerilor îndrăgostiţi. Nu mai întîlnim elemente miraculoase, visuri profetice. Capătă în *Manon Lescaut* o mare întindere faptele de viaţă reală, familiară, uneori chiar vulgară.

Romanul scriitorului-abate rămîne însă în istoria literară universală prin felul cum e prezentată pasiunea fierbinte a dragostei. Aceasta determină o relatare rapidă a faptelor, care abia dacă dă răgaz cititorului să se reculeagă şi să mediteze. *Manon Lescaut* nu este povestea unei iubiri evolutive. Autorul nu foloseşte microscopul pentru a urmări naşterea şi dezvoltarea sentimentului de dragoste ca Marivaux. Cei doi tineri sînt furaţi de pasiune chiar din clipa întîlnirii. Cartea începe brusc cu tema majoră, iar autorul reuşeşte să-l ţină încordat pe cititor de la început pînă la sfîrşitul lucrării. Tonul firesc al povestirii dă o notă de autenticitate faptelor. Variaţiile pe tema patimii dezlănţuite te duc cînd într-o atmosferă de durere care provoacă înduioşare, cînd în revărsări de lirism rafinat. Iată ce spune des Grieux despre efectul asupra

lui al întîlnirii cu Manon: *„Mă simţeam altul, îmi dădeam seama că nu mai sînt copil. Îmi înfloreau în inimă mii de sentimente plăcute, de care niciodată nu avusesem idee; o moleşeală dulce mi se răspîndea prin vine, mă aflam într-un fel de extaz care îmi luase graiul şi care nu se mai exprima decît prin ochii mei."* Un pasaj care anticipează arta fiorului liric al lui Rousseau şi a romanticilor de mai tîrziu.

Clipa revederii în vorbitorul mînăstirii prilejuieşte lui Prévost realizarea unui pasaj de antologie. Trecerea bruscă de la viaţa liniştită a eroului la starea în care îl duce reîntîlnirea cu Manon e redată cu măiestrie. Des Grieux e transportat într-un *„tumult înflăcărat... Tremuram, ca atunci cînd te afli noaptea într-un ţinut izolat: te crezi azvîrlit pe un alt tărîm, te cuprinde o groază tainică, din care nu-ţi revii decît după ce ai privit îndelung împrejurimile şi le-ai recunoscut."* Comparaţia poate sta alături de izbutite pasaje virgiliene, cum s-a observat.

Abatele Prévost mînuieşte uşor condeiul nu numai în pasaje ca cele de mai sus, în care sentimentul e unitar. El redă veridic situaţii psihologice mai complexe. E interesantă în această privinţă reacţia cavalerului la întîlnirea cu Manon după ultima infidelitate: *„La drept vorbind, eram atît de vrăjit de vederea ei, încît, deşi, pe bună dreptate, fierbeam de mînie, de-abia am găsit puterea să deschid gura ca s-o cert. Inima îmi sîngera de cruda batjocură ce-o suferisem; mă sileam să mi-o amintesc mereu ca să-mi aţîţ mînia şi mă încordam să aprind în ochii mei un alt foc decît cel al dragostei. Fiindcă tăceam, ea băgă de seamă tulburarea mea şi atunci o văzui că tremură înspăimîntată. N-am putut răbda acest lucru..."*

Pentru tonalitatea generală a romanului se poate menţiona de asemenea faptul că de multe ori Prévost atrage atenţia asupra nenorocirii care va urma acţiunii povestite, fără a da însă detalii în privinţa ei. Aceasta face ca cititorul să se afle mereu într-o ambianţă de tragism.

În afara zugrăvirii exacte a mişcărilor pasionale, Prévost rămîne în istoria literară şi prin valoarea poetică a descrierilor stărilor sufleteşti. Autorul cunoştea bine pe Racine (în roman Manon debitează o parodie a unui text racinian), mare poet psihologic, şi era conştient de dispoziţia publicului, foarte înclinat să se înduioşeze la scene mişcătoare. Subiectul şi elanul cu care e scrisă cartea îl feresc însă de procedeele facile folosite în alte lucrări. Scena din care face parte citatul de mai sus e caracteristică prin complexitatea stării sufleteşti a cavalerului. Interesantă este însă şi reacţia iubitei sale la cuvintele sfîşietoare. Manon tace, îngenunchează în faţa lui des Grieux, îşi sprijină capul pe genunchii lui şi, plîngînd, îşi ascunde faţa în mîinile cavalerului. După replica următoare a iubitului, Manon continuă să tacă şi-i sărută mîinile fără să se ridice. Ascultînd vorbele amare ale lui des Grieux, Manon, în genunchi, stă nemişcată lîngă scaunul gol, cu respiraţia tăiată. Dar cavalerul nu rezistă şi se întoarce pocăit la ea, o îmbrăţişează, îi cere iertare, o aşază gingaş pe scaun, îngenunchează ; cei doi îşi cer reciproc iertare, într-o atmosferă de subtilă pace sufletească.

Cînd suferinţa cavalerului ajunge la punctul culminant, autorul adoptă o exprimare sobră, concentrată, care face ca pasajul să fie deosebit de poetic. Este vorba de partea finală a povestirii. Cei doi amanţi se află singuri, noaptea, în pustiu, tablou sugestiv, pe care se proiectează umbra nenorocirii lor. Cavalerul, rănit, veghează asupra iubitei, căzută de oboseală, neîndrăznind nici să răsufle, de teamă să nu-i tulbure somnul. Îi ia mîinile reci şi i le încălzeşte la sîn. Manon se sfîrşeşte văzînd cu ochii. În loc să insiste asupra detaliilor, autorul redă scurt spusele lui des Grieux : *„Nu-mi cereţi să vă descriu ce-am simţit şi nici să vă repet cuvintele ei din urmă. Am pierdut-o.“*

Patetismul rezultă din reducerea sfîrşitului eroinei la trăsăturile esenţiale. Eroul nu se mai lamentează, suferă

în tăcere. Faptele lui respiră o durere sfîşietoare. Nu varsă lacrimi, nici nu suspină, rămîne împietrit. Hotărît să moară, se culcă cu faţa în nisip şi, în cele din urmă, îşi pierde cunoştinţa. E o elegie reţinută, dar răscolitoare.

Nu vom găsi în *Manon Lescaut* descrieri amănunţite de locuri, de interioare, nici portrete ale personajelor. În privinţa portretelor sînt doar notaţii ca aceasta: *„Era ea dar mai drăgălaşă şi mai strălucitoare de frumuseţe ca oricînd. Mergea pe 18 ani, iar farmecele-i împlinite acum nu se puteau descrie. Era atît de fină, atît de dulce, de galeşă... era Amorul însuşi. Chipul şi toată făptura ei păreau o plăsmuire de basm."* Numai cînd acţiunea o cere, se introduc unele detalii, ca, de pildă, în episodul cu prinţul italian, în scena deghizării lui Manon în bărbat sau în neuitata scenă din pustiul american. Din acest punct de vedere, abatele Prévost este mai apropiat de clasicism decît de perioada următoare. Însă introducerea detaliilor de viaţă, de moravuri reprezenta un pas foarte important spre realism. Aceasta face ca, din punctul de vedere al reflectării realităţii, *Manon Lescaut* să fie o operă de tranziţie.

Acelaşi lucru se poate spune şi pentru planul expresiei. Sînt multe pasaje redactate într-un stil retoric, grandilocvent. Ca exemplu se poate lua un fragment dintr-o replică a cavalerului, rostită la întîlnirea din vorbitorul mînăstirii: *„Nu, Manon, i-am spus, şi ochii mei o priveau cu tristeţe, nu m-am aşteptat la neagra trădare cu care mi-ai răsplătit iubirea. Nu ţi-a fost greu să înşeli o inimă aflată în deplina ta stăpînire, o inimă a cărei singură preocupare era să-ţi placă şi să te asculte? [...] Nu, nu, natura nu zămisleşte multe inimi ca a mea. Cel puţin ai regretat-o vreodată? [...] Văd prea bine că eşti mai fermecătoare ca oricînd, dar, în numele tuturor suferinţelor îndurate pentru tine, frumoasă Manon, spune-mi, îmi vei fi mai credincioasă?"* Exclamaţii, întrebări, repetiţii, epi-

tete puternice („*neagra trădare*") dau textului un ton retoric asemănător tiradelor clasice.

În acelaşi sens trebuie menţionată şi preţiozitatea unor pasaje. Chiar cînd e profund mişcat de nenorocirea iubitei, de pildă în scena revederii lui Manon în căruţa care o transportă spre port pentru deportare, cavalerul se exprimă într-un limbaj preţios, destul de greu de tradus : „*...ses mains délicates, exposées à l'injure de l'air ; enfin, tout ce composé charmant, cette figure capable de ramener l'univers à l'idolâtrie, paraissait dans un désordre et un abattement inexprimables.*" [1]

Autorul este de asemenea departe de a folosi o gamă variată în privinţa alcătuirii contextelor, aşa cum vom găsi în secolul următor, cînd povestirea autorului şi dialogul pot ajunge la sinteze stilistice superioare, cum e stilul indirect liber sau chiar direct-legat. Abatele Prévost recurge mai ales la stilul indirect, ceea ce ar da o monotonie povestirii. Aceasta e salvată însă prin rapiditatea ritmului, prin simplitatea, chiar eleganţa construcţiei interioare.

Din punct de vedere stilistic romanul este însă actual prin adaptarea vocabularului la personajele şi situaţiile înfăţişate. Manon are un vocabular oarecum vulgar la început, pentru a sfîrşi printr-o exprimare simplă şi mişcătoare, ca în pasajul de faţă : „*Lacrimile pe care mi le-ai văzut curgînd de atîtea ori de la plecarea noastră din Franţa n-au izvorît niciodată din pricina nenorocirilor mele, pe care nici nu le-am mai simţit din clipa cînd ai venit să le împarţi cu mine ; n-am mai plîns decît din preaplinul iubirii ce-ţi port, din adînca mea milă pentru tine ! Nu mă pot mîngîia nici pentru cea mai neînsemnată supărare pe care ţi-am pricinuit-o, nu mai încetez reproşîndu-mi nestatornicia mea, mereu mă înduioşez, admirînd tot ceea ce ai făcut tu din dragoste pentru*

---

[1] Vezi traducerea la p. 196.

mine, o nenorocită care nu sînt vrednică de o asemenea iubire şi care nu voi putea plăti cu tot sîngele meu nici măcar jumătate din răul pe care ţi l-am căşunat." Textul e „purificat" prin alegerea cuvintelor şi înălţat prin construcţia sintactică.

Lescaut, fratele lui Manon, personaj din lumea interlopă a Parisului, se poartă vulgar şi cinic şi vorbeşte ca atare. Realismul acesta stilistic îl încadrează pe Prévost în linia unei dezvoltări progresive a expresiei artistice. O astfel de tendinţă se găseşte printre contemporanii săi, la Marivaux de pildă, în romanul *La vie de Marianne (Viaţa Marianei)*, şi ea va fi transformată în principiu de romantici.

Tot un precursor al romanticilor este Prévost şi în privinţa îmbinării pasajelor solemne cu cele familiare sau chiar comice. Aşa este, de exemplu, scena pregătirii evadării lui Manon de la „L'Hôpital". Cavalerul îi aduce haine bărbăteşti pentru a se travesti, dar uită să ia şi o pereche de pantaloni. E nevoit să-i dea pantalonii săi, iar el să-şi prindă mantaua cu nişte ace.

Abatele Prévost a fost mereu preocupat de felul de a scrie. Iată cum îşi caracterizează propriul său stil din *Manon Lescaut* în jurnalul *Pentru şi contra* din 1734 : *„El nu cuprinde nici jargon, nici afectări, nici reflecţii sofistice : natura însăşi scrie... este un stil curgător, plin şi expresiv. Peste tot nu e vorba decît de descrieri şi sentimente, dar descrieri adevărate şi sentimente naturale.*" Sobrietatea, patetismul reţinut sînt obţinute printr-o muncă atentă asupra textului. Istoricul literar francez Eugène Lasserre, autorul lucrării citate mai sus (un fel de monografie din colecţia *Les Grands événements littéraires*, a comparat prima versiune a cărţii cu cea definitivă din 1753. A putut constata astfel că pe lîngă introducerea unor preţiozităţi, rare de altfel, autorul a făcut multe corecturi, cîteva sute, în sensul uşurării textului :

înlăturări de expresii imprecise, de cuvinte arhaice sau inutile, de hiaturi sau îmbinări neplăcute la ureche; fraza însăşi e prelucrată în scopul simplificării.[1] De altfel, cartea e modificată şi în sensul compoziţiei, al unor implicaţii de ordin general, moral.

*

Încă de la apariţie, romanul *Manon Lescaut* al abatelui Prévost a suscitat discuţii aprinse. La doi ani după publicarea în Olanda, cartea este editată în Franţa, unde se bucură de succes. Voltaire se exprimă în favoarea cărţii din motive tactice, pentru a fi în graţiile autorului, care deţinea un jurnal influent; mai tîrziu îşi va exprima regretul că Prévost nu s-a folosit de procedeul tragediei, pentru ca după două decenii să critice direct romanul ca fiind „o prostie".

La scurtă vreme după apariţia în Franţa, cartea e interzisă, fiind socotită imorală: „*Autorul e un nebun*", şi cartea, „*îngrozitoare*"; „*sînt de aruncat în foc şi autorul, şi cartea, dar mai înainte ea trebuie citită*", se exprimă cineva în 1733.

În 1735 romanul *Manon Lescaut* e retras de pe piaţă, publicarea lui fiind interzisă; în 1738 va fi publicat în mod clandestin, dar în fascicole. Apoi e admis fără restricţii, mai ales după 1753. Publicul contemporan îl citea cu aviditate, pentru că răspundea gustului de atunci. Oficialitatea şi chiar literaţii şi filozofii au însă rezerve. Oamenii de cultură preferă alte romane ale abatelui, în special *Cleveland*. Aşa sînt Grimm, Diderot, Rousseau. Dintre personalităţile contemporane, numai Montesquieu se ridică la o înţelegere mai profundă a cărţii, el vede aspectul moral negativ, dar îl explică şi îl justifică prin dragostea „*care este mereu un motiv nobil*"; propunînd înţelegere şi iertare faţă de eroi, Montesquieu

[1] Eugène Lasserre, *op. cit.*, pp. 134—138.

se arată receptiv față de latura cu adevărat umană a romanului.

La granița dintre cele două secole, romanul este apreciat cum se cuvine în ansamblul creației lui Prévost. La Harpe atrage atenția asupra faptului că *Manon Lescaut* e cea mai bună lucrare a lui Prévost. Punctul de vedere moralist e subordonat unei judecăți de valoare estetică. Romanticii sînt entuziasmați de *Manon Lescaut*. Eroina li se pare ca o încarnare a unui tip complex, viu, plin de porniri sincere, deschise, dar și ascunse. Pe lîngă personalitatea lui Manon ei găsesc în roman temele lor preferate : suveranitatea pasiunii, conflictul dintre individ și societate, tonul trist, încîntător de tragic, melodramatic. Istoria literară a veacului al XIX-lea pune în lumină personalitatea autorului (Sainte-Beuve), valoarea morală și documentară a cărții (Michelet).

Naturaliștii găsesc în *Manon Lescaut* o prefigurare a metodei lor : romanul nu e apologie a viciului, ci descriere a unei stări existente, pentru Al. Dumas-fiul. El reia tema, cu mijloace noi și în noi condiții în bine cunoscuta *Doamnă cu camelii*. Unii contemporani ai acestuia, moraliști, protestează vehement împotriva descrierii imparțiale a tot soiul de manifestări sincere, dar josnice. Maupassant, pornind de la mesaj (fatalitatea femeii), judecă valoarea artistică realizată prin *„sinceritate și uimitoare veridicitate"*.

Subiectul romanului a inspirat și lucrări muzicale, printre care rămîne ca valoare opera lui Massenet ; s-a turnat și un film mut pe baza unui scenariu cu subiectul cărții lui Prévost. S-au scris versiuni noi ale poveștii de dragoste dintre cei doi îndrăgostiți.

Romanul nu a încetat și nu încetează de a stîrni interesul unor generații și categorii de oameni foarte variate. Valoarea lui din punctul de vedere al istoriei literare rezultă din faptul că autorul face o sinteză din procedeele romanelor de aventură și tonalitatea pasională, patetică

a tragediilor, expusă cu mijloacele unei fine analize psihologice, din rezolvarea nouă dată unei probleme morale complexe, din zugrăvirea realistă a moravurilor timpului şi a realităţilor istorice.

Manon Lescaut reprezintă un moment important în dezvoltarea preromantismului francez. Motivul pasiunii înduioşătoare va fi reluat în a doua jumătate a secolului, găsindu-şi expresia deplină în opera lui Rousseau. Întreaga mişcare artistică caută în mod febril noi mijloace de expresie pentru a reda o nouă atitudine faţă de viaţă. Pe lîngă proza originală sau tradusă din engleză, se dezvoltă comedia patetică, lacrimogenă (Nivelle de la Chaussée). Diderot elaborează teoria dramei burgheze şi a poeziei tumultuoase. Pictura (Joseph Vernet) reflectă aceeaşi tendinţă de redare a aspectului dramatic al realităţii, tendinţă care cuprinde şi domenii mai legate de practică, cum este, de pildă, arta alcătuirii grădinilor şi parcurilor, *à l'anglaise*.

În acest cor, care execută un preludiu al romantismului, abatele Prévost este o voce înzestrată şi impunătoare.

Cititorul de astăzi judecă romanul din punctul de vedere al perspectivei istorice, atît ca realizare artistică, cît şi ca fond ideologic şi moral. Înţelegînd natura idealului preconizat de autor şi limita mijloacelor de înfăptuire a lui, sîntem impresionaţi mai ales de profundul umanism al scriitorului. Opunîndu-se concepţiilor şi instituţiilor învechite, abatele Prévost proclamă dreptul la fericire al eroilor săi, la o fericire conformă structurii fiinţei umane. Acest mesaj găseşte în sensibilitatea noastră un ecou inedit, întărit de o nouă alcătuire a lucrurilor.

P. Miclău

Prefața autorului

Aş fi putut să intercalez în *Memoriile* mele şi aventurile cavalerului des Grieux, dar neexistînd între ele o legătură strînsă, mi s-a părut că lectorul va cîştiga citindu-le separat. O istorisire atît de lungă ar fi întrerupt prea mult timp şirul propriilor mele întîmplări. Oricît de departe sînt de a mă crede un scriitor desăvîrşit, ştiu totuşi că o naraţiune nu trebuie să fie împănată cu episoade străine, care ar face-o greoaie şi încîlcită. Este preceptul lui Horaţiu [1] :

„Ut jam nunc dicat jam nunc debentia dici,
Pleraque differat, ac praesens in tempus omittat." [2]

De altfel, nici n-ar fi nevoie să recurgem la o autoritate atît de înaltă pentru a dovedi un adevăr atît de simplu : căci izvorul acestei reguli este doar bunul-simţ.

Dacă cititorul a găsit lucruri plăcute şi interesante în povestirea vieţii mele, cutez să-i făgăduiesc că nu va fi

[1] *Horaţiu (Quintus Horatius Flaccus)* (65—8 î.e.n.) — poet latin, autorul unor lucrări de o deosebită valoare artistică, dintre care cităm : *Ode, Satire, Epistole, Arta poetică* etc.

[2] Pentru ca acum să spună cele ce trebuiau spuse acum. Şi pe cele mai multe să le îndepărteze (lat.).

mai puţin satisfăcut de această adăogire. Va găsi în purtarea domnului des Grieux un cutremurător exemplu de putere a patimilor. Am zugrăvit un om orbit, un tînăr care se depărtează de o viaţă fericită ca să se arunce de bunăvoie în cele mai cumplite nenorociri; un tînăr care, deşi înzestrat cu un mănunchi de calităţi şi merite strălucite, preferă o viaţă obscură, rătăcitoare tuturor bunurilor pe care i le-ar oferi averea şi natura; un om care îşi prevede nenorocirile şi nu le ocoleşte; suferă şi se simte covîrşit de ele, dar nu se foloseşte de nici unul din leacurile ce i se întind neîncetat şi care în orice clipă i-ar putea curma chinurile; în sfîrşit, un caracter contradictoriu, un amestec de virtuţi şi vicii, un contrast permanent între simţămintele frumoase şi faptele urîte. Acesta este fondul tabloului pe care-l prezint. Oamenii cu judecată nu vor privi niciodată o lucrare de acest fel ca fiind o muncă zadarnică. În afară de plăcerea lecturii, mai sînt şi destule întîmplări care pot servi la cunoaşterea moravurilor şi, după părerea mea, aduci un mare serviciu publicului dacă, distrîndu-l, îl şi instruieşti.

Nu poţi cugeta asupra preceptelor de morală fără să rămîi uimit că le vezi şi preţuite, şi lăsate în părăsire; te întrebi care să fie pricina acestei ciudăţenii sufleteşti care îl face pe om să admire ideile de mai bine, de perfecţiune, dar de care totuşi se îndepărtează în viaţa de zi cu zi. Dacă persoanele înzestrate cu duh mult şi cu purtări alese ar sta să cugete care este subiectul cel mai obişnuit al convorbirilor lor, sau al visărilor lor solitare, le va fi uşor să observe că îndeobşte se învîrtesc în jurul cîtorva consideraţii morale. Cele mai plăcute clipe din viaţa lor le petrec singure sau cu un prieten, depănînd păreri, pornite din inimă, despre farmecul virtuţii, despre dulceaţa prieteniei, despre mijloacele de a dobîndi

fericirea, cercetînd slăbiciunile fireşti care ne depărtează de ea şi remediile care pot să le vindece. Horaţiu şi Boileau au scris că acest schimb de idei adaugă una din cele mai frumoase trăsături în plăsmuirea imaginii unei vieţii fericite. Cum se întîmplă, aşadar, că din aceste înalte meditaţii cazi atît de uşor la nivelul omenesc obişnuit ? Ar însemna că mă înşel dacă explicaţia pe care o dau nu va lămuri bine această contradicţie dintre ideile şi purtarea noastră, şi anume că toate preceptele de morală, nefiind decît principii vagi, generale, ne este foarte greu să le aplicăm, după caz, în desfăşurarea faptelor şi zugrăvirea moravurilor. Să luăm un exemplu : sufletele alese înţeleg că blîndeţea, umanitatea sînt virtuţi plăcute şi se simt îmboldite să le practice ; dar se simt oare tot astfel şi în clipa cînd ar trebui să le şi practice ? Nu, atunci ele stau pe loc, întrebîndu-se : „Ar fi un prilej bun într-adevăr ? Dar pot să cunosc exact măsura nevoii ? Nu mă înşel asupra obiectului ?" O sută de îndoieli îl opresc pe omul bun. Se teme să nu devină o victimă arătîndu-se prea darnic, să nu treacă drept un om slab dovedindu-se prea duios, prea simţitor, într-un cuvînt se teme să nu depăşească limita îndeplinindu-şi datoria cuprinsă în mod obscur în noţiunile generale de umanitate şi blîndeţe. În această nesiguranţă, numai experienţa sau exemplul pot să călăuzească mai potrivit imboldul inimii. Dar experienţa nu e la îndemîna oricui, ea atîrnă de diferitele situaţii în care o aruncă soarta. Nu mai rămîne decît exemplul ; el poate sluji ca regulă, unei mari mulţimi de oameni, în practicarea virtuţii. Pentru ei, aşa cred, lucrări ca aceasta de faţă pot fi de mare folos, atunci, cel puţin, cînd au fost scrise de un om cu sufletul drept şi cu bun-simţ. Fiecare fapt descris deschide o zare de lumină, dă o povaţă care înlocuieşte experienţa ;

fiecare întîmplare se înfăţişează ca un model după care te poţi forma ; mai rămîne să te afli în situaţii pe potrivă. Întreaga lucrare devine astfel un tratat de morală, care poate fi aplicat cu plăcere.

Pe vreun cititor sever îl va supăra poate faptul că la vîrsta mea mai iau condeiul ca să descriu aventuri de dragoste şi soartă crudă ; dar dacă raţionamentul meu de mai sus e întemeiat, el mă justifică, iar dacă e fără temei, atunci pot avea o singură scuză : am greşit.

PARTEA ÎNTÎI

Sînt nevoit să-mi încep povestirea din ziua aceea de demult cînd am intîlnit pentru prima oară pe cavalerul des Grieux. Aceasta s-a întîmplat cu vreo cinci sau şase luni înainte de plecarea mea în Spania. Trăiam într-o singurătate din care arareori mă smulgeam; din plăcerea de a o servi totuşi pe fiica mea. întreprindeam uneori mici călătorii, scurtîndu-le pe cît îmi sta în putinţă.

Mă întorceam astfel într-o zi din Rouen, unde mă dusesem, rugat de fiica mea, ca să solicit prin Parlamentul Normandiei o recunoaştere de drepturi asupra unor pămînturi rămase moştenire de la bunicu-meu dinspre mamă, drepturi pe care eu le cedasem ei. Apucînd prin Evreux — unde am poposit în prima noapte — am ajuns a doua zi pe la vremea prînzului în Passy, cale de cinci-şase leghe de acolo. Intrînd în acest orăşel, am fost cuprins de mirare văzînd cît de agitaţi erau locuitorii săi: ieşeau alergînd de prin case şi se înghesuiau la poarta unui han de rînd, în faţa căruia se opriseră două căruţe cu coviltir. Jude-

cînd după caii încă nedeshămați, albi de spumă și rupți de oboseală, probabil că de-abia sosiseră. M-am oprit o clipă ca să întreb din ce pricină se iscase tărăboiul ; dar nu m-am putut lămuri mai de loc ; gloata ațîțată nu lua aminte la întrebările mele, ci alerga spre han, îmbrîncindu-se și îngrămădindu-se de-a valma. În sfîrșit, am văzut ivindu-se în poartă un poteraș cu bandulieră pe piept, cu flintă la umăr, căruia i-am făcut semn să se apropie. L-am rugat apoi să-mi spună pricina învălmășelii.

— Ce să fie, domnule, nimica toată ! mi-a răspuns el. Ia, niște femei pierdute, pe care le ducem, eu și tovarășii mei, la Le Havre-de-Grâce, de unde o să le îmbarcăm spre America. Printre ele sînt unele mai nurlii, și asta îi ațîță pesemne pe oamenii ăștia...

Mi-aș fi văzut îndată de drum, după lămurirea poterașului, dacă nu m-ar fi oprit vaietele unei bătrîne care tocmai ieșea din han, împreunîndu-și mîinile și strigînd că ceea ce se petrece înăuntru e o adevărată barbarie, ceva care-ți încrîncenă carnea de groază și de milă.

— Dar ce se petrece ? am întrebat-o eu.

— Alelei, domnule, mi-a răspuns ea, intră numai, și ai să vezi ! Ți se rupe inima, zău așa !

Curiozitatea m-a făcut să descalec ; lăsînd calul în grija rîndașului, am intrat în han, străbătînd cu multă greutate prin gloata adunată. O priveliște în adevăr mișcătoare mi se înfățișă ochilor. Printre cele douăsprezece femei ușoare, legate de mijloc cu lanțuri, șase cîte șase, se afla una care avea o figură și

o ținută atît de puțin potrivite în acel loc, încît în orice altă împrejurare putea fi luată drept o femeie de cea mai bună condiție. N-o urîțeau nici tristețea chipului, nici îmbrăcămintea murdară ; vederea ei îmi inspiră milă și respect. Pe cît îi îngăduia lanțul, tînăra se silea să-și întoarcă fața, nu voia să fie văzută. Silința ei de a se ascunde era atît de firească, încît părea că izvorăște dintr-o modestie înnăscută.

Cei șase poterași care însoțeau jalnica ceată se aflau și ei acolo ; am luat la o parte pe mai-marele lor și i-am cerut cîteva lămuriri cu privire la fata aceea frumoasă. Dar mare lucru n-am putut afla.

— Am scos-o de la „Hôpital“ [1], mi-a spus el, din ordinul domnului locotenent-general de poliție. Nu prea pare să fi fost închisă pentru fapte bune. Am tot întrebat-o pe drum, dar se încăpățînează să tacă. Totuși, deși n-am primit ordin s-o cruț mai mult ca pe celelalte, mă port mai frumos cu ea fiindcă îmi pare a fi ceva mai cumsecade decît cîrdașele ei. Îl vedeți pe tînărul de colo? adăugă poterașul. El v-ar putea lămuri mai bine ca mine de ce a căzut năpasta pe capul fetei. Se ține scai de ea din Paris și plînge într-una. Trebuie să fie frate-su, sau poate drăguțul ei...

Mi-am întors privirea spre colțul camerei. Tînărul ședea jos și părea cufundat într-o adîncă visare. Niciodată n-am văzut o mai vie întruchipare a durerii. Era foarte simplu îmbrăcat, însă pe omul de viță nobilă, care a primit o creștere aleasă, îl recunoști din-

[1] Inchisoare de femei din Paris.

tr-o aruncătură de ochi. M-am apropiat de el; s-a sculat în picioare și, privindu-l atunci în față, am descoperit în ochii lui, în trăsăturile chipului și în toate mișcările sale atîta delicatețe și noblețe, încît m-am simțit, fără voie, imboldit să-l ajut într-un fel.

— Nu vreau să te supăr prea mult, i-am spus așezîndu-mă lîngă el. Fii bun și satisfă-mi curiozitatea; aș vrea să știu cine e fata aceea frumoasă, care nu pare de loc făcută pentru jalnica stare în care o văd?

Tînărul mi-a răspuns, fără ocoluri, că nu putea să-mi mărturisească cine era fata fără a dezvălui și cine era el, iar el avea motive puternice să rămînă necunoscut.

— O să vă spun, totuși, ceea ce n-am putut să ascund nici mișeilor ăstora, a urmat el arătînd spre poterași, și anume că o iubesc. O iubesc cu o patimă năprasnică, din care pricină sînt omul cel mai nenorocit de pe pămînt. Ce n-am încercat, la Paris, ca să obțin eliberarea ei? Rugăminți, uneltiri, forță, toate s-au dovedit zadarnice. M-am hotărît să mă duc după ea, fie și pînă la capătul lumii. O să mă îmbarc pe corabie și voi trece o dată cu ea în America. Dar cruzimea cea mai mare o dovedesc acești nemernici de paznici, care nu-mi îngăduie nici măcar să mă apropii de ea. Îmi făcusem planul să-i atac fățiș la cîteva leghe de Paris. Mă întovărășisem în acest scop cu patru oameni, care mi-au făgăduit ajutor în schimbul unei mari sume de bani. Dar m-au trădat, m-au lăsat singur în încăierare și au fugit pe-aci încolo, cu banii mei. Neputînd izbuti prin forță, am fost silit să mă

supun. Am propus poterașilor să mă lase să merg cu ei, oferindu-le în schimb o răsplată. Pofta de cîștig i-a înduplecat; au cerut să fie plătiți ori de cîte ori îmi vor face hatîrul să mă lase să vorbesc cu iubita mea. În puțină vreme punga mi s-a golit, și acum, fiindcă nu mai am un ban, nemernicii mă îndepărtează cu grosolănie ori de cîte ori fac un pas spre ea. Adineauri, cînd am îndrăznit să mă apropii totuși, cu toate amenințările lor, au avut neobrăzarea să ridice asupra mea țeava puștii. Ca să le potolesc lăcomia și să-mi pot continua drumul, măcar pe jos, mă văd silit să vînd mîrțoaga pe care am venit călare pînă aici.

Deși vorbea cu destulă liniște, totuși, la sfîrșit, i-au picurat cîteva lacrimi din ochi. Aventura aceasta mi s-a părut foarte ciudată și nespus de înduioșătoare.

— Nu stărui să-mi dezvălui tainele dumitale, i-am spus, dar, dacă pot să-ți fiu de folos în vreun fel, sînt gata să te ajut din toată inima.

— Ah, a oftat tînărul, nu mai văd mijind în fața mea nici o rază de nădejde! Trebuie să-mi îndur soarta, oricît de aspră ar fi. Plec în America; acolo, cel puțin, voi fi liber să trăiesc cu cine mi-e drag. Am scris unui prieten al meu și voi găsi la Le Havre-de-Grâce ajutorul solicitat. Mă întreb, însă, cum o să ajung pînă acolo și cum să fac ca să ușurez cît de puțin, pe drum, traiul acestei sărmane ființe? a adăugat el privind cu tristețe spre iubita lui.

— Ei bine, am să te scap eu din încurcătură, i-am spus. Uite cîțiva bani, te rog primește-i. Îmi pare rău că nu-ți pot fi de folos și în alt fel.

I-am dat patru ludovici de aur, ferindu-mă ca nu cumva să bage de seamă paznicii; era ușor de închipuit că, știindu-l cu atîția bani, aceștia i-ar vinde și mai scump hatîrurile lor. Îmi veni apoi în minte să mă învoiesc cu poterașii, astfel ca tînărul îndrăgostit să poată vorbi oricînd cu iubita lui pînă la Le Havre-de-Grâce. Am făcut semn șefului lor să se apropie și i-am spus ce vreau. Cu toată trufia lui, mi-a răspuns totuși rușinat:

— Nu, domnule, n-avem nimic împotrivă să schimbe o vorbă, două cu fata, numai că el ar pofti să nu se mai dezlipească de dînsa. Asta ne stinghe-rește și socotim că e drept să plătească pentru supărarea ce ne-o face.

— Ia spune, l-am întrebat, cît ar trebui să ți se dea ca să nu mai simți că te supără?

A avut îndrăzneala să-mi ceară doi ludovici. I-am dat numaidecît.

— Dar bagă de seamă, i-am spus, să nu-mi umbli cu șoalda! Eu las tînărului adresa mea, ca să-mi dea de veste la nevoie, și să știi că am destulă putere ca să fac să fii pedepsit!

Tînărul necunoscut m-a costat așadar șase ludovici. Recunoștința și politețea cu care mi-a mulțumit m-au încredințat pe deplin că era un om de seamă și că merita dărnicia mea. La plecare am adresat cîteva cuvinte iubitei sale; mi-a răspuns cu o atît de dulce

modestie, cu o sfială atît de încîntătoare, încît, plecînd de la han, nu m-am putut opri să nu cuget în fel şi chip asupra neînţelesei naturi femeieşti.

Întors acasă, în singurătatea mea, n-am mai avut de unde să aflu urmarea acestei aventuri. Au trecut aproape doi ani, în care timp o uitasem cu totul, cînd întîmplarea mi-a dat prilejul să-i aflu într-o bună zi toate amănuntele.

Mă întorceam de la Londra cu marchizul de..., elevul meu. La Calais am tras, dacă-mi aduc bine aminte, la „Leul de aur", unde, din diferite pricini, am rămas toată ziua şi noaptea următoare. În timpul după-amiezii, mergînd pe stradă, mi s-a părut că zăresc pe tînărul acela din Passy; era prost îmbrăcat şi mult mai palid la faţă. Mantaua veche pe care o ţinea pe braţ arăta că abia sosise în oraş. Prea era însă frumos la chip ca să nu poată fi recunoscut îndată, astfel că am tresărit văzîndu-l.

— Trebuie să vorbesc cu tînărul acela, i-am spus marchizului.

Recunoscîndu-mă la rîndul său, bucuria care i-a însufleţit chipul a fost mai grăitoare decît orice vorbe.

— A, domnule, a rostit el apoi, sărutîndu-mi mîna, mă bucur că pot să vă exprim încă o dată recunoştinţa mea neclintită.

L-am întrebat de unde venea. Mi-a răspuns că sosise cu o corabie din Le Havre-de-Grâce, unde debarcase de curînd, revenind din America.

— Pare-mi-se că nu prea stai bine cu arginții, i-am spus. Știi ce? Du-te la hanul unde am tras, la „Leul de aur". Vin și eu numaidecît.

M-am dus repede, într-adevăr, plin de nerăbdare să-i aflu amănunțit necazurile și peripețiile călătoriei în America. L-am luat cu vorbe blînde și am poruncit hangiului să aibă grijă să nu-i lipsească nimic. N-a mai așteptat să-l îmboldesc ca să-mi istorisească povestea vieții sale.

— Domnule, mi-a spus el, vă purtați cu atîta noblețe față de mine, încît aș da dovadă de cea mai josnică nerecunoștință dacă v-aș ascunde ceva. Am să vă mărturisesc nu numai necazurile și suferințele mele, dar și păcatele în care am alunecat, precum și slăbiciunile mele cele mai rușinoase. Mă veți osîndi, știu, dar sînt sigur că în același timp mă veți plînge.

Trebuie să-i înștiințez pe cititori că am scris povestirea acestui tînăr îndată după ce am auzit-o; pot fi astfel siguri că e cît se poate de exactă și de fidel redată; e exactă pînă și în relatarea cugetărilor și simțămintelor pe care tînărul mi le-a dezvăluit cu deplină bunăvoință. Iată așadar povestirea lui, la care nu voi adăuga pînă la sfîrșit nimic de la mine.

Aveam 17 ani și îmi sfîrșisem studiile de filozofie la Amiens, unde mă trimiseseră părinții, coborîtori dintr-o familie din cele mai de seamă din P... Duceam o viață atît de cuminte și de ordonată, încît profesorii mă dădeau drept pildă în tot colegiul; nu doar că mă sileam peste măsură să merit lauda lor, dar

sînt din fire blajin și liniștit. Mi-era drag să învăț, iar dezgustul firesc ce-l arătasem de cîteva ori pentru viciu îmi era socotit drept virtute. Numele bun al familiei, studiile strălucite, precum și înfățișarea mea m-au făcut cunoscut și prețuit de toți oamenii de vază din oraș.

Exercițiile publice[1] mi le-am terminat cu atît de strălucite calificative, încît episcopul, care era de față, mi-a propus să aleg cariera ecleziastică, unde, fără îndoială, spunea el, voi dobîndi mai multe onoruri decît în Ordinul Maltei[2], pentru care mă destinaseră părinții. Din îndemnul lor, purtam încă de pe atunci crucea ordinului și numele de cavaler des Grieux.

Venise vacanța și mă pregăteam să mă întorc acasă, la tata, care îmi făgăduise să mă trimită în curînd la Academie. Plecînd din Amiens, aveam o singură părere de rău : lăsam acolo un prieten de care fusesem totdeauna strîns legat. Era cu cîțiva ani mai în vîrstă ca mine ; fuseserăm crescuți împreună. Dar familia lui avînd prea puțină avere, el se văzuse silit să intre în tagma preoțească ; trebuia să mai rămînă la Amiens pentru a urma studiile ce se cereau în cariera aceasta. Prietenul meu era înzestrat cu mari calități. Îl veți cunoaște mai bine din cele pe care le voi arăta în cursul povestirii mele, și mai ales prin zelul și generozitatea sa în prietenie, care întrec cele mai

[1] Conferințe cu discuții, pe care le susțineau în public elevii din școlile superioare.

[2] *Ordinul Malta* — ordin religios al cavalerilor ioaniți, care a luat naștere în insula Malta.

celebre exemple din antichitate. Dacă i-aş fi ascultat atunci poveţele, aş fi rămas cuminte şi aş fi trăit fericit. Măcar dacă m-ar fi convins mustrările lui, atunci cînd alunecam în prăpastia patimii, tot aş mai fi salvat ceva din naufragiul soartei şi reputaţiei mele. Dar el n-a cules alt rod al zelului şi sforţărilor sale decît durerea de a vedea că sînt zadarnice şi uneori prost răsplătite de un nerecunoscător care le lua drept ofense şi le găsea stînjenitoare.

Hotărîsem ziua plecării din Amiens. A, de ce n-am fixat-o cu o zi mai curînd ! Aş fi adus acasă neatinsă nevinovăţia mea... În ajunul zilei în care trebuia să plec din oraş, pe cînd mă plimbam cu prietenul meu, care se numea Tiberge, am văzut sosind diligenţa din Arras şi ne-am luat pe urmele ei pînă la ospătăria unde trag de obicei vehiculele acestea ; nu ne mîna decît curiozitatea. Din diligenţă s-au dat jos cîteva femei care s-au împrăştiat îndată ; una însă, foarte tînără, a rămas singură în curte, în timp ce un bărbat bătrîior, care părea însoţitorul ei, se îngrijea să-i scoată lucrurile dintre bagaje. Fata aceea mi s-a părut atît de fermecătoare, încît eu, care niciodată n-am stat să mă gîndesc la deosebirea dintre sexe şi nici nu mă uitasem mai lung la vreo fată, eu, cel admirat de toţi pentru cuminţenia şi cumpătarea mea, m-am pomenit înflăcărat deodată pînă la extaz. Aveam un cusur, eram din cale-afară de sfios şi mă pierdeam uşor cu firea ; de astă dată sfiiciunea nu m-a oprit, dimpotrivă, am păşit repede spre cuceritoarea inimii mele. Deşi mai tînără decît mine, mi-a răspuns la

salut fără să pară stînjenită. Am întrebat-o ce o aduce la Amiens și dacă are cunoștințe în oraș ; mi-a răspuns cu naivitate că au trimis-o părinții să se călugărească. Dragostea, deși pătrunsese abia de cîteva minute în inima mea, îmi ascuțise totuși mintea ; mi-am dat seama că planul părinților fetei dădea o lovitură de moarte dorințelor mele. I-am vorbit în așa fel încît să înțeleagă ce simt pentru ea și-a înțeles, căci avea mai multă experiență decît mine. Părinții o trimiteau la mînăstire împotriva voinței ei, pesemne ca să pună frîu poftei de plăceri care de pe-atunci începuse s-o cuprindă și care a pricinuit în urmă toate nenorocirile ei și ale mele. Am combătut cruda hotărîre a părinților ei cu toate argumentele pe care dragostea mea născîndă și elocvența mea scolastică mi le-au putut sugera. Nu s-a arătat nici supărată, nici disprețuitoare; mi-a spus, după o clipă de tăcere, că prevede limpede cît va fi de nenorocită călugărindu-se, dar că, după toate semnele, asta era voia Domnului, deoarece acesta nu-i lăsase nici o portiță de scăpare. Dulceața privirilor ei, umbra de tristețe ce-i întunecase fața cînd a rostit aceste cuvinte, s-au mai degrabă puterea destinului meu, care mă trăgea în prăpastie, m-au făcut să nu mai stau pe gînduri nici o clipă. Am asigurat-o că dacă ar voi să pună temei pe cuvîntul meu de onoare și pe nețărmurita iubire ce mi-o inspira, mi-aș primejdui viața ca să o smulg de sub tirania părinților și să o fac fericită. M-am mirat de mii de ori pe urmă de unde îmi venise atîta îndrăzneală și ușurință în vorbire. Dar dacă amorul n-ar fi făcător

de minuni, n-ar face nimeni din el o divinitate. Cîte nu i-am spus! Îmi ieșeau din gură cele mai înfocate cuvinte. Frumoasa necunoscută știa că la o vîrstă atît de fragedă omul nu înșală; mi-a spus deschis că dacă văd vreo posibilitate de scăpare, s-ar simți îndatorată față de mine cu ceva mai de preț chiar decît viața. I-am repetat că sînt gata să fac orice, dar neavînd destulă experiență să născocesc dintr-o dată mijloacele de a o ajuta, m-am mărginit la asigurări verbale, care nu puteau fi de mare folos nici pentru ea, nici pentru mine. Cînd a mai venit spre noi și bătrînorul ei Argus[1], toate speranțele mele s-ar fi împotmolit dacă ea n-ar fi avut destulă iscusință ca să umple și lipsurile minții mele. De aceea, am rămas ca o stană auzind-o că-mi spune „vere" și mărturisindu-mi cît e de fericită că m-a întîlnit la Amiens; fără să pară de loc tulburată, a adăugat, de față cu însoțitorul ei, că își amînă pe a doua zi intrarea în mînăstire, ca să aibă plăcerea să ia masa de seară cu mine. Am înțeles îndată rostul acestei șiretenii și i-am propus să tragă la un anume han. Știam că hangiul, stabilit la Amiens după ce fusese mulți ani vizitiu la noi acasă, îmi era devotat trup și suflet. Am condus-o eu însumi acolo, în timp ce bătrînelul cam bombănea, iar prietenul meu Tiberge, care mergea mai în urmă și care nu pricepuse o iotă din tot ce vedea, nu scotea nici o vorbă. Tiberge nu auzise con-

[1] *Argus* — personaj din mitologia greacă, simbol al supravegherii neobosite. Legenda spune că ar fi avut o sută de ochi, dintre care 50 stăteau întotdeauna deschiși.

vorbirea noastră; în timp ce eu îi vorbeam de dragoste iubitei mele, el se plimba prin curte. Temîndu-mă însă de înțelepciunea lui, m-am descotorosit de el rugîndu-l să-mi facă nu știu ce serviciu. Așa că, ajungînd la han, am avut plăcerea să pot vorbi singur cu stăpîna inimii mele.

Mă simțeam altul, îmi dădeam seama că nu mai sînt copil. Îmi înfloreau în inimă mii de sentimente plăcute, de care niciodată nu avusesem idee; o moleșeală dulce mi se răspîndea prin vine, mă aflam într-un fel de extaz care îmi luase graiul și care nu se mai exprima decît prin ochii mei. Domnișoara Manon Lescaut (așa îmi spusese că o cheamă) părea cît se poate de mulțumită de efectul farmecelor sale. Am putut desluși că nu era nici ea mai puțin tulburată. Mi-a mărturisit că mă găsea simpatic și că ar fi încîntată să-mi datoreze libertatea. A voit să știe cine sînt, și cînd i-am spus, a devenit și mai afectuoasă; ea se trăgea dintr-o familie de rînd și, bineînțeles, era măgulită că putuse cuceri un adorator ca mine.

Dar cum să putem fi unul al altuia? Ne-am gîndit în fel și chip, fără să găsim altă cale decît fuga. Trebuia să înșelăm vigilența însoțitorului, cruțîndu-l de răspundere, deși nu era decît un servitor. Așa că aranjarăm astfel: să tocmesc, peste noapte, o trăsură de poștă, cu care să mă întorc în faptul zorilor la han, pînă a nu se trezi bătrînul; apoi să ne strecurăm binișor și s-o pornim întins spre Paris, unde ne vom cununa îndată ce vom sosi. Aveam la mine vreo

cincizeci de taleri[1] de argint (rodul micilor mele economii), iar Manon avea aproape îndoit. Ca niște copii fără experiență ce eram, ne-am închipuit că atîta bănet n-are să sece niciodată și că vom duce la bun sfîrșit tot ceea ce pusesem la cale.

Am mîncat cu o plăcere necunoscută pînă atunci, apoi m-am retras ca să-mi pun în aplicare planul. Mi-a fost destul de ușor, deoarece, trebuind să mă întorc acasă a doua zi, bagajele îmi erau deja făcute. N-am întîmpinat nici o greutate ca să-mi transport cufărul la trăsura de poștă, tocmită să fie gata de plecare la 5 dimineața, oră la care se deschideau porțile orașului ; o piedică însă la care nu mă așteptam era cît pe-aci să strice totul.

Tiberge, deși numai cu trei ani mai în vîrstă decît mine, era un băiat cu mintea coaptă și cu purtări așezate. Mă iubea nemaipomenit de mult. Stăruințele mele pe lîngă o fată atît de frumoasă ca Manon, apoi grija ce avusesem s-o conduc la han și pe el să-l îndepărtez îl făcură să bănuiască că m-am îndrăgostit. Necutezînd să vină la hanul unde mă lăsase, de teamă să nu mă jignească, se duse să mă aștepte acasă, unde l-am găsit la întoarcere, deși se făcuse ora 10 seara. Prezența lui m-a supărat ; a băgat repede de seamă stînjenirea mea, așa că mi-a spus fără ocoluri :

— Sînt sigur că plănuiești ceva, ceva ce vrei să-mi ascunzi ; fața însă te dă de gol.

---

[1] *Taler* — trei franci.

I-am răspuns, cam răstit, că nu sînt dator să-i aduc la cunoștință tot ce fac.

— Nu, a replicat el, dar m-ai socotit totdeauna prieten, și prietenia cere puțină încredere și sinceritate.

A stăruit apoi atît de mult să-mi dau pe față secretul, încît i-am mărturisit tot focul din inima mea; de altminteri, niciodată nu-i tăinuisem nimic. M-a ascultat cu o umbră de nemulțumire care mă făcu să tremur; îmi părea rău că-i dezvăluisem prostește planul de fugă. Mi-a spus fățiș că îmi este prea bun prieten ca să nu se împotrivească din răsputeri la fuga mea, că mai întîi îmi va vorbi, îmi va arăta toate motivele ce m-ar putea face să renunț; dar că dacă eu stărui în ticăloasa mea hotărîre, atunci va da de știre celor ce pot, cu siguranță, să mă împiedice. Și mi-a ținut un logos întreg, mai bine de un sfert de ceas, sfîrșind din nou cu amenințarea că mă va denunța dacă nu-i făgăduiesc pe cuvînt de onoare că o să mă port cuminte și cu judecată. Eram deznădăjduit la culme că m-am dat de gol tocmai cînd nu trebuia. Numai că iubirea îmi deschisese mintea în ultimele două-trei ceasuri; dîndu-mi seama că nu-i dezvăluisem cînd anume trebuia să pun în practică planul de a fugi, m-am hotărît să-l înșel printr-un echivoc.

— Tiberge, i-am spus, pînă azi am crezut că-mi ești prieten, și prin mărturisirea mea am voit să te pun la încercare. E adevărat că iubesc, nu te-am înșelat, dar în ce privește fuga, știu că nu-i o treabă în

care să te avînţi la noroc. Vino să mă iei mîine dimineaţă la ora nouă, vom merge împreună, ca s-o cunoşti şi tu pe Manon — cred că va fi cu putinţă — şi ai să judeci singur dacă merită sau nu să fac pasul acesta pentru ea.

Tiberge m-a lăsat singur, după mii de asigurări de prietenie. Toată noaptea nu m-am gîndit decît la cele ce aveam de făcut la revărsatul zorilor; dimineaţa, ducîndu-mă la hanul unde trăsese Manon, am găsit-o aşteptîndu-mă. Pîndind de la fereastra camerei, care dădea spre stradă, mă văzuse şi alergase să-mi deschidă. Am ieşit fără să facem zgomot. Ea nu avea alt bagaj decît o boccea cu rufe, pe care i-am luat-o s-o duc eu. Trăsura era gata de plecare, aşa că în scurt timp ne-am depărtat binişor de oraş.

Voi povesti mai tîrziu ce a făcut Tiberge cînd a văzut că îl înşelasem. Zelul său de salvator nu s-a potolit de loc. Veţi vedea pînă unde a mers şi cîte lacrimi a trebuit să vărs gîndindu-mă care i-a fost răsplata.

Am zorit caii într-atît că, înainte de a se înnopta, eram la Saint-Denis. Călărisem tot timpul alături de trăsură, aşa că n-am putut vorbi cu Manon decît în răstimpul cît se schimbau caii; cînd ne-am văzut la o distanţă atît de mică de Paris, adică aproape în siguranţă, am hotărît să ne odihnim la han şi să mîncăm ceva, căci nu luasem nimic în gură de la plecarea din Amiens. Eram nebun de dragoste pentru Manon şi ea ştiu să mă încredinţeze că nu mă iubea mai puţin. Lacomi de dezmierdări, nu aveam

nici măcar răbdarea să aşteptăm pînă vom fi singuri. Surugiii şi gazdele se uitau la noi şi băgai de seamă că se cruceau văzînd doi copii de vîrsta noastră care se iubeau cu atîta furie. Acolo, la Saint-Denis, planurile noastre de căsătorie au fost uitate; am încălcat drepturile bisericii şi ne-am pomenit soţ şi soţie fără să ne gîndim.

Un lucru e sigur: aşa cum sînt eu, iubitor şi statornic, aş fi fost fericit toată viaţa dacă Manon mi-ar fi rămas credincioasă. Pe măsură ce o cunoşteam mai bine, îi descopeream alte şi alte calităţi. Deşteptăciunea, bunătatea, drăgălăşenia şi frumuseţea ei alcătuiau un lanţ puternic în jurul meu şi atît de plin de farmec, încît socoteam că ar fi un adevărat noroc să nu mă mai eliberez niciodată din el. Groaznică schimbare! Ceea ce m-a dus la deznădejde a putut să-mi dea fericirea! Sînt astăzi cel mai nenorocit dintre oameni tocmai prin statornicia mea, care ar fi trebuit să-mi facă viaţa plăcută şi să-mi aducă răsplata deplină în dragoste.

La Paris am închiriat un apartament mobilat în strada V..., alături, spre nefericirea mea, de casa domnului de B... ilustru fermier-general[1]. Se scurseră trei săptămîni; trăiam atît de cufundat în pasiunea mea, încît aproape nici nu mă mai gîndeam la familie şi nici la mîhnirea ce-o fi simţit-o tata în urma dispariţiei mele.

---

[1] Fermierii-generali erau, înainte de Revoluţia Franceză, persoane privilegiate, care luau în arendă de la stat încasarea birurilor, ceea ce le aducea mari beneficii.

Totuşi, cum nu era desfrîu în purtarea mea, iar Manon se purta şi ea cu multă modestie, liniştea în care trăiam amîndoi m-a făcut să-mi aduc aminte de îndatoririle ce le aveam. Am hotărît, dacă se va putea, să mă împac cu tata. Iubita mea era atît de drăguţă, incît nu mă îndoiam că avea să-i placă şi lui dacă voi izbuti să-l fac s-o vadă şi să-i cunoască înţelepciunea şi celelalte merite. Pe scurt, mă legănam cu nădejdea că-mi va da voie să mă căsătoresc cu ea; aflasem între timp că, fără consimţămîntul tatii, lucrul nu era cu putinţă.

Am vorbit cu Manon despre planul meu, făcînd-o să înţeleagă că nu numai iubirea şi datoria cereau să ne căsătorim, dar şi nevoia de bani era un motiv de care trebuia să ţinem seama; micul nostru capital se ştirbise mult şi îmi pierise credinţa că avea să ţină cît lumea. Manon a primit cu răceală propunerea mea. Inchipuindu-mi că împotrivirile ei izvorăsc numai din dragostea pentru mine şi din teama că m-ar putea pierde atunci cînd tata, aflînd unde ne ascundem, n-ar voi să consimtă la unirea noastră, nu mi-a fulgerat prin minte nici cea mai mică bănuială a crudei lovituri ce-mi pregătea. În privinţa banilor mi-a răspuns că ne-au mai rămas destui ca să trăim cîteva săptămîni, iar după asta va căpăta ea alţii de la nişte rude din provincie, care o iubeau. Împotrivirea şi-a îndulcit-o cu mîngîieri atît de duioase şi pasionate, încît bietul de mine, care nu trăiam decît prin ea şi nu mă îndoiam cîtuşi de puţin de sinceritatea ei, am aprobat tot ce spunea şi hotăra.

Lăsasem toţi banii în seama ei, precum şi grija de a plăti cheltuielile casei. După cîtva timp am observat că masa noastră devenea tot mai îmbelşugată, iar Manon îşi făcea rochii noi şi scumpe. Ştiind bine că trebuie să ne fi rămas abia vreo doisprezece sau cincisprezece pistoli[1], mi-am arătat mirarea: cum de ne-am îmbogăţit aşa, din senin? Ea m-a rugat, rîzînd, să nu-mi fac griji.

— Nu ţi-am făgăduit, mi-a spus, că am să fac rost de bani?

Eram prea naiv în iubirea mea ca să mă alarmez. Într-o zi, ieşind de acasă după prînz şi înştiinţînd-o pe Manon că voi rămîne în oraş mai mult ca de obicei, la întoarcere a trebuit să aştept la uşă, spre mirarea mea, vreo două-trei minute. Servitoarea era o fetişcană cam de aceeaşi vîrstă cu noi. Cînd mi-a deschis, în sfîrşit, uşa, am întrebat-o de ce întîrziase. Mi-a răspuns, încurcată, că nu m-a auzit bătînd. Cum nu bătusem decît o singură dată, i-am spus:

— Dacă nu m-ai auzit, cum de-ai venit să-mi deschizi?

Întrebarea mea a zăpăcit-o; nefiind destul de deşteaptă ca să ticluiască un răspuns, a început să se smiorcăie şi să-mi spună că nu era vina ei, că doamna o oprise să deschidă uşa pînă ce nu va ieşi domnul de B... pe scara cealaltă, care dădea în birou. Am rămas încremenit, tulburat la culme; nu m-am mai

[1] *Pistol* — monedă de valoare mijlocie, valorînd pe atunci zece franci.

simțit în stare să intru în casă. Sub pretext că mai am cîteva treburi, i-am poruncit slujnicuței să-i spună stăpînei sale că mă întorc degrabă, dar să nu cumva să se dea de gol că mi-a vorbit despre domnul de B...

Într-atît mă uluise vestea, încît lacrimi mari au început să-mi curgă din ochi cînd coboram scara, fără să-mi pot da seama ce anume mă făcea să plîng. Am intrat în prima cafenea din drum, și acolo m-am așezat la o masă, cu capul sprijinit în mîini, ca să mă gîndesc în liniște la ceea ce mi se întîmplase. Abia îndrăzneam să-mi amintesc de vorbele slujnicei ; am avut o nălucire, îmi ziceam, și de două-trei ori m-am sculat, cu gîndul să mă întorc acasă, fără să arăt că aflasem ceva. Mi se părea atît de necrezut ca Manon să mă fi înșelat, încît mă temeam să n-o nedreptățesc bănuind-o. O adoram, nu încăpea îndoială, dar nu-i dădusem mai multe dovezi de dragoste decît primisem eu de la ea. Atunci, de ce aș fi învinovățit-o că era mai puțin sinceră și mai puțin statornică decît mine ? Ce motiv ar fi avut să mă înșele ? Abia cu trei ore înainte mă copleșise cu mîngîierile ei dulci și le primise într-un extaz furtunos pe ale mele ; nu-mi cunoșteam nici propria mea inimă așa cum i-o cunoșteam pe a ei.

„Nu, nu, repetam, nu e cu putință ca Manon să mă fi înșelat ! Știe că o ador. Știe doar că numai pentru ea trăiesc. Și ăsta nu-i un motiv să mă urască."

Totuși, vizita domnului de B... și ieșirea lui din casă pe ascuns mă nelinișteau cumplit. Mi-am amin-

tit că Manon făcuse unele cumpărături mai presus de puterile noastre. Puteai deci adulmeca dărnicia unui nou amant. Apoi, încrederea ce-o arătase în niște bani care trebuiau să-i vină de nu știu unde era ea oare îndreptățită? Mă căzneam zadarnic să dau la toate aceste enigme o dezlegare după dorința inimii. Pe de altă parte, n-o pierdusem din ochi pe Manon de cînd ne aflam la Paris. Eram pururi unul lîngă altul, la treburi, plimbări, distracții. O, Doamne, cea mai scurtă despărțire ne-ar fi îndurerat! Necontenit trebuia să ne spunem că ne iubim, am fi murit de îngrijorare fără aceste asigurări. Așa că nu-mi puteam imagina cînd a găsit Manon timp ca să se ocupe de altcineva în afară de mine. În cele din urmă crezui că am găsit cheia misterului. „Domnul de B..., mi-am zis, face afaceri mari, e om cu relații întinse, poate că rudele iubitei mele s-au servit de mijlocirea lui ca să-i trimită bani. Poate că Manon a mai primit ajutoare prin el, și azi o fi venit să-i aducă altele. Dar de ce nu mi-a spus? Înadins, pesemne, ca să-mi facă o surpriză plăcută. Poate că pînă acum mi-ar fi povestit totul dacă aș fi intrat în casă, ca de obicei, în loc să vin aici și să-mi fac inimă rea; orișicum, cînd voi începe vorba, cu siguranță că n-are să-mi mai ascundă nimic."

Gîndul acesta le-a alungat pe toate celelalte, și tristețea mi s-a micșorat dintr-o dată. M-am întors degrabă acasă; am sărutat-o pe Manon cu duioșia obișnuită. M-a primit și ea la fel. Mă ispitea gîndul să-mi dau pe față presupunerile pe care le aveam și

pe care le socoteam din ce în ce mai întemeiate, dar m-am stăpînit, în nădejdea că ea însăși mi-o va lua înainte, povestindu-mi tot ceea ce se petrecuse.

Ni s-a servit cina. M-am așezat la masă silindu-mă să par vesel; dar la flacăra luminării, pusă între mine și Manon, mi s-a părut că deslușesc pe chipul și în ochii ei o umbră de tristețe. Pe dată m-am posomorît și eu. Mai băgai de seamă că privirile ei se pironeau asupră-mi în alt chip decît cel obișnuit. Ochii ei aveau ceva dulce și tînjitor, dar nu puteam să-mi dau seama ce anume era: dragoste, milă? Am privit-o și eu tot atît de adînc, și poate că Manon a înțeles mai repede decît mine ce furtună îmi zguduia inima. Nu ne mai gîndeam nici la vorbă, nici la mîncare. Deodată din ochii ei frumoși văzui picurînd lacrimi: mincinoase lacrimi!

— Ah, Doamne, am strigat, plîngi, Manon?! Plîngi, scumpo? Ești atît de îndurerată și nu-mi spui și mie de ce?

Nu mi-a răspuns decît prin cîteva suspine, care mi-au sporit și mai mult neliniștea. M-am ridicat de pe scaun tremurînd; am implorat-o cu toată înfocarea să-mi dezvăluie pricina lacrimilor; ștergîndu-i-le, plîngeam și eu, eram mai mult mort decît viu. Și pe un barbar l-ar fi înduioșat teama și mîhnirea mea...

În timp ce stăruiam astfel pe lîngă Manon, am auzit zgomot de pași pe scară. Urcau mai multe persoane. Cineva a bătut ușor la ușă. Manon m-a sărutat, apoi, smulgîndu-se din brațele mele, a intrat repede în birou, încuindu-se înăuntru. Mi-am închipuit că nu

voia să-şi arate tulburarea faţă de străinii care băteau afară. Am mers să le deschid eu însumi. Abia crăpasem uşa, şi m-am văzut înhăţat de trei vlăjgani ; i-am recunoscut îndată : erau servitorii tatălui meu. Nu mi-au făcut nici un rău ; pe cînd doi dintre ei mă ţineau de braţ, al treilea îmi cerceta buzunarele, din care a scos doar un briceag, singura armă ce-o aveam asupra mea. Mi-au cerut iertare pentru lipsa de respect ce-mi arătau. Mi-au spus, fireşte, că se purtau astfel din ordinul tatălui meu şi m-au înştiinţat că fratele meu cel mare mă aşteaptă jos, în caleaşcă. Eram atît de tulburat, încît m-am lăsat dus fără împotrivire, fără murmur. Într-adevăr, fratele meu mă aştepta jos. M-au urcat în caleaşcă alături de el, iar vizitiul, după cum i se poruncise, ne-a dus în trapul cailor pînă la Saint-Denis. Fratele meu m-a îmbrăţişat cu drag, dar fără să lege vorbă cu mine, astfel că am avut, pe drum, tot răgazul să mă gîndesc la nenorocirea ce mă copleşise.

La început mă zbătui în întuneric, un întuneric deplin ; nici o luminiţă care să poată face drum unei cît de mici presupuneri. Eram trădat, crud trădat. Dar de către cine ? Cel dintîi îmi veni în minte Tiberge. „A, trădătorule ! mi-am zis. S-a sfîrşit cu tine dacă bănuiala mea se adevereşte !“ Dar îndată mi-am dat seama că el nu-mi cunoştea ascunzătoarea, aşa că nu de la el o aflase tata. S-o învinuiesc pe Manon ? Inima mea nu îndrăznea să se încarce cu un asemenea păcat. Tristeţea de care o văzusem copleşită, lacrimile ei, sărutul duios ce mi-l dăduse trecînd în cea-

laltă cameră îmi păreau, ce-i drept, cam suspecte, dar mă simțeam îndemnat să iau totul ca pe o presimțire a nenorocirii noastre comune, și în timp ce blestemam întîmplarea care mă smulsese de lîngă Manon, avui naivitatea să-mi închipui că ea era mai de plîns ca mine. Rezultatul frămîntărilor mele fu credința că mă zărise pe străzile Parisului cine știe ce cunoscut care, la rîndu-i, încunoștințase pe tatăl meu. Gîndul acesta m-a mai mîngîiat un pic ; am socotit că voi scăpa doar cu cîteva dojeni, cu cîteva pedepse aplicate de autoritatea părintească. Am hotărît să sufăr totul cu răbdare, să făgăduiesc tot ce mi se va cere, ca să grăbesc astfel întoarcerea mea la Paris și să redau viața și bucuria scumpei mele Manon.

Am ajuns, în puțină vreme, la Saint-Denis. Fratele meu, mirat că nu suflu o vorbă, își închipuia desigur că amuțisem de frică. A încercat să mă liniștească, spunîndu-mi să nu mă aștept la o severitate prea mare din partea tatii, cu condiția ca și eu să reintru de bunăvoie pe făgașul datoriei și să merit astfel dragostea lui. A hotărît să rămînem peste noapte la Saint-Denis, dar, precaut, i-a culcat în camera mea și pe cei trei lachei. Mai cumplit, însă, m-a îndurerat faptul că hanul la care am tras era același unde ne oprisem, eu și Manon, în drumul nostru de la Amiens la Paris. Hangiul și servitorii m-au recunoscut, ghicind în același timp și ce mi se întîmplase. L-am auzit chiar pe hangiu spunînd :

— Ha! Păi ăsta-i domnișorul cel drăguț care a trecut acum șase [1] săptămîni pe aici cu o domnișorică de care părea amorezat lulea! Ce mai puicuță! Bieții copilandri, ce se mai drăgosteau! Pe legea mea, mare păcat că i-au despărțit!

Mă prefăcui că nu-l aud, încercînd să-mi ascund pe cît puteam fața.

Fratele meu avea la Saint-Denis o trăsurică de două locuri; am purces la drum dis-de-dimineață, și a doua zi, seara, am ajuns acasă. A vorbit el mai întîi cu tatăl meu, ca să-l mai îmblînzească, spunîndu-i cît de ușor m-am lăsat adus, așa că tata m-a primit mai puțin aspru decît mă așteptam. S-a mulțumit să-mi facă numai cîteva mustrări în privința greșelii făptuite, plecînd fără să-i fi cerut voie. A spus că mi se cădea ce am pățit dacă m-am dat pe mîna unei femei necunoscute; că el avusese o părere mai bună despre mine, socotindu-mă mai prudent, dar trăgea nădejde că pozna aceasta mă va cuminți. Din cîte mi-a spus, n-am dat atenție decît vorbelor care se potriveau cu planurile mele; am mulțumit tatii că era atît de bun să mă ierte și i-am făgăduit că voi avea de-aci înainte o purtare mai supusă, mai corectă. În adîncul inimii, însă, triumfam; după cum mergeau lucrurile, eram sigur că voi putea s-o șterg de-acasă chiar înainte de a se crăpa de ziuă.

Ne-am așezat la masă. Toți făceau haz de cucerirea mea din Amiens și de fuga mea cu o iubită atît de

[1] In realitate, e vorba de o lună de zile, și nu de șase săptămîni. Vezi p. 31.

„credincioasă". Primeam împunsăturile cu liniște, eram aproape bucuros că pot vorbi despre lucruri de care mintea îmi era încă plină. Dar tata scăpă cîteva cuvinte care mă făcură să ciulesc urechea: vorbea despre perfidia omenească și despre așa-zisul serviciu ce i-l făcuse domnul de B... Am încremenit auzind din gura tatii numele acesta și l-am rugat smerit să mă lămurească. El și-a întors mirat capul spre fratele meu, întrebîndu-l dacă nu mi-a spus pe drum toată povestea. Fratele meu a răspuns că am fost atît de liniștit tot timpul, încît nu mai crezuse necesar să-mi aplice acest leac ca să mă vindec de nebunia mea. Am băgat de seamă că tata stătea la îndoială dacă trebuia sau nu să-mi spună tot. Am stăruit însă cu atîta hotărîre, încît mi-a făcut pe voie, mai bine zis m-a ucis fără milă cu groaznica lui istorisire.

M-a întrebat, mai întîi, dacă am avut tot timpul naivitatea să cred că fata aceea mă iubea. I-am răspuns semeț că sînt atît de sigur de asta, încît nimic n-ar putea să-mi clatine încrederea.

— Ha-ha-ha! a izbucnit în rîs tata. Minunat răspuns! Ești un mare găgăuță și-mi place că te văd astfel! Ar fi păcat, sărmane cavalere, să intri în Ordinul Maltei cînd te arăți atît de înclinat să devii un soț răbdător, un n-aude, n-a vede.

A mai adăugat o droaie de glume de soiul ăsta, lovind în ceea ce numea el nătîngia și credulitatea mea. În sfîrșit, fiindcă eu tăceam cu încăpățînare, și-a urmat vorba începută, spunîndu-mi că, după soco-

teala lui, Manon nu m-a iubit decît douăsprezece zile de la plecarea noastră din Amiens.

— Uite, a adăugat el, știu că ai plecat luna trecută în ziua de 28, iar acum ne aflăm, după trecere de o lună, în 29; domnul de B... mi-a scris acum unsprezece zile. Bănuiesc că i-au trebuit măcar opt zile ca să lege o cunoștință mai strînsă cu iubita ta, astfel, scoțînd unsprezece plus opt din treizeci și una de zile, cîte sînt de la 28 ale lunii trecute pînă astăzi, rămîn douăsprezece, poate ceva mai mult, poate ceva mai puțin.

Hohotele de rîs reîncepură. Ascultam cu inima încleștată de durere, temîndu-mă că nu-mi voi putea păstra cumpătul pînă la sfîrșitul acestei triste comedii.

— Află deci, a reluat tata, fiindcă, după cîte văd, habar n-ai, că domnul de B... a cucerit inima domniței tale. El susține că ți-a luat-o împins numai de dorința cu totul dezinteresată de a-mi face mie un serviciu, dar e lesne de înțeles că-și bate joc de mine. Tocmai de la unul ca el să mă aștept la simțăminte nobile, mai ales că nici nu mă cunoaște! A aflat de la ea că ești fiul meu și, ca să se descotorosească de prezența ta, mi-a scris unde stai și în ce neorînduială trăiești, dîndu-mi să înțeleg că numai cu forța aș putea să te aduc acasă. S-a oferit chiar să-mi înlesnească mijlocul de a te înhăța mai ușor de guler; călăuzit de el și de însăși iubita ta, fratele tău a putut găsi clipa potrivită cînd să te ia pe sus. Așa că acum fii mîndru de durata biruinței tale. Știi să

învingi destul de repede, cavalere, dar nu prea ești în stare să-ți și păstrezi cuceririle...

N-am mai avut putere să mai ascult cuvîntarea tatii ; fiecare vorbă îmi străpungea inima. M-am sculat de la masă, dar n-am făcut nici patru pași ca să ies din cameră, și am căzut jos, țeapăn, fără cunoștință. Ajutoare grabnice m-au readus în simțiri. Am deschis ochii ca să vărs jalnice și mișcătoare lacrimi... Tata, care m-a iubit mult întotdeauna, încerca, plin de duioșie, să-mi aline durerea. Îl ascultam fără să-l aud. M-am aruncat la picioarele lui, l-am rugat, împreunîndu-mi mîinile, să mă lase să mă întorc la Paris, ca să împlînt pumnalul în nemernicul de B...

— Nu, nu, ziceam, n-a putut cuceri el inima lui Manon ; poate a forțat-o, poate a vrăjit-o cu farmece sau cu otrăvuri ! Manon mă iubește, eu să nu știu asta ? Fără îndoială că a amenințat-o cu pumnalul în mînă, silind-o astfel să mă părăsească. Ce n-o fi încercat ca să-mi răpească o iubită atît de fermecătoare ? O, Dumnezeule ! E cu putință să mă fi înșelat Manon, să fi încetat de a mă mai iubi ?

Fiindcă mereu spuneam că trebuie să mă întorc fără zăbavă la Paris și mereu mă tot sculam în picioare să plec, tata a înțeles că, în exaltarea mea, nu cu vorbe m-ar putea opri. M-a dus deci într-o cameră la etaj, punînd doi servitori să mă păzească și poruncindu-le să nu mă piardă din ochi. Nu-mi puteam stăpîni tulburarea. Mi-aș fi dat de o mie de ori viața ca să mă pot întoarce la Paris măcar pentru un sfert de oră. Am înțeles însă că nu-mi va fi

uşor să ies din cameră, prea dădusem pe faţă ceea ce simţeam. Am măsurat din ochi înălţimea la care se aflau ferestrele; nici o putinţă de scăpare nu se vădea pe această cale. Atunci am încercat să-i iau cu binele pe servitori. M-am legat cu mii de jurăminte că am să-i îmbogăţesc într-o zi, numai să mă lase să fug. Am stăruit în fel şi chip, i-am luat cu laude, apoi cu ameninţări, dar toate încercările mele au fost zadarnice. Atunci mi-am pierdut orice nădejde; m-am hotărît să mor şi m-am aruncat pe pat, cu gîndul să nu-l mai părăsesc decît o dată cu viaţa.

Am stat în pat toată noaptea şi ziua următoare. A treia zi mi s-a adus de mîncare; n-am primit. După amiază tata a venit să mă vadă; a încercat să-mi aline suferinţele cu cele mai blînde consolări, apoi mi-a poruncit atît de hotărît să mănînc ceva, încît m-am supus numai din respect faţă de el. Au trecut astfel cîteva zile, timp în care n-am mîncat decît de faţă cu tata, ca să-l ascult. El nu înceta să-mi aducă mereu alte şi alte argumente ca să mă întoarcă pe calea bunului-simţ şi să-mi insufle dispreţ pentru necredincioasa Manon. Bineînţeles că n-o mai stimam; cum să stimezi pe cea mai schimbătoare şi mai vicleană dintre femei? Dar imaginea ei, trăsăturile ei pline de farmec le mai purtam încă în fundul inimii; le simţeam bine înfipte acolo.

— Pot să mor, îi spuneam tatii, ba chiar ar trebui să mor după atîta ruşine şi durere, dar de-o mie de ori dacă aş muri, şi tot n-aş putea s-o uit pe Manon!

Tata se mira că mă vede atît de zdrobit; cunoscînd, pe de altă parte, principiile mele asupra onoarei și neîndoindu-se că trădarea nu-mi poate insufla decît dispreț, și-a închipuit că statornicia mea provine mai degrabă dintr-o atracție pentru femei în general, nu numaidecît din dragostea pentru Manon. S-a agățat atît de tare de presupunerea aceasta, încît, într-o zi, urmînd imboldul duioasei iubiri ce mi-o păstra, și-a dat-o pe față.

— Cavalere, mi-a spus, plănuisem să te fac să porți crucea Ordinului de Malta, dar văd că ai alte înclinări: te atrag femeile frumoase. Sînt de părere să-ți căutăm una pe plac. Bineînțeles, spune-mi mai întîi ce crezi tu în privința asta.

I-am răspuns că nici un fel de femei nu-mi mai sînt pe plac și că, după nenorocirea ce mă lovise, le uram pe toate la fel.

— Am să-ți caut una, a stăruit tata zîmbind, care să semene cu Manon, dar care să-ți fie mai credincioasă.

— Ah, tată, dacă vrei să fii bun cu mine, i-am spus, dă-mi-o pe ea! Fii sigur, dragă tată, că Manon nu m-a trădat, nu-i în stare de o faptă atît de crudă și de lașă. Ticălosul de B... ne-a înșelat, și pe dumneata, și pe mine, și pe ea. De-ai ști ce fată drăguță și sinceră e Manon, dacă ai cunoaște-o, ai iubi-o și dumneata!

— Copil ce ești... a suspinat tata. Cum poți să fii atît de orb după tot ce ți-am povestit? Ea însăți te-a dat pe mîna fratelui tău. Pînă și numele ar tre-

bui să i-l uiți. Judecă mai cuminte și profită de bunătatea ce ți-o arăt.

Recunoșteam prea bine că are dreptate. Fără voie, însă, eram pornit să iau partea necredincioasei mele.

— Vai, am reluat după o clipă de tăcere, nu-i decît prea adevărat că sînt victima celei mai lașe trădări! Da, urmai, și-mi curgeau lacrimile de necaz, văd bine că nu sînt decît un copil. Nu le-a fost greu să-mi înșele încrederea. Dar știu eu ce am de făcut ca să mă răzbun!

Tata a voit să știe și el ce planuri îmi făcusem.

— Mă duc la Paris, i-am spus, dau foc casei lui de B... ca să ardă de viu, cu perfida de Manon cu tot!

Furia mea l-a făcut pe tata să rîdă și să ia apoi măsuri ca să fiu și mai îndeaproape păzit în închisoarea mea. Am stat acolo șase luni întregi. În prima lună nu s-a schimbat nimic în starea mea. Ură și dragoste, speranță și deznădejde; mă clătinam între aceste sentimente după înfățișarea ce o lua Manon în gîndul meu. Aci vedeam în ea cea mai drăguță și mai bună dintre toate fetele și mă topeam de dorul ei; aci o priveam ca pe o amantă lașă, vicleană, și mă legam cu jurăminte să n-o caut decît pentru a o pedepsi. Mi s-au dat cărți de citit, și ele mi-au mai liniștit întrucîtva sufletul. Am recitit toți autorii mei preferați, am dobîndit cunoștințe noi, și iarăși m-a cuprins vechea mea pasiune pentru studiu. Veți vedea cît mi-a folosit asta mai pe urmă. Ascuțimea în gîndire pe care o dato-

ram dragostei m-a ajutat să fac lumină în multe pasaje din Horațiu și Virgil [1], care mai înainte mi se păruseră obscure. Am scris un comentariu amoros asupra cărții a patra din *Eneida*, pe care am de gînd să-l public odată; mă legăn cu iluzia că cititorii îl vor prețui. „Vai, îmi ziceam scriindu-l, o inimă ca a mea i-ar fi trebuit credincioasei Didona [2]."

Într-o zi a venit să mă vadă în închisoarea mea Tiberge. M-a îmbrățișat cu atîta căldură, că am rămas uimit. Încă nu-mi dăduse dovezi de marea dragoste ce-mi purta, astfel că nu vedeam în afecțiunea lui decît o simplă prietenie, așa cum se încheagă adesea între doi tineri de aproape aceeași vîrstă. Mi s-a părut atît de schimbat după cele cinci sau șase luni de cînd nu-l mai văzusem, atît de matur, încît figura lui, felul cum vorbea îmi inspirară respect. Mi-a vorbit mai mult ca un sfătuitor cu judecată decît ca un vechi prieten de școală; deplîngea rătăcirea în care căzusem și se bucura de vindecarea mea, pe care o socotea aproape deplină; la sfîrșit m-a îndemnat să mă folosesc de această greșeală de tinerețe ca să deschid ochii bine asupra deșertă-

---

[1] *Virgiliu (Publius Virgilius Maro)* (70—19 î.e.n.), poet latin, considerat unul dintre marii poeți ai antichității. Amintim dintre lucrările sale: *Bucolicele, Georgicele, Eneida* etc.

[2] *Didona* — regină legendară, întemeietoarea Cartaginei. Îndrăgostită de Enea — fiul lui Anchise și al zeiței Venus — Didona, după plecarea acestuia din țara sa, se sinucide, neputînd îndura despărțirea.

ciunii plăcerilor. L-am privit cu uimire, şi el a băgat de seamă.

— Scumpul meu cavaler, mi-a zis, nu-ţi spun nimic care să nu fie întemeiat pe adevăr, nimic de care să nu mă fi încredinţat eu însumi, după o adîncă cercetare. Am fost tot atît de aplecat spre voluptate ca şi tine, dar cerul mi-a dăruit totodată şi înclinarea spre virtute. Mintea mi-a slujit să judec şi să compar roadele uneia cu plăcerile celeilalte şi n-a trebuit prea mult să descopăr deosebirile. Ajutorul cerului s-a adăugat la cugetările mele; am căpătat pentru toate cele lumeşti un dispreţ fără seamăn. Şi ştii ce mă mai împiedică acum să-mi caut refugiul în singurătate? Numai şi numai calda prietenie care mă leagă de tine. Ştiu ce inimă bună, ce minte luminată ai ; nu există nimic mai de seamă de care să nu fii capabil. Otrava plăcerilor te-a depărtat de drumul tău. Ce pierdere pentru virtute! Fuga ta din Amiens m-a îndurerat atît de mult, încît de atunci n-am mai avut o clipă de mulţumire ; judecă singur după demersurile pe care am fost silit să le fac după această fugă...

Mi-a povestit apoi cum, îndată ce a înţeles că l-am înşelat şi că fugisem cu fata aceea, el a plecat călare în urmărirea mea, dar nu i-a fost cu putinţă să mă ajungă, deoarece eu aveam un avans de patru sau cinci ore de drum ; totuşi, sosise la Saint-Denis numai cu jumătate de ceas după plecarea mea de acolo, şi fiind sigur că m-am oprit la Paris, şi-a pierdut şase săptămîni căutîndu-mă în zadar ; s-a

dus prin toate locurile unde şi-a închipuit că mă poate găsi şi, în sfîrşit, într-o seară, la „Comédie", a recunoscut-o pe iubita mea ; era îmbrăcată atît de luxos, cu podoabe atît de sclipitoare, încît şi-a închipuit pe dată că belşugul ei se datora unui nou amant ; a urmărit-o cu careta pînă acasă şi a aflat de la un servitor că e întreţinuta darnicului domn de B...

— Nu m-am mulţumit cu atît, a urmat el. M-am dus din nou a doua zi, ca să aflu din gura ei ce deveniseşi, dar cînd am pomenit de tine, ea a ieşit din odaie, astfel că a trebuit să mă întorc în provincie fără alte lămuriri. Aici am aflat ce ţi se întîmplase şi cît de crunt sufereai, dar n-am încercat să te văd pînă nu m-am asigurat că te voi găsi mai liniştit.

— Aşadar, ai văzut-o pe Manon! i-am răspuns, suspinînd. O, eşti mai fericit decît mine, eu sînt osîndit să n-o mai văd niciodată!

Tiberge m-a dojenit pentru suspinele mele, care dovedeau un rest de slăbiciune. S-a priceput apoi să mă încînte cu laude asupra caracterului şi înclinărilor mele, încît a făcut să se nască în mine, de la prima lui vizită, o mare dorinţă : să mă lipsesc, ca şi el, de toate plăcerile lumeşti şi să intru în rîndurile preoţimii.

Atît de bună mi s-a părut ideea aceasta, încît. de îndată ce am rămas singur, nu m-am mai gîndit la altceva. Îmi aminteam de vorbele episcopului din Amiens, care şi el îmi dăduse acelaşi sfat, precum

şi de bunele lui prevestiri asupra viitorului meu dacă-mi voi alege cariera ecleziastică. Mă simţeam cuprins de evlavie. „Voi duce o viaţă cuminte, îmi ziceam, o viaţă creştinească; mă voi ocupa numai cu studiul şi cu religia, care nu-mi vor lăsa timp să mă gîndesc la periculoasele plăceri ale dragostei. Voi dispreţui lucrurile după care e ahtiat omul de rînd; simt că inima mea nu va dori decît ceea ce poate stima, astfel că voi avea şi dorinţe şi griji puţine."

Mi-am făurit îndată, pe acest temei, un sistem de viaţă paşnică, singuratică. Intrau în acest vis o casă retrasă, o pădurice şi un rîuleţ cu apă dulce la marginea unei grădini; o bibliotecă alcătuită din cărţi alese; o mînă de prieteni virtuoşi şi cu bun-simţ, o masă bine servită, dar uşoară şi cumpătată. Mai adăugam un schimb de scrisori cu vreun prieten care s-ar afla la Paris şi mi-ar comunica noutăţi, nu atît pentru a-mi satisface curiozitatea, cît mai ales pentru a-mi crea o distracţie din nebunele frămîntări omeneşti. „Nu voi fi oare fericit? mă întrebam; nu-mi vor fi satisfăcute astfel toate dorinţele?" Fără îndoială că planul meu îmi măgulea la culme înclinările, dar, la sfîrşit, după ce-i orînduisem înţelepţeşte toate amănuntele, am simţit că inima mea tînjeşte după încă ceva: pentru a mă simţi pe deplin fericit în acea fermecătoare singurătate, trebuia să fiu acolo cu Manon.

Cum Tiberge venea destul de des pe la mine şi cum stăruia într-una asupra ideii pe care mi-o suge-

rase, am prins o clipă potrivită ca să i-o dezvălui și tatălui meu. Mi-a răspuns că el totdeauna a lăsat copiilor libertate în alegerea carierei și că orice aș vrea să devin, el își va păstra numai dreptul de a mă ajuta cu sfaturi. Și mi-a dat multe, pline de înțelepciune, tinzînd să nu mă dezguste de proiectul meu, ci să mă facă să-mi dau bine seama încotro merg. Începutul noului an școlar se apropia ; m-am înțeles cu Tiberge să intrăm împreună la seminarul „Saint-Sulpice", el ca să-și termine studiile teologice, iar eu ca să le încep. Meritele lui erau bine cunoscute de episcopul diocezei, care i-a acordat, înainte de plecarea noastră, un beneficiu [1] însemnat.

Tata, socotindu-mă pe deplin vindecat de pasiunea mea, nu m-a împiedicat în nici un fel să plec. Am ajuns la Paris. Haina bisericească a înlocuit Crucea Maltei ; mă numeam de aici înainte abatele în loc de cavalerul des Grieux. M-am așternut pe carte cu atîta sîrguință, încît, la puține luni, am făcut progrese uimitoare. Învățam pînă la miezul nopții, iar ziua nu pierdeam nici o clipă. Am căpătat un renume atît de strălucit, încît primeam felicitări și pentru demnitățile viitoare, pe care toți erau siguri că le voi dobîndi ; apoi, deși nu cerusem nimic, mi-am văzut numele trecut pe foaia de beneficii. Evlavia nu-mi era nici ea mai prejos ; depuneam același zel pentru îndeplinirea oricărei înda-

[1] Pînă la 1789, anul revoluției, episcopii acordau ecleziasticilor devotați uzufructul unor bunuri bisericești, sub denumirea de beneficiu.

toriri religioase. Tiberge era încîntat, socotind asta drept opera lui; de cîteva ori l-am prins chiar vărsînd lacrimi de bucurie pentru ceea ce numea el convertirea mea.

Niciodată nu m-am mirat că hotărîrile omenești sînt supuse schimbării; o pasiune le face să se nască, o alta le poate nimici; dar cînd mă gîndesc la sfințenia acelor hotărîri care m-au mînat la „Saint-Sulpice“ și la bucuria lăuntrică ce o simțeam îndeplinindu-le, mă îngrozesc de ușurința cu care am putut să le calc. Dacă e adevărat că ajutoarele cerești au în orice clipă o putere egală cu aceea a patimilor împotriva cărora luptă, atunci explicați-mi prin ce funestă înrîurire te trezești deodată aruncat departe de datoriile tale, fără să fii în stare de cea mai mică împotrivire și fără să simți cea mai mică remușcare? Mă credeam cu desăvîrșire izbăvit de slăbiciunile dragostei; mi se părea că aș prefera lectura unei pagini din sfîntul Augustin[1] sau un sfert de oră petrecut în meditații creștine oricăror desfătări ale simțurilor, fără să fac excepție pentru cele pe care mi le-ar fi dăruit Manon. Și, totuși, o singură clipă nefericită mi-a fost de ajuns ca să mă prăbușesc din nou, și de astă dată căderea mi-a fost fără întoarcere; trezindu-mă din nou în prăpastie, la aceeași adîncime din care abia ieșisem,

[1] *Sfîntul Augustin (Augustin Aureliu)* (354—430), reprezentant al bisericii creștine, autorul unor lucrări cu caracter religios, care se studiau pe vremuri în seminariile teologice.

am fost tîrît în alte nelegiuiri, care m-au împins tot mai mult spre fundul abisului.

Stătusem aproape un an la Paris fără a încerca să aflu ceva despre Manon. La început mă duruse înfrîngerea aceasta, dar povețele lui Tiberge, pe care le aveam mereu în minte, precum și propriile mele cugetări m-au ridicat deasupra patimii. Ultimele luni ale anului s-au scurs într-o liniște deplină; mă credeam astfel pe cale să uit pentru totdeauna făptura aceea frumoasă și vicleană.

Sosi vremea să susțin un exercițiu public la Școala de teologie. Am rugat cîteva persoane de vază să mă onoreze cu prezența lor; numele meu s-a răspîndit astfel prin toate cartierele Parisului și a ajuns și la urechile necredincioasei mele. Alăturat titlului de abate, ea nu l-a recunoscut din capul locului, dar un dram de curiozitate, sau poate de remușcare că mă înșelase (n-am putut niciodată să deslușesc care din aceste două simțăminte), i-a deșteptat interesul pentru un nume atît de asemănător cu al meu și a venit la Sorbona cu alte cîteva prietene. A fost de față cînd mi-am ținut conferința și fără îndoială că nu i-a fost de loc greu să mă recunoască.

Eu însă habar n-aveam de prezența ei. Se știe că în asemenea săli se află un cafas anume rînduit pentru femei, unde ele stau ascunse după gratii. M-am întors la „Saint-Sulpice" acoperit de glorie și încărcat de laude.

Aproape îndată după întoarcerea mea — era ceasul 6 seara — am fost înștiințat că o doamnă vrea să mă vadă; m-am dus repede în vorbitor și... Dumnezeule! ce-mi văzură ochii?! Manon! Era ea, dar mai drăgălașă și mai strălucitoare de frumusețe ca oricînd. Mergea pe 18 ani, iar farmecele ei, împlinite acum, nu se puteau descrie. Era atît de fină, atît de dulce, de galeșă... era Amorul însuși. Chipul și toată făptura ei păreau o plăsmuire de basm.

Am rămas buimăcit văzînd-o; n-am putut să-mi fac pe loc o părere despre scopul vizitei ei, astfel că așteptam, cu ochii în jos și tremurînd, să mă lămurească de ce venise. Dar Manon era tot atît de încurcată ca și mine; văzînd că tac mereu, și-a dus mîna la ochi, ca să-și ascundă lacrimile, și a început să vorbească cu multă sfială; recunoștea că prin necredința ei merita s-o urăsc, dar, dacă e adevărat că am nutrit cîndva puțină dragoste pentru ea, am dat totuși dovadă de prea multă asprime lăsînd să treacă aproape doi ani fără să-mi dau osteneala să aflu ceva despre soarta ei și că mă dovedeam încă și mai rău, în clipa de față, căci o văd în ce stare se află și nu-i spun nici o vorbă. Nu pot descrie zbuciumul inimii mele în timp ce o ascultam.

S-a așezat. Eu am rămas în picioare, cu corpul pe jumătate întors, neîndrăznind s-o privesc în față. De cîteva ori am dat să-i răspund, dar n-am avut puterea să rostesc o frază întreagă. În sfîrșit, cu o sforțare cumplită am izbucnit, plin de durere:

— Perfidă Manon! Ah, perfido! Perfido!

Mi-a repetat, plîngînd şi mai tare, că nu vrea de loc să se apere şi să-şi justifice perfidia.

— Dar ce vrei? am întrebat-o.

— Vreau să mor, a răspuns ea, dacă nu-mi dai din nou inima ta, fără de care mi-e peste putinţă să mai trăiesc!

— Cere-mi atunci viaţa, necredincioaso! am spus şi m-au podidit şi pe mine lacrimile; nu mi le mai puteam opri. Cere-mi viaţa, atît mi-a mai rămas să-ţi jertfesc, căci inima-mi n-a încetat niciodată să fie a ta.

Abia rostii aceste cuvinte, că ea se şi avîntă spre mine să mă îmbrăţişeze. Mă copleşi cu mii de mîngîieri pătimaşe, mă alintă cu toate cuvintele pe care le născoceşte dragostea ca să exprime simţămintele cele mai dulci şi mai vii. Îi răspundeam însă molatec. Într-adevăr, ce săritură de la starea de linişte pe care mi-o cucerisem la tumultul înflăcărat pe care-l simţeam renăscînd. Mă înspăimînta. Tremuram, ca atunci cînd te afli noaptea într-un ţinut izolat; te crezi azvîrlit pe un alt tărîm, te cuprinde o groază tainică, din care nu-ţi revii decît după ce ai privit îndelung împrejurimile şi le-ai recunoscut.

Ne-am aşezat alături, unul lîngă celălalt. I-am luat mîinile într-ale mele.

— Nu, Manon, i-am spus, şi ochii mei o priveau cu tristeţe, nu m-am aşteptat la neagra trădare cu care mi-ai răsplătit iubirea. Nu ţi-a fost greu să înşeli o inimă aflată în deplina ta stăpînire, o inimă a cărei singură preocupare era să-ţi placă şi să te

asculte? Spune-mi acum dacă ai mai găsit vreuna tot atît de duioasă și de supusă. Nu, nu, natura nu zămislește multe inimi ca a mea. Cel puțin ai regretat-o vreodată? Și ce trebuie să cred despre bunătatea pe care vii iarăși să o reverși asupră-i ca s-o alini? Văd prea bine că ești mai fermecătoare ca oricînd, dar, în numele tuturor suferințelor îndurate pentru tine, frumoasă Manon, spune-mi, îmi vei fi mai credincioasă?

Mi-a răspuns cu vorbe atît de înduioșătoare prin căința ce-o arăta și mi-a făcut atîtea făgăduieli și jurăminte că va fi credincioasă, încît m-am cutremurat, de mișcat ce eram.

— Scumpă Manon, i-am spus, amestecînd cuvintele de dragoste cu expresii teologice, ești prea încîntătoare pentru o făptură omenească; desfătarea îmi biruie inima. Tot ce mi se spune la „Saint-Sulpice“ despre libertatea voinței sînt născociri. Prevăd că îmi voi pierde și norocul, și reputația pentru tine. Îmi citesc soarta în ochii tăi frumoși; dar dragostea ta m-ar mîngîia de toate pierderile! Bogăție? Nu vreau să știu de ea! Gloria? Nu-i decît fum! Planurile mele de viață cucernică? Închipuiri nebunești! Pe scurt, toate bunurile, în afară de cele pe care le-am dori împreună, îmi par de disprețuit, deoarece n-ar putea să înfrunte nici o clipă în inima mea o singură privire a ochilor tăi.

Făgăduindu-i să aștern vălul uitării peste greșelile ei din trecut, am voit totuși să aflu cum s-a lăsat ademenită de de B... Mi-a povestit că a zărit-o

de la fereastra casei lui, și că numaidecît s-a îndrăgostit de ea; că i-a făcut o declarație în stil „fermier-general", arătîndu-i printr-o scrisoare că plata va fi proporțională cu favorurile acordate; ea capitulase, la început, fără alt scop decît de a smulge de la el o sumă mai mare de bani cu care să putem trăi fără griji, dar că pe urmă a amețit-o cu făgăduieli atît de mărețe, încît, treptat, s-a lăsat înduplecată; aș fi putut să-mi dau seama totuși de remușcările ei după durerea ce nu și-o putuse stăpîni în ziua despărțirii noastre; mi-a spus apoi că, în pofida vieții de huzur datorată lui de B..., ea n-a gustat nici o clipă de fericire alături de el, nu numai pentru că îi lipseau delicatețea și manierele mele plăcute, ci mai ales pentru că, în mijlocul plăcerilor pe care el i le procura neîncetat, ea purta în fundul inimii amintirea dragostei mele și remușcarea necredinței ei. Mi-a vorbit apoi de Tiberge și de tulburarea ce-i pricinuise vizita lui.

— O împunsătură de sabie în inimă, a adăugat ea, mi-ar fi răscolit mai puțin sîngele. I-am întors spatele, n-am putut să îndur prezența lui nici o clipă.

Manon mi-a povestit apoi cum a aflat despre șederea mea la Paris, despre schimbarea carierei și despre conferințele mele de la Sorbona. M-a asigurat că în timpul discuțiilor s-a simțit atît de zguduită, încît i-a fost nespus de greu să-și oprească nu numai lacrimile, dar și gemetele și țipetele, că nu de puține ori ele fuseseră gata să izbucnească. În stîr-

şit, mi-a spus că a ieşit din sală cea din urmă, ca să-şi ascundă tulburarea, apoi, dînd ascultare numai imboldului inimii şi furiei dorinţelor ei, a venit întins la seminar, hotărîtă să moară dacă nu mă va îndupleca să o iert.

Pe care om, oricît de rău la suflet, nu l-ar mişca o căinţă atît de duioasă şi de vie? În ce mă priveşte, am simţit în clipa aceea că aş jertfi pentru Manon toate episcopatele lumii creştine. Am întrebat-o cum crede ea că ne putem orîndui mai bine viaţa; mi-a răspuns că deocamdată trebuie să ieşim neîntîrziat din seminar ca să vorbim despre toate acestea într-un loc mai sigur. M-am supus fără să murmur la tot ceea ce voia. S-a urcat în caretă, spunîndu-mi că mă va aştepta în colţul străzii. O clipă mai tîrziu am plecat şi eu, ferindu-mă de ochii portarului. M-am urcat lîngă ea. Am trecut mai întîi pe la un telal, unde am îmbrăcat iar o haină cu ceaprazuri şi spadă. Manon a plătit tot; eu n-aveam nici un ban la mine; de teamă ca nu cumva să întîmpin vreo piedică la ieşirea din „Saint-Sulpice", mă oprise să mă mai urc în camera mea ca să-mi iau banii. De fapt nici nu aveam cine ştie ce comoară, iar pe Manon o îmbogăţise destul dărnicia lui de B... ca să dispreţuiască puţinul ce mă făcea să-l pierd. Ne-am sfătuit chiar acolo, în dugheana negustorului, asupra celor ce aveam de făcut. Voind să-mi pară şi mai mare sacrificiul ce-l făcea pără-

sindu-l pe de B... pentru mine, se hotărîse să nu-l cruțe de loc.

— Mobilele i le las, mi-a spus ea, sînt ale lui; dar am să iau, cum e și drept, bijuteriile și banii, cam vreo șaizeci de mii de franci, pe care i-am obținut de la el în doi ani. Nu i-am dat nici un drept asupra mea, astfel că putem rămîne la Paris fără teamă, închiriind o locuință bună, unde vom putea trăi fericiți.

I-am arătat că, în timp ce ea nu era de loc în primejdie, pe mine mă pîndea în schimb una foarte mare, căci mai curînd sau mai tîrziu voi fi recunoscut și voi trăi mereu cu teama unei noi răpiri. Mi-a dat să înțeleg că i-ar părea totuși rău să plece din Paris. Atît de mult mă temeam să n-o mîhnesc, încît n-am mai ținut seama de nici o primejdie numai ca să-i fiu pe plac. Am găsit totuși o cale de mijloc: să închiriem o casă într-un sat aproape de Paris, de unde ne-ar fi fost ușor să venim în oraș la nevoie, sau pentru distracții. Am ales Chaillot, care nu-i departe. Manon s-a întors numaidecît acasă; eu am plecat s-o aștept în grădina Tuilleries, la poarta cea mică. O oră mai tîrziu, s-a înapoiat într-o trăsură de stradă, însoțită de o servitoare și de cîteva cufere, în care își băgase toată îmbrăcămintea și toate lucrurile de preț pe care le-avea.

Curînd am ajuns și la Chaillot... În prima noapte am tras la han, ca să ne putem căuta în voie o casă sau un apartament pe gustul nostru. Am și găsit una chiar a doua zi.

La început am fost sigur că se va aşterne înaintea mea o fericire lungă, de nezdruncinat. Manon era întruchiparea blîndeții și a supunerii; găsea pentru mine atenții atît de delicate, încît mă socoteam pe deplin despăgubit de toate suferințele. Fiindcă ne alesesem amîndoi cu oarecare experiență, am stat să chibzuim asupra trăiniciei averii noastre. Șaizeci de mii de franci nu era o sumă care să dureze toată viața. Dar nici nu eram înclinați să ne restrîngem prea mult cheltuielile. Nici eu, nici Manon nu aveam ca însușire de frunte economia. Iată deci ce plan de viață am propus:

— Cu șaizeci de mii de franci putem trăi zece ani, draga mea. Două mii de taleri pe an ne ajung dacă rămînem la Chaillot. Vom duce o viață cuviincioasă, dar simplă. Singura cheltuială mai mare o vom face pentru întreținerea unei carete și pentru spectacole. O să stabilim o regulă: ție îți place opera; vom merge de două ori pe săptămînă. La jocul de cărți ne vom mărgini să pierdem doar cîte doi pistoli. E peste putință ca în timpul ăstor zece ani să nu se întîmple o schimbare în familia mea; tata e bătrîn, s-ar putea să moară. Îmi voi lua atunci partea de moștenire ce mi se cuvine și vom trăi fără să ne mai temem de nimic.

Programul acesta n-ar fi însemnat cea mai mare nebunie din viața mea dacă am fi fost destul de cuminți ca să nu-i încălcăm marginile. Dar nici măcar o lună nu ne-am ținut de el. Manon era robită de plăceri, iar eu — de Manon. Necontenit se iveau

noi prilejuri de a cheltui, dar, departe de a-mi părea rău de banii pe care ea îi risipea uneori fără socoteală, eu, cel dintîi, eram gata să-i procur tot ce credeam că i-ar face plăcere. N-a trecut mult, și șederea noastră la Chaillot n-a mai mulțumit-o. Se apropia iarna; toată lumea se întorcea în oraș, satele din jur rămîneau pustii. Manon a propus să ne luăm din nou o casă la Paris; n-am consimțit, dar, ca să-i fac întrucîtva pe voie, i-am spus că am putea închiria un apartament mobilat unde să dormim atunci cînd plecam prea tîrziu de la reuniunile ce le frecventam de cîteva ori pe săptămînă; asta era și pricina pentru care ea dorea să părăsim casa din Chaillot, greutatea de a ne întoarce atît de tîrziu noaptea acasă. Ne-am luat astfel în sarcină două locuințe, una în oraș, alta la țară. Schimbarea aceasta a pus vîrf dezordinii în care trăiam, dînd naștere la două întîmplări care aveau să ne aducă ruina.

Manon avea un frate la Paris, ofițer de gardă. Din nefericire, locuința lui s-a nimerit să fie pe aceeași stradă cu a noastră. Și-a recunoscut sora văzînd-o la fereastră într-o dimineață și numaidecît a pătruns în casă. Era un om brutal și fără principii de onoare. A dat buzna în cameră înjurînd în draci; cunoștea o parte din aventurile soră-si și i-a aruncat în față o ploaie de ocări și învinuiri.

Eu nu eram acasă, ieșisem cu cîteva clipe înainte, ceea ce a fost fără îndoială o fericire pentru el, sau pentru mine, căci n-aș fi putut să-i rabd insultele.

La întoarcere, tristețea lui Manon m-a făcut să bănuiesc că se întîmplase ceva; mi-a povestit ce pătise, repetîndu-mi și amenințările brutale ale fratelui ei. M-am înfuriat atît de tare, încît fui gata să alerg și să mă răzbun dacă ea nu m-ar fi oprit cu lacrimile ei.

În timp ce vorbeam amîndoi despre întîmplarea asta, ofițerul s-a întors și a intrat din nou în cameră, fără măcar să se anunțe. Eu n-am știut cine este, altfel nu l-aș fi întîmpinat cu politețea mea obișnuită. Ne-a salutat cu surîsul pe buze și a avut timpul să-i spună lui Manon că vine să-i ceară scuze pentru mînioasa izbucnire de adineauri; își închipuise că duce o viață dezordonată, de aceea se înfuriase, dar cercetînd pe unul din servitorii noștri, aflase despre mine amănunte atît de plăcute, încît dorea să trăim în bună înțelegere. Deși era destul de jignitor să se informeze despre noi printr-un lacheu, i-am primit totuși complimentele cu toată politețea. Credeam că-i fac astfel plăcere lui Manon; ea păru încîntată văzîndu-și fratele pornit să se împace. L-am oprit la cină. Peste puțin a devenit atît de prietenos, încît, auzindu-ne vorbind despre întoarcerea la Chaillot, a ținut să ne întovărășească; am fost nevoiți să-i oferim un loc în caretă. Din clipa aceea am devenit robii lui; și-a făcut un obicei să vină mereu să ne vadă și găsea atîta plăcere în treaba asta, încît în curînd, socotind casa noastră ca și a lui, începu să se poarte ca un adevărat stăpîn. Îmi zicea „frate", și în numele acestei frății

ne-a adus în casa din Chaillot o droaie de prieteni, ca să-i ospăteze pe socoteala noastră. Şi-a făcut haine scumpe cu banii noştri, ba ne-a silit să-i plătim şi datoriile. Îi înduram tirania ca să n-o supăr pe Manon şi închideam ochii prefăcîndu-mă că nu văd cum o jumuleşte, storcîndu-i sume mari de bani. E adevărat că atunci cînd îl atingea aripa norocului, căci era mare jucător de cărţi, avea bunătatea să-i întoarcă o parte din banii primiţi ; averea noastră era prea modestă ca să poată susţine mult timp cheltuieli atît de fără măsură. Mă pregăteam să am o explicaţie cu el şi să-i spun hotărît să ne lase în pace, cînd o întîmplare nenorocită mi-a evitat supărarea aceasta, pricinuindu-ne o alta, care ne-a azvîrlit de-a dreptul în prăpastie.

Rămăsesem într-o noapte la Paris, cum făceam destul de des. Servitoarea, care în asemenea împrejurări rămînea singură la Chaillot, a venit dis-de-dimineaţă să ne înştiinţeze că peste noapte izbucnise un foc în casă şi că numai cu multă greutate l-au stins. Am întrebat-o dacă mobilele suferiseră stricăciuni ; mi-a răspuns că în harababura ce se iscase, cu liota de oameni străini veniţi în ajutor, nu mai ştia bine ce s-a întîmplat. Tremuram de teamă, cu gîndul la banii noştri, pe care-i ţineam încuiaţi într-o casetă. Am plecat repede la Chaillot. Grabă de prisos : caseta pierise.

Am simţit atunci că poţi iubi banii fără să fii un avar. Paguba aceasta mi-a străpuns sufletul cu o durere atît de vie, încît credeam că-mi voi pierde

minţile. Am înţeles numaidecît la ce alte nenorociri trebuia să mă aştept; cea dintîi, lipsa de bani, era cea mai mică. O cunoşteam pe Manon, ştiam bine că oricît de credincioasă şi ataşată îmi era în răstimpurile norocoase, nu puteam să mă bizui pe ea cînd săraceam. Iubea prea mult belşugul şi plăcerile ca să mi le jertfească.

„Am s-o pierd, îmi ziceam. Nefericitule cavaler, ai să pierzi încă o dată tot ceea ce iubeşti!"

Gîndul acesta m-a aruncat într-o deznădejde fără margini; preţ de cîteva minute am stat în cumpănă: oare n-aş face mai bine să-mi curm suferinţele prin moarte? Îmi păstrasem totuşi atîta judecată ca să vreau mai întîi să cercetez dacă nu-mi rămînea în adevăr nici o altă cale de scăpare. Cerul a făcut să-mi vină în minte o idee care îmi curmă disperarea; am început să cred că nu-mi va fi cu neputinţă să-i ascund lui Manon pierderea banilor; în urmă, printr-o stratagemă oarecare sau printr-o întîmplare norocoasă, voi putea s-o întreţin mulţumitor, împiedicînd-o să le simtă lipsa.

„Am socotit — îmi spuneam ca să-mi adorm mîhnirea — că douăzeci de mii de taleri ne vor ajunge zece ani. Să presupunem că cei zece ani s-au scurs, şi nici una din schimbările ce le aşteptam în familie nu s-a întîmplat. Ce hotărîre aş lua? Prea bine nu ştiu, dar ce mă împiedică să fac azi ceea ce ar fi trebuit să fac atunci? Cîţi bărbaţi de aici, din Paris, care nu au nici inteligenţa şi nici calităţile mele, se descurcă totuşi în viaţă datorită talentelor

lor, aşa cum le au? Providenţa — adăugai eu, cugetînd asupra atîtor schimbări survenite în cursul unei vieţi — n-a rînduit oare lucrurile cu înţelepciune? Iată, cea mai mare parte dintre nobili sau bogaţi sînt nişte proşti, e limpede pentru oricine cunoaşte cît de puţin lumea. Şi în asta e cuprinsă o dreptate, căci dacă la bogăţiile lor s-ar adăuga deşteptăciunea, prea ar fi ei fericiţi, iar restul oamenilor, prea amărîţi. Calităţile trupeşti şi sufleteşti au fost dăruite acestora din urmă ca mijloace pentru a scăpa de nenorociri şi sărăcie. Unii din ei îşi trag pe turta lor o parte din spuza bogaţilor, măgulindu-le pofta de plăceri şi făcîndu-i astfel să joace cum vor ei, alţii îi slujesc luminîndu-le mintea prin învăţătură, străduindu-se să facă din ei oameni de ispravă. Vorbind drept, rareori izbutesc; dar scopul divinei înţelepciuni nu-i acesta; totul este ca deştepţii să culeagă rodul sforţărilor lor, adică să trăiască pe spinarea celor pe care îi instruiesc. Şi, ori din ce unghi ai privi lucrurile, prostia bogaţilor şi a nobililor este, pentru mărunţii vieţii, un capital aducător de bune venituri."

Cu gîndurile acestea mi-a mai venit inima la loc şi mi s-a limpezit capul. Am luat hotărîrea să mă sfătuiesc mai întîi cu domnul Lescaut, fratele lui Manon. El cunoştea Parisul pe degete şi avusesem destule prilejuri să-mi dau seama că cea mai rotundă parte din veniturile sale nu şi-o scotea nici din averea proprie, nici din solda regelui. Îmi mai rămăseseră doar douăzeci de pistoli, aflaţi, din fe-

ricire, în buzunar. I-am arătat punga, povestindu-i nenorocirea întîmplată şi temerile mele, apoi l-am întrebat dacă aveam de ales numai între a muri de foame şi a-mi zbura creierii de disperare. Mi-a răspuns că numai proştii îşi iau viaţa; iar de murit de foame, da, mulţi oameni deştepţi n-au altă cale cînd nu vor să-şi pună la bătaie talentele; în ce mă privea, trebuia să văd eu singur ce aş fi în stare să fac; din partea lui, mă asigura că-mi va da sfaturi şi ajutor în orice aş întreprinde.

— Vorbe vagi, domnule Lescaut, i-am spus. Nevoile mele cer un leac pentru clipa de faţă. Altfel, ce să-i spun lui Manon?

— Fiindcă veni vorba de Manon, a zis el, ce te împiedică să-i vorbeşti? Cu ea totdeauna poţi să pui capăt oricăror temeri, oricînd vei vrea. O fată ca Manon ar trebui să ne întreţină pe cîteşitrei, pe dumneata, pe ea şi pe mine.

Tăindu-mi răspunsul, cuvenit acestei obrăzniciii, mi-a spus că îmi garanta pînă-n seară o mie de taleri, pe care să-i împărţim între noi, cu condiţia să-i urmez sfatul, şi anume: cunoştea un mare nobil, foarte darnic la capitolul plăcerilor; era sigur că acela ar da uşor o mie de taleri dacă o fată ca Manon s-ar lăsa iubită de el. L-am oprit să mai urmeze.

— Domnule, aveam o părere mai bună despre dumneata! Mi-am închipuit că-mi acorzi prietenia în virtutea altor simţăminte, cu totul opuse celor pe care le dai acum pe faţă.

Mi-a mărturisit, fără rușine, că totdeauna a cugetat astfel; de vreme ce soră-sa a călcat legile sexului, deși de hatîrul bărbatului celui mai scump inimii lui, el nu s-a împăcat cu Manon decît în nădejdea că va trage foloase din proasta ei purtare. Mi-a fost ușor să înțeleg că pînă atunci nu fusesem decît paiațele lui.

Cu toată tulburarea pricinuită de asemenea cuvinte, aveam prea mare nevoie de omul ăsta, așa că i-am răspuns rîzînd că-i păstrez sfatul ca pe o ultimă resursă pentru ziua cînd vom fi la aman. L-am rugat să-mi arate deocamdată altă cale. Mi-a propus să profit de tinerețea mea și de figura atrăgătoare cu care m-a dăruit natura ca să intru în relații cu vreo doamnă în vîrstă și darnică; nici soluția aceasta nu mi-era pe plac, căci i-aș fi fost necredincios iubitei mele. I-am vorbit despre jocul de cărți ca fiind mijlocul cel mai lesnicios și mai potrivit în situația în care mă aflam. Mi-a răspuns că da, într-adevăr, jocul de cărți e un mijloc bun, numai că se impune o lămurire: dacă te apuci să joci cum se joacă, trăgînd nădejde numai în noroc, cum fac cei mai mulți, apoi asta e cea mai sigură cale spre prăpastie; dacă te folosești însă de micile tertipuri care ajută unui om dibaci să cîrmească pe drumul său roata norocului, atunci e bine, dar dacă te încumeți la asemenea joc singur, fără să fii susținut de nimeni, atunci îndeletnicirea devine periculoasă; mai este însă și o a treia cale, aceea a asociației, însă tinerețea mea îl face să se teamă că domnii confe-

derați vor socoti că nu am toate calitățile cerute de ligă. Totuși, mi-a făgăduit că se va pune chezaș pentru mine și, lucru la care nu m-aș fi așteptat din partea lui, s-a oferit să-mi împrumute bani cînd nevoia mă va strîmtora. I-am cerut să-mi facă numai atîta bine deocamdată : să nu sufle o vorbă către Manon despre paguba suferită și despre ceea ce vorbisem împreună.

Am ieșit din casa lui și mai puțin mulțumit decît intrasem. Mă căiam mai ales că am fost atît de neprevăzător să-i încredințez taina mea. Tot ce făcuse sau avea să facă pentru mine puteam să capăt fără nici o introducere. Mă chinuia o groază de moarte : să nu-și calce cumva făgăduința și să-i dezvăluie totul lui Manon. De asemenea, eram îndreptățit să mă mai tem și de altceva : potrivit ideilor sale, putea să-și bage în cap gîndul de a trage foloase de pe urma soră-si, așa cum spusese, fie răpind-o din brațele mele, fie sfătuind-o să mă părăsească pentru a se dărui vreunui amant mai bogat și mai norocos. Temerile acestea făcură să mi se vînture prin cap fel de fel de gînduri ; din păcate, ele n-au dus la altceva decît că m-au chinuit și mi-au stîrnit din nou disperarea de dimineață. Mi-a venit în minte de cîteva ori să scriu tatii, să mă prefac, ca întîia oară, că m-am schimbat și că mă supun lui numai ca să capăt un ajutor bănesc. Mi-am amintit însă că, bun la inimă cum era, tata mă ținuse totuși la popreală șase luni, ca într-o celulă, pentru cea dintîi greșeală ; acum, după scandalul cu fuga mea de la „Saint-

Sulpice", eram sigur că se va purta cu mine mult mai aspru. Din învălmăşeala aceasta de gînduri am ales în sfîrşit unul care mi-a liniştit pe dată cugetul; m-am mirat chiar cum de nu-mi venise mai curînd: să mă adresez lui Tiberge, prietenul pe care eram sigur că-l voi găsi pururi însufleţit de rîvna de a-mi fi folositor.

Nimic nu-i mai de admirat şi nu dă mai mult preţ virtuţii decît încrederea cu care baţi la poarta inimii unor oameni al căror caracter sincer îl cunoşti. Simţi că nu ai a te teme de nimic. Dacă uneori n-au putinţa să te ajute, cel puţin eşti sigur că vei fi întîmpinat cu bunătate şi milă. Faţă de aceşti prieteni, inima ta, închisă cu grijă celorlalţi oameni, se deschide larg, aşa cum floarea îşi desface petalele în bătaia soarelui.

Socotind drept o ocrotire a cerului faptul că mi-am amintit de Tiberge tocmai la timp, m-am hotărît să fac tot posibilul ca să-l văd neapărat în ziua aceea. M-am întors îndată acasă şi i-am scris un bilet prin care îl rugam să vină într-un anumit loc ca să stăm de vorbă. I-am recomandat tăcere şi discreţie, spunîndu-i că-mi făcea prin asta, în situaţia în care mă aflam, un serviciu din cele mai mari. Bucuria ce-mi insufla speranţa că-l voi vedea pe Tiberge mi-a şters de pe faţă urmele mîhnirii pe care, desigur, Manon ar fi observat-o numaidecît. I-am vorbit despre nenorocirea de la Chaillot ca despre un lucru de nimic, un fleac de care nu trebuie să se neliniştească; cum Parisul era pentru ea locul cel

mai plăcut din lume, n-a fost de loc supărată auzindu-mă că ar fi mai nimerit să rămînem pe loc pînă se vor repara la Chaillot micile stricăciuni pricinuite de incendiu. Peste un ceas am primit răspunsul lui Tiberge, care îmi făgăduia că vine la locul întîlnirii; am alergat acolo, plin de nerăbdare. Mă simțeam totuși puțin rușinat să mă arăt ochilor unui prieten a cărui prezență avea să fie o mustrare adusă traiului meu dezordonat; dar părerea ce-o aveam despre bunătatea inimii lui, precum și gîndul la Manon au dat pinteni îndrăznelii mele.

Îl rugasem să vină în grădina de la Palais-Royal. Sosise înaintea mea. Cum m-a zărit, a venit repede să mă îmbrățișeze; m-a ținut strîns în brațe mult timp și mi-am simțit obrazul scăldat de lacrimile sale. I-am spus că vin rușinat înaintea lui, că inima mi-e plină de simțămîntul nerecunoștinței; că-l rugam, mai înainte de toate, să-mi răspundă dacă pot să-l mai numesc prietenul meu după ce meritasem cu vîrf și îndesat să pierd stima și iubirea lui. Mi-a răspuns cu toată duioșia că nimic nu l-ar putea face să renunțe la calitatea de prieten, că tocmai nenorocirile mele, sau, dacă-i dau voie să vorbească fără ocol, tocmai greșelile mele și viața dezordonată pe care o duc i-au mărit dragostea pentru mine, dragoste care însă acum era amestecată cu o durere vie, așa cum simți pentru o ființă scumpă pe care o vezi că se pierde și pe care nu poți s-o ajuți.

Ne-am așezat pe o bancă. Oftînd din adîncul inimii, i-am spus:

— Ah, scumpul meu Tiberge, mila ce o ai pentru mine trebuie să fie neasemuit de mare de vreme ce mă asiguri că e pe măsura suferințelor mele. Mi-e rușine să-ți dezvălui aceste suferințe, căci, mărturisesc, pricina lor nu e cîtuși de puțin glorioasă ; urmările sînt însă nespus de triste, încît te-ar fi înduioșat chiar dacă nu m-ai fi iubit atît de mult.

Mi-a cerut, ca o dovadă de prietenie, să-i povestesc, fără să ascund nimic, tot ce mi s-a întîmplat de la plecarea mea din „Saint-Sulpice". I-am făcut pe voie și, departe de a ascunde adevărul sau de a căuta să-mi micșorez greșelile ca să le fac mai lesne iertate, i-am vorbit despre iubirea mea cu tot focul ce-l aprinsese patima în mine. I-am înfățișat-o ca o amarnică lovitură a destinului, care tabără să doboare un nevolnic și a cărui îndîrjire nici înțelepciunii nu-i este cu putință să o prevadă, nici virtuții să se apere de ea. I-am zugrăvit un tablou viu al zbaterilor și temerilor mele, al disperării ce mă cuprinsese cu două ceasuri înainte de a-l vedea și în care mă voi cufunda din nou dacă și prietenii mă părăseau tot atît de nemilos ca și soarta ; în sfîrșit, l-am înduioșat în așa măsură pe bunul Tiberge, încît părea tot atît de copleșit de milă pe cît eram eu de suferință. Nu mai obosea îmbrățișîndu-mă și îndemnîndu-mă să-mi fac curaj și să mă mîngîi, dar, fiindcă stăruia în părerea lui că trebuie să mă despart de Manon, l-am făcut să înțeleagă că tocmai despărțirea aceasta o priveam drept cea mai mare nenorocire ce mi se putea întîmpla, că eram gata să

sufăr orice, nu numai cea mai crîncenă sărăcie, dar și moartea în chinuri decît să mă supun unui leac mai greu de îndurat decît toate relele la un loc.

— Lămurește-mă atunci, mi-a spus el, ce fel de ajutor aș putea să-ți dau dacă la toate sfaturile mele te răzvrătești astfel ?

Nu îndrăzneam să-i mărturisesc că aveam nevoie de punga lui. În cele din urmă a ghicit și, după ce mi-a mărturisit că mă înțelege, a rămas îngîndurat cîtva timp, ca un om care se află într-o mare îndoială. Apoi s-a grăbit să-mi spună :

— Să nu crezi că am stat pe gînduri din pricină că mi s-ar fi răcit zelul și prietenia. Dar dă-și seama în ce cumpănă mă pui : ori să nu-ți dau singurul ajutor ce vrei să-l primești, ori să-mi calc datoria dacă ți-l dau. Nu înseamnă oare că mă fac părtaș la viața ta de păcat dacă te ajut să mergi pe calea aceasta ? Totuși, urmă el după o scurtă gîndire, pot să-mi închipui că zbuciumul în care te-a aruncat sărăcia nu-ți lasă destulă libertate ca să alegi calea cea mai bună : numai cu cugetul liniștit poți prețui cumințenia și adevărul. Am să-ți fac rost de ceva bani. Dă-mi voie însă, scumpe cavalere, adăugă el îmbrățișîndu-mă, să-ți pun o condiție, numai una : îmi vei da adresa ta și mă vei lăsa cel puțin să mă străduiesc a te aduce pe calea virtuții ; calea asta tu o iubești, te-a depărtat de ea numai violența patimii.

M-am învoit din inimă la tot ce dorea și l-am rugat să deplîngă, împreună cu mine, drăceasca rău-

tate a sorții care mă face să nesocotesc sfaturile unui prieten atît de virtuos. M-a condus la un bancher pe care-l cunoștea, acesta mi-a împrumutat o sută de pistoli cu polița pe numele lui, căci Tiberge nu prea avea bani peșin. Bogat nu era, cum am mai spus ; beneficiul ce i se dăduse aducea o mie de taleri anual, dar fiind primul an, nu-și primise încă venitul ; îmi împrumuta astfel bani în contul sumei ce o avea de încasat...

Cîtă generozitate îmi dovedea ! Pînă într-atît de mișcat m-am simțit, încît am început să deplîng orbirea fatalei patimi care mă făcea să-mi calc toate îndatoririle. Timp de cîteva clipe virtutea a găsit puterea de a se răzvrăti în inima mea împotriva iubirii care mă robise, și, într-o străfulgerare de secundă, mi-am văzut întreaga rușine și josnicie a lanțurilor mele. Dar lupta a fost slabă și a durat puțin, și apoi, la vederea lui Manon, aș fi sărit și din cer. Cînd m-am aflat din nou lîngă ea, m-am mirat nespus cum de am putut să mă rușinez, fie chiar pentru o clipă, de o dragoste atît de firească pentru o ființă atît de fermecătoare.

Manon avea o fire ciudată. Nici o femeie n-a iubit banii mai puțin ca ea ; dar nu putea să-și afle liniștea dacă se gîndea că-i vor lipsi. Îi trebuiau necontenit plăceri și distracții. Dacă ele n-ar fi costat nimic, ea nici nu s-ar fi atins de bani. Nici măcar nu întreba cît am cheltuit din banii noștri și cît ne-a mai rămas, totul era să-și petreacă plăcut ziua ; altfel, nu avea nici patima jocului de cărți și nici

n-o orbea fastul celor care cheltuiesc mult. Cu nimic n-o mulțumeam mai ușor decît căutîndu-i în fiecare zi petreceri pe gustul ei. Avea neapărată nevoie să fie ocupată cu distracții; fără ele, era greu să-i prevezi toanele și înclinările. Deși mă iubea din inimă, și eram singurul, după cum recunoștea, care o puteam face să guste din plin dulceața dragostei, eram aproape sigur că sentimentele ei vor slăbi în fața sărăciei. Dacă aș fi avut avere, nu cine știe cît de mare, m-ar fi preferat lumii întregi, dar nu mă îndoiam de loc că mă va părăsi pentru un alt de B... de îndată ce nu-i voi mai putea oferi decît statornicia și credința mea.

M-am hotărît, așadar, să-mi restrîng cheltuielile proprii, ca să pot face față celor ale ei; preferam să mă lipsesc pînă și de lucrurile strict necesare decît să tai din prisosul ei. Mai mult ca orice mă înspăimînta întreținerea caretei; nu vedeam cum voi putea ține cai și vizitiu. Am dezvăluit domnului Lescaut îngrijorarea mea. Nu i-am ascuns că am primit o sută de pistoli de la un prieten; mi-a repetat că, dacă stărui să-mi încerc norocul la joc, avea oarecare speranțe să fiu admis în Liga cavalerilor de industrie [1], cu recomandația lui, dar va trebui să jertfesc măcar o sută de franci ca să dau o masă asociaților. Oricît mi-era de scîrbă să înșel pe cineva, m-am lăsat tîrît totuși de cruda nevoie.

---

[1] *Cavaler de industrie* — om de lume care trăiește din expediente (termen învechit).

Domnul Lescaut m-a prezentat, chiar în acea seară, drept o rudă a sa; a adăugat că eram cu atît mai dornic de a izbuti cu cît aveam nevoie de cele mai mari favoruri ale norocului. Totuşi, ca să arate că sărăcia mea nu era a unui om de nimic, le-a spus că mă pregăteam să le dau un supeu. Invitaţia a fost primită. I-am ospătat măreţ. Au vorbit o bucată de vreme despre drăgălăşenia chipului meu şi despre manierele mele frumoase; erau de părere că se poate aştepta mult de la mine, căci datorită fizionomiei mele, care arăta a fi a unui om cinstit, nimeni nu va bănui că umblu cu vicleşuguri. La sfîrşit au adus mulţumiri domnului Lescaut că a procurat ordinului lor un novice atît de merituos şi au însărcinat pe un cavaler de-al lor să-mi dea, timp de cîteva zile, instrucţiunile necesare.

Principalul teatru al strălucitelor mele isprăvi avea să fie hotelul „Transilvania"; acolo se juca într-o sală „faraonul", iar în galerii diferite, jocuri de cărţi şi zaruri. Liga aceasta lucra în folosul prinţului de R..., care locuia atunci la Clagny şi care, ca mai toţi ofiţerii din regimentul lui, făcea parte din societatea noastră. Să mărturisesc, spre ruşinea mea, că mi-am însuşit repede ştiinţa profesorului? Am căpătat, mai ales, multă dibăcie în schimbarea şi filarea cărţilor; le făceam să dispară atît de uşor sub perechea mea de manşete late, încît luam ochii şi celor mai atenţi; am ruinat astfel, fără să-mi pese, o droaie de jucători cinstiţi. Deosebita mea îndemînare a dat ghes norocului; în cîteva săptă-

mîini am adunat sume foarte mari, în afară de cele pe care le împărţeam cinstit cu asociaţii mei. Nu m-am mai temut atunci să-i fac cunoscut lui Manon pierderea de la Chaillot, şi, pentru a o consola de supărătoarea veste, am închiriat o casă mobilată, unde ne-am stabilit cu ifose de bogătaşi trăind în huzur şi siguranţă.

Tiberge nu pregetase în acest timp să vină adesea pe la mine. Nu mai sfîrşea făcîndu-mi morală; mereu şi mereu îmi arăta că greşesc faţă de conştiinţa, de onoarea, de viitorul meu. Ascultam sfaturile lui cu răbdare de prieten şi, cu toate că nici gînd n-aveam să le urmez, îi eram recunoscător pentru rîvna a cărei sursă o cunoşteam atît de bine. Uneori glumeam pe seama lui cu Manon de faţă; îl îndemnam să nu fie mai aspru decît atîţia alţi preoţi şi episcopi care se pricepeau de minune să împace un beneficiu ecleziastic cu o amantă.

— Priveşte, îi ziceam, arătîndu-i ochii iubitei mele, priveşte şi spune-mi dacă există vreo greşeală pe care n-ar îndreptăţi-o un scop atît de frumos!

El se înarma cu răbdare. A stăruit multă vreme, apoi, văzînd că belşugul meu creşte, că nu numai că i-am înapoiat cei o sută de pistoli, dar că am mai închiriat încă o casă şi că mi-am dublat cheltuielile, ca să mă afund din nou, mai adînc poate, în viaţa de plăceri, şi-a schimbat şi tonul, şi purtarea. S-a plîns de nesimţirea mea şi m-a ameninţat cu toate pedepsele, care n-au întîrziat să se abată asupră-mi.

— E peste putinţă, mi-a spus, să-ţi fi venit pe o cale cinstită banii cu care îţi întreţii dezmăţul. I-ai cîştigat pe nedrept, şi tot astfel îi vei pierde. Dumnezeu te-ar pedepsi şi mai groaznic dacă te-ar lăsa să te bucuri de ei în pace. Toate sfaturile mele, adăugă el, nu ţi-au folosit; prevăd că în curînd le vei găsi supărătoare. Fie ca plăcerile tale vinovate să se destrame ca umbra! Fie ca belşugul şi banii tăi să piară fără întoarcere! Iar tu să rămîi singur şi gol, ca să simţi deşertăciunea bunurilor care te-au ameţit nebuneşte! Atunci mă vei găsi din nou gata să te iubesc şi să te ajut; dar astăzi rup orice legătură cu tine; urăsc viaţa pe care o duci!

Această predică apostolică mi-a ţinut-o în camera mea, de faţă cu Manon. S-a sculat să plece. Am vrut să-l reţin, dar m-a oprit Manon, spunîndu-mi că omul acesta e nebun; mai bine să se ducă.

Totuşi, vorbele lui m-au tulburat. Îmi însemn astfel clipele cînd inima mea a simţit pornirea unei întoarceri spre bine, fiindcă acelor clipe le-am datorat mai tîrziu tăria mea în împrejurările cele mai nenorocite ale vieţii. Mîngîierile iubitei mele mi-au risipit într-o clipă mîhnirea pricinuită de această scenă. Ne-am dus înainte traiul nostru de dragoste şi petreceri. Creşterea bogăţiei ne lega şi mai strîns unul de altul; Venus [1] şi Fortuna [2] n-au avut sclavi

[1] *Venus (Afrodita)* — divinitate din mitologia greacă şi latină, simbolizînd frumuseţea şi dragostea. Legenda spune că s-ar fi născut din spuma mării.

[2] *Fortuna* — zeitate la vechii greci, simbolizînd soarta.

mai fericiți ca noi. O, zei! De ce să numim lumea un sălaș al durerilor, cînd în ea poți să guști cele mai dulci desfătări? Partea lor slabă este că trec, vai, prea repede! Dacă ar putea dura mereu, ți-ai mai dori alte fericiri? Au avut și ale noastre soarta obișnuită, adică au durat puțin și au fost urmate de o amară căință.

Cîștigasem la jocul de cărți sume atît de mari, încît mă gîndeam să plasez undeva o parte din ele. Servitorii noștri, cu deosebire valetul meu și camerista lui Manon, față de care vorbeam fără teamă, știau ce norocoși fusesem. Camerista era o fetișcană frumușică; valetul se îndrăgostise de ea; aveau de-a face cu stăpîni tineri și îngăduitori, ușor de înșelat, după credința lor. Și-au făcut un plan și l-au îndeplinit întocmai, un plan atît de nefericit pentru noi, încît ne-a aruncat într-o stare de plîns, din care n-am mai putut să ne ridicăm niciodată.

Într-o seară domnul Lescaut ne oferise un supeu, așa că ne-am întors acasă după miezul nopții. Am strigat pe valet, a strigat-o și Manon pe cameristă; nu s-a ivit nici unul, nici altul. Ni s-a spus că n-au fost văzuți de pe la ceasurile 8, cînd încărcaseră într-o birjă cîteva cufere și plecaseră, spunînd că îndeplinesc o poruncă dată de mine. Am presimțit pe dată o parte din adevăr, dar bănuielile mi-au fost întrecute de ceea ce mi-a fost dat să văd intrînd în casă. Broasca de la birou fusese forțată, toți banii luați, precum și hainele. Pe cînd mă gîndeam, încremenit, la cele întîmplate, Manon veni fuga să mă în-

știinţeze că și în camerele ei au dat iama hoţii. Năpasta ce ne cădea pe cap îmi păru atît de crudă, încît numai printr-o cumplită sforţare m-am putut opri să nu încep să plîng și să ţip. Teama de a transmite și lui Manon disperarea mea m-a făcut să iau o înfăţișare liniștită. I-am spus, glumind, că mă voi răzbuna eu pe vreun prost la hotelul „Transilvania". Dar îmi păru atît de lovită de nenorocirea întîmplată, încît mai multă putere a avut tristeţea ei să mă îndurereze pe mine decît bucuria mea prefăcută să-i aline ei mîhnirea.

— Sîntem pierduţi! suspină ea, cu lacrimi în ochi.

În zadar m-am silit să-i potolesc durerea cu mîngîieri; plîngeam și eu, trădîndu-mi deznădejdea și spaima. Într-adevăr, eram cu totul ruinaţi, nu mai aveam nici măcar o cămașă. În cele din urmă, am trimis după domnul Lescaut. El m-a sfătuit să mă duc chiar atunci la locotenentul de poliţie și la primmagistratul militar al Parisului. M-am dus, dar a fost spre marea mea nenorocire; pe lîngă că demersul meu și cele făcute în urmă de cei doi ofiţeri de justiţie n-au dat roadele dorite, dar în lipsa mea, Lescaut a avut timp să stea de vorbă cu soră-sa și să-i insufle o hotărîre scîrnavă. I-a vorbit despre domnul de G.M., un crai bătrîn, care-și plătea plăcerile cu dărnicie; i-a jucat atît de viu pe dinaintea ochilor toate foloasele ce le-ar putea trage dacă s-ar lăsa în mîna lui, încît, ameţită cum era de ghinionul nostru, s-a potrivit ușor la tot ce se străduia el să-i bage în cap. Acest onorabil tîrg s-a încheiat înaintea

întoarcerii mele; întîlnirea fusese fixată pe a doua zi, după ce Lescaut l-ar fi înştiinţat pe domnul de G.M.... Pe Lescaut l-am găsit încă acasă, mă aştepta, dar Manon se culcase şi poruncise lacheului să-mi spună că are nevoie de odihnă şi mă roagă s-o las singură în noaptea aceea. Lescaut a plecat după ce mi-a oferit cîţiva pistoli; i-am primit.

Se făcuse aproape ceasul 4 cînd m-am culcat; dar am stat încă multă vreme treaz, căutînd în minte noi mijloace de a-mi reface averea; am adormit atît de tîrziu, încît n-am putut să mă trezesc a doua zi decît pe la amiază. M-am sculat repede, ca să aflu cum se simte Manon; mi s-a spus că ieşise cu o oră înainte, împreună cu fratele ei, care venise să o ia într-un cupeu închiriat. Deşi plimbarea aceasta, în tovărăşia lui Lescaut, mi s-a părut cam suspectă, m-am silit totuşi să-mi ţin în frîu bănuielile. Trecură astfel cîteva ore, pe care le-am petrecut citind. În cele din urmă, nemaiputînd să-mi stăpînesc neliniştea, am început să mă plimb prin casă cu paşi mari. În camera lui Manon am zărit o scrisoare pecetluită. Era pe adresa mea şi scrisă de mîna ei. Am deschis-o cu un tremur de moarte. Iată ce cuprindea:

„Îţi jur, scumpul meu cavaler, că tu eşti idolul inimii mele, că numai pe tine din lumea întreagă te pot iubi aşa cum te iubesc. Dar vezi şi tu, biet suflet scump, ce prostească virtute este fidelitatea în starea de plîns în care ne găsim. Crezi că te mai poţi gîndi la dezmierdări cînd îţi lipseşte pîinea? Foamea mi-ar juca într-o zi un renghi fatal: mi-aş putea da ultima suflare crezînd că scot un suspin de dragoste. Te ador, bizuie-te pe asta, dar lasă-mi mie cîtva

timp grija de a ne reface. Nenorocire celui care-mi va cădea în plasă! Pentru asta mă zbat, ca să-l fac bogat și fericit pe cavalerul meu! Fratele îți va da vești despre Manon a ta; îți va spune cît a plîns fiind nevoită să te părăsească.“

Am rămas, după citirea scrisorii, într-o stare greu de descris, căci nici chiar azi nu-mi dau seama ce simțăminte mi-au răscolit atunci inima. M-am aflat într-una din acele situații care nu putea fi asemuită cu nici una din cele prin care trecusem. E imposibil de explicat altora, pentru că ei habar n-au de așa ceva; tu singur abia dacă poți descîlci asemenea lucruri; fiind unice în felul lor, nu se leagă în memorie cu altele și nu pot fi nici alăturate de alte simțăminte cunoscute. Totuși, de orice natură ar fi fost ale mele, cuprindeau laolaltă durere, ciudă, gelozie și rușine. Bine ar fi fost dacă n-ar fi cuprins și mai multă dragoste ca oricînd!

„Mă iubește, bine, cred, îmi ziceam, că doar ar trebui să fie un monstru ca să mă urască... Pot să existe oare drepturi asupra unei inimi pe care eu să nu le fi dobîndit? Ce-mi mai rămăsese să fac pentru ea, după toate jertfele mele? Totuși, m-a părăsit, și nerecunoscătoarea se crede apărată de imputările mele spunîndu-mi că nu încetează de a mă iubi. Se teme că va suferi de foame. Dumnezeule mare! Ce simțiri grosolane! Și ce urît răspunde la delicatețea mea! Nu m-am temut eu, care de bunăvoie mă expun foamei, lipsindu-mă de avere și de dulceața traiului din casa tatălui meu; eu, care am renunțat pînă și la

strictul necesar, numai ca să-i satisfac ei capriciile și toanele! Mă adoră, zice ea. Dacă m-ai adora, ingrato, știi bine cui i-ai fi cerut sfaturi, sau cel puțin nu m-ai fi părăsit fără să-ți iei rămas bun! Pe mine să mă întrebi ce crudă durere poți simți cînd te desparți de ființa adorată! Ar fi trebuit să-mi pierd mințile ca să fac pasul ăsta de bunăvoie."

Văicărelile mele au fost întrerupte de o vizită la care nu mă așteptam: vizita lui Lescaut.

— Călăule, i-am strigat scoțînd sabia din teacă, unde e Manon? Ce-ai făcut cu ea?

Furia mea l-a înspăimîntat. Mi-a răspuns cu blîndețe că dacă astfel primesc eu pe omul care vine să-mi spună că mi-a făcut un mare serviciu, cel mai mare serviciu pe care putea să mi-l facă, atunci se retrage și nu-mi va mai pune piciorul în casă niciodată. Am alergat la ușă și am încuiat-o.

— Să nu-ți închipui, i-am spus întorcîndu-mă spre el, că am să mai fiu victima dumitale și ai să mă mai duci de nas cu povești. Apără-ți viața sau ajută-mă s-o găsesc pe Manon!

— Hei! Iute mai ești! a răspuns el. Doar de asta am și venit. Îți aduc vestea unei bucurii care nici nu-ți trece prin cap și pentru care vei recunoaște că-mi datorezi și mie ceva.

Am cerut să fiu lămurit pe loc. Mi-a povestit că Manon, neputînd îndura teama că va cădea din nou în sărăcie și mai cu seamă gîndul că va fi nevoită să se lipsească de caretă, îl rugase să o prezinte domnului de G.M., care trecea drept un bărbat foarte dar-

nic. Șiretul s-a ferit să-mi spună că sfatul pornise de la el, că el însuși netezise surorii sale calea spre acel om.

— Am condus-o la el azi-dimineață, a urmat Lescaut. E un om de ispravă ; a rămas încîntat de Manon și a invitat-o la țară, ca să-i țină tovărășie timp de cîteva zile cît va sta el acolo. Eu, a adăugat Lescaut, am cuprins dintr-o ochire folosul pe care-l poți trage dumneata din cunoștința asta și, cu oarecare dibăcie, i-am dat a înțelege bătrînului că Manon suferise pagube nespus de mari ; m-am priceput să-i stimulez atît de bine dărnicia, încît a și scos, drept început, două sute de pistoli ; i-am spus că e un dar frumos pentru prezent, dar că în viitor sora-mea va trebui să facă față la nevoi mult mai mari, căci își luase în sarcină grija unui frate al nostru mai mic, care ne rămăsese pe cap după moartea părinților, și, dacă o crede pe Manon vrednică de stima lui, n-are s-o lase să sufere pentru bietul copil, pe care ea îl privea ca pe o jumătate din ființa sa. Basmul meu l-a dat gata. Și-a luat îndatorirea să închirieze o casă comodă pentru dumneata și Manon, căci dumneata însuți ești bietul frățior orfan. A făgăduit să vă mobileze bine casa și să vă dea în fiecare lună patru sute de livre, mari și late, care, dacă socotesc bine, fac patru mii opt sute la sfîrșitul unui an. Înainte de a pleca la țară, a dat ordin intendentului să caute casa și să pregătească totul pînă la întoarcerea lui. Atunci ai s-o vezi și dumneata pe Manon, care m-a însărcinat

să te sărut de o mie de ori în locul ei şi să te asigur că te iubeşte mai mult ca oricînd.

M-am aşezat pe scaun visînd la bizara întorsătură a soartei. Mă aflam prins între simţăminte potrivnice şi, ca urmare, într-o nesiguranţă căreia era greu să-i pun capăt; am stat astfel multă vreme, fără să răspund nimic la întrebările cu care mă tot pisa. Din nou, în clipa aceea, onoarea şi virtutea m-au făcut să am remuşcări cumplite, iar ochii minţii mi s-au îndreptat cu suspine către Amiens, către casa părintească, „Saint-Sulpice" şi toate locurile unde dusesem un trai nevinovat. Ce distanţă uriaşă mă despărţea de viaţa aceea fericită! De-abia mai zăream mijind, undeva departe, o umbră plină de dorinţe şi de păreri de rău, care mă atrăgea, dar care era prea slabă ca să-mi impună şi sforţarea de a mă apropia.

„Prin ce fatalitate, îmi ziceam, am devenit un răufăcător?! Dragostea e o pasiune nevinovată; cum de s-a schimbat pentru mine într-un izvor de nenorociri şi de necinste? Cine m-a împiedicat să trăiesc în linişte şi virtute cu iubita mea? De ce nu ne-am cununat înainte de a ne lăsa în voia dorinţelor? Tatăl meu, care mă iubea cu atîta duioşie, n-ar fi consimţit oare la căsătorie dacă l-aş fi împresurat cu stăruinţele mele legitime? A! tata ar fi îndrăgit-o şi el pe iubita mea ca pe o copilă încîntătoare, vrednică de a fi soţia fiului său; aş fi trăit astăzi fericit, aş fi avut şi dragostea lui Manon, şi afecţiunea tatălui meu, şi stima oamenilor cinstiţi, şi binefacerile averii, şi cugetul împăcat. Nenorocită soartă! Ce rol

mîrşav mi se propune acum să joc! Cum? Să împart cu... Dar mai pot sta oare în cumpănă, cînd Manon a hotărît astfel, şi cînd, dacă nu mă învoiesc, o pierd?

— Domnule Lescaut, am rostit închizînd strîns pleoapele, ca pentru a îndepărta dureroasele cugetări, dacă scopul dumitale a fost să-mi faci un bine, primeşte mulţumirile mele. Ai fi putut să alegi o cale mai cinstită, dar tîrgul s-a încheiat, nu-i aşa? Deci, să nu ne mai gîndim decît la foloasele lui şi la felul cum să ne îndeplinim planurile.

Lescaut, după furia mea de la început, urmată de lunga tăcere, nu mai ştia ce să creadă şi a fost încîntat văzînd că iau o altă hotărîre decît aceea de care pesemne se temea. Căci nu era de fel curajos, am avut dovezi depline despre asta mai tîrziu.

— Da, da, s-a grăbit el să-mi răspundă, ţi-am făcut un straşnic serviciu, şi ai să vezi că din treaba asta vom trage foloase mai mari decît te aştepţi!

Am stat apoi să chibzuim în ce mod ne-am putea feri de bănuielile care l-ar cuprinde, cine ştie cum, pe domnul de G.M. cînd va vedea un „frăţior" mai mare şi mai în vîrstă decît şi-l închipuise. N-am găsit altă soluţie decît să iau o mutră prostuţă, de provincial, să-l fac să creadă că mă pregătesc de intrare în tagma bisericească şi că, pentru asta, mă duc la colegiu în fiecare zi. Tot împreună am hotărît ca atunci cînd mă voi duce să-l salut, să mă îmbrac cît mai sărăcăcios.

G. M. s-a întors în oraş peste trei-patru zile şi a condus-o el însuşi pe Manon în casa pe care intendentul avusese grijă să i-o pregătească. Ea a înştiinţat de îndată despre întoarcerea ei pe Lescaut, acesta m-a înştiinţat la rîndul lui pe mine şi împreună ne-am dus să o vedem. Babalîcul îndrăgostit nu era acasă.

Cu toate că mă plecasem cu resemnare în faţa voinţei ei, în clipa revederii nu mi-am putut stăpîni zvîcnetul inimii. I-am părut trist şi moleşit. Bucuria că o revăd nu putea birui durerea că mă înşelase; ea, dimpotrivă, plutea de fericire că mă vede. M-a mustrat pentru răceala mea; nu m-am putut opri să n-o numesc perfidă, necredincioasă, şi-mi însoţeam vorbele cu oftaturi adînci. A încercat mai întîi să glumească, făcîndu-mă prost, dar văzînd că privirile mi se aţintesc cu aceeaşi tristeţe asupra ei şi înţelegînd greutatea cu care induram o schimbare atît de potrivnică firii şi dorinţelor mele, a trecut în camera de alături. O clipă mai tîrziu m-am dus şi eu după ea. Am găsit-o scăldată în lacrimi; am întrebat-o din ce pricină plînge.

— Nu-i greu de înţeles, mi-a răspuns ea; cum vrei să trăiesc dacă vederea mea nu-ţi mai aduce pe faţă decît durere şi încruntare? O oră întreagă de cînd eşti aici, şi nu m-ai dezmierdat de loc, iar mîngîierile mele le-ai primit cu măreţia unui sultan în harem.

— Ascultă, Manon, i-am spus, îmbrăţişînd-o, nu pot să-ţi ascund că inima mi-e îndurerată de moarte. Nu mai stau să vorbesc acum de neliniştea ce mi-a iscat-o fuga ta, nici de cruzimea ce-ai avut-o să mă

părăsești fără un cuvînt de mîngîiere, după ce ți-ai petrecut noaptea singură. Farmecul ființei tale m-ar face să uit și mai multe încă. Dar crezi oare că pot să mă gîndesc fără suspine și fără lacrimi — vărsai chiar atunci cîteva — la trista, la nenorocita viață pe care vrei să o duc în casa asta? Să lăsăm deoparte originea și onoarea mea; atît de slabe motive nu se pot lua la întrecere cu o dragoste ca aceea pe care o nutresc față de tine. Dar nu-ți închipui oare cum geme, cum suferă dragostea aceasta atît de rău răsplătită, tratată cu atîta cruzime de o iubită aspră și nerecunoscătoare?

Manon m-a întrerupt:

— Vreau să-ți spun, cavalere, să nu mă mai chinuiești degeaba cu învinuiri care, atunci cînd vin de la tine, îmi străpung inima. Văd ce te jignește. Sperasem că vei încuviința planul prin care am fi putut să ne restabilim puțin averea; și tocmai ca să te cruț am pornit la îndeplinirea lui fără să te fac părtaș; dar renunț la acest plan dacă tu nu-l aprobi.

A adăugat că nu cerea decît puțină bunăvoință pentru restul zilei aceleia, că primise de la bătrînul ei adorator două sute de pistoli, dar aștepta să-i mai aducă seara un colier de perle, împreună cu alte giuvaere, precum și o jumătate din pensiunea anuală ce-i făgăduise.

— Lasă-mă numai atîta vreme cît să-mi primesc darurile, a spus ea; îți jur că nu poate să se laude cu nici o favoare din parte-mi, căci l-am tot amînat pînă la întoarcerea în Paris. E adevărat că mi-a sărutat

mîinile mai mult de un milion de ori ; e drept, așadar, să plătească plăcerea asta, și nu va fi prea scump plătită cu cinci sau șase sute de mii de franci dacă te gîndești la bogățiile lui și la vîrsta pe care-o are !

Hotărîrea ei de a-l părăsi pe G. M. mi-a făcut mai multă plăcere decît nădejdea în cele cinci mii de livre. Am putut să-mi dau seama atunci că nu-mi pierdusem cu totul simțul onoarei, deoarece eram din cale-afară de mulțumit să ies din mocirla acestei ticăloșii. Eram însă născut pentru bucurii scurte și pentru dureri de lungă durată. Soarta nu mă izbăvea de căderea într-o prăpastie decît pentru a mă arunca în alta. După ce i-am arătat lui Manon, prin mii de dezmierdări, cît mă simțeam de fericit de faptul că-și schimbase planul, i-am spus că trebuie să-l înștiințăm și pe domnul Lescaut și să hotărîm împreună ce vom face. Acesta a cîrtit la început, dar cele patru sau cinci mii de livre în bani peșin l-au făcut, pînă la urmă, să fie de acord cu noi. Am hotărît să luăm cu toții masa de seară cu domnul de G. M. și asta din două pricini : întîia, pentru plăcerea unei scene nostime, în care eu voi avea rolul unui școlar, frate cu Manon ; cealaltă, ca să împiedicăm pe berbantul bătrîn de a-și lua prea tare vînt față de iubita mea, în virtutea dreptului pe care credea că și l-a cucerit plătind înainte cu atîta dărnicie. Eu și cu Lescaut trebuia să ne retragem în clipa cînd el va voi să treacă în dormitor, unde socotea să-și petreacă noaptea ; Manon mi-a făgăduit însă că și-o va petrece cu

mine, părăsind casa în loc să se ducă după el. Lescaut se însărcină să țină gata în poartă o caretă. La ceasul hotărît pentru supeu își făcu apariția și domnul de G. M.; Lescaut și soră-sa l-au primit în sufragerie. Cel dintîi compliment al bătrînului a fost să ofere frumoasei lui un colier, brățări și cercei cu mărgăritare, podoabe care prețuiau cel puțin o mie de taleri. După asta, i-a numărat suma de două mii patru sute de livre în frumoși ludovici de aur: jumătate din pensiunea pe un an. Și-a presărat darul cu cîteva floricele galante, în stilul vechi de curte. Manon n-a putut să-i refuze cîteva sărutări; prin asta își cucerea mai vîrtos dreptul asupra banilor ce i se înmînau. Stam la ușă și ciuleam urechea, așteptînd ca Lescaut să mă cheme înăuntru. După ce Manon și-a strîns giuvaerurile și banii, Lescaut m-a luat de mînă și, ducîndu-mă pînă în fața domnului de G. M. mi-a poruncit să fac o reverență. Am făcut două sau trei, ploconindu-mă pînă la pămînt.

— Scuzați, domnule, i-a spus Lescaut, nu-i decît un copil neștiutor. După cum vedeți, n-a căpătat nici pe departe deprinderi pariziene, dar tragem nădejdea să-l dăm pe brazdă. Și, întorcîndu-se către mine, a adăugat: Vei avea onoarea să-l întîlnești deseori aici pe domnul, încearcă să-l iei drept model.

Bătrînul amorez părea că se uită la mine cu plăcere. M-a mîngîiat pe obraji cu două-trei pălmuțe, spunîndu-mi că sînt băiat frumos, dar să umblu cu ochii în patru prin Paris, unde tinerii sînt ușor tîrîți spre desfrîu. Lescaut l-a asigurat că eram din fire

grozav de cuminte, că nu doream decît să mă fac popă și că cea mai mare plăcere a mea era să meșteresc bisericuțe.

— Seamănă cu Manon, a mai spus bătrînul apucîndu-mă de bărbie.

Am răspuns rîzînd ca un nerod :

— Păi da, domnule, că doar carnea mea și a ei se ating de aproape ; d-aia o și iubesc pe soră-mea, Manon, ca și cum eu aș fi ea...

— L-ați auzit ? a spus bătrînul către Lescaut. Are ceva în cap băiatul. Păcat că nu s-a frecat mai mult cu oamenii.

— Da' ce, domnule, i-am dat eu înainte cu vorba, parcă n-am văzut eu destui oameni și la noi, la biserică, mai proști decît mine ? Cred că și la Paris oi găsi din ăștia cu duiumul.

— Ia te uită, s-a mirat bătrînul, știi că pentru un flăcăiaș din provincie se pricepe de minune să le zică ? !

Conversația noastră a continuat pe aceeași strună în tot timpul supeului. De cîteva ori Manon, șăgalnică de felul ei, a fost gata să dea drumul unor hohote de rîs și să strice totul. Am adus vorba, pe cînd mîncam, de pățaniile unui craidon înșelat, și astfel i-am istorisit propria lui poveste, prevestindu-i soarta care-l amenința. Lescaut și Manon tremurau ascultîndu-mă, mai ales cînd am început să descriu și cum arăta bătrînul acela ; era întocmai portretul celui de față, dar amorul propriu l-a împiedicat să se recunoască ; la sfîrșit am zugrăvit cu atîta dibăcie ulti-

mele trăsături ale acelui craidon, încît el însuşi l-a găsit caraghios. Veţi vedea îndată că nu fără temei lungesc vorba asupra acestei scene ridicole.

În sfîrşit, fiindcă venise ora culcării, el pomeni ceva de dragostea şi de nerăbdarea lui. Atunci, eu şi Lescaut ne-am retras. Un servitor l-a condus pe bătrîn în camera de dormit. În timpul acesta, Manon, pretextînd o nevoie, a ieşit afară şi a dat fuga la poartă, unde ne oprisem noi. Careta, care aştepta cu trei-patru case mai jos, a înaintat şi ne-a luat. Ne-am depărtat de cartierul acela într-o clipă.

Deşi în ochii mei fapta aceasta era o adevărată pungăşie, nu mi-o reproşam, totuşi, ca fiind cea mai necinstită; mai mult mă mustrase cugetul pentru banii ce-i cîştigam la joc. Dar am profitat tot atît de puţin de amîndouă, şi tocmai cea mai uşoară din aceste două fapte rele a fost cea mai aspru pedepsită. Domnul de G. M. n-a întîrziat să-şi dea seama că-l trăsesem pe sfoară. Nu ştiu dacă a făcut, chiar în acea seară, vreun demers ca să ne găsească; dar a avut destulă trecere ca să nu piardă mult timp bătînd pe la uşi, iar noi, destulă nechibzuinţă bizuindu-ne pe întinderea Parisului şi pe depărtarea dintre cartierul nostru şi al lui. Nu numai că a fost curînd informat unde locuiam şi în ce situaţie ne găseam, dar a aflat şi cine eram eu, viaţa pe care o dusesem la Paris, vechea legătură a lui Manon cu de B. şi cum îl înşelase ea; într-un cuvînt, a aflat toate părţile scandaloase ale vieţii noastre.

Ca urmare, s-a hotărît să intervină ca să fim băgați la arest și tratați nu atît ca niște criminali, cît drept cei mai mari desfrînați.

Eram încă în pat cînd un subofițer de poliție a intrat în camera noastră cu o jumătate de duzină de guarzi. Au pus mîna mai întîi pe banii noștri, mai bine zis ai lui G. M., apoi ne-au silit să ne sculăm, în mare grabă, și ne-au dus la poartă, unde așteptau două carete; într-una din ele a fost urcată biata Manon, luată fără nici o explicație, cu cealaltă m-au dus pe mine la „Saint-Lazare“ [1].

Numai dacă ai trecut prin astfel de nenorociri poți ști în ce disperare te aruncă! Asprii guarzi nu-mi dăduseră voie nici să o sărut pe Manon, nici să-i spun vreo vorbă. Multă vreme n-am putut să aflu unde au dus-o! De fapt a fost o fericire că n-am știut de la început; o catastrofă atît de groaznică m-ar fi făcut să-mi pierd mințile, poate și viața.

Nefericita mea Manon mi-a fost răpită astfel de sub ochi și dusă într-un loc pe care mi-e groază să-l numesc. Ce soartă pentru o făptură atît de fermecătoare, căreia i s-ar fi cuvenit cel dintîi tron din lume dacă toți oamenii ar fi privit-o cu ochii mei și ar fi avut inima mea. Nu s-au purtat sălbatic cu dînsa, dar a fost închisă singură într-o celulă și condamnată să execute în fiecare zi o cîtime anumită de muncă, aceasta fiind o condiție ca să-și poată căpăta hrana; cine știe ce mîncări dezgustătoare! N-am aflat acest

[1] Închisoare din Paris, pe atunci casă de corecție, condusă de călugări.

amănunt decît mult timp în urmă, după ce eu însumi am suferit cîteva luni o aspră și plictisitoare pedeapsă. Deoarece guarzii n-au numit locul unde mă duceau, mi-am cunoscut soarta abia cînd am ajuns la „Saint-Lazare". Aș fi ales mai degrabă moartea în acea clipă decît prăpastia în care mă simțeam căzînd. Îmi făcusem o părere groaznică despre acea casă. Spaima mi s-a mărit și mai mult cînd, la intrare, paznicii m-au mai cercetat încă o dată, ca să se asigure că nu mi-a rămas vreo armă sau vreun alt mijloc de apărare. Stareţul s-a ivit de îndată: fusese înștiințat de sosirea mea și m-a salutat cu multă blîndețe.

— Părinte, i-am spus, fără umiliri! Decît să sufăr vreuna, mai bine îmi iau viața de o mie de ori.

— Nu, nu, domnule, mi-a răspuns el, poartă-te și dumneata bine și o să fim mulțumiți unul de altul.

M-a poftit să mă urc într-o cameră de sus; l-am urmat fără cîrtire. Guarzii ne-au însoţit pînă la ușă; stareţul a intrat cu mine și le-a făcut semn să plece.

— Cum văd, sînt prizonierul dumneavoastră, i-am zis. Ei bine, părinte, ce aveți de gînd cu mine?

S-a arătat încîntat că devenisem mai rezonabil și mi-a spus că datoria lui era să-mi insufle dragostea de virtute și de religie, iar a mea, să dau ascultare sfaturilor și îndemnurilor lui; numai să vreau să-i întorc cît de cît atențiile ce le va avea pentru mine, și voi găsi destulă plăcere în singurătatea mea.

— A, plăcere!... am suspinat. Nu știți, părinte, că mie numai un singur lucru poate să-mi mai facă plăcere?

— Ba știu, a răspuns el. Dar trag nădejde că înclinarea dumitale se va schimba.

Vorbele acestea m-au făcut să înțeleg că îmi cunoștea faptele, și poate și numele. L-am rugat să mă lămurească. Mi-a spus că, bineînțeles, era informat despre toate.

Pentru mine aceasta a fost cea mai aspră dintre toate pedepsele. M-am pornit pe plîns ; am vărsat un rîu de lacrimi, dînd toate semnele celei mai cumplite disperări. Nu izbuteam să îndur umilirea că voi ajunge de pomină printre cunoștințele mele, că voi fi rușinea familiei. Am trăit opt zile în cea mai cumplită descurajare, fără să pot să ascult pe nimeni, fără să mă gîndesc la altceva decît la ocara abătută asupră-mi. Nici gîndul la Manon nu-mi mai putea spori o durere atît de mare ; păstram amintirea ei în minte, dar numai ca un simțămînt care precedase această nouă suferință ; stăpînă peste sufletul meu era acum rușinea, care-mi zăpăcea mințile.

Puține persoane cunosc forța acestor neobișnuite porniri ale inimii. Îndeobște, oamenii sînt supuși numai la patru sau cinci pasiuni, în cercul cărora își trăiesc viața și la care se reduc toate frămîntările lor. Luați-le iubirea și ura, plăcerea și durerea, speranța și teama, și ei nu vor mai simți nimic. Dar firile mai sensibile pot fi mișcate în mii de feluri. S-ar părea că acești oameni au mai mult de cinci simțuri, că pot primi idei și senzații care depășesc marginile obișnuite ale naturii ; și fiindcă au conștiința

grandorii care-i înalță deasupra a tot ce-i vulgar, de nimic altceva nu sînt mai mîndri. Iată pricina pentru care ei îndură atît de greu disprețul și batjocura, iată de ce rușinea este pentru ei un simțămînt din cele mai violente.

Suferearn de această tristă superioritate la „Saint-Lazare". Tristețea mea i-a părut starețului atît de copleșitoare, încît, temîndu-se de urmări, a crezut de datoria lui să-mi arate multă blîndețe și îngăduință. Mă vizita de două și de trei ori pe zi; mă lua adesea cu el, să dăm o raită prin grădină: mereu plin de zel, îmi dădea îndemnuri și sfaturi numai spre binele meu. Le primeam cu supunere blîndă, îi arătam recunoștință, iar el trăgea nădejde că mă va converti.

— Ești din fire atît de blajin și de binevoitor, mi-a spus el într-o zi, încît nu pot înțelege greșelile de care ești învinuit. Două lucruri mă miră: primul, cum, înzestrat cu atît de frumoase calități, te-ai putut deda desfrîului, iar celălalt, care mă uimește și mai mult, cum poți asculta cu atîta voie bună sfaturile și învățăturile mele după ce ai trăit atîta vreme în dezmăț. Dacă e pocăință, atunci ești un luminos exemplu de marea îndurare a cerului; dacă e bunătate firească, atunci caracterul dumitale e minunat și mă face să sper că nu va fi nevoie să te ținem prea mult aici pînă să te aducem pe făgașul unei vieți cinstite și ordonate.

Am fost încîntat văzînd că are o părere atît de bună despre mine. M-am hotărît să i-o întăresc și

mai mult printr-o purtare care să-l mulțumească pe deplin, încredințat fiind că era mijlocul cel mai sigur ca să-mi scurtez timpul de arest. I-am cerut cărți; m-a lăsat să aleg ce voiam și a rămas mirat văzînd că mă hotărăsc pentru autori serioși. M-am prefăcut că-i studiez cu cea mai mare rîvnă; în felul acesta dădeam starețului, cu orice prilej, dovezi de schimbarea mea, așa cum dorea el.

Adevărul e că această schimbare nu era decît aparentă. Trebuie să mărturisesc că am jucat la „Saint-Lazare" rolul unui ipocrit. În loc să studiez, cînd rămîneam singur, îmi treceam vremea gemînd și tînguindu-mă de vrăjmășia soartei; blestemam închisoarea și tirania care mă țineau acolo. Cînd mi-am mai scuturat puțin deznădejdea în care mă azvîrlise rușinea, am căzut iarăși în gheara suferințelor dragostei. Lipsa lui Manon, faptul că nu știam nimic despre ea, teama că poate n-o voi mai vedea niciodată erau singurele puncte în jurul cărora se învîrteau tristele mele meditații. Mi-o imaginam în brațele lui G. M.; gîndul acesta l-am avut de la început, căci, departe de a bănui că și ea a fost supusă aceleiași pedepse ca și mine, eram sigur că m-a înlăturat numai ca să o poată el iubi în liniște. Astfel îmi treceam zilele și nopțile, care îmi păreau că durează o eternitate; nu speram să scap decît prin prefăcătorie; observam cu atenție fața starețului în timp ce-mi vorbea, ca să înțeleg ce gîndește el despre mine; devenise un obiect de studiu, străduindu-mă în același timp să-i plac, socotindu-l arbitrul destinului meu.

Mi-a fost ușor să recunosc că-mi era cu totul binevoitor și nu m-am mai îndoit că va fi bucuros să-mi facă un serviciu.

Într-o zi mi-am luat îndrăzneala să-l întreb dacă eliberarea mea atîrnă de el. Mi-a răspuns că stăpîn absolut nu era, dar avea nădejde că, pe mărturia lui, domnul de G. M., la a cărui cerere mă arestase locotenentul-general de poliție, va consimți să mi se redea libertatea.

— Pot oare să sper, am urmat încetișor, că aceste două luni de arest ce le-am îndurat îi vor părea o ispășire îndestulătoare?

Mi-a făgăduit să-i vorbească, dacă așa doream. L-am rugat stăruitor să-mi facă acest bine. Două zile în urmă m-a înștiințat că G. M. a fost atît de mișcat de vorbele lui bune despre mine, încît nu numai că părea înclinat să mă lase să văd din nou lumina zilei, dar arătase chiar dorința să mă cunoască mai îndeaproape, gîndindu-se să vină la închisoare să mă vadă. Deși prezența lui nu putea să-mi fie plăcută, am primit totuși vestea ca un semn că intrasem pe calea libertății.

A venit, într-adevăr, la „Saint-Lazare". Mi s-a părut mai impunător și mai puțin prost decît acasă la Manon. Mi-a ținut un logos cu tîlc asupra urîtei mele purtări. A adăugat, pesemne ca să-și justifice propriul său dezmăț, că tot omul are slăbiciuni și că îi este îngăduit să-și procure unele plăceri pe care trupul le cere, dar că potlogăriile și minciuna mișelnică nu merită decît pedeapsă. Îl ascultam cu o mutră

supusă, care părea a-l mulțumi ; nu m-am arătat jignit nici măcar la auzul cîtorva glume batjocoritoare pe care le-a făcut pe seama frăției mele cu Lescaut și cu Manon și pe seama „bisericuțelor" pe care trebuie să le fi meșterit în număr destul de mare la „Saint-Lazare", de vreme ce găseam atîta plăcere în această „pioasă" îndeletnicire. Dar totodată i-a scăpat din gură, spre nefericirea lui și a mea, că și Manon o fi făcut cîteva bisericuțe frumușele la „Hôpital". Cu toate că numele acestei închisori de femei m-a cutremurat de groază, am mai avut puterea să-l rog cu blîndețe pe de G. M. să mă lămurească totuși despre ce e vorba.

— Hei, da, a răspuns el, de două luni învață regulile cumințeniei acolo, la „Hôpital", și-i doresc să fi tras tot atîta folos cît și dumneata aici, la „Saint-Lazare".

De-aș fi fost amenințat cu închisoarea pe viață sau chiar moartea de s-ar fi ivit înainte-mi, nu mi-aș fi putut stăpîni furia la auzul îngrozitoarei vești. M-am aruncat asupra lui de G. M. cu o turbare de nebun, încît mi-am pierdut dintr-o dată jumătate din putere. Mi-a mai rămas însă destulă ca să-l trîntesc pe nemernic jos și să-l apuc de beregată. L-aș fi gîtuit dacă zgomotul căderii și cîteva țipete ascuțite pe care abia a putut să le scoată n-ar fi atras în cameră pe stareț și cîțiva călugări, care l-au scăpat din mîinile mele. Eu însumi îmi pierdusem puterea și abia îmi mai trăgeam sufletul.

— O, Dumnezeule... am gemut printre suspine. Dreptate cerească! Şi eu mai trăiesc încă după asemenea mîrşăvie?

Am vrut să mă arunc din nou asupra barbarului care-mi dăduse o lovitură de moarte. Cei de față m-au oprit. Disperarea mea, țipetele şi plînsetele întreceau orice închipuire. Mă zbăteam ca un neom, încît toți cei de față se priveau unii pe alții cu tot atîta groază cît şi mirare. Domnul de G. M. îşi îndreptă în acest timp peruca şi cravata şi, plin de ciudă că fusese maltratat în felul acesta, porunci stareţului să mă țină mai din scurt şi să-mi aplice toate pedepsele care făcuseră faima casei „Saint-Lazare".

— Nu, domnule, i-a spus stareţul, nu ne purtăm în felul acesta cu tinerii de familie ca domnul cavaler. Mai ales că de obicei e blînd şi supus; aproape nu-mi vine să cred că a sărit la bătaie fără pricini îndreptăţite.

Răspunsul l-a descumpănit cu totul pe domnul de G. M. A plecat ameninţînd că va pune pe stareţ cu botul pe labe, şi pe mine, şi pe toţi cei care ar mai îndrăzni să-i stea împotrivă.

Stareţul a poruncit călugărilor să-l conducă, iar el a rămas cu mine. M-a rugat stăruitor să-i istorisesc ce se întîmplase.

— Ah, părinte, i-am spus, plîngînd într-una, ca un copil, închipuiţi-vă cruzimea cea mai cumplită, imaginaţi-vă barbaria cea mai josnică; aceasta e fapta pe care nemernicul de G. M. a avut laşitatea s-o înfăptuiască. Ah, mi-a străpuns inima! N-am să-mi mai

viu în fire niciodată... Vreau să vă povestesc tot, am adăugat, hohotind mereu de plîns. Sînteți un om bun, sînt sigur că vă va fi milă de mine.

I-am povestit pe scurt povestea dragostei vechi și de neînvins ce mă lega de Manon, i-am descris situația înfloritoare în care ne aflam înainte de a fi fost despuiați de propriii noștri servitori, i-am spus ce propuneri îi făcuse de G. M. iubitei mele, cum s-a încheiat tîrgul și felul în care a fost rupt. E drept că am înfățișat totul în felul cel mai favorabil nouă.

— Iată, am urmat, de unde se trage rîvna depusă de domnul de G. M. pentru convertirea mea. Cu trecerea de care se bucură, m-a putut închide aici dintr-o simplă dorință de răzbunare. L-aș ierta, părinte, dar asta nu-i tot: a arestat-o și pe ea, scumpa jumătate a ființei mele, da, a avut cruzimea asta, i-a făcut rușinea să o închidă la „Hôpital“, și a mai avut nerușinarea să-mi dea vestea el însuși, adineauri. La „Hôpital“, părinte! O, cerule, fermecătoarea mea iubită, domnița mea, vîrîtă la „Hôpital“ ca cea mai mîrșavă femeie pierdută! Putea-voi găsi destulă tărie ca să nu mor de rușine și de durere?

Văzîndu-mă în așa hal de suferință, bunul stareț se strădui să mi-o aline. Mi-a spus că aventura mea o cunoaște însă sub o altă față de cum i-o povestisem eu; e adevărat, știa că duc o viață dezordonată, dar își închipuise că domnul de G. M. se interesa de mine numai din stimă și prietenie pentru familia mea: lămuririle pe care i le dăduse la asta se refereau; dar ceea ce afla acum de la mine schimba mult

lucrurile şi nu se îndoia că raportul amănunţit pe care se gîndeşte să-l facă domnului locotenent-general de poliţie va contribui la eliberarea mea. M-a întrebat apoi de ce n-am încercat să-mi vestesc familia, de vreme ce ea n-a contribuit cu nici un fel la închiderea mea. I-am răspuns că tăcusem de teama durerii pe care i-aş fi pricinuit-o tatii şi mai ales de ruşinea pe care aş fi simţit-o eu însumi. În cele din urmă mi-a făgăduit să se ducă de îndată la locotenentul-general de poliţie.

— Bine-ar fi, a adăugat el, să pot preîntîmpina răul pe care sînt sigur că ţi-l va face domnul de G. M. care a ieşit de aici destul de furios şi care, pe deasupra, mai e şi destul de puternic ca să se facă temut.

Am aşteptat întoarcerea stareţului zbuciumîndu-mă ca un nenorocit în ajunul sentinţei. Era un chin de nedescris pentru mine să mi-o închipui pe Manon la „Hôpital". În afară de urîta faimă a acestei puşcării, nici nu ştiam măcar cum era tratată; amintirea unor amănunte auzite despre acea casă a groazei făcea să-mi sporească în fiecare clipă furia. Eram atît de hotărît să alerg în ajutorul iubitei mele, cu orice risc şi prin orice mijloace, încît aş fi fost gata să dau şi foc dacă altfel n-aş fi putut ieşi.

Am stat aşadar să chibzuiesc pe ce cale să apuc în cazul cînd locotenentul-general de poliţie mă va mai ţine închis împotriva voinţei mele. Mi-am pus mintea la încercare: am luat la rînd toate posibilităţile, dar n-am găsit nimic care să-mi asigure o eva-

dare fără primejdii şi m-am temut că, după o încercare neizbutită, mă vor ţine şi mai strîns închis. Aveam cîţiva prieteni de la care aş fi putut nădăjdui un ajutor, dar prin ce mijloc să le aduc la cunoştinţă situaţia mea? În cele din urmă m-am oprit asupra unui plan pe care-l crezui destul de dibaci ca să izbutească; l-am lăsat deocamdată deoparte, ca să-l întocmesc şi mai amănunţit după întoarcerea stareţului, în cazul cînd demersul acestuia va fi fost zadarnic.

Stareţul s-a întors curînd. Nu i-am zărit însă pe faţă nici urmă din bucuria care însoţeşte o veste bună.

— I-am vorbit domnului locotenent-general de poliţie, mi-a spus el, dar am ajuns prea tîrziu. Domnul de G. M., cum a plecat de aici, s-a dus glonţ la el şi i-a împuiat capul cu atîtea lucruri urîte despre dumneata, încît acesta tocmai se pregătea să-mi trimită noi ordine, ca să te ţin şi mai strîns. Îndată însă ce i-am făcut cunoscut cum stau lucrurile, mi-a părut mult mai îmblînzit; a rîs puţin de neînfrînarea acelui moşulică de G. M., apoi mi-a spus că e nevoit totuşi să-i dea satisfacţie, aşa că şase luni tot trebuie să mai stai aici, mai ales că, a adăugat el, şederea la noi nu poate decît să-ţi folosească. Mi-a dat în grijă să fii bine tratat şi te asigur că din partea mea nu vei avea de ce să te plîngi.

Istorisirea blajinului stareţ a fost destul de lungă ca să-mi lase timp să mă gîndesc. Mi-am dat seama că-mi voi pune în primejdie planul dacă m-aş arăta prea grăbit să-mi recapăt libertatea. I-am spus, dim-

potrivă, că deoarece trebuie să mai rămîn, simt o dulce mîngîiere avînd măcar stima lui. Păstrîndu-mi cumpătul, l-am rugat apoi să-mi facă un serviciu, fără însemnătate pentru nimeni, dar care m-ar liniști mult. şi anume, să înştiinţeze pe un prieten al meu, un preot sfînt, care locuia la „Saint-Sulpice", că mă aflu la „Saint-Lazare" și să-mi îngăduie să primesc din cînd în cînd vizita lui.

Era vorba de amicul meu Tiberge ; nu doar că aşteptam de la el ajutorul trebuincios eliberării mele. dar avea să pună și el umărul, fără ca măcar să-și dea seama ce face. Într-un cuvînt, iată care era planul meu : voiam să-i scriu lui Lescaut și să-l însărcinez pe el și pe prietenii noștri comuni să mă scoată din închisoare. Primul hop mai greu de trecut era ca scrisoarea să ajungă în mîna lui Lescaut ; serviciul acesta trebuia să mi-l facă Tiberge. Dar fiindcă el știa că acesta era fratele iubitei mele, m-am temut că nu va voi să primească însărcinarea. Atunci iată ce m-am gîndit : să închid plicul către Lescaut într-un alt plic adresat unui prieten de încredere, pe care să-l rog să-l ducă repede pe cel dintîi la adresă ; trebuia neapărat să dau ochii cu Lescaut, pentru a hotărî împreună ce măsuri aveam de luat ; îi scriam astfel să vină la „Saint-Lazare" și să ceară voie să mă vadă dîndu-se drept fratele meu mai mare, anume sosit la Paris pentru a afla ce mi s-a întîmplat. Stareţul l-a înștiințat deci pe Tiberge că doream să-i vorbesc. Credinciosul meu prieten nu mă pierduse cu totul din vedere, aflase despre aventura mea, știa că eram la

„Saint-Lazare“ și poate că nu-i părea rău de năpasta care mă lovise, crezînd că ea mă va aduce pe calea cea dreaptă. A venit numaidecît la mine.

Convorbirea noastră a fost cît se poate de prietenoasă. Tiberge ținea să-mi cunoască gîndurile ; i-am deschis larg inima, tăinuindu-i numai planul fugii mele.

— Nu vreau, scumpul meu prieten, i-am spus, să par în ochii tăi ceea ce nu sînt ! Dacă nădăjduiai să găsești aici un om cumințit, cu dorințele potolite, un ușuratic trezit de pedepsele cerului, într-un cuvînt, o inimă eliberată din lanțurile dragostei, vindecată de farmecele lui Manon, te înșeli. Mă găsești tot așa cum m-ai lăsat acum patru luni ; tot atît de îndrăgostit și la fel de nefericit din pricina acestei iubiri fatale, în care îmi caut fără odihnă fericirea.

Mi-a răspuns că mărturisirea aceasta mă face de neiertat, că și alții păcătuiau, amăgiți și îmbătați de falsa fericire a viciului pînă într-atît, că ajungeau să-l prefere virtuții, dar pe ei, cel puțin, îi tîrau nălucirile fericirii rîvnite, erau victime ale aparenței, în timp ce mie femeia iubită nu-mi aduce decît păcat și năpastă, așa că, dacă vreau cu tot dinadinsul să alunec în prăpastia nenorocirii și a crimei, el vede în asta o contrazicere între idei și purtări care nu face cinste judecății mele.

— Tiberge, i-am spus, ce ușor poți să învingi cînd atacurile rămîn fără împotrivire. Lasă-mă să-ți argumentez la rîndul meu. Poți pretinde că virtutea e scutită de suferințe, de piedici și de neliniște ? Ce

nume dai atunci închisorilor, crucificărilor, supliciilor tiranilor? Ai să repeţi, ca misticii, că tot ce chinuieşte trupul devine o fericire pentru suflet? N-ai îndrăzni, e un paradox fără noimă! Fericirea pe care mi-o arăţi e deci amestecată cu mii de suferinţe, sau, mai precis, nu-i decît un păienjeniş de nenorociri, prin care te sileşti să răzbaţi la lumină. Dar dacă imaginaţia te face să găseşti plăcere tocmai în aceste rele, dat fiind că ele te pot duce la ţinta dorită, de ce vezi la mine contrazicere şi nebunie într-o înclinare asemănătoare? O iubesc pe Manon, şi cu preţul a mii de suferinţe tind să trăiesc fericit şi liniştit lîngă ea. Calea pe care merg e plină de necazuri, dar speranţa de a ajunge la liman împrăştie durerea. Şi află că m-aş socoti despăgubit de toate supărările prin care trec dac-ar fi să petrec numai o singură clipă lîngă iubita mea. Totul mi se pare aşadar la fel şi dinspre partea ta, şi dinspre a mea, sau, dacă-i vorba de vreo deosebire, apoi ea vine în sprijinul meu, căci fericirea pe care eu o caut e la doi paşi de mine, pe cînd cealaltă e tare depărtată. A mea e de aceeaşi natură cu suferinţa, adică o poate simţi şi trupul, pe cînd cealaltă e necunoscută, sigură numai prin puterea credinţei.

Auzindu-mă cum judec, Tiberge s-a arătat, pur şi simplu, îngrozit. Dîndu-se doi paşi îndărăt, mi-a spus, încruntîndu-se, că vorbele mele nu numai că jigneau bunul-simţ, dar alcătuiau o judecată plină de nelegiuire şi necredinţă.

— Căci, a adăugat el, compararea țintei suferințelor tale cu aceea propovăduită de religie este o idee din cele mai ușuratice și mai monstruoase.

— Mărturisesc, i-am răspuns, că nu e justă, dar bagă de seamă că nu asupra ei se îndreaptă raționamentul meu. Am urmărit să explic ceea ce tu privești ca o contradicție în stăruința mea pentru o iubire nefericită și cred că am dovedit perfect că, dacă în adevăr așa este, nici tu n-ai putea să scapi mai mult decît mine de această contradicție. Numai din unghiul acesta de vedere am arătat că lucrurile se aseamănă, și-mi susțin părerea. Îmi vei răspunde că scopul final al virtuții este infinit superior celui al dragostei. Cine ar spune că nu-i așa? Dar parcă despre asta e vorba? Sau despre puterea ce o au și una, și alta de a ne face să îndurăm suferințele? Să judecăm acum lucrurile după urmări. Cîți dezertori poți număra de pe tărîmul sever al virtuții și cîți de pe acela al dragostei? Îmi vei răspunde că suferințele întîlnite pe calea binelui nu sînt de neînlăturat și nici necesare, că astăzi nu mai există tirani și crucificări, că sumedenie de oameni virtuoși duc o viață bună și liniștită. Îți voi răspunde atunci că sînt și iubiri pașnice și norocoase, și iată și un argument care vine cu tărie în sprijinul meu, anume că amorul, deși te înșală adesea, cel puțin nu-ți făgăduiește decît satisfacții și bucurii, pe cînd religia pretinde practici triste și umilitoare. Nu te înspăimînta, am adăugat, văzîndu-l că se întunecă de mîhnire. Singurul lucru pe care vreau să-l scot la lumină e acesta: ca

să dezguști o inimă de dragoste, cea mai proastă metodă este să defăimezi plăcerile și să-i făgăduiești fericirea pe calea virtuții. Așa cum sîntem făcuți noi, oamenii, un lucru e sigur: fericirea noastră stă în plăcere; desfid pe oricine ar afirma contrariul. Iar inima nu are nevoie să se întrebe prea mult ca să-și dea seama că dintre toate plăcerile, cele mai dulci sînt cele ale dragostei. Inima își dă curînd seama că e înșelată cînd i se făgăduiesc lucruri mai pline de farmec decît dragostea, de aceea nu se mai încrede pe urmă nici în cele mai sigure făgăduieli. Predicatori, voi, care vreți să mă întoarceți pe calea virtuții, spuneți-mi că această cale e neapărat necesară, dar nu-mi ascundeți cît e de aspră și anevoioasă! Vă dau voie să afirmați că desfătările dragostei sînt trecătoare, că sînt oprite, că vor fi urmate de suferințe veșnice și, ceea ce mă va impresiona cel mai mult, că renunțarea la ele va fi cu atît mai măreț răsplătită cu cît acele bucurii jertfite vor fi fost mai dulci și mai pline de farmec, dar mărturisiți în același timp că așa cum e plămădită inima noastră, numai aceste desfătări ne dăruiesc, aici pe pămînt, fericirea desăvîrșită.

Partea din urmă a cuvîntării mele i-a redat lui Tiberge buna dispoziție. S-a învoit că era și un dram de adevăr în spusele mele. Singura obiecție pe care a ridicat-o a fost să mă întrebe de ce nu-mi urmez propriile principii, jertfindu-mi dragostea în nădejdea acelei răsplăți despre care îmi făceam o idee atît de înaltă.

— O, dragul meu ! i-am răspuns. Asta-i punctul meu slab. Recunosc, vai, că ar fi de datoria mea să-mi potrivesc fapta după vorbă, dar parcă îmi stă în putință un asemenea lucru ? De cîte ajutoare dinafară n-aș avea nevoie ca să uit farmecele iubitei mele ?

— Dumnezeu să mă ierte, mi-a răspuns Tiberge. Mi se pare că ai devenit jansenist [1].

— Nu știu ce am devenit și nu văd tocmai limpede ce ar trebui să devin, dar de simțit, simt prea bine cît adevăr e în doctrina aceasta.

Convorbirea noastră a avut totuși o urmare bună : a reînviat mila prietenului meu pentru mine. El a înțeles că în viața mea dezordonată se află mai multă slăbiciune decît porniri rele. Pînă la urmă, prietenia lui pentru mine l-a îmboldit să-mi vină în ajutor ; fără el, mai mult ca sigur că aș fi pierit. Nu i-am pomenit totuși nimic despre planul de a fugi din „Saint-Lazare". L-am rugat numai să-mi ducă scrisoarea ; o pregătisem înainte de venirea lui, și nu mi-au lipsit motivele ca să prezint în culori din cele mai frumoase nevoia acestei misive. S-a ținut de cuvînt și a predat-o ; înainte de sfîrșitul zilei, a primit și Lescaut plicul vîrît înăuntru, adresat lui.

A doua zi a și venit să mă vadă, intrînd fără nici o greutate sub numele fratelui meu. Am simțit o bucurie nespusă cînd l-am văzut apărînd în cameră. M-am dus să închid ușa cu cheia.

---

[1] *Jansenism* — doctrina lui *Jansenius*, teolog olandez (1585—1638), prin care nu se recunoaște omului liberul-arbitru, așa cum profesează catolicii.

— Să nu pierdem nici o clipă, i-am spus; dă-mi noutăți despre Manon și sfătuiește-mă cum să-mi frîng lanțurile.

M-a asigurat că nu și-a mai văzut sora din ajunul zilei în care am fost închis; că n-a aflat de soarta ei și a mea decît după multă alergătură și cercetări; că s-a dus de două-trei ori la „Hôpital", dar că nu i s-a dat voie să-i vorbească.

— Nenorocitule de G. M., am strigat, ai să-mi plătești scump asta!

— În privința eliberării tale, a urmat Lescaut, treaba e mai puțin ușoară decît crezi. Aseară am pierdut cîteva ore cu doi prieteni ai mei ca să cercetăm casa asta pe dinafară și ne-am dat seama că de vreme ce ferestrele tale dau într-o curte înconjurată de clădiri, așa cum mi-ai scris, ar fi greu de tot să te scoatem. Și-apoi ești la etajul al treilea și nu putem să introducem aici nici scări, nici frînghii. Nu văd, prin urmare, nici un mijloc de scăpare. Trebuie dar să găsești aici, în casă, mijlocul de a ieși.

— Nu, i-am răspuns, am examinat tot, mai ales de cînd prin bunăvoința stărețului arestul meu e mai puțin aspru. Ușa camerei nu mai e încuiată, am toată libertatea să mă plimb prin coridoarele călugărilor. Dar la fiecare scară sînt uși grele care rămîn închise cu cheia zi și noapte, astfel că e peste putință să scap numai prin dibăcie. A, stai! am exclamat, străbătut de un gînd și întîrziind puțin asupra lui, căci mi se părea minunat. Ai putea să-mi aduci un pistol?

— Nimic mai ușor, a răspuns Lescaut, dar ce, vrei să ucizi pe cineva?

L-am asigurat că mă gîndeam atît de puțin la un omor, încît nici măcar nu era nevoie să fie încărcat pistolul.

— Adu-mi-l mîine, am adăugat, și caută să te afli, negreșit, seara la unsprezece peste drum de poarta clădirii, împreună cu doi sau trei prieteni de-ai noștri. Sper să putem pleca împreună.

M-a năpădit cu întrebări ca să afle amănunte, dar i-a fost degeaba osteneala. I-am spus că o ispravă ca asta, așa cum mi se înfiripa mie în gînd, nu poate părea cuminte decît după ce a izbutit. L-am rugat să-și scurteze vizita, ca să poată intra mai ușor a doua zi. A fost primit tot atît de ușor ca și în ajun. Înfățișarea lui era atît de gravă, încît nimeni nu și-ar fi închipuit că nu-i un om de onoare.

Cînd mi-am văzut în mîini unealta libertății mele, aproape că nu m-am mai îndoit de izbînda planului. Era îndrăzneț, nebunesc, dar de ce n-aș fi fost în stare, însuflețit de-o asemenea țintă? Observasem, de îndată ce mi s-a îngăduit să ies din cameră și să mă plimb pe coridoare, că portarul aducea în fiecare seară stărețului cheile de la toate ușile; după aceea se lăsa o tăcere adîncă în toată casa, semn că toți s-au retras în chiliile lor. Puteam astfel să trec fără piedici — printr-un coridor de comunicație — din camera mea în aceea a stărețului. Hotărîsem să-i iau cheile, înspăimîntîndu-l cu pistolul dacă se împotrivea și să mă servesc de ele ca să ies în stradă.

Am aşteptat cu nerăbdare clipa potrivită. Portarul a venit, ca de obicei, pe la ceasurile 9. Am lăsat să mai treacă o oră, ca să fiu sigur că dorm toţi, şi călugării, şi servitorii. Apoi am pornit, cu arma într-o mînă şi cu lumînarea aprinsă în cealaltă. Am bătut încetişor la uşa stareţului, ca să-l trezesc fără gălăgie. La a doua bătaie m-a auzit şi, închipuindu-şi desigur că bate vreun călugăr care se simţea rău şi avea nevoie de vreun ajutor, s-a sculat din pat să deschidă. A avut totuşi prevederea să întrebe prin uşă cine este şi ce vrea. Am fost nevoit să-mi spun numele, dar mi-am luat un ton plîngăreţ, ca să-l fac să creadă că nu mă simt bine.

— Ha, dumneata eşti, fiule? mi-a spus deschizîndu-mi uşa. Ce te aduce la mine atît de tîrziu?

Am intrat înăuntru, l-am tras în colţul cel mai depărtat de uşă şi i-am spus răspicat că mi-e peste putinţă să mai stau la „Saint-Lazare", că noaptea e prielnică pentru a ieşi fără să fiu văzut şi că mă încredeam în prietenia lui, nădăjduind că va consimţi să-mi descuie uşile sau să-mi dea cheile să le deschid eu.

Rugămintea mea îl luă pe nepregătite. A rămas cîtva timp cu ochii aţintiţi asupra mea, fără să-mi răspundă. Cum n-aveam vreme de pierdut, am început din nou vorba; i-am spus că sînt foarte mişcat de bunătatea ce-mi arătase, dar că libertatea fiind cel mai de preţ din toate bunurile, mai ales pentru mine, căruia îi fusese pe nedrept răpită, eram hotărît să mi-o recapăt chiar în noaptea aceea, cu orice

risc ; de teamă să nu-i vină pofta să ridice glasul ca să cheme pe cineva, i-am arătat că aveam sub tunică un vrednic temei de tăcere.

— Un pistol? a spus el. Cum, fiule, vrei să-mi ridici viața? Așa mă răsplătești pentru stima și considerația ce ți-am arătat?

— Ferească Dumnezeu, părinte! i-am răspuns. Ai prea multă minte și judecată ca să mă faci să ajung pînă acolo, dar înțelege, vreau să fiu liber, și sînt atît de hotărît să ies de aici, încît dacă planul meu se năruie din pricina dumitale, s-a isprăvit atunci și cu dumneata!

— Dar, fiule dragă, a bîiguit el speriat și galben ca ceara, ce ți-am făcut eu? Din ce pricină îmi dorești moartea?

— Ei, nu-i vorba de asta! i-am răspuns nerăbdător. N-am de gînd să te omor. Dacă vrei să trăiești, deschide-mi ușile, și-ți rămîn cel mai bun prieten.

Am zărit cheile pe masă. Le-am luat și l-am rugat pe stareț să mă urmeze fără să facă zgomot. S-a văzut silit să se hotărască. Pe măsură ce înaintam și deschidea cîte o ușă, repeta cu un oftat:

— Ah, fiule, ah, cine-ar fi crezut una ca asta!...

— Fără zgomot, părinte, repetam și eu de fiecare dată.

Am ajuns în cele din urmă la bariera care închidea drumul către ușa mare dinspre stradă. Pe cînd starețul se grăbea să o deschidă și eu stăteam în spatele lui, cu lumînarea într-o mînă și cu arma în cealaltă, socotindu-mă ca și liber, iată că un servitor

care dormea într-o chilie alăturată, auzind zgomot de zăvoare, se scoală și bagă capul pe ușă. Starețul l-a crezut în stare să pună mîna pe mine; i-a poruncit, cu destulă neprevedere, să-i vină în ajutor. Era un vlăjgan ciolănos, care se aruncă asupra mea fără șovăire. Cu el n-am mai stat la tocmeală; i-am trimis un glonte drept în piept.

— Iată ce s-a întîmplat din pricina dumitale, părinte, i-am spus cu oarecare semeție călăuzei mele. Dar lasă asta, isprăvește ce-ai început! și l-am împins către ultima ușă.

N-a îndrăznit să nu deschidă. Am ieșit în stradă răsuflînd ușurat. La patru pași mai încolo, Lescaut mă aștepta, cu doi prieteni, după cum făgăduise. Ne-am îndepărtat. Lescaut mă întrebă dacă i s-a părut sau într-adevăr a auzit un pocnet de pistol.

— E vina dumitale, i-am spus. De ce mi l-ai adus încărcat?

Totuși, i-am mulțumit că a avut prevederea aceasta, fără de care aș mai fi stat încă multă vreme la „Saint-Lazare". Ne-am petrecut noaptea într-un birt unde am mai prins puteri după postul la care fusesem constrîns aproape trei luni. Dar nu m-am putut ospăta cu plăcere; suferam cumplit fără Manon.

— Trebuie s-o eliberăm, le-am spus celor trei prieteni. Nu mi-am dorit libertatea decît în acest scop. Cer ajutorul dibăciei voastre; în ce mă privește, îmi voi pune în joc și viața.

Lescaut, căruia nu-i lipseau judecata și prevederea, îmi înfățișă lucrurile așa cum erau: în treaba asta,

a spus el, trebuie să pornim la pas, să strîngem hățurile ; evadarea mea de la „Saint-Lazare“ și nenorocirea ce s-a întîmplat la ieșire au să facă zgomot, fără îndoială ; locotenentul-general de poliție va pune să mă caute, iar brațele lui sînt destul de lungi ; în sfîrșit, dacă nu vreau să mă expun la ceva mai rău decît „Saint-Lazare“, cel mai nimerit lucru ar fi să stau ascuns, închis în casă, măcar cîteva zile, timp în care răbufnirea de furie a dușmanilor mei avea probabil să se stingă. Era un sfat înțelept, dar nu tot astfel era și omul care trebuia să-l urmeze. Încetineala și cruțarea nu se potriveau de loc cu înflăcărarea mea ; m-am mărginit să făgăduiesc că voi dormi toată ziua următoare. Lescaut m-a încuiat în camera lui și am rămas acolo pînă seara.

O parte din timpul acesta l-am petrecut întocmind planuri și născocind felurite mijloace ca să o ajut pe Manon. Eram aproape sigur că în închisoarea ei se putea pătrunde și mai greu decît la „Saint-Lazare“. Nu mai putea fi vorba de forță și violență, trebuia găsit un tertip ; dar nici zeița născocirilor n-ar fi știut de unde să înceapă. Nevăzînd nici o geană de lumină, am lăsat examinarea acestei situații pe mai tîrziu, după ce voi fi luat cîteva informații asupra felului cum era întocmit „Hôpital“-ul.

O dată cu căderea nopții, avînd posibilitatea să acționez, l-am rugat pe Lescaut să mă însoțească pînă acolo. Am intrat în vorbă cu unul din portari care mi-a părut mai de înțeles. M-am dat drept un

străin, căruia îi fusese grozav de lăudată această închisoare în ceea ce privește ordinea în care era ținută. I-am cerut cele mai mici amănunte și, din una în alta, am ajuns să-l întreb și despre administratori, rugîndu-l să mi-i numească și să-mi arate în ce constă atribuțiile lor. Răspunsul la această ultimă întrebare mi-a sugerat o idee minunată, de care pînă la urmă m-am și servit. Am întrebat, acesta fiind absolut necesar scopurilor mele, dacă domnii aceia au copii. Paznicul mi-a răspuns că informații sigure nu mi-ar putea da ; știa numai că domnul de T., unul din principalii administratori, avea un fiu în vîrstă de însurătoare ; îl văzuse venind adeseori cu tatăl său la „Hôpital". Știrea aceasta îmi fu de ajuns. Am curmat îndată vorba și, întorcîndu-mă acasă la Lescaut, i-am împărtășit planul care-mi încolțise în minte.

— Îmi închipui, i-am spus, că domnul de T., fiul, fiind bogat și de bună familie, trebuie să fie dedat plăcerilor, ca mai toți tinerii de vîrsta lui. Nu se poate să fie deci dușman al femeilor și nici atît de prostcrescut încît să nu dea o mînă de ajutor într-o aventură de dragoste. Mi-am pus în minte să-l fac părtaș la liberarea lui Manon. Dacă va fi fiind un om cumsecade și cu simțire, ne va ajuta din generozitate. Dacă nu e totuși străin de acest simțămînt, tot o să facă el ceva pentru o fată drăguță, măcar în nădejdea că va atrage și asupră-i o parte din bunăvoința ei. Trebuie să-i vorbesc ; nu mai amîn decît pînă mîine. Mă simt atît de îmbărbătat de planul meu, încît văd în asta un semn bun.

Descaut a recunoscut și el că ideea mea avea și unele părți bune și că existau oarecare sorți de izbîndă pe calea asta. În noaptea aceea am fost mai puțin trist.

A doua zi dimineața, îmbrăcat mai curățel — atît cît mi-a fost cu putință în halul de sărăcie în care mă aflam — m-am dus cu o birjă la locuința domnului de T. L-a mirat vizita unui necunoscut. Fizionomia acestui tînăr și politețea cu care m-a primit mi s-au părut de bun augur. I-am spus lămurit ce vreau; ca să-i stimulez simțămintele, i-am vorbit de pasiunea mea și de frumusețea iubitei mele ca despre două culmi care nu se puteau egala decît una pe cealaltă. Mi-a răspuns că, deși nu a văzut-o niciodată pe Manon, a auzit vorbindu-se de ea, dacă-i vorba de aceea care a fost iubita bătrînului de G. M. Nu m-am îndoit că era informat și despre contribuția mea în această aventură; ca să-l cîștig și mai mult, făcîndu-mi un merit din încrederea ce-i arătam, i-am povestit tot ce ni se întîmplase lui Manon și mie.

— Iată, domnule, am continuat, viața și inima mea le pun acum în mîinile dumitale. Amîndouă îmi sînt la fel de scumpe. Nu m-am ferit să vorbesc pentru că am aflat cît ești de generos, apoi, fiindcă avem cam aceeași vîrstă, nădăjduiesc că există potrivire și în înclinările noastre.

A părut foarte mișcat de această dovadă de sinceritate și candoare. A răspuns ca un om de lume, înzestrat cu simțăminte frumoase, pe care nu în lume

le capeți, dar pe care adesea le pierzi. Mi-a spus că vizita mea o pune în rîndul întîmplărilor lui fericite, că prietenia ce i-o arăt o va considera drept un bun prețios și se va strădui să o merite prin zelul cu care mă va servi. Nu a făgăduit să mi-o redea pe Manon, deoarece, a spus el, avea prea puțină trecere, și nici de aceea nu era prea sigur, dar s-a oferit să-mi înlesnească bucuria de-a o vedea și să încerce tot ce-i va sta în putință ca să mi-o readucă în brațe. Am rămas mai mulțumit de făgăduielile lui șovăielnice decît de toate asigurările pe care mi le-ar fi dat că mă va ajuta. Căci vedeam în aceste făgăduieli modeste dovada unei sincerități care mă încînta. Într-un cuvînt, speram că-mi va face mult bine. Numai la făgăduiala că o voi revedea pe Manon și aș fi fost gata să sar și în foc pentru el! I-am arătat ce simțeam, numai în parte, dar într-un mod care l-a încredințat că nu eram un om rău. Ne-am îmbrățișat cu toată dragostea; ne împrietenisem pentru că eram amîndoi buni la inimă, prin înclinarea firească a unui om iubitor și generos către un alt om care-i seamănă. Dovezile de stimă ce-mi dădea le-a dus și mai departe: chibzuind asupra întîmplărilor mele și ținînd seama că, abia ieșit de la „Saint-Lazare", eram desigur strîmtorat, mi-a oferit punga lui, stăruind să o iau. N-am primit, dar am ținut să-i spun:

— E prea mult, domnul meu. Dacă prin bunătatea și prietenia dumitale mă faci să o revăd pe iubita mea Manon, îți rămîn obligat toată viața. Iar dacă mi-o vei da-o cu totul pe ființa aceasta scumpă, nici

măcar vărsîndu-mi sîngele ca să te servesc nu mă voi socoti achitat.

Nu ne-am despărțit decît după ce am fixat ora și locul unde să ne revedem chiar în după-amiaza aceea ; din bunătate, nu m-a amînat pe a doua zi. L-am așteptat într-o cafenea, unde a venit și el pe la ora 4, apoi am pornit împreună spre „Hôpital". Traversînd curtea închisorii, îmi tremurau genunchii.

„Putere a dragostei ! îmi ziceam. Voi vedea pe idolul inimii mele, pricina atîtor lacrimi și neliniști. Cerule ! Ține-mă în viață măcar pînă ajung la ea, pe urmă fă cu mine ce vrei, o altă favoare nu-ți mai cer !"

Domnul de T. a vorbit cu portarul și cîțiva paznici ; toți se grăbeau să-l mulțumească, oferindu-și serviciile în măsura în care depindeau de ei. I s-a arătat aripa în care se afla celula lui Manon, și un gardian ne-a condus acolo, tocmai acela în grija căruia ea era dată și care ținea în mînă o cheie uriașă, îngrozitoare, cheia celulei. L-am întrebat cum își trece vremea Manon în închisoare. Mi-a răspuns că e de o blîndețe îngerească, n-a ieșit niciodată din gura ei vreo vorbă mai aspră ; că a plîns fără contenire în cele dintîi șase săptămîni de la venire, dar de cîtăva vreme pare că-și privește nenorocirea cu mai mult curaj, e mai răbdătoare și coase de dimineață pînă seara, în afară de cîteva ceasuri pe care și le petrece citind. L-am mai întrebat pe gardian dacă are tot ce-i trebuie ; mi-a dat toate asigurările

că nu i-a lipsit niciodată nimic din ceea ce îi era necesar.

Ne-am apropiat de ușa ei. Inima îmi bătea nebunește. I-am spus domnului de T. :

— Intră singur și vestește-o că am venit. Mă tem să nu se tulbure prea mult văzîndu-mă pe neașteptate.

Ușa ne-a fost deschisă. Eu am rămas în gang, dar auzeam tot ce se vorbea înăuntru. Domnul de T. îi spunea că vine să-i aducă puțină mîngîiere, că era unul din prietenii mei și ținea mult la fericirea noastră. Ea l-a întrebat, cu vioiciune, dacă a aflat, în fine, ce am devenit. El i-a făgăduit să mă aducă la picioarele ei tot atît de iubitor, tot atît de credincios pe cît ar putea ea dori.

— Cînd ? a întrebat Manon.

— Și astăzi, i-a răspuns el ; clipa aceasta fericită nu va întîrzia ; ar putea să se ivească pe loc dacă așa dorești !

Manon a înțeles că eram acolo. Am intrat tocmai cînd ea se năpustea spre ușă. Ne-am îmbrățișat cu înflăcărare, cu acea văpaie de duioșie pe care numai o despărțire de trei luni o poate aprinde în inimile celor îndrăgostiți. Suspine, jumătăți de cuvinte, mii de vorbe de dragoste pline de dor au alcătuit timp de un sfert de ceas o priveliște care l-a înduioșat pe domnul de T.

— Te pizmuiesc, mi-a spus, silindu-mă să stau jos ; aș prefera o iubită atît de frumoasă și de pasionată chiar și celui mai glorios viitor !

— Da, i-am răspuns, ca să-mi asigur fericirea de a fi iubit de ea, aş dispreţui toate împărăţiile din lume!

Tot restul atît de doritei convorbiri a fost nespus de duios. Biata Manon mi-a povestit întîmplările ei, şi eu, pe ale mele. Am plîns amar văzînd starea în care se găsea ea şi amintindu-mi de aceea din care eu abia scăpasem. Domnul de T. ne-a consolat prin noi făgăduieli că se va pune în mişcare, cu tot sufletul, ca să ne curme chinurile. Ne-a sfătuit să nu lungim prea mult convorbirea de faţă, pentru a-i fi mai uşor să ne mai înlesnească şi altele. I-am primit sfatul cu nespus de multă greutate. Manon, mai ales, nu se hotăra să mă lase să plec. De o sută de ori m-am sculat şi de o sută de ori ea m-a silit să mă aşez din nou pe scaun; mă trăgea de haine, de mîini...

— Vai, unde mă laşi? Cine mă poate asigura că o să te mai văd?

Domnul de T. i-a făgăduit că va veni cît mai des să o vadă, împreună cu mine, şi a adăugat glumeţ:

— Unde te lăsăm? Locul ăsta nu trebuie să-l mai numim „Hôpital", ci Versailles, doamnă, de cînd în cuprinsul lui sălăşluieşte o fiinţă care merită să domnească peste toate inimile!

Ieşind de acolo, am dat un bacşiş bun gardianului, obligîndu-l să aibă cît mai multă grijă de Manon. Omul avea un suflet mai puţin josnic şi aspru decît fîrtaţii lui. Fusese de faţă la întrevederea noastră, duioasa scenă petrecută îi mişcase inima. Cu ludo

vicul de aur pe care i l-am dăruit mi l-am apropiat și mai mult; pe cînd coboram în curte, m-a tras la o parte.

— Domnule, mi-a spus, dacă ați binevoi să mă luați în serviciul dumneavoastră, sau măcar să-mi dați o recompensă cuviincioasă ca să fiu despăgubit de pierderea slujbei ăsteia, cred că mi-ar fi ușor s-o scot de aici pe domnișoara Manon.

Am ciulit urechea la propunerea lui și, cu toate că eram lefter, i-am făgăduit mai mult decît dorea el. În sinea mea socoteam că voi fi oricînd în stare să răsplătesc un om de condiția lui.

— Fii încredințat, dragul meu, că voi face pentru tine tot ce vei dori; norocul tău va merge mînă în mînă cu al meu.

Am voit să știu ce mijloace se gîndea să folosească.

— Păi de care altul decît să-i deschid seara ușa celulei și s-o însoțesc pînă la poartă, unde dumneavoastră trebuie să fiți gata s-o primiți?

L-am întrebat dacă nu era primejdie să fie observată pe cînd trecea prin ganguri și curți. A recunoscut că oarecare primejdie putea fi, dar ca să izbutești trebuie să încerci. Deși îmi creștea inima văzîndu-l atît de hotărît, am chemat și pe domnul de T. să-i spun ce plănuisem și să-i arăt ce îndoieli aveam... Numai că obiecțiile lui au fost și mai numeroase decît ale mele. Era de părere că Manon putea foarte bine să scape în felul acesta.

— Dar dacă va fi recunoscută, a urmat el, dacă va fi arestată fugind, s-ar putea să fie pierdută pentru totdeauna. Şi altminteri va trebui să plecaţi imediat din Paris ; aici niciodată nu veţi fi la adăpost de cercetări. Iar urmărirea se va face cu şi mai multă străşnicie de data asta, şi a dumitale, şi a ei. Un bărbat se poate strecura mai uşor cînd e singur, dar îi este cu neputinţă să nu fie descoperit cînd e însoţit de o femeie frumoasă.

Oricît temei mi se părea că are acest raţionament, n-a putut apăsa prea greu, în mintea mea, asupra nădejdii atît de apropiate de a o vedea liberă pe Manon. I-am spus asta domnului de T. şi l-am rugat să îngăduie dragostei puţină imprudenţă şi îndrăzneală. Am adăugat că am într-adevăr de gînd să părăsesc Parisul şi să mă stabilesc, cum mai făcusem, într-un sat vecin. Ne-am înţeles aşadar cu gardianul să nu amînăm planul decît cel mult o zi. Şi ca să fim siguri că evadarea va izbuti, am hotărît să aducem şi nişte haine bărbăteşti pentru Manon, pentru a-i înlesni ieşirea. Nu era prea uşor să intri cu hainele în închisoare, însă cum darul născocirii nu-mi lipsea, l-am rugat pe domnul de T. să se îmbrace a doua zi cu două veste uşoare, una peste alta. Restul, mă privea pe mine.

Ne-am întors a doua zi dimineaţa la „Hôpital". Aduceam pentru Manon lenjerie, ciorapi lungi şi altele ; pe deasupra tunicii mele strîmte îmi pusesem o mantie largă, de sub care nu se vedea cît de umflate îmi erau buzunarele. N-am rămas decît o clipă în celulă. Domnul de T. i-a lăsat lui Manon una din

cele două veste, iar eu i-am dat tunica, mantia fiindu-mi destul. Credeam că are tot ce-i trebuie, cînd colo văzui că uitasem pantalonii [1]. Uitarea unui obiect atît de necesar ne-ar fi făcut să pufnim în rîs dacă încurcătura în care ne punea n-ar fi fost atît de mare. Eram disperat că tocmai un fleac ca acela ne dă peste cap tot planul. M-am hotărît atunci să ies din celulă fără pantaloni. I-am lăsat lui Manon pe ai mei. Mantia era lungă ; i-am prins poalele cu cîteva ace, ca să pot păşi cuviincios peste pragul porţii închisorii.

Restul zilei mi-a părut nesfîrşit de lung, de nesuferit. În cele din urmă s-a lăsat noaptea ; ne-am dus la „Hôpital" cu o caretă pe care am oprit-o mai încolo de poartă. N-am aşteptat mult, şi s-a ivit şi Manon cu însoţitorul ei. Uşa cupeului era deschisă ; s-au urcat amîndoi într-o clipă. Am primit-o în braţe pe iubita mea, care tremura ca o frunză. Birjarul a întrebat unde să ne ducă.

— Mergi pînă la marginea pămîntului, i-am spus, du-mă într-un loc unde să nu mai pot fi despărţit niciodată de Manon !

Elanul acesta pe care nu mi l-am putut stăpîni era să-mi pricinuiască un mare necaz. Pe birjar l-au pus pe gînduri vorbele mele, şi cînd i-am dat, ceva mai în urmă, numele străzii unde trebuia să ne ducă, mi-a răspuns că se teme să nu-l bag în vreun bucluc ; sărea în ochi doar că tinerelul acela frumos, pe care-l

---

[1] E vorba de culota scurtă pînă la genunchi, de unde începeau ciorapii.

chema Manon, era o fată răpită din închisoare, şi el n-avea chef să-şi piardă capul de dragul meu. Făcea pe nebunul, ticălosul, pentru a mă sili să-i plătesc mai mult cursa. Şi eram prea aproape de „Hôpital" ca să nu încerc să-l iau cu binişorul.

— Taci din gură, i-am spus, ai de cîştigat un ludovic de aur.

După vorba asta mi-ar fi ajutat şi să dau foc închisorii. Ne-am îndreptat spre cartierul unde locuia Lescaut. Fiind tîrziu, domnul de T. ne-a părăsit în drum, făgăduind să vină să ne vadă a doua zi. Gardianul a rămas cu noi.

O ţineam pe Manon atît de strîns lipită de mine, încît amîndoi nu ocupam în caretă decît un singur loc. Ea plîngea de bucurie, îi simţeam lacrimile prelingîndu-se pe obrajii mei. Dar cînd a trebuit să coborîm ca să intrăm la Lescaut, s-a iscat între mine şi birjar o nouă ciorovăială, cu urmări grave. Mă căiam că-i făgăduisem un ludovic nu numai pentru că era prea mare bacşişul, dar mai cu seamă pentru că nu aveam ludovicul. L-am chemat din casă pe Lescaut, care a venit pînă la uşă. I-am spus la ureche în ce încurcătură mă aflam. Cam repezit de felul lui şi nu prea obişnuit să-i cruţe pe birjari, Lescaut mi-a răspuns că asta era curată bătaie de joc.

— Un ludovic de aur! Ha, ha! Douăzeci de beţe şnapanului!

Degeaba mă sileam să-i arăt prin semne că am putea păţi ceva rău. Mi-a smuls bastonul din mînă, prefăcîndu-se că vrea să-l bată pe birjar. Acestuia i

se mai întîmplase pesemne să cadă în mîinile unui ofițer din gardă sau în ale unui mușchetar, căci de frică a dat bici cailor, strigînd că l-am înșelat, dar că o să mai auzim noi de el. L-am chemat: „Stai! Oprește!“ dar degeaba. Fuga lui mi-a pricinuit o neliniște cumplită. Eram sigur că s-a dus să înștiințeze poliția.

— Mă nenorocești, i-am spus lui Lescaut. La dumneata acasă nu mai sîntem în siguranță. Trebuie să ne îndepărtăm de aici numaidecît.

Am luat-o la braț pe Manon și am ieșit repede din primejdioasa stradă. Lescaut ne-a întovărășit.

Cavalerul des Grieux povestea de mai bine de o oră; l-am rugat să se odihnească puțin și să cineze împreună cu noi. Amabilitatea noastră l-a convins că îl ascultasem cu plăcere. Ne-a asigurat că o să găsim părți și mai interesante în urmarea întîmplărilor lui și, după ce am sfîrșit cina, și-a continuat povestirea.

PARTEA A DOUA

E de mirare cum înlănțuie providența întîmplările. Mergeam de cinci sau șase minute, cînd un bărbat, căruia nu i-am putut vedea fața în umbră, l-a recunoscut pe Lescaut. Fără îndoială că îl mai căutase, pîndind probabil prin preajma casei, cu ticălosul scop pe care și l-a pus imediat în aplicare.

— Uite-l pe Lescaut! a spus și a și tras asupra lui cu pistolul. Astă-seară o să supeze cu îngerii!

Îndată apoi s-a făcut nevăzut. Lescaut se prăbușise și nu mai dădea nici un semn de viață. Am zorit-o pe Manon să fugim; să ajutorezi un cadavru e de prisos, și apoi mă temeam să nu ne aresteze straja, care nu putea întîrzia să se ivească. Am apucat, împreună cu ea și valetul, pe o ulicioară, la cea dintîi încrucișare. Manon tremura de spaimă, abia o susțineam. În sfîrșit, am zărit la capătul străduței o birjă. Ne-am urcat; dar cînd birjarul întrebă unde să ne ducă, m-am fîstîcit. Un adăpost de care să fiu sigur, un prieten de toată încrederea, la care să îndrăznesc să apelez, nu aveam; mă aflam apoi și

fără bani, îmi rămăsese în pungă abia o jumătate de pistol. Frica şi oboseala o zguduiseră atît de tare pe Manon, că şedea lîngă mine aproape leşinată. Mie îmi vuia capul gîndindu-mă la asasinarea lui Lescaut, şi nici teama de strajă nu-mi trecuse. Ce hotărîre să iau ? Din fericire, mi-am amintit de hanul din Chaillot, unde stătusem cu Manon cîteva zile atunci cînd alesesem acest sat ca loc de şedere. Nădăjduiam nu numai să fim în siguranţă acolo, dar şi să trăim cîtva timp fără să ne zorească nimeni cu plata.

— Du-ne la Chaillot, am spus birjarului.

N-a vrut să meargă aşa departe decît dacă-i plătesc un pistol ; alt motiv de încurcătură pentru mine. În sfîrşit, ne-am învoit cu şase franci, atît cît îmi mai rămăsese în pungă.

Pe drum am încercat să o liniştesc pe Manon, dar şi mie disperarea îmi rodea sufletul. Mi-aş fi căutat moartea într-o mie de feluri dacă n-aş fi ţinut în braţe singurul bun care mă mai lega de viaţă. Numai acest gînd îmi dădea putere să trăiesc. „O am măcar pe ea, îmi ziceam ; mă iubeşte, e a mea. Zică Tiberge ce-o voi, eu nu am lîngă mine o fantomă a fericirii. Aş putea să privesc năruindu-se lumea, fără să-mi pese. De ce ? Pentru că nu-mi rămîne un pic de dragoste pentru altceva."

Purtam în adevăr în mine acest simţămînt, totuşi, în timp ce nesocoteam astfel toate bunurile lumii, înţelegeam că aş fi avut nevoie măcar de o mică parte din ele ca să pot dispreţui, cu şi mai multă

măreție, restul. Iubirea e mai tare decît belșugul, mai puternică decît comorile și bogăția, totuși are nevoie de ajutorul lor, și niciodată nu-l cuprinde mai adînc disperarea pe îndrăgostitul gingaș plămădit decît atunci cînd, împins de nevoi, e silit să se ciocnească de grosolănia sufletelor josnice.

Era ceasul 11 cînd am ajuns la Chaillot. Ne-au primit bine la han, ca pe niște cunoștințe plăcute; nimeni nu s-a mirat că o vede pe Manon în haine bărbătești, lumea fiind deprinsă și la Paris, și în împrejurimi, cu femei gătite în tot felul. Am cerut să fie servită cu tot ce-aveau mai bun, ca și cum aș fi fost cu buzunarele doldora. Manon habar n-avea că sînt lefter. M-am ferit să-i spun ceva; luasem hotărîrea să mă întorc a doua zi la Paris, singur, ca să caut vreun leac la boala asta supărătoare.

Privind-o pe cînd mînca, Manon mi-a părut palidă, slăbită. La „Hôpital“ nu observasem asta, fiindcă în celula ei nu prea era lumină. Am întrebat-o dacă arată așa din pricina spaimei prin care a trecut, văzînd pe frate-său asasinat. Mi-a răspuns că oricît a durut-o întîmplarea aceasta, pricina palorii feței se datorează numai despărțirii noastre, suferinței din timpul celor trei luni pe care le-a trăit fără mine.

— Mă iubești așadar mult de tot? am întrebat-o.

— Mai mult decît pot să-ți spun.

— N-ai să mă mai părăsești niciodată?

— Nu, niciodată! mi-a răspuns, și asigurarea și-a adeverit-o cu atîtea mîngîieri și jurăminte, încît îmi părea peste putință să le uite vreodată.

Am avut credința că Manon era sinceră ; de altfel, ce ar fi determinat-o să se prefacă pînă într-atît ? Era doar flușturatică sau mai degrabă nu era nici într-un fel ; se schimba de nu se mai recunoștea nici ea însăși doar atunci cînd se afla în nevoie și sărăcie și cînd avea în fața ochilor femei care trăiau în belșug. Or, eu tocmai în ajunul unei astfel de încercări mă găseam, una care le-a depășit pe toate celelalte și din care mi s-a tras cea mai ciudată aventură întîmplată vreodată unui bărbat cu rangul și averea mea.

Cunoscîndu-i slăbiciunile, m-am grăbit să merg chiar a doua zi la Paris. Moartea fratelui ei și nevoia de albituri și îmbrăcăminte erau motive suficiente ca să nu trebuiască să mai născocesc și altele. Am ieșit din han spunînd lui Manon și hangiului că vreau să tocmesc o caretă, dar de fapt mă lăudam numai. Eram silit să merg pe jos și am luat-o la picior pînă la Cours-la-Reine, unde plănuisem să fac un popas. Îmi trebuiau neapărat cîteva clipe de singurătate și liniște ca să-mi orînduiesc gîndurile și să văd ce am de făcut la Paris.

M-am așezat pe iarbă ; m-a năpădit o mare de gînduri și de argumente, care, pînă la urmă, s-au redus la trei puncte principale.

Aveam nevoie de bani, în primul rînd, pentru o sumedenie de nevoi grabnice. Trebuia apoi să caut o cale care să-mi dea speranțe măcar pentru viitor și, în sfîrșit, ceea ce era tot atît de important, să iau informații și măsuri în ce privea siguranța lui

Manon şi a mea. După ce mi-am sleit creierul cu tot soiul de planuri şi combinaţii în jurul acestor trei puncte, am găsit mai nimerit să renunţ la ultimele două. Nu eram rău ascunşi în camera din Chaillot; cît despre nevoile viitoare, va fi timp să mă gîndesc la ele după ce le voi fi împlinit pe cele prezente.

Nu-mi mai rămînea deci decît să văd cum să-mi umplu deocamdată punga. Domnul de T... mi-o oferise cu generozitate pe a lui, dar nu-mi venea de loc la îndemînă să aduc iarăşi vorba despre asta. Ce om mai e acela care-şi mărturiseşte sărăcia faţă de un străin şi îl roagă să-i dea o parte din ceea ce are el? Numai un suflet laş poate fi în stare de aşa ceva, printr-o josnicie înnăscută, care îl împiedică să-şi simtă nemernicia; sau numai un creştin umil, dintr-un exces de bunătate care îl ridică deasupra acestei ruşini. Eu nu eram însă nici laş, nici bun creştin; aş fi dat jumătate din sîngele meu ca să înlătur o atare umilire.

„Tiberge, mi-am zis, bunul Tiberge mi-ar refuza oare ceea ce stă în putinţa lui să dea? Nu! L-ar mişca nenorocirea mea, dar m-ar ucide cu morala. Ar trebui să-i îndur învinuirile, predicile şi ameninţările; m-ar face să-i plătesc atît de scump ajutorul, încît mai degrabă mi-aş da încă o parte din sîngele meu decît să mă expun la scena aceasta, care îmi va isca tulburare şi remuşcări. Nu pot, îmi repetam, văd că mi se năruie orice speranţă, pentru că altă cale nu mai am de ales şi pentru că nici una din celelalte două nu-mi surîde; mai degrabă mi-aş vărsa

jumătate din sînge decît să apuc pe vreuna din ele, şi tot sîngele, dacă ar fi nevoie să mă folosesc de amîndouă. Da, tot sîngele mi l-aş da, am adăugat după o gîndire de o clipă, mai bucuros decît să mă văd constrîns la astfel de rugăminţi josnice...

Dar parcă de sîngele meu e vorba acum? Nu, e vorba de viaţa, de întreţinerea lui Manon, e vorba de dragostea şi de credinţa ei. Ce am eu de pus de cealaltă parte a cumpenei? Nimic n-am avut de pus pînă acum. Ea e totul pentru mine, ea e gloria, fericirea şi averea mea. Neîndoios că sînt multe lucruri pentru care mi-aş da viaţa ca să le dobîndesc sau să le înlătur; da, preţuiesc unele lucruri mai mult decît viaţa, dar asta nu înseamnă că le preţuiesc mai mult decît pe Manon."

După acest raţionament, n-am mai stat la gînduri; mi-am urmat drumul, hotărît să-l văd mai întîi pe Tiberge, iar de la el să mă duc la domnul de T.

Ajungînd la Paris, am luat o birjă, deşi nu aveam cu ce plăti cursa; mă bizuiam pe ajutoarele ce aveam să le cer. Am spus birjarului să mă ducă la grădina Luxembourg. Am trimis de îndată pe cineva să-l înştiinţeze pe Tiberge că îl aştept acolo. A răspuns cu toată graba la nerăbdarea mea; i-am vorbit fără ocoluri, arătîndu-i că mă găseam în cea mai cumplită nevoie. M-a întrebat dacă cei o sută de pistoli ce-i înapoiasem mi-ar ajunge, apoi, fără să se lase greu, fără un singur cuvînt de împotrivire, a plecat să-i aducă chiar atunci; a plecat cu acea mul-

ţumire pe faţă, cu acea plăcere de a da pe care numai dragostea şi prietenia le cunoaşte.

Deşi nu avusesem nici o îndoială în privinţa reuşitei cererii mele, m-am mirat totuşi că izbîndisem atît de uşor, adică fără sîcîieli asupra nepocăinţei mele. Dar mă înşelam crezîndu-mă scăpat de mustrările lui ; după ce mi-a numărat banii, pe cînd mă pregăteam să-mi iau rămas bun, Tiberge m-a rugat să facem împreună cîţiva paşi pe alee. Nu-i pomenisem de Manon, nu ştia că ea se află în libertate, astfel că morala lui privi numai fuga mea din „Saint-Lazare" şi temerea că în loc să urmez sfaturile înţelepte ce le primisem acolo, aveam să mă dedau iarăşi unei vieţi fără frîu.

Mi-a spus că, ducîndu-se la „Saint-Lazare", a doua zi după evadarea mea, a fost nespus de îndurerat aflînd în ce mod ieşisem de acolo ; mi-a spus că a avut o convorbire cu stareţul, că, deşi bunul părinte încă nu-şi venise în fire după groaza prin care trecuse, avusese totuşi marea bunătate să prezinte locotenentului-general de poliţie în cu totul altă formă împrejurările plecării mele şi, de asemenea, să împiedice ca ştirea morţii portarului să se răspîndească în afară ; deci, să nu mai am din partea aceasta nici o temere ; dar dacă mi-a mai rămas un grăunte de înţelepciune în cap, să profit de întorsătura fericită pe care cerul a dat-o faptelor mele ; să încep prin a scrie tatii că vreau să mă împac cu el, iar dacă măcar de data asta voiam să-i ascult sfa-

tul, să plec cît mai repede din Paris și să mă întorc în sînul familiei.

I-am ascultat cuvîntarea pînă la capăt. Cuprindea destule noutăți îmbucurătoare. În primul rînd m-a încîntat faptul că nu mai aveam a mă teme în privința fugii de la „Saint-Lazare": străzile Parisului îmi erau iarăși deschise. În al doilea rînd, mă bucuram că Tiberge nu știe nimic de eliberarea lui Manon și de întoarcerea ei la mine; am băgat de seamă că anume s-a ferit să-mi vorbească de ea: credea, pesemne, că mi-am mai îndepărtat-o de la inimă văzîndu-mă atît de liniștit în privința ei. M-am hotărît, deoarece nu putea fi vorba încă de întoarcerea mea în familie, să scriu cel puțin tatii, după sfatul lui, și să-i arăt că eram gata să intru pe făgașul ordinii și să nu mă mai abat de la îndatoririle mele și de la dorințele lui. Speram astfel să-l înduplec să-mi trimită ceva bani, sub cuvînt că îmi încep studiile la Academie, căci mi-ar fi fost greu să-l fac să creadă că mai nutream dorința să intru în tagma ecleziastică. Și, la drept vorbind, nu era prea mare distanța între cele două făgăduințe și ceea ce aveam eu de gînd să fac; dimpotrivă, doream din toată inima să mă apuc de o treabă cinstită și cuminte, dacă acea treabă ar putea merge mînă în mînă cu dragostea mea pentru Manon. Îmi făceam socoteala să rămîn lîngă iubita mea și să învăț în același timp la Academie; una cu alta se potriveau de minune. Toate aceste gînduri mă umplură de mulțumire, încît i-am făgăduit lui Tiberge

să scriu tatii chiar în ziua aceea. Despărțindu-mă de prietenul meu, am intrat, în adevăr, într-un birou public de scris și am așternut o scrisoare atît de duioasă și de supusă, încît recitind-o, eram convins că voi obține ce doream de la o inimă ca aceea a părintelui meu.

Deși după despărțirea de Tiberge îmi stătea în putință să iau și să plătesc o birjă, mi-am făcut o plăcere din a merge țanțoș pe jos, în drum spre domnul de T. Eram nespus de bucuros să pot profita de libertatea mea, care, după cum mă asigurase prietenul meu, nu-mi mai era primejduită. Deodată însă îmi veni în gînd că asigurarea lui privea numai isprava de la „Saint-Lazare", dar, pe lîngă asta, mai aveam în spinare și evadarea de la „Hôpital", fără să mai pun la socoteală că eram amestecat în moartea lui Lescaut măcar ca martor. Amintindu-mi de toate acestea, m-a cuprins spaima și m-am tras la o parte în prima alee, de unde am făcut semn unei carete. Am mers întins la domnul de T., care a făcut haz de spaima mea; mi s-a părut mie însumi de rîs cînd am putut afla de la el că nu aveam a mă mai teme de nimic, nici dintr-o parte, nici din alta. El fusese de dimineață la „Hôpital" de teamă că ar putea fi bănuit ca părtaș la răpirea lui Manon și ceruse să o vadă, prefăcîndu-se că habar n-avea de tot ce i se întîmplase; toți erau departe de a ne învinovăți, pe el sau pe mine; dimpotrivă, s-au grăbit să-i dea, ca pe un lucru de mirare, vestea că Manon fugise; toți erau uimiți că o fată atît de frumoasă

ca Manon se putuse hotărî să fugă cu un simplu gardian, dar el s-a mărginit să le răspundă rece că n-aveau de ce să se mire; ce nu face omul pentru a-și dobîndi libertatea?

Și-a continuat povestirea spunînd că de acolo s-a dus la Lescaut, în speranța că mă va găsi pe mine și pe încîntătoarea mea iubită; proprietarul casei, un caretaș, se jurase că nu ne-a văzut, nici pe ea, nici pe mine; dar nu se mira că nu ne-am arătat, bănuind că aflasem despre uciderea lui Lescaut. După asta, omul n-a pregetat să dea pe față tot ceea ce știa despre cauzele și împrejurările acestui omor. Cu două ceasuri mai înainte, un ofițer din gardă, prieten cu Lescaut, venise să-l vadă și-i propusese să joace cărți. Lescaut a cîștigat atît de repede, încît celălalt s-a trezit după un ceas cu o sută de taleri mai puțin, și asta era tot ce avea. Nenorocitul. văzîndu-se lefter, l-a rugat pe Lescaut să-i dea cu împrumut jumătate din suma pierdută; cererea asta a iscat dezbinare între ei; s-au certat, apoi, cu înverșunare. Lescaut a refuzat să iasă cu el ca să lichideze incidentul cu sabia în mînă, celălalt s-a jurat, ieșind, că o să-i spargă capul, ceea ce a și făcut chiar în acea seară. Domnul de T. a avut bunătatea să adauge că a fost foarte neliniștit în privința noastră și mi-a oferit din nou serviciile sale. I-am făcut cunoscut, fără să șovăiesc, locul unde ne adăposteam. M-a rugat să nu-i refuz plăcerea de a veni să cineze cu noi.

Cum nu mai aveam decît să cumpăr lenjerie și rochii pentru Manon, i-am spus că putem pleca îndată, dacă are bunătatea să se oprească o clipă cu mine prin cîteva prăvălii. Nu știu bine, o fi crezut că-i făceam propunerea cu gîndul de a-i stimula dărnicia, sau a fost numai imboldul unui suflet bun, dar, după ce s-a învoit să plecăm, m-a dus să tîrguim de la furnizorii familiei lui. M-a făcut să aleg stofe mai scumpe decît aveam de gînd, iar cînd m-am pregătit să plătesc, a oprit cu strășnicie pe negustori să primească un ban de la mine. O galanterie făcută cu atîta voie bună am crezut că o pot primi fără să roșesc. Am purces amîndoi spre Chaillot, unde am ajuns mult mai puțin neliniștit decît plecasem.

Prezența mea și amabilitățile domnului de T. i-au risipit lui Manon orice urmă de tristețe.

— Sufletul meu drag, i-am spus la sosire, să uităm spaimele prin care am trecut și să ne pregătim pentru o viață mai fericită ca oricînd. La urma urmei, amorul e un dascăl bun ; soarta nu ne-ar putea pricinui atîtea suferințe cîte plăceri ne face el să gustăm.

Cina am luat-o într-o izbucnire de veselie. Eram mai mîndru și mai mulțumit cu Manon alături și cu cei o sută de pistoli în buzunar decît cel mai mare bogătaș din Paris cu toate comorile lui. Bogăția trebuie prețuită după mijloacele de care dispui ca să-ți satisfaci dorințele. Deocamdată eu nu mai doream nimic peste ceea ce aveam, și viitorul nu mă îngrijora. Eram aproape sigur că tata se va îndupleca

să-mi dea măcar atîția bani cît să-mi ajungă să trăiesc cuviincios la Paris, deoarece aveam să împlinesc în curînd 20 de ani și intram deci în dreptul de a-mi cere partea din averea mamei. N-am ascuns lui Manon că toate bogățiile mele prezente se reduceau la o sută de pistoli. Era destul și atît ca să așteptăm o soartă mai bună, care trebuia să se ivească, fie căpătînd drepturile ce mi se cuveneau, fie prin cîștiguri la joc.

Astfel, în primele săptămîni nu m-am gîndit la altceva decît să mă bucur de situația prezentă ; principiile mele de onoare, ca și un rest de teamă față de poliție mă făceau să amîn de pe o zi pe alta reînnoirea legăturilor cu asociații de la hotelul „Transilvania" ; m-am mărginit să joc în cîteva adunări mai puțin deocheate, unde aripa norocului m-a cruțat de umilirea de a recurge la înșelătorii. Îmi petreceam o parte din timpul după-amiezii la Paris, iar seara mă întorceam să cinez la Chaillot, însoțit adeseori de domnul de T.., a cărui prietenie pentru noi creștea din zi în zi. Manon găsise repede mijloace ca să își alunge urîtul ; legase prietenie cu cîteva femei din vecinătate, pe care primăvara le adusese din oraș. Mai cu plimbări, mai cu micile ocupații femeiești, vremea trecea. Din cîștigul de la o partidă de cărți, pe care nu o lungeau niciodată, ele își plăteau o trăsură. Se duceau să ia aer la Bois-de-Boulogne, și seara, la întoarcerea mea, o găseam pe Manon mai frumoasă, mai mulțumită și mai pasionată ca oricînd. Cîțiva nori s-au ridicat totuși, părînd că ame-

ninţă edificiul fericirii mele, dar au fost repede risipiţi, şi firea nebunatică ce-o avea Manon a dat aventurii un deznodămînt atît de comic, încît şi astăzi mă înduioşez la aceste amintiri care îmi dovedesc dragostea şi farmecele sufletului ei.

Servitorul nostru, tocmit la toate, m-a luat deoparte într-o zi să-mi spună, cam stingherit, că vrea să-mi dezvăluie o mare taină. L-am încurajat să vorbească fără teamă. După cîteva ocoluri, m-a făcut să înţeleg că un domn străin prinsese dragoste de domnişoara Manon. Mi-a clocotit sîngele în vine.

— Dar ea de el? am întrebat, curmîndu-i vorba mai tăios decît cerea prudenţa ca să mă pot lămuri.

Zvîcnirea mea l-a speriat. Mi-a răspuns, cam neliniştit, că nu a putut desluşi nimic în privinţa aceasta; observase însă, că străinul acela venea regulat de cîteva zile la Bois-de-Boulogne; cobora din caleaşcă şi pornea singur pe alei, părînd a căuta prilejul de a o vedea sau a o întîlni pe domnişoara; atunci, lui îi dăduse în gînd să lege prietenie cu servitorii străinului, ca să afle cine era. Aceştia l-au dat drept prinţ italian, şi ei înşişi îl bănuiau că umblă după o aventură galantă; alte amănunte, adăugă servitorul tremurînd, nu putuse afla, căci tocmai atunci prinţul, ieşind din pădure, s-a apropiat prietenos de el şi l-a întrebat cum îl cheamă; după asta, ca şi cum ghicise că era servitorul nostru, l-a felicitat că slujeşte pe cea mai fermecătoare fiinţă din lume.

Aşteptam cu nerăbdare să povestească mai departe. Dar el isprăvise şi îşi cerea sfios scuze, datorite, credeam eu, nestăpînitei mele tulburări. Zadarnic am stăruit să nu se oprească, să spună tot, fără ocol, se jura că nu ştie nimic mai mult ; cu prinţul şi cu servitorii lui vorbise în ajun, şi de atunci nu-i mai văzuse. L-am liniştit nu numai cu laude, dar şi cu un bacşiş bun, apoi, fără să mă arăt bănuitor în privinţa lui Manon, l-am însărcinat, pe un ton liniştit, să-l pîndească pe străin pas cu pas.

Spaima îmi strecurase în inimă îndoieli din cele mai crude. Îmi închipuiam că, de frică, mi-a ascuns o parte din adevăr. Totuşi, după ce m-am gîndit mai bine, temerile mi s-au împrăştiat, încît regretam dovada de slăbiciune ce-o dădusem. Nu puteam să-i aduc o vină lui Manon pentru că era iubită. Se părea chiar că ea nici habar n-are de cucerirea asta, şi, apoi, ce viaţă aveam să duc de acum încolo dacă lăsam să se strecoare atît de uşor în inima mea tiranica gelozie ?

M-am întors la Paris a doua zi, fără alt plan decît acela de a grăbi rotunjirea averii mele, jucînd pe mize mai mari, ca să am putinţa să plec din Chaillot la cea dintîi pricină de îngrijorare. Seara n-am aflat nimic dăunător liniştii mele. Străinul apăruse din nou în Bois-de-Boulogne şi, pe temeiul vorbelor schimbate în ajun, se apropiase iarăşi de confidentul meu ; îi vorbise despre dragostea lui, dar cu vorbe care nu arătau vreo înţelegere între el şi Manon. L-a descusut pe servitor cu mii de întrebări, apoi a în-

cercat să-l atragă de partea lui cu făgăduieli mari și i-a întins o scrisoare pe care o avea gata pregătită, oferindu-i cîțiva ludovici de aur — dar zadarnic — ca să o înmîneze stăpînei sale.

Două zile au trecut fără să se mai întîmple ceva : a treia zi a fost mai furtunoasă. Am aflat la întoarcerea mea tîrzie din oraș că Manon, în timp ce se plimba cu prietenele ei, s-a depărtat o clipă de ele, și atunci străinul, care o urma la o mică distanță, s-a apropiat de ea la un semn ce i-l făcuse și că i-a dat o scrisoare pe care el a luat-o vesel, săltînd de bucurie. Nu și-a putut exterioriza această bucurie decît sărutînd literele scrisorii, deoarece Manon a fugit repede înapoi. Tot restul zilei ea a fost de o veselie nebună, care n-a părăsit-o nici cînd s-a întors acasă. Se înțelege că fiecare cuvînt al servitorului mă cutremura.

— Ești sigur, i-am spus cătrănit de tristețe, că nu te-au înșelat ochii?

El a luat cerul drept martor că e de bună-credință. Nu știu la ce faptă nebunească m-ar fi împins chinul inimii dacă Manon, care auzise că m-am întors, n-ar fi ieșit să mă întîmpine, cu nerăbdarea zugrăvită pe față și plîngîndu-se de încetineala mea. N-a așteptat să-i răspund, ca să mă copleșească cu mîngîieri, iar cînd am rămas singuri, m-a mustrat aspru pentru obiceiul ce-l luasem să mă întorc tîrziu. Tăcerea mea o lăsa să vorbească în voie ; mi-a spus că de trei săptămîni n-am mai petrecut o zi întreagă împreună ; că nu mai poate să îndure absențele acestea atît de

lungi, că îmi cerea să stau cu ea măcar cîte o zi, din cînd în cînd, şi chiar în ziua următoare, negreşit, trebuia să rămîn lîngă ea de dimineaţă pînă seara.

— Am să rămîn, nu te îndoi, i-am răspuns eu cam repezit.

Manon nu prea dădea atenţie mîhnirii mele ; în izbucnirea veseliei ei, care mi s-a părut, ce-i drept, de o exagerare ciudată, mi-a descris în culori vesele cum îşi petrecuse ziua. „Ciudată fată ! îmi ziceam. La ce trebuie să mă aştept, oare, după un asemenea preludiu ?" Îmi venea în minte scena primei noastre despărţiri. De data aceasta, însă, în bucuria şi în dezmierdările ei deslușii un licăr de adevăr, care înşela aparenţele.

Tristeţea cu care m-am luptat în tot timpul cinei am pus-o pe seama unei pierderi la cărţi. Socoteam ca un avantaj faptul că ea însăşi îmi dăduse ideea să nu lipsesc din Chaillot a doua zi ; cîştigam timp astfel pentru cele ce aveam de chibzuit. Prezenţa mea înlătura orice temeri, şi dacă nu observam nimic care să mă silească a da pe faţă ceea ce descoperisem, eram hotărît ca a treia zi să mă mut în oraş, într-un cartier unde să nu mai am de-a face cu prinţi italieni. Faptul că orînduisem astfel lucrurile m-a făcut să petrec o noapte mai liniştită, dar nu mi-a scos din inimă ghimpele durerii, care mă făcea să mă tem de o nouă trădare.

Cînd m-am deşteptat dimineaţa, Manon mi-a pus în vedere că, deşi aveam să-mi petrec ziua acasă, nu voia să mă vadă neîngrijit şi că dorea să mă pieptene

ea însăși. Aveam păr frumos. Manon își făcea adesea o distracție potrivindu-mi buclele, dar de data asta și-a dat mai multă osteneală decît oricînd. Ca să-i fac pe plac, m-am văzut silit să mă așez în fața oglinzii și să rabd toate încercările și născocirile ei în arta coafurii. În timp ce se ostenea astfel, îmi întorcea mereu capul spre ea și, apăsîndu-și amîndouă mîinile pe umerii mei, mă privea cu o curiozitate lacomă. Pe urmă, arătîndu-și mulțumirea cu un sărut sau două, mă întorcea la loc, ca să mă pieptene mai departe. Jocul acesta a ținut pînă la prînz. Plăcerea ei mi se părea atît de firească, veselia ei cu totul neprefăcută, încît, neputînd să mă împac cu gîndul că îmi este necredincioasă, am fost ispitit în cîteva rînduri să-mi deschid inima și să mă ușurez de o povară care începea să mă apese. Dar de fiecare dată așteptam să înceapă ea vorba, gustînd în sinea mea deliciile triumfului.

După masă ne-am întors în iatac. Manon îmi tot așeza părul, și drăgălășenia ei mă silea să-i fac pe voie, cînd veni servitorul, să o înștiințeze că prințul de... dorea s-o vadă. Mi s-a urcat tot sîngele în obraji.

— Ce? Ce? am strigat eu respingînd-o. Cine? Care prinț?

Manon nu mi-a răspuns nimic. A rostit rece către servitor:

— Să intre! Apoi s-a întors spre mine, și glasul ei era ca un murmur fermecător: Iubitule, tu, care-mi ești atît de scump, îți cer să ai răbdare o clipă,

numai una. Te voi iubi de mii de ori mai mult! Îți voi fi recunoscătoare toată viața!

Revolta și mirarea îmi luaseră graiul. Ea stăruia mereu, și eu căutam cuvinte ca să resping cu dispreț rugămințile ei. Auzind că se deschide ușa de la sală, Manon își înfipse o mînă în valul părului meu, care îmi cădea în bucle pe umeri, iar în cealaltă luă oglinda. Apoi mă tîrî pînă la ușa iatacului și, deschizînd-o cu genunchiul, mă înfățișă străinului care intrase în camera vecină și care, auzind gălăgie, rămăsese pironit în mijlocul ei. Spectacolul pe care i-l ofeream i-a pricinuit, desigur, oarecare mirare. Cînd ridicai ochii, văzui un bărbat foarte bine îmbrăcat, dar grozav de slut la față. Deși stingherit de această scenă, a salutat, ploconindu-se adînc. Fără să-i lase timp să deschidă gura, Manon i-a întins oglinda:

— Priviți-vă, domnule, priviți-vă în oglindă și dați-mi dreptate. Mi-ați cerut dragostea. Iată bărbatul pe care-l iubesc, pe care am jurat să-l iubesc toată viața. Faceți singur comparația. Dacă totuși credeți că vă puteți măsura cu el, să știu măcar pe ce vă întemeiați; din parte-mi, vă declar că, în ochii preaplecatei voastre slugi, toți prinții din Italia nu fac cît un fir din părul pe care-l țin acum între degete!

În timpul acestei cuvîntări nebunești, pe care o ticluise pesemne în gînd mai înainte, făceam sforțări zadarnice să-mi trag capul, cuprins de milă față de bietul om, mai ales că era un om de seamă; mă simții îmboldit să dreg mica ocară cu cîteva cuvinte

politicoase. Dar prinţul şi-a revenit destul de repede, şi răspunsul lui, pe care l-am găsit cam grosolan, mi-a retezat imboldul :

— Domnişoară, domnişoară, i-a spus el cu un zîmbet forţat, în adevăr, dacă deschid bine ochii, văd că sînteţi mai puţin naivă decît mi-am închipuit !

S-a retras apoi, fără să-şi mai arunce privirea asupra ei, adăugînd ceva mai încet că femeile din Franţa nu sînt mai bune decît cele din Italia. Nimic nu mă îndemna, în împrejurările acelea, să-i insuflu o părere mai bună despre sexul frumos.

Manon şi-a desprins mîna din părul meu şi s-a trîntit, rîzînd, într-un fotoliu ; răsuna odaia de hohotele ei. Nu voi ascunde că mă mişcase pînă în adîncul inimii acest sacrificiu, pe care nu-l puteam pune decît pe seama dragostei. Totuşi, gluma mi se părea prea de tot şi am mustrat-o. Ea mi-a povestit că rivalul meu, după ce s-a ţinut scai de ea cîteva zile la Bois-de-Boulogne şi a făcut-o să-i ghicească oful inimii prin semne şi strîmbături, şi-a luat inima în dinţi şi i-a adresat o declaraţie în toată regula, iscălită cu numele întreg şi cu toată codiţa de titluri ; că pusese totul într-un plic pe care i-l trimisese prin birjarul ce le ducea la plimbare pe ea şi pe prietenele ei ; că în epistola lui prinţul îi făgăduia, de cealaltă parte a munţilor, avuţii sclipitoare şi o adoraţie veşnică ; ea se întorsese la Chaillot hotărîtă să-mi povestească toată aventura, dar că, venindu-i în minte că din asta s-ar putea alege cu o distracţie minunată, nu s-a împotrivit năstruşnicului

gînd şi i-a îngăduit prinţului, printr-o scrisoare măgulitoare, să vină să o vadă acasă; m-a amestecat apoi şi pe mine în farsa ei, fără să mă lase să bănuiesc ceva. Nu i-am suflat o vorbă despre cele aflate de la servitor, şi beţia amorului triumfător m-a făcut să aprob totul.

Am băgat de seamă că de-a lungul vieţii mele cerul alegea întotdeauna răstimpul cînd fericirea îmi părea mai bine statornicită ca să mă lovească cu cele mai crude pedepse. Eram atît de fericit cu prietenia domnului de T. şi cu dragostea lui Manon, încît nimic nu mă făcea să ghicesc că mă paşte o nouă nenorocire. Şi totuşi mi se pregătea una, una atît de funestă, încît m-a aruncat în starea în care m-aţi văzut la Passy şi, treptat, am ajuns la marginile suferinţei, într-un aşa hal de plîns, încît abia veţi putea crede istorisirea mea, din păcate prea adevărată.

Într-o seară, pe cînd aveam la cină pe domnul de T.... am auzit huruitul unei caleşti oprindu-se la poarta hanului. Curiozitatea ne-a împins să aflăm cine sosea la ora aceea înaintată. Ni s-a spus că a venit tînărul G. M., adică fiul celui mai crud duşman al nostru, unchiaşul desfrînat care mă băgase pe mine la „Saint-Lazare". iar pe Manon la „Hôpital". La auzul numelui lui. tot sîngele mi-a năvălit în obraji.

— Dumnezeu mi-l aduce! am spus către domnul de T. Am să-l pedepsesc pe fiu pentru laşitatea tatălui! N-are să-mi scape pînă nu încrucişăm spadele.

Domnul de T., care îl cunoştea, ba chiar se număra printre prietenii lui, s-a silit să-mi insufle alte

simțăminte. M-a asigurat că tînărul G. M. era un om foarte îndatoritor și plăcut, care n-ar fi fost în stare să ia parte la o faptă ca aceea a tatălui său; că eu însumi, după ce-l voi cunoaște cît de puțin, îi voi acorda stima mea și o voi dori pe a lui. După ce a mai adăugat o seamă de alte laude, m-a rugat să-i satisfac dorința de a-l pofti la noi, ca să sfîrșim împreună cina. Fiind sigur că mă voi opune, pretextînd primejdia la care o vom expune pe Manon descoperind locuința chiar fiului dușmanului nostru, el mi-a luat-o înainte, asigurîndu-mă, pe onoarea și pe cuvîntul lui, că atunci cînd G. M. ne va cunoaște, nu vom avea apărător mai zelos ca el. După aceste asigurări, nu m-am mai împotrivit în nici un fel.

Domnul de T. ni l-a adus numai după ce l-a informat cine sîntem. A intrat, avînd pe față o expresie care în adevăr ni l-a făcut simpatic. M-a îmbrățișat. Ne-am așezat la masă. A rostit cuvinte de admirație pentru Manon, pentru mine, pentru tot ce ne aparține și a mîncat cu poftă, ceea ce făcea onoare cinei noastre. După ce s-a strîns masa, conversația a devenit mai serioasă. Aplecînd ochii, G. M. ne-a vorbit despre tatăl său, spunînd că întrecuse marginile în purtarea lui față de noi și ne-a adresat în locu-i cele mai umile scuze.

— Le scurtez, a spus apoi, ca să nu mai răscolesc amintiri atît de rușinoase pentru mine.

Scuzele lui, sincere încă de la început, au devenit și mai sincere în urmă, căci nu trecuse nici jumătate de ceas de cînd vorbeam și am băgat de seamă ce

impresie adîncă făcuse asupra lui farmecul lui Manon. Privirile și atitudinea sa erau din ce în ce mai duioase. N-a scăpat totuși nici o vorbă despre asta, dar, fără să fiu gelos, aveam prea multă experiență în dragoste ca să nu deslușesc tot ce pornea din acest izvor. Ne-a ținut tovărășie o bună parte din noapte și nu ne-a părăsit decît după ce ne-a asigurat cît e de încîntat de cunoștința noastră; ne-a cerut apoi voie să vină din cînd în cînd să ne ofere serviciile sale. A plecat înspre ziuă, cu domnul de T. care a luat loc în careta lui.

Nu eram înclinat, cum am mai spus, să-mi plec urechea la șoaptele geloziei. Mă încredeam mai mult ca oricînd în jurămintele lui Manon. Ființa aceasta fermecătoare devenise pînă într-atît stăpîna inimii mele, încît nu exista nici un simțămînt, din toate cîte-i închinasem, care să nu cuprindă stimă și dragoste. Departe de a-i face vreo vină că plăcuse tînărului G. M., eram, dimpotrivă, încîntat de puterea farmecelor ei și mă fericeam că sînt iubit de o fată pe care toată lumea o găsește atît de drăguță. N-am găsit de cuviință să-i împărtășesc și ei bănuielile mele. Cîteva zile am fost ocupați cu croitoresele, care-i încercau rochiile, și cu discuțiile dacă ne puteam sau nu duce la „Comédie" fără teamă că vom fi recunoscuți. Nici nu se sfîrșise săptămîna, și domnul de T a venit iarăși pe la noi. I-am cerut și lui sfatul în privința aceasta și, ca să-i facă pe plac lui Manon, bineînțeles că ne-a sfătuit să mergem. Am luat deci hotărîrea să ne ducem împreună cu el chiar în seara

aceea. Dar cînd să ne punem în practică planul, domnul de T. m-a tras deoparte și mi-a spus :

— Mă aflu într-o mare încurcătură încă din seara cînd am luat masa aici, și vizita mea de azi e o urmare la ceea ce s-a întîmplat atunci. Uite : G. M. o iubește pe amanta dumitale ! mi-a mărturisit el. Sînt prietenul lui intim, gata oricînd să-l servesc, dar nu sînt mai puțin amicul dumitale. I-am spus că intențiile lui sînt cu totul nepotrivite, vinovate chiar. I-aș fi păstrat taina dacă, pentru a se face plăcut, n-ar avea de gînd să încerce și cu alte mijloace decît cele obișnuite. Cunoaște firea lui Manon. A aflat, nu știu de unde, că ține să trăiască în belșug și plăceri, și cum el are pe mînă, încă de pe acum, o avere foarte mare, mi-a mărturisit că vrea s-o ispitească pentru început cu un dar măreț și cu o pensie de zece mii de livre. Vă port la amîndoi aceeași prietenie și m-aș fi hotărît mult mai greu să-l trădez dacă dreptatea n-ar fi fost de partea dumitale, cu atît mai mult cu cît eu însumi fiind pricina necugetată a pasiunii lui, deoarece eu l-am introdus aici, mă simt obligat să previn urmările răului pe care l-am cauzat fără să vreau.

Am mulțumit domnului de T. pentru serviciul atît de însemnat pe care mi-l făcea și cu aceeași sinceritate i-am mărturisit că în adevăr firea iubitei mele era așa cum și-o închipuia G. M., adică nu putea nici măcar să audă de sărăcie.

— Totuși, i-am spus, nu o cred în stare să mă părăsească pentru un altul, fie că e vorba de ceva

mai mult, fie de ceva mai puțin decît are acum... Am putința să n-o las să ducă lipsă de nimic și socot că averea mea va crește de la o zi la alta. Nu mă tem decît de un lucru, am adăugat, ca nu cumva G. M., folosindu-se de faptul că ne cunoaște locuința, să ne pricinuiască cine știe ce supărare.

Domnul de T. m-a asigurat că dinspre partea asta puteam să fiu liniștit. G. M. era în stare de o nebunie amoroasă, dar nu de o josnicie, iar dacă ar avea totuși lașitatea să ne denunțe, el cel dintîi îl va pedepsi, reparîndu-și astfel greșeala de a ni-l fi prezentat.

— Vă rămîn obligat pentru acest sentiment prietenesc, i-am răspuns, dar răul s-ar fi săvîrșit, și leacul ar fi nesigur. Cel mai înțelept lucru este să ne luăm măsuri; propun să plecăm din Chaillot și să ne găsim o altă locuință.

— Foarte bine, a încuviințat domnul de T. Numai că n-o să vă puteți muta atît de repede cît ar trebui, căci domnul G. M. vine aici chiar azi la amiază; mi-a spus-o încă de ieri, și de aceea i-am luat-o înainte, ca să-ți aduc la cunoștință ce urmărește. Trebuie să pice dintr-o clipă într-alta.

O înștiințare atît de zorită m-a silit să privesc lucrurile cu multă seriozitate. Părîndu-mi cu neputință să scap de vizita lui G. M., și tot atît de greu să-l împiedic de a-și destăinui dragostea, am luat hotărîrea să o previn eu însumi pe Manon despre planurile acestui nou rival. Mi-am închipuit că, știindu-mă în curent cu propunerile pe care i le va face

aproape sub ochii mei, va avea destulă tărie să le respingă. Am dezvăluit gîndul meu și domnului de T. dar el mi-a răspuns că lucrul era nespus de primejdios.

— Recunosc, i-am spus, dar eu mă bizui pe dragostea iubitei mele. Măreția darurilor ar putea să o orbească, dar ți-am mai spus că nu-i lacomă de bani. Îi place să trăiască bine, dar mă și iubește, și așa cum îmi merg acum afacerile, n-aș crede în ruptul capului că l-ar prefera în locul meu tocmai pe fiul aceluia care a băgat-o la „Hôpital".

Într-un cuvînt, am stăruit în hotărîrea mea și, luînd pe Manon deoparte, i-am povestit fără înconjur tot ceea ce aflasem. Mi-a mulțumit că aveam o părere atît de bună despre ea și mi-a făgăduit să primească ofertele lui G. M. în așa fel încît să-i taie pofta de a reîncepe.

— Nu, i-am spus, nu trebuie să-l repezi prea tare ; dacă se supără, poate să ne facă vreun rău. Dar tu știi bine, ștrengărițo, am adăugat eu rîzînd, cum să te descotorosești de un amorez urîcios sau pisălog !

A stat puțin pe gînduri, apoi a izbucnit :

— Îmi vine în minte un plan admirabil, mă mîndresc că l-am născocit ! G. M. este, nu-i așa, fiul celui mai crud dușman al nostru ; trebuie să ne răzbunăm pe tată, nu asupra fiului, ci asupra pungii lui. Am să-i ascult declarația, am să-i primesc darurile și pe urmă am să-i dau cu tifla.

— Frumușel plan, i-am spus, dar nu te gîndești, biată copilă, că tot un plan ca ăsta te-a dus la „Hôpital“ ?

Degeaba i-am înfățișat primejdia unei asemenea isprăvi, mi-a spus că trebuie numai să ne luăm măsurile necesare și a găsit răspuns la toate obiecțiunile mele. Arătați-mi un singur îndrăgostit care să nu se potrivească orbește la toate capriciile femeii adorate, și voi recunoaște că am greșit cedînd atît de ușor. Ne-am hotărît să facem din G. M. jucăria noastră, dar, printr-o ciudată întorsătură a soartei, am ajuns noi victimele lui.

Pe la orele 11 am văzut oprindu-se la poartă caleașca sa. Ne-a adresat cîteva complimente dibaci alcătuite în privința permisiunii ce-și luase de a prînzi cu noi. Nu s-a mirat găsindu-l acolo pe domnul de T. care îi făgăduise încă din ajun să vină, dar care, pretextînd oarecare afaceri, evitase să plece din Paris în aceeași trăsură cu el. Deși fiecare din noi purta trădarea în suflet, ne-am așezat la masă cu aerul că eram plini de încredere și prietenie. G. M. a găsit ușor prilejul să-și declare sentimentele. Nu cred că l-am stingherit cîtuși de puțin, căci înadins am lipsit din cameră cîteva minute. Cînd m-am întors, am băgat de seamă că Manon nu-l descurajase prin vreun răspuns aspru. Era cît se poate de vesel și m-am prefăcut și eu bine dispus. El rîdea în sine de prostia mea, eu, în mine, de a lui. Toată după-amiaza am petrecut astfel, unul pe seama altuia.

Înainte de plecare, i-am mai înlesnit o convorbire cu Manon între patru ochi, astfel că a putut fi deplin mulțumit atît de îngăduința mea, cît și de prînzul bun.

Îndată după ce musafirii noștri s-au urcat în caretă, Manon a alergat spre mine cu brațele deschise și m-a îmbrățișat rîzînd cu hohote. Mi-a repetat cuvînt cu cuvînt propunerile făcute, fără să schimbe o iotă. Totul se reducea doar la faptul că o adora. Voia să împartă cu dînsa venitul de patruzeci de mii de livre pe care-l primea de pe acum, fără să uite să-i spună că aștepta încă și mai mult după moartea tatălui său; ea va fi stăpîna inimii și averii sale; drept chezășie a dărniciei lui era gata să-i pună la picioare o caretă, o casă mobilată, o cameristă, trei lachei și un bucătar.

— Fiul, am spus către Manon, e mai mînă spartă decît tatăl. Dar spune drept, am adăugat, nu cumva te ispitesc darurile lui?

— Pe mine? a răspuns Manon și, amintindu-și două versuri de Racine, le-a potrivit îndată după gîndul ei:

Mă bănuiești pe mine de-atîta perfidie?
Eu chipu-i lîngă mine pot oare suferi
Cînd veșnic „Hôpital"-ul cel crud mi-ar aminti?

— Nu, nu, i-am răspuns și am continuat parodia:

Mi-ar fi greu să cred, doamnă, că-n inima ta
Amorul cu acest „Hôpital" te-a putut săgeta...

Da, dar îţi aduce şi un foarte ispititor palat, o caretă şi trei lachei; rareori amorul aruncă o săgeată atît de zdravănă!

Manon însă mi-a jurat că inima ei îmi aparţine pe vecie şi că niciodată nu va primi alte săgeţi decît pe ale mele.

— Făgăduielile lui sînt pentru mine mai mult ace de răzbunare decît săgeţi de dragoste.

Am întrebat-o dacă are de gînd să primească palatul şi careta. Mi-a răspuns că nu voia să pună mîna decît pe banii lui. Greutatea era că nu putea să capete una fără alta. Ne-am hotărît să aşteptăm ca G. M. să-şi desfăşoare întregu-i plan prin scrisoarea ce făgăduise s-o trimită. Într-adevăr, scrisoarea a fost adusă chiar a doua zi de un lacheu fără livrea, care a găsit prilejul potrivit să-i vorbească lui Manon fără martori. Ea l-a lăsat să aştepte şi a venit de-a dreptul la mine cu scrisoarea. Am deschis-o împreună. În afară de banalele fraze de amor, cuprindea amănunţit făgăduiala rivalului meu. El nu-şi mărginea dărnicia; se lega să numere zece mii de franci în ziua cînd Manon va lua în stăpînire casa şi să refacă suma ori de cîte ori s-ar micşora, pentru ca ea să o aibă mereu întreagă. Inaugurarea micului palat avea să aibă loc în curînd: nu-i cerea decît două zile pentru toate preparativele, îi indica apoi numele străzii şi numărul acestei case, unde îi făgăduia să o aştepte în după-amiaza celei de a doua zi dacă va putea să-mi scape din mîini. Aceasta era singura lui nelinişte şi o implora pe Manon să i-o

astîmpere ; adăuga însă că, dacă totuși îi va fi greu să-mi scape, va găsi el mijlocul să-i înlesnească fuga.

G. M. era mai deștept decît tată-său ; voia să-și înhațe prada înainte de a număra bani. Ce trebuia să facă Manon? Am stat să chibzuim. Din nou m-am silit să-i scot din cap toana asta și i-am înșirat toate primejdiile ce s-ar putea ivi, dar nimic n-a putut să-i zdruncine hotărîrea. A trimis lui G. M. un răspuns scurt, asigurîndu-l că nu-i va fi de loc greu să meargă la Paris în ziua indicată ; putea, deci, s-o aștepte fără grijă.

Am stabilit apoi ca eu să plec de îndată să închiriez o nouă locuință, într-un sat de cealaltă parte a Parisului ; după aceea, să transport acolo tot calabalîcul nostru ; la data fixată, adică a doua zi după amiază, Manon va pleca la Paris și, după ce va primi cadourile lui G. M., îl va ruga stăruitor să o ducă în acea seară la „Comédie" ; va lua asupra ei atîția bani cît va putea duce, iar restul îi va încredința valetului nostru, pe care voia să-l ia cu dînsa. Valetul era gardianul care o scosese de la „Hôpital" ; ne era nespus de devotat. Eu trebuia să vin cu o birjă la capătul străzii Saint-André-des-Arcs ; pe la ora 7 să las birja să aștepte acolo și să mă apropii prin întuneric de porțile teatrului. Manon îmi făgădui să născocească ceva ca să poată ieși o clipă din lojă, și clipa aceea o va folosi ca să coboare pînă jos la mine. Restul se va putea îndeplini ușor. Am

ajunge din cîțiva pași la trăsură, ne-am urca și am ieși îndată din Paris prin foburgul Saint-Antoine, drumul spre noua noastră locuință.

Planul acesta, oricît era de extravagant, ne-a părut nouă destul de bine ticluit. În realitate era o imprudență smintită să nu ne dăm seama că și de-ar fi izbutit fără piedici, tot n-am fi fost scutiți de urmările lui. Totuși, ne-am expus primejdiei cu cea mai cutezătoare îndrăzneală. Manon a plecat cu Marcel ; așa îl chema pe valet. Am privit după ea nespus de îndurerat ; cînd am îmbrățișat-o, i-am șoptit :

— Manon, nu cumva mă înșel ? Ai să-mi rămîi oare credincioasă ?

Ea s-a plîns drăgăstos de neîncrederea mea și mi-a reînnoit toate jurămintele. Socotise să ajungă la Paris pe la ora 3. Plecai și eu puțin timp după ea. Mă duceam să-mi rod unghiile la „Café de Féré", la podul Saint-Michel ; am stat acolo pînă la căderea nopții. Atunci am ieșit să iau o birjă, pe care am lăsat-o, după înțelegerea noastră, la capătul străzii Saint-André-des-Arcs ; după asta, m-am dus pe jos pînă la „Comédie". M-am mirat că nu-l găsesc acolo pe Marcel, care trebuia să mă aștepte. M-am înarmat cu răbdare, am stat un ceas înghesuit de o droaie de lachei, cu ochii în patru asupra tuturor celor care treceau. În cele din urmă, văzînd că s-a făcut ceasul 7 și că planul nostru e în aer, mi-am luat un bilet la parter, ca să văd dacă nu-i descopăr în vreo lojă pe Manon și pe G. M. Nu erau nici unul, nici altul. M-am întors la ușile teatrului, unde am mai aștep-

tat un sfert de ceas, înnebunit de nerăbdare și de neliniște. Dar tot nu se ivi nimic. M-am întors la trăsură, fără să fiu în stare să iau vreo hotărîre. Birjarul, zărindu-mă, a făcut cîțiva pași spre mine ca să-mi spună, cu aere misterioase, că o duduiță drăguță mă aștepta de vreun ceas în birjă; întrebase de mine și, aflînd că trebuia să mă întorc, a spus că mă va aștepta, oricît de tîrziu voi veni. Mi-am închipuit că trebuie să fie Manon. Cînd m-am apropiat, am văzut însă un alt chip: un obraz drăguț, dar nu al ei. Era o tînără necunoscută, care m-a întrebat mai întîi dacă avea onoarea să vadă pe cavalerul des Grieux. I-am răspuns că așa mă numesc.

— Am o scrisoare pentru dumneavoastră, a urmat ea, care vă va lămuri de ce am venit și cum se face că am plăcerea să vă cunosc numele.

Am rugat-o să-mi îngăduie să citesc scrisoarea într-un cabaret vecin. Necunoscuta a ținut să meargă cu mine și m-a sfătuit să cer un separeu.

— De la cine e scrisoarea? am întrebat-o pe cînd urcam scara.

Mi-a răspuns că voi afla citind-o. Am recunoscut scrisul lui Manon. Iată cam ce noutăți îmi dădea:

G. M. o primise cu o politețe și o mărinimie mai presus de toate închipuirile ei. O acoperise cu daruri, o făcea să vadă înainte-i un destin de regină. Mă asigura totuși că nu mă uita în splendorile de care era înconjurată, dar neputînd îndupleca pe G. M. să o ducă la „Comédie" în seara aceea,

amîna pe altă dată plăcerea de a mă vedea; scria apoi că, pentru a-mi alina puțin suferința pe care mi-o va prilejui vestea aceasta, s-a gîndit că n-ar fi rău să-mi procure una din cele mai drăguțe fete din Paris, aducătoarea scrisorii. Și semna: „Credincioasa ta iubită, Manon Lescaut".

Era ceva atît de crud și de insultător pentru mine în scrisoarea ei, încît, zbătîndu-mă cîteva clipe între mînie și durere, m-am hotărît să fac o sforțare și s-o uit pentru totdeauna pe nerecunoscătoarea și sperjura Manon. Mi-am aruncat ochii asupra fetei din fața mea. Era cît se poate de frumoasă, dar aș fi dorit să fie și mai ispititoare ca să devin la rîndu-mi sperjur și necredincios. Dar n-am găsit, privind-o, ochii aceia vii și languroși, portul mîndru al capului, pielea obrazului colorată cu nuanțele dragostei, în sfîrșit, toată comoara de farmece cu care natura o înzestrase din belșug pe vicleana Manon.

— Nu, nu, i-am spus încetînd de a o privi, nerecunoscătoarea care te-a trimis știe prea bine că te ostenești degeaba. Întoarce-te la ea și spune-i că-i doresc să se bucure de crima ce-o făptuiește și, dacă se poate, fără remușcări. O părăsesc pentru totdeauna și renunț în același timp la toate femeile din lume: nici una din ele n-ar putea fi încîntătoare ca ea, dar toate sînt, fără îndoială, la fel de lașe și necredincioase.

Am fost atunci gata să cobor și să mă retrag, fără să mai am nimic de-a face cu Manon; gelozia care-mi sfîșia de moarte inima se schimbase brusc în-

tr-o liniște întunecată, posomorîtă ; m-am crezut o clipă aproape de vindecare, cu atît mai mult cu cît nu simțeam în mine nici una din pornirile violente cărora căzusem pradă în celelalte împrejurări asemănătoare. Vai ! eram jucăria amorului, tot atît cît mă socoteam jucăria lui G. M. și a lui Manon.

Fata care-mi adusese scrisoarea, văzîndu-mă gata să cobor, m-a întrebat ce răspuns să-i ducă domnului G. M. și doamnei care era cu el. M-am întors în cameră după întrebarea aceasta și, printr-o schimbare care ar părea de neerezut celor care n-au simțit niciodată patimi aprige, m-am văzut deodată smuls din liniștea mea părelnică și tîrît într-un groaznic delir furios. I-am strigat fetei :

— Du-te și spune-i trădătorului d: G. M. și perfidei lui amante în ce disperare m-a aruncat scrisoarea asta blestemată ; dar să știe că n-au să rîdă multă vreme ; am să le împlînt cuțitul în inimă la amîndoi, cu mîna mea !

M-am trîntit pe un scaun. Pălăria și bastonul mi-au căzut pe jos. Două șiroaie de lacrimi amare au început să-mi curgă din ochi. Accesul de furie care mă cuprinsese fu urmat de o întristare adîncă ; nu mai puteam decît să plîng, să gem și să oftez.

— Apropie-te, copilă, apropie-te, i-am spus apoi tinerei fete ; apropie-te, de vreme ce te-au trimis să mă consolezi. Spune-mi, cunoști vorbe care astîmpără furia, deznădejdea, dorința de a-ți lua singur zilele după ce ai ucis două ființe trădătoare, care nu meritau să trăiască ? Da, apropie-te, repetai, vă-

zîndu-o că păşeşte spre mine cu sfială şi clătinîndu-se. Vino să-mi ştergi lacrimile, vino să-mi redai pacea inimii, vino să-mi spui că mă iubeşti, ca să mă obişnuiesc şi cu fiinţa altei femei decît aceea a necredincioasei mele. Eşti frumoasă, poate că te voi iubi şi pe tine.

Pe biata copilă, care n-avea mai mult de 16 sau 17 ani şi părea mai plină de cuviinţă decît suratele ei, o speriase însă grozav scena aceasta ciudată. Se apropie totuşi de mine şi încercă să mă mîngîie, dar atunci am îndepărtat-o numaidecît, respingînd-o cu amîndouă mîinile.

— Ce vrei de la mine? i-am strigat. Eşti femeie, faci parte din tagma pe care o urăsc, pe care nu mai pot s-o sufăr în apropierea mea. Cine ştie cu ce trădare mă ameninţă şi chipul tău blînd! Pleacă, pleacă, lasă-mă singur!

Fără a îndrăzni să scoată o vorbă, fata mi-a făcut o reverenţă şi s-a întors să iasă. I-am strigat să se oprească:

— Fă-mă cel puţin să ştiu pentru ce, cum şi în ce scop ai fost trimisă aici? Cum mi-ai aflat numele şi locul unde mă puteai găsi?

Mi-a răspuns că-l cunoştea de multă vreme pe domnul G. M., că el a trimis să o cheme pe la ora 5, că, împreună cu lacheul care venise s-o înştiinţeze, au intrat într-o casă mare, unde l-a găsit pe G. M. jucînd pichet cu o doamnă foarte frumoasă; amîndoi au rugat-o să-mi înmîneze scrisoarea aceasta, după ce i-au spus că mă va găsi într-o trăsură, la

capătul străzii Saint-André-des-Arcs. Am întrebat-o dacă n-au mai adăugat ceva; roşind, fata mi-a răspuns că o făcuseră să spere că o voi lua cu mine.

— Te-au înşelat, i-am răspuns; biată copilă, te-au înşelat. Eşti femeie, îţi trebuie un bărbat, dar unul bogat şi fericit, pe care nu în persoana mea l-ai putea găsi. Întoarce-te, întoarce-te la domnul G. M. El are tot ce-i trebuie ca să fie iubit de femeile frumoase. Are palate mobilate şi caleşti de dăruit. Pe mine, care nu am ce să ofer, în afară de iubire şi statornicie, femeile mă dispreţuiesc în sărăcia mea, îşi fac o jucărie din naivitatea mea.

Am mai înşirat multe gînduri şi triste, şi înverşunate, după cum simţirile care-mi cutremurau fiinţa se mai potoleau sau se învolburau. Dar, pe măsură ce mă torturam astfel, furia mi-a scăzut pînă într-atît, încît am putut începe să cuget limpede. Comparînd noua mea nenorocire cu celelalte îndurate mai înainte, am socotit că nu trebuie să-mi pierd nădejdea mai mult decît în alte dăţi. O cunoşteam bine pe Manon. De ce să mă amărăsc atîta pentru o nenorocire care era de prevăzut? De ce să nu mă străduiesc mai bine să caut să îndrept lucrurile? Vreme doar mai era. Nu trebuia deci să-mi cruţ sforţările, ca să nu-mi reproşez mai tîrziu că mi-am sporit singur suferinţele prin tărăgăneala mea. Astfel că am început să caut şi să cîntăresc toate mijloacele în stare să deschidă drum nădejdilor.

Să încerc s-o smulg cu forţa din mîinile lui G. M., ar fi fost o treabă nechibzuită, care nu putea decît

să mă piardă, neavînd de fel sorți de izbîndă. Dar dacă aș încerca să vorbesc cu Manon cîteva clipe? Atunci ar fi altceva, aș putea să-i mișc cît de puțin inima, doar îi cunoșteam bine punctele slabe. Eram atît de sigur că mă iubește! Chiar ideea asta ciudată de a-mi trimite o fată străină să mă consoleze, din milă pentru suferințele mele, aș fi pus rămășag că e a ei. M-am hotărît să-mi pun la încercare toată dibăcia, numai să dau ochi cu ea. Examinînd, unul după altul, felurite mijloace, m-am oprit la următorul:

Domnul de T. mă copleșise încă de la început cu afecțiunea lui, încît nu-i puteam pune la îndoială sinceritatea și dorința de a mă ajuta. M-am gîndit să alerg la el cu rugămintea de a-l chema pe G. M. sub pretextul unei afaceri importante. Îmi era destul să pot vorbi cu Manon chiar și o jumătate de oră; planul meu era să pătrund în camera ei, lucru ce-mi părea destul de ușor în lipsa lui G. M.

Hotărîrea aceasta m-a mai liniștit; am răsplătit cu dărnicie pe fata care încă mai aștepta și, vrînd s-o împiedic de a se mai întoarce la cei care-o trimiseseră, i-am luat adresa, făgăduindu-i că voi veni să-mi petrec noaptea la ea. M-am urcat în birjă și am dat adresa domnului de T., poruncind birjarului să mă ducă în goana cailor. Din fericire, l-am găsit acasă pe prietenul meu; fusesem neliniștit tot drumul din pricina aceasta. În cîteva cuvinte l-am încunoștiințat de suferințele mele și de serviciul ce veneam să-i cer. A rămas atît de uimit aflînd că G. M. a fost în

stare să o momească pe Manon, încît, neștiind că și eu am pus umărul la nenorocirea asta, s-a oferit din toată inima să-și adune prietenii, și toți, cu brațele și spadele lor, să-mi ajute să o slobod pe iubita mea. L-am făcut să înțeleagă că un asemenea tărăboi ar fi primejdios și pentru Manon, și pentru mine.

— Să ne păstrăm forțele, i-am spus, pentru împrejurări mai grave. Mă gîndesc la o cale mai blîndă, prin care sper să izbîndesc tot atît de bine.

S-a legat să facă tot ce-i voi cere, fără împotrivire; i-am spus că nu doream decît să-l înștiințeze pe G. M. că are ceva de vorbit cu el și să-l scoată din casă pentru un ceas sau două; a plecat numaidecît împreună cu mine, ca să-mi satisfacă dorința. Ne-am sfătuit pe drum prin ce tertip l-ar putea reține pe G. M. atîta vreme. Am propus să-i scrie mai întîi un bilețel dintr-un cabaret, în care să-l roage să vină acolo pentru o afacere însemnată, care nu suferea nici un fel de întîrziere. Și am adăugat:

— Îl voi pîndi cînd pleacă și voi intra fără greutate în casă, de vreme ce nu mă cunoaște nimeni decît Manon și Marcel, valetul meu. Iar dumneata, care în vremea aceasta vei fi cu G. M., îi vei putea spune că acea afacere însemnată e o nevoie grabnică de bani; că ți-ai pierdut la cărți tot ce aveai disponibil și că ai continuat să joci pe cuvînt, pierzînd mereu. Îi va trebui timp pînă se va duce să ia banii din caseta lui de acasă, și timpul acela îmi va fi mie de ajuns ca să îndeplinesc ceea ce am de gînd.

Domnul de T. mi-a urmat întocmai planul. L-am lăsat într-un cabaret, unde a scris repede biletul, iar eu am mers să stau la pîndă cîțiva pași mai departe de casa unde se afla Manon. L-am văzut sosind întîi pe aducătorul biletului, apoi îndată și pe G. M.; venea pe jos, cu un lacheu după el. Lăsîndu-i timp să se depărteze, am pășit spre casa în care se afla necredincioasa mea iubită și, cu toată furia ce clocotea în mine, am bătut la ușă cu respect, ca la porțile unui templu. Din fericire, a venit Marcel să deschidă; i-am făcut semn să tacă. N-aveam de ce să mă tem de ceilalți servitori, totuși l-am întrebat în șoaptă dacă putea să mă ducă în camera lui Manon fără să fiu zărit de nimeni. Mi-a răspuns că era foarte ușor dacă mă voi urca pe scara cea mare.

— Atunci haidem repede, i-am spus, și bagă de seamă să nu se mai urce nimeni cît voi sta acolo.

Am pătruns fără piedici în apartamentul de sus. Manon citea. O dată mai mult m-a uimit firea acestei fete ciudate. Departe de a se speria sau de a arăta vreo sfială văzîndu-mă, a dat numai ușoare semne de mirare, mișcări pe care nu ți le poți stăpîni cînd te pomenești cu cineva pe care îl crezi în cu totul altă parte.

— A! a! tu ești, iubitule?! m-a întîmpinat ea, venind să mă sărute, drăgăstoasă ca de obicei. Sfinte Doamne! Știi că ești îndrăzneț? Cine s-ar fi așteptat să vii azi aici?

M-am desprins din brațele ei, și în loc să-i răspund la dezmierdări, am respins-o cu dispreț, dîndu-mă

doi pași îndărăt, ca să pun distanță între mine și ea. Gestul meu a descumpănit-o puțin. A rămas locului, cu ochii la mine, schimbînd fețe-fețe. La drept vorbind, eram atît de vrăjit de vederea ei, încît, deși, pe bună dreptate, fierbeam de mînie, de-abia am găsit puterea să deschid gura ca s-o cert. Inima îmi sîngera de cruda batjocură ce-o suferisem; mă sileam să mi-o amintesc mereu. ca să-mi ațîț mînia, și mă încordam să aprind în ochii mei un alt foc decît cel al dragostei. Fiindcă tăceam, ea băgă de seamă tulburarea mea, și atunci o văzui că tremură, înspăimîntată. N-am putut răbda acest lucru...

— A, Manon, i-am spus cu glas moale, necredincioaso, sperjuro, cu ce să-mi încep plîngerea? Te văd palidă, tremuri, iar pe mine încă mă mai mișcă și cele mai mici suferințe ale tale, încît mi-e frică să nu te mîhnesc prea mult cu noile învinuiri. Dar, Manon, crede-mă, mi-e inima străpunsă de durerea trădării tale. Asemenea lovituri nu le îndrepți asupra unui om iubit cînd încă nu i-ai hotărît moartea. E a treia oară. Manon! Am numărat bine, asta nu se poate uita. Gîndește-te și hotărăște-te acum, pe loc, ce vrei să faci, căci biata mea inimă nu mai poate să îndure atîta chin. O simt cum moare, cum e gata să se sfărîme de durere. Nu mai pot, am adăugat lăsîndu-mă pe un scaun, abia vorbesc, abia mă mai pot ține pe picioare...

Nu mi-a răspuns nimic, dar de îndată ce m-am așezat, a venit să îngenuncheze la picioarele mele, apoi și-a pus capul pe genunchii mei, ascunzîndu-și

fața în mîinile mele. Într-o clipă, le-am simțit ude de lacrimile ce-i curgeau. O, Doamne, cîte simțiri nu-mi frămîntă sufletul!

— A, Manon, Manon, am urmat oftînd, e prea tîrziu să mai plîngi după ce mi-ai pricinuit moartea. Tristețea ta e prefăcută, nu poate fi adevărată. Fără îndoială că răul cel mai mare ți-l face prezența mea, care totdeauna a fost o piedică pentru plăcerile tale. Deschide ochii, Manon, vezi-mă cine sînt! Nu se varsă lacrimi atît de duioase pentru un nenorocit pe care l-ai trădat, pe care îl părăsești fără milă.

Ea continua să-mi sărute mîinile, fără să se ridice, fără să răspundă.

— Nestatornică Manon, am urmat iarăși, femeie nerecunoscătoare și fără credință, unde îți sînt făgăduielile și jurămintele? Iubită crudă și ușuratică, ce-ai făcut cu dragostea pe care nu mai departe decît azi mi-o jurai? Cerule drept! Așa lași să rîdă de tine o femeie, după ce te-a luat drept martor cu atîta evlavie? Așadar, pe sperjur îl răsplătești? Iar deznădejdea și părăsirea le hărăzești celui statornic și credincios?

Cugetul îmi era plin de atîta amărăciune pe cînd vorbeam, încît, fără să-mi dau seama, ochii mi s-au umplut de lacrimi. Manon a înțeles, după tremurul glasului, că plîng și a rupt, în sfîrșit, tăcerea:

— Trebuie să fiu tare vinovată, mi-a spus ea cu tristețe, dacă am putut să-ți pricinuiesc atîta durere și zbucium, dar ajungă-mă pedeapsa cerului dacă

mi-am dat seama că păcătuiesc sau dacă am avut măcar gîndul acesta!

Mi s-au părut atît de fără noimă vorbele ei, atît de mincinoase, încît nu mi-am putut opri o izbucnire de furie:

— Ce prefăcătorie josnică! am strigat. Văd mai limpede ca oricînd că nu ești decît o ticăloasă, o femeie vicleană! Abia acum înțeleg ce fire păcătoasă ai. Adio, ființă lașă, am spus apoi, ridicîndu-mă în picioare, mai bine să mor de o mie de ori decît să mai am vreo legătură cu tine! Să mă trăsnească Cel-de-sus dacă te voi mai învrednici vreodată măcar cu o privire! Rămîi cu noul tău amant, iubește-l pe el și urăște-mă pe mine, renunță la onoare și la dreapta judecată; mie puțin îmi pasă; mi-e totuna!

Furia mea a înspăimîntat-o pe Manon; rămăsese în genunchi lîngă scaunul de pe care mă sculasem și mă privea tremurînd, fără să cuteze nici să respire. Am făcut cîțiva pași spre ușă, tot cu capul întors spre ea, țintuind-o cu privirea. Dar ca să mă țin dîrz față de farmecele ei, ar fi trebuit să-mi fi pierdut deodată orice simțămînt de milă, de umanitate. Eram atît de departe de a-mi fi însușit tăria aceasta sălbatică, încît, trecînd deodată la extremitatea opusă, m-am întors spre Manon, mai bine spus m-am aruncat spre ea fără să cuget. Am luat-o în brațe, am acoperit-o cu mii de sărutări; i-am cerut iertare pentru că m-am înfuriat, am recunoscut că sînt un om brutal și nu merit fericirea de a fi iubit de o fată ca ea. Am așezat-o pe un scaun și, înge-

nunchind la rîndul meu, am implorat-o să mă asculte. Am adunat într-un mănunchi de cuvinte tot ce poate imagina mai respectuos şi mai drăgăstos, drept scuză, un amant supus şi înflăcărat. I-am cerut, ca o graţie, să rostească vorbele de iertare. Mi-a înlănţuit gîtul cu braţele, spunînd că ea însăşi avea nevoie de bunătatea mea ca să mă facă să uit supărarea ce-mi pricinuise şi că începea să se teamă, nu fără motiv, că nu voi fi de loc mulţumit de ceea ce avea să-mi spună pentru a se dezvinovăţi.

— Eu? am întrerupt-o numaidecît. Eu nu-ţi cer să te dezvinovăţeşti. Iau de bun tot ce ai făcut. Nu mă socot în drept a-ţi cere să-mi explici de ce te-ai purtat astfel, voi fi prea mulţumit, prea fericit, dacă scumpa mea Manon nu mă alungă din inima ei! Apoi, cugetînd puţin asupra soartei mele, am continuat: Dar, atotputernică Manon, tu, care-mi dăruieşti după plac bucuriile şi durerile, după ce ţi-am dat satisfacţie prin umilinţa mea şi prin toate semnele de căinţă, îmi vei îngădui oare să-ţi vorbesc şi de mîhnirea care mă roade, de suferinţele mele? Pot afla de la tine ce am să fac acum, dacă mă condamni cumva la moarte hotărîndu-te să-ţi petreci noaptea cu rivalul meu?

Manon a stat puţin pe gînduri pînă să-mi dea răspunsul.

— Cavalere, a spus apoi pe un ton liniştit, dacă ai fi vorbit de la început atît de limpede, nu te-ai mai fi tulburat în halul ăsta şi m-ai fi cruţat şi pe mine de o scenă dureroasă. De vreme ce suferinţele

tale ţi le pricinuieşte numai gelozia, ţi le-aş fi curmat oferindu-ţi să plec numaidecît cu tine, fie şi pînă la capătul pămîntului. Dar eu mi-am închipuit că biletelul pe care ţi l-am scris sub ochii domnului G. M. şi fata pe care ţi-am trimis-o te-au supărat atît ; am crezut că poate ai luat scrisoarea mea drept o glumă batjocoritoare, iar fata, închipuindu-ţi că vine din partea mea, drept o declaraţie că renunţ la tine, dăruindu-mă lui G. M. Gîndul acesta m-a încremenit, m-a aruncat în deznădejde, căci oricît mă ştiu de nevinovată, socoteam totuşi că aparenţele nu-mi sînt favorabile. Acum, a urmat ea, vreau să fii judecătorul meu, după ce voi da pe faţă tot adevărul.

Mi-a istorisit apoi tot ce i se întîmplase din clipa cînd s-a întîlnit cu G. M. care o aştepta în casa în care ne aflam. A primit-o cu adevărat ca pe cea mai mare crăiasă din lume. I-a arătat camerele, mobilate cu gust şi sclipind de curăţenie. În iatac i-a numărat zece mii de livre, la care a mai adăugat cîteva giuvaeruri, printre acestea fiind şi colierul şi brăţările pe care le mai primise o dată de la tatăl lui. A dus-o apoi într-un salon, pe care nu-l văzuse încă ; acolo, pe masă, erau cele mai delicioase gustări ; ca s-o servească, a chemat pe servitorii tocmiţi anume pentru ea şi le-a poruncit să o slujească de acum înainte ca pe stăpîna lor. Apoi i-a arătat careta, caii şi toate celelalte daruri ; la sfîrşit i-a propus o partidă de cărţi în aşteptarea cinei.

— Îţi mărturisesc, a urmat ea, că am rămas uluită, atît de grandios era totul. M-am gîndit că ar fi păcat

să ne lipsim de atîtea bogății mulțumindu-mă să iau numai cele zece mii de livre și bijuteriile; găsisem o avere gata făcută pentru noi doi și puteam duce un trai foarte plăcut pe spatele lui G. M. În loc să-i propun să mergem la „Comédie", mi-am pus în cap să-l descos în privința ta, ca să mă lămuresc ce posibilități există ca să ne putem vedea. L-am găsit, din acest punct de vedere, pe G. M. destul de conciliant. M-a întrebat ce gîndesc despre tine și dacă nu mi-a părut rău că te-am părăsit. I-am spus că ai fost totdeauna atît de bun, că te-ai purtat atît de desăvîrșit cu mine, încît ar fi de necrezut să spun că te urăsc. A recunoscut că ai multe calități, și el însuși s-a simțit îndemnat să-ți fie prieten. A voit să știe, mai ales, cum vei judeca tu plecarea mea cînd vei afla că eram în mîinile lui. I-am răspuns că dragostea noastră dura de mult, încît a avut tot timpul să se mai răcească, apoi, strîmtorat cum erai, poate nu vei privi plecarea mea drept o mare nenorocire, de vreme ce te ușura de-o povară apăsătoare. Am adăugat că, fiind pe deplin încredințată că te vei purta cu îngăduință, nu m-am sfiit să-ți spun de dimineață că plec la Paris, pentru oarecare afaceri; că ai consimțit, că ai venit cu mine și n-ai părut neliniștit cînd te-am lăsat singur. Atunci G. M. mi-a spus: „Dacă aș putea crede că vrea să trăiască în bună înțelegere cu mine, eu cel dintîi i-aș prezenta respectele mele și i-aș oferi serviciile". L-am asigurat că îți cunosc firea și că nu mă îndoiam că vei ști să răspunzi după cuviință la amabilitățile lui; mai

ales, i-am spus, dacă te-ar putea ajuta în afacerile tale, foarte încurcate de cînd ai rupt legăturile cu familia. M-a întrerupt, făgăduind să-ți facă orice serviciu care ar atîrna de el, chiar și acela de a-ți procura o metresă drăguță, pe care el a părăsit-o pentru mine, în cazul în care ai vrea să începi o nouă aventură de dragoste. L-am aprobat, a adăugat ea, ca să-i adorm mai bine bănuielile și, întărindu-mă și mai mult în ideea mea, nu mai doream decît să găsesc mijlocul de a ți-o aduce ție mai repede la cunoștință, temîndu-mă să nu te neliniștești cînd vei vedea că nu vin la întîlnire. În scopul acesta, i-am propus să-ți trimită metresa aceea, avînd astfel prilejul să-ți scriu; eram silită să mă folosesc de fata aceea neputînd să sper că el mă va lăsa liberă cîtva timp. G. M. a rîs de propunerea mea; a chemat pe lacheul său și, întrebîndu-l dacă poate găsi fără zăbavă pe fosta lui metresă, l-a și trimis să o caute unde va ști. El își închipuia că va trebui s-o trimită la Chaillot; atunci i-am mărturisit că la despărțire ți-am promis să ne întîlnim seara la „Comédie" și că în cazul în care nu voi fi împiedicată să merg la teatru, tu urmai să mă aștepți într-o caretă la capătul străzii Saint-André-des-Arcs; prin urmare, era mai bine să-ți trimită fata acolo, fie și numai ca să nu te plictisești așteptîndu-mă toată noaptea. I-am mai spus că ar fi bine să-ți scriu două-trei vorbe pentru a te înștiința de schimbul acesta, căci altfel riscam să nu înțelegi nimic. S-a învoit, dar eu am fost silită să-ți scriu sub ochii lui, astfel că n-am putut

să-ți explic totul de-a dreptul. Vezi dar, a urmat Manon, cum s-au petrecut lucrurile. Nu caut să cocoloșesc nimic, nici din purtarea, nici din planurile mele. Fata a venit, mi s-a părut drăguță, și cum nu mă îndoiam că lipsa mea te va face să suferi, am dorit din inimă să-ți pot împrăștia urîtul, măcar cîteva ceasuri, căci fidelitatea pe care o cer eu de la tine e aceea a inimii. Aș fi fost încîntată să-ți pot trimite pe Marcel, dar n-am avut o clipă liberă ca să-i lămuresc tot ce trebuia să-ți comunice.

Manon și-a încheiat istorisirea povestindu-mi încurcătura în care s-a aflat G. M. primind biletul domnului de T.

— A stat în cumpănă dacă să mă lase singură și m-a asigurat că se întoarce curînd. Venirea ta m-a zăpăcit, iar întîrzierea ta aici mă neliniștește.

Mi-a trebuit multă răbdare ca s-o ascult pînă la sfîrșit. Multe lucruri crude și umilitoare mă loviseră, căci se vedea limpede că se pregătea să mă înșele ; nici măcar nu-și dăduse osteneala să-mi ascundă asta. Nu-și închipuia doar că G. M. avea să o țină ca pe o vestală toată noaptea. Cu el avea de gînd să și-o petreacă ! Ce dureroasă mărturisire pentru un îndrăgostit ! Dar nu aveam și eu o parte de vină în greșeala ei ? Mai întîi, fiindcă prin mine aflase ea de sentimentele lui G. M., apoi, fiindcă încuviințasem orbește această aventură. De altfel, printr-o întorsătură ciudată, firească mie, fusesem mișcat de naivitatea povestirii și de felul cinstit, deschis în care ea dădea pe față pînă și amănuntele

cele mai jignitoare pentru mine. „Păcătuiește fără răutate, îmi ziceam, e ușuratică și nepăsătoare, dar e dreaptă și sinceră.“ Adăugați că dragostea singură era de ajuns ca să-mi închidă ochii asupra tuturor greșelilor sale. Și apoi mă bucura prea mult nădejdea că o voi răpi rivalului meu chiar în acea seară. Totuși, i-am spus :

— Și noaptea asta cu cine ai fi petrecut-o ?

Întrebarea mea, rostită cu tristețe, a încurcat-o. Nu mi-a răspuns decît prin cîțiva *dar* și *dacă*, întrerupîndu-se apoi. Mi-a fost milă de chinul ei și, curmînd vorba, i-am spus ce doream de la ea : să vină cu mine chiar atunci.

— Vreau, mi-a spus, dar nu-mi aprobi planul ?

— Ah, nu-i destul, am replicat, că aprob tot ce ai făcut pînă acum ?

— Ce ! Să nu luăm nici cele zece mii de livre ? s-a împotrivit ea. Mi le-a dat, sînt ale mele !

Am sfătuit-o să lase tot și să ne gîndim numai cum să ne îndepărtăm mai repede ; deși trecuse numai o jumătate de oră de cînd venisem, mă temeam să nu se întoarcă G. M. Ea însă mă ruga cu atîta stăruință să nu ieșim cu mîinile goale, încît am socotit că trebuie să fac și ceva pe voia ei, după ce obținusem atît de multe de la ea.

În timp ce ne pregăteam de plecare, am auzit bătînd la ușa dinspre stradă. Nu m-am îndoit că venea G. M., și în tulburarea ce mă cuprinse, i-am spus lui Manon că dacă intră, e un om mort. Nu-mi revenisem încă de ajuns din furia mea ca să mă pot

stăpîni văzîndu-l. Manon îmi curmă neliniștea, intrînd cu un bilet pe adresa mea adus de la cel care bătuse la ușă. Biletul era de la domnul de T. Îmi scria că G. M., fiind plecat acasă la el pentru a-i aduce banii, profita de lipsa lui ca să-mi comunice un gînd șugubăț: i se părea că n-aș putea să mă răzbun mai plăcut pe rivalul meu decît mîncîndu-i cina și culcîndu-mă în acea noapte chiar în patul în care el spera să se desfete cu iubita mea; că acest lucru îi părea ușor dacă puteam să-mi fac rost de trei-patru inși destul de îndrăzneți și destul de devotați ca să-l oprească pe G. M. pe stradă și să-l țină undeva, sub pază, pînă a doua zi; în ce-l privește, făgăduia să-l distreze încă cel puțin o oră cu anumite povești gata pregătite pentru înapoierea lui.

Am arătat lui Manon biletul și i-am istorisit toată înșelătoria de care m-am servit ca să pot intra la ea. Născocirea mea și aceea a domnului de T. i s-au părut minunate; am rîs cu poftă cîteva momente; dar cînd am vorbit de ideea domnului de T. ca de o simplă glumă, m-am mirat cît de mult o putea încînta și cît stăruia s-o urmez întocmai. În zadar obiectam că nu pot găsi așa, deodată, cîțiva oameni în stare să-i taie drumul lui G. M. și să-l țină la popreală fără să mă trădeze. Mi-a spus că trebuie măcar să încerc, de vreme ce domnul de T. ne asigura încă o oră liberă, apoi, drept răspuns la alte obiecții ale mele, ea s-a plîns că fac pe despotul și nu-i arăt nici un pic de bunăvoință. Planul acela era, după părerea ei, tot ce putea fi mai nostim.

— Gîndește-te, îmi repeta, ai să mănînci cu tacîmul lui, ai să te culci în așternutul lui, și mîine dimineață îi înșfaci și iubita, și banii! Te răzbuni astfel și pe tată, și pe fiu.

Am cedat stăruințelor ei, deși neliniștea inimii părea să-mi prevestească nenorocirea care mă pîndea. Am ieșit, cu gîndul să caut doi sau trei din ofițerii de gardă cu care Lescaut mă pusese în legătură și să-i rog să-l aresteze pe G. M. Am găsit acasă numai pe unul din ei, om destul de îndrăzneț; abia a aflat despre ce-i vorba, și m-a și asigurat pe loc că treaba-i ca și făcută! Mi-a cerut numai zece pistoli, să dea bacșiș la trei soldați din gardă, cu care avea să lucreze, punîndu-se în fruntea lor. L-am rugat să nu piardă vremea; s-a dus să caute soldații, și în mai puțin de un sfert de oră i-a adunat. Eu îl așteptam acasă la el, și îndată ce s-a întors, am condus grupul eu însumi la colțul străzii prin care G. M. trebuia negreșit să treacă înainte de a apuca pe strada unde stătea Manon. I-am dat în grijă ofițerului să nu-i facă nici un rău lui G. M., dar să-l țină strîns sub pază pînă la ora 7 dimineața; trebuia să fiu sigur că n-o să-i scape. Mi-a spus ce are să facă: o să-l ducă în camera lui, o să-l oblige să se dezbrace și să se culce în pat, iar el și cei trei viteji aveau să-și petreacă noaptea bînd și jucînd cărți, fără să-l slăbească din ochi. Am stat locului cu toții pînă în clipa cînd l-am zărit venind pe G. M.; m-am retras atunci cîțiva pași mai în urmă, într-un colț dosnic, vrînd să fiu martor la această scenă nemaivăzută.

Ofițerul din gardă l-a întîmpinat cu pistolul ridicat și l-a lămurit politicos că nu voia nici să-l omoare, nici să-l prade, dar, la cea mai mică împotrivire de a-l urma, la cea mai slabă chemare în ajutor, îi zboară creierii. G. M., văzîndu-l însoțit de trei soldați și temîndu-se, fără îndoială, de încărcătura din pistol, n-a opus nici o rezistență ; am văzut cum îl duceau ca pe un miel.

M-am întors numaidecît la Manon și, intrînd, i-am spus de față cu servitorii, ca să preîntîmpin orice bănuieli din partea lor, că nu trebuia să-l mai aștepte pe domnul G. M. la masă ; afaceri grabnice îl împiedică să vină ; că m-a rugat să-i prezint scuze și să-i țin tovărășie ; am adăugat că era o mare favoare pentru mine să cinez cu o doamnă atît de frumoasă. Manon și-a jucat și ea rolul cu dibăcie. Ne-am așezat la masă cu niște mutre înadins grave cît timp ne-au servit lacheii. Scăpînd, în sfîrșit, de ei, am petrecut una din cele mai vesele seri din viața mea. Am poruncit în șoaptă lui Marcel să caute o birjă care să se afle a doua zi dimineața în fața ușii, înainte de ora 6. Pe aproape de miezul nopții m-am prefăcut că plec, dar m-am întors pe furiș cu ajutorul lui Marcel, pregătindu-mă să ocup locul lui G. M. în pat, așa cum îl ocupasem la masă.

În vremea aceasta, geniul nostru rău își întindea ițele ca să ne răpună. Ne desfătam în delirul plăcerii, iar sabia atîrna deasupra capetelor noastre : firul care o susținea era gata să se rupă. Dar, ca să fie mai bine înțelese împrejurările catastrofei noas

tre, trebuie să lămuresc mai întîi cauzele care au pricinuit-o.

G. M. era urmat de un lacheu cînd fusese arestat de ofițerul de gardă; văzînd ce i s-a întîmplat stăpînului, flăcăul s-a speriat și a luat-o la fugă îndărăt; ca să-l ajute, cel dintîi gînd i-a fost să se ducă să-l înștiințeze pe G. M. tatăl despre cele întîmplate. O veste atît de supărătoare bineînțeles că l-a alarmat pe bătrîn; nu avea decît un fiu, și moșneagul era iute foc pentru vîrsta lui. A cercetat mai întîi pe lacheu despre tot ce făcuse fiu-său în dupăamiaza aceea, dacă s-a certat cu cineva, dacă a avut vreun amestec în cearta altora, dacă n-a fost în vreo casă suspectă. Acesta, socotind că tînărul său stăpîn se află în mare primejdie și închipuindu-și că nu trebuie să mai țină seamă de nimic ca să-l facă scăpat, a dat pe față tot ce știa despre noua lui iubită, despre cheltuielile ce le făcuse pentru ea, apoi cum își petrecuse ziua acasă, pînă la ora 9, cum a ieșit chemat de cineva și nenorocirea ce i s-a întîmplat la întoarcere. I-a fost de ajuns bătrînului ca să bănuiască o ceartă de dragoste la obîrșia acestei pățanii. Deși era cel puțin ora zece și jumătate seara, n-a stat de loc pe gînduri ca să se ducă la locotenentul-general de poliție. L-a rugat să dea un ordin secret către căprăriile de pază și, cerîndu-i ca una din ele să-l însoțească, a alergat el însuși în strada unde fusese arestat fiul său. A răscolit apoi prin toate locurile unde spera să-l poată găsi; neaflînd nici o urmă a trecerii lui pe acolo, a spus vizitiului

să-l ducă la casa metresei, închipuindu-și că poate fiu-său se întorsese între timp.

Tocmai mă pregăteam să mă urc în pat, cînd a sosit bătrînul de G. M. Ușa camerei noastre fiind închisă, n-am auzit bătăile la ușa din stradă ; a intrat însoțit de doi poterași ; cum de la servitori n-a putut afla nimic, s-a gîndit să dea ochii cu metresa, ca să scoată de la ea vreo lămurire. Așadar, iată-l pe moș urcînd în apartamentul de sus, cu poterașii pe de lături. Noi, gata să ne așezăm în pat, vedem deschizîndu-se ușa și pe el apărînd în prag ; ne-a înghețat sîngele în vine.

— Sfinte Doamne ! De G. M., bătrînul ! am șoptit către Manon.

Sar să-mi iau spada, dar din păcate era încurcată în centiron. Poterașii, văzînd mișcarea mea, s-au apropiat să mi-o smulgă. Un bărbat în cămașă e ca un om legat. M-au lipsit astfel de toate mijloacele de apărare.

De G. M., deși tulburat de acest spectacol, n-a întîrziat să mă recunoască, și încă și mai ușor, pe Manon.

— Nu-i o nălucire ? a întrebat el grav. Nu văd oare pe însuși cavalerul des Grieux și pe Manon Lescaut ?

Într-atît turbam de mînie și de rușine, că nici nu i-am răspuns. Cîtva timp a părut că vîntură în minte felurite gînduri, apoi, ca și cum ele i-ar fi aprins deodată furia, a izbucnit adresîndu-mi-se :

— Nenorocitule, sînt sigur că mi-ai ucis fiul! Învinuirea aceasta jignitoare m-a scos din sărite.

— Sceleratule, i-am răspuns cu mîndrie, dacă ar trebui să omor pe cineva din familia ta, cu tine aş începe!

— Ţineţi-l zdravăn! a poruncit el poteraşilor. Trebuie să-mi spună ce s-a întîmplat cu fiul meu; am să pun să-l spînzure mîine dacă nu-mi arată acum, pe loc, ce-a făcut cu el.

— Tu, să pui să mă spînzure pe mine? i-am strigat. Nemernicule! Să-ţi alegi pentru spînzurătoare lepădături de teapa ta! Află că sîngele meu e mai nobil şi mai curat decît al tău. Da, am adăugat, ştiu ce i s-a întîmplat fiului tău, şi dacă mă mai întărîţi, pun să-l gîtuie pînă nu se face ziuă, şi după el o să ai şi tu aceeaşi soartă, ţi-o făgăduiesc!

Am făcut o mare prostie mărturisind că ştiam unde era fiul lui; în furia mea dezlănţuită, am scăpat vorba fără voie. Pe loc a chemat încă cinci sau şase poteraşi, care aşteptau la uşă, şi le-a poruncit să-i lege pe toţi servitorii din casă.

— Aşa, domnule cavaler, mi s-a adresat apoi pe un ton batjocoritor, domnia-voastră ştiţi unde se află fiul meu şi o să puneţi să-l gîtuie, aşa credeţi? Lasă, că facem noi rînduială!

Am priceput imediat ce greşeală făcusem. Bătrînul s-a apropiat de Manon, care, stînd pe marginea patului, plîngea încet. I-a strecurat cîteva galanterii ironice despre puterea ce-o avusese asupra tatălui ca şi

a fiului şi cît de bine o folosise. Monstrul acela bătrîn şi desfrînat întinse mîna, crezînd că-şi poate îngădui cîteva familiarităţi.

— Fereşte-te s-o atingi! am urlat. Nici Sfînta Născătoare nu te-ar putea scăpa din mîinile mele!

A ieşit, lăsînd în cameră trei poteraşi, ordonîndu-le să ne dea zor cu îmbrăcatul.

Nu ştiu ce plănuia el atunci în privinţa noastră. Poate că ne-ar fi lăsat liberi dacă-i spuneam unde era fiul lui; chiar mă gîndeam, îmbrăcîndu-mă, dacă n-ar fi asta tot ce aveam mai bun de făcut. Dar dacă înainte de a ieşi din cameră s-ar fi învoit să ne dea drumul, cînd s-a întors, dispoziţia lui era cu totul alta. Cercetase pe servitorii arestaţi de poteraşi. De la cei tocmiţi în ajun a văzut că nu poate scoate nimic, dar aflînd că Marcel era mai demult în serviciul nostru, s-a gîndit să-l facă să vorbească, înspăimîntîndu-l cu ameninţări. Era un băiat credincios, dar naiv şi necioplit. Amintindu-şi ce făcuse ca să o scoată pe Manon de la „Hôpital" şi sub teroarea ce-i inspira de G. M., mintea lui slabă i s-a zdruncinat într-atît, încît închipuindu-şi că o să fie dus la spînzurătoare sau tras pe roată, a făgăduit să dea pe faţă tot ce ştia dacă i se dăruieşte viaţa. De G.M. a priceput îndată că dedesubtul purtărilor noastre trebuie să fie ceva mai serios şi mai de osîndit decît avusese motiv să-şi închipuie pînă atunci. I-a făgăduit lui Marcel nu numai viaţa, dar şi un bacşiş gras dacă mărturiseşte tot.

Nenorocitul i-a dezvăluit o parte din planul nostru, lucruri despre care nu ne sfiisem să vorbim față de el, căci trebuia să pună și el umărul. E adevărat că nu știa nimic despre schimbările intervenite la Paris ; cunoștea numai planul făcut la plecarea noastră din Chaillot și rolul ce trebuia să-l joace el. I-a declarat așadar bătrînului de G. M. că scopul nostru era să-l înșelăm pe fiul său și că Manon trebuia să primească, sau și primise, zece mii de franci, care, după planul nostru, nu aveau să se mai întoarcă niciodată la moștenitorii casei lui de G. M.

După descoperirea aceasta, bătrînul, înfuriat, s-a urcat repede în camera noastră. A trecut fără o vorbă în iatac, unde nu i-a fost greu să găsească banii și giuvaericalele. S-a întors la noi cu obrajii în flăcări și arătîndu-mi „prada" — așa i-a plăcut să o numească — m-a copleșit cu învinuirile cele mai jignitoare. A pus apoi sub ochii lui Manon colierul de perle și brățările :

— Le recunoști ? a întrebat-o cu un rînjet de batjocură. Doar le-ai mai avut o dată ! Sînt aceleași, pe legea mea ! Erau pe gustul dumitale, frumoaso ? Văd bine, e ușor de înțeles. Bieții copii ! a adăugat el. Sînt drăguți de tot, zău așa, și unul și altul, dar cam pungași, de !

Spumegam de furie auzindu-i vorbele insultătoare. Ca să fiu liber o clipă, aș fi dat... Dumnezeule ! ce n-aș fi dat ! În sfîrșit, m-am silit să-i spun, cu o liniște care nu era decît o culme a mîniei mele :

— Să terminăm, domnule, cu batjocurile astea obraznice. Despre ce-i vorba? Ce ai de gînd cu noi?

— Uite despre ce-i vorba, domnule cavaler, mi-a răspuns el; trebuie să porniți pe dată spre „Châtelet“ [1]. În curînd se face ziuă, o să vedem și noi mai limpede în afacerile noastre și sper că în cele din urmă o să ai bunătatea să-mi spui unde se află fiul meu.

Am înțeles fără multă gîndire că faptul de a fi închiși la „Châtelet“ putea să aibă cele mai groaznice urmări pentru noi; am prevăzut, tremurînd, mii de primejdii. Cu toată mîndria mea am recunoscut că trebuie să mă plec sub pumnul soartei și să măgulesc printr-o atitudine de supunere pe aprigul meu dușman, pentru a obține ceva de la el. L-am rugat politicos să mă asculte o clipă.

— Mă fac propriul meu judecător, domnule, i-am spus. Mărturisesc că tinerețea m-a făcut să comit mari greșeli, care v-au jignit destul ca să vă plîngeți. Dar dacă ați avut prilejul să cunoașteți puterea dragostei, dacă judecați o clipă cît suferă un biet tînăr nenorocit căruia i se smulge ceea ce iubește, mă veți socoti poate vrednic de iertare pentru că am căutat plăcerea unei mici răzbunări, sau, cel puțin, mă veți crede destul de pedepsit prin ocara ce mi s-a adus. Nu e nevoie nici de închisoare, nici de torturi ca să mă siliți să dezvălui unde este fiul dumneavoastră. E în siguranță. N-am avut de gînd să-i fac vreun

[1] „Petit Châtelet“ = fortăreață și închisoare, dărîmată în 1782.

rău, nici să vă jignesc. Sînt gata să vă comunic locul unde el își petrece pașnic noaptea dacă aveți bunăvoința să ne redați libertatea.

Tigrul acela bătrîn, departe de a se simți mișcat de rugămintea ce-i adresam, mi-a întors spatele rîzînd. Mi-a aruncat doar cîteva cuvinte, făcîndu-mă să înțeleg că ne cunoaște planurile de-a fir-a-păr. In ce-l privea pe fiul său, adăugă mojicește, o să-și scoată el capul odată și odată, de vreme ce nu l-am asasinat.

— Duceți-i pe amîndoi la „Petit Châtelet", a ordonat apoi poterașilor, și băgați de seamă să nu vă scape cavalerul! E un șmecher, a mai fugit o dată de la „Saint-Lazare".

Apoi a ieșit; cred că vă închipuiți în ce stare m-a lăsat.

— O, cerule, am strigat, primesc cu supunere toate loviturile tale, dar ca un păcătos de marțafoi să aibă puterea să se poarte cu mine ca un zbir, asta mă aruncă în cea mai neagră disperare!

Poterașii ne-au rugat să nu-i facem să aștepte prea mult. Aveau trăsura la poartă. Cînd a trebuit să coborîm scările, i-am întins mîna lui Manon.

— Vino, scumpa mea regină, i-am spus, vino să te supui asprei soarte! Poate odată și odată ne va hărăzi și nouă cerul mai multă fericire!

Am plecat în aceeași trăsură; iubita mea mi s-a lăsat în brațe. N-o auzisem rostind nici o vorbă de la venirea lui de G. M.; acum, rămînînd singură cu mine, a început să mă dezmierde cu cele mai dulci

cuvinte și să se învinuiască de nenorocirea ce mi-a adus. Am asigurat-o că nu mă voi plînge niciodată de soarta mea cît timp ea nu va înceta să mă iubească.

— Nu eu sînt de plîns, am urmat. Cîteva luni de închisoare nu mă sperie de loc și voi sta mai bucuros la „Châtelet" decît la „Saint-Lazare". Pentru tine, sufletul meu, pentru tine îmi tremură inima. O ființă atît de încîntătoare să aibă asemenea soartă! Cerule! Cum poți obijdui astfel făptura asta perfectă? De ce nu ne-am născut, încaltea, cu defecte potrivite cu starea noastră de plîns? Am fost înzestrați cu inteligență, gust, cu simțăminte alese. Vai, rău ne-a fost dat să ne mai folosim de ele, în timp ce atîția oameni josnici, care ar merita nenorocirile noastre, se bucură de toate favorurile soartei!

Gîndurile acestea îmi strecurau durere în suflet, dar nu însemnau nimic față de cele cu care priveam viitorul, față de spaima care mă încrîncena gîndindu-mă ce se va întîmpla cu Manon. Ea mai fusese o dată închisă la „Hôpital", și chiar de-ar fi ieșit de-acolo pe poarta mare, știam că recidivele aveau urmări nespus de primejdioase. Aș fi vrut să-i împărtășesc temerile mele, dar mă temeam să n-o înspăimînt prea mult. Tremuram de mila ei, fără a îndrăzni să o înștiințez de pericolul ce-o pîndea; o sărutam suspinînd, voiam să fie măcar încredințată de iubirea mea, singurul simțămînt pe care mai cutezam să-l exprim.

— Manon, i-am șoptit, spune-mi sincer, mă vei iubi totdeauna?

Mi-a răspuns că se simte foarte nenorocită că mă îndoiesc.

— Ba nu, am urmat, nu mă îndoiesc, și lucrul acesta mă face să-i înfrunt pe dușmanii noștri. Voi stărui pe lîngă familia mea să mă scoată de la „Châtelet", și tot sîngele meu n-ar mai servi la nimic dacă nu te scap și pe tine îndată ce voi fi liber!

Am ajuns la „Châtelet". Am fost duși fiecare în altă aripă a închisorii. Prevăzusem lovitura aceasta, astfel că m-a durut mai puțin. Am recomandat-o pe Manon intendentului, spunîndu-i că fac parte dintr-o familie distinsă și făgăduindu-i o răsplată mare. Am îmbrățișat-o lung pe iubita mea înainte de a ne despărți; am implorat-o să nu se mîhnească prea mult și să nu se teamă de nimic cît timp sînt eu în viață. Nu duceam lipsă de bani; i-am dat ei o parte, iar din ceea ce mi-a rămas i-am plătit intendentului pe o lună înainte costul umflat al unei pensiuni pentru amîndoi.

Banii au făcut minuni. Am fost condus într-o cameră binișor mobilată și asigurat că i se dăduse și lui Manon una la fel. Începui numaidecît să mă gîndesc la mijloacele care mi-ar putea grăbi eliberarea. Era limpede că nu făptuisem nici o crimă, și chiar presupunînd că planul de furt era dovedit prin depoziția lui Marcel, știam bine că simpla intenție nu se pedepsește. M-am hotărît să scriu fără zăbavă tatălui meu, ca să-l rog să vină el însuși la Paris. Îmi era mai puțin rușine, cum am mai spus, să mă aflu la „Châtelet" decît la „Saint-Lazare"; de altfel, deși

păstram încă tot respectul datorit autorității părintești, vîrsta și experiența îmi micșoraseră sfiala. Am scris așadar și nu mi s-a făcut nici o greutate la expedierea scrisorii ; dar mi-aș fi cruțat osteneala dacă aș fi știut că tata trebuia să sosească la Paris a doua zi.

El primise cealaltă scrisoare, pe care i-o trimisesem cu opt zile înainte, și se simțise nespus de bucuros la citirea ei. Dar oricît de mari nădejdi îi dădusem în privința convertirii, n-a crezut că se poate bizui prea mult pe făgăduielile mele ; a luat hotărîrea să vină să se asigure cu ochii lui de schimbarea mea și să-și măsoare bunăvoința după sinceritatea căinței. A sosit, dar a doua zi după ce fusesem întemnițat.

Prima vizită i-a făcut-o lui Tiberge, pe adresa căruia îl rugasem să-mi răspundă. N-a putut să afle însă de la el nici unde stau, nici cum trăiesc ; a aflat numai de întîmplările prin care am trecut după fuga de la „Saint-Sulpice". Tiberge m-a lăudat, spunînd că la ultima noastră întrevedere mă arătasem foarte înclinat să mă îndrept. A mai adăugat că era convins că mi-o scosesem pe Manon din inimă, dar și-a arătat totuși mirarea că de opt zile n-am mai dat nici un semn de viață. Tatăl meu nu se lăsa ușor amăgit ; a înțeles îndată că tăcerea asta de care se plîngea Tiberge ascundea ceva care scăpase pătrunderii acestuia, și a depus atîta stăruință să-mi dea de urmă, încît, numai după două zile de la sosire, a și aflat că eram la „Châtelet".

Înainte de a primi vizita tatii, la care eram departe să mă aștept așa de curînd, am primit-o pe aceea a domnului locotenent-general de poliție, sau, ca să spun lucrurilor pe nume, mi s-a luat interogatoriul. Domnul locotenent-general de poliție mi-a adresat cîteva imputări, dar nu aspre, nici supărătoare. Mi-a spus cu blîndețe că deplîngea proasta mea purtare; că n-am fost de loc înțelept făcîndu-mi un dușman ca domnul de G. M.; a recunoscut apoi că în afacerea mea se vede lesne mai multă imprudență și ușurință decît rele intenții; totuși, mă găseam pentru a doua oară în fața lui, deși el sperase că m-am cumințit după cele două sau trei luni de predici la „Saint-Lazare". Încîntat că am de-a face cu un judecător cumpănit, i-am răspuns la toate întrebările cu atîta respect și moderație, încît s-a arătat pe deplin satisfăcut. Mi-a spus să nu mă las în voia mîhnirii, căci el era gata să mă sprijine, luînd în considerație familia din care mă trag, precum și tinerețea mea. Am îndrăznit să-i cer bunăvoința și pentru Manon, făcînd elogiul blîndeții și firii ei bune. Mi-a răspuns, rîzînd, că n-a văzut-o încă, dar i s-a vorbit de ea ca de o persoană foarte periculoasă. Cuvîntul acesta mi-a aprins focul din inimă; m-am pornit în apărarea dragei mele cu mii de laude înflăcărate și nu m-am putut împiedica să vărs și cîteva lacrimi. Atunci el a ordonat să fiu dus îndărăt în cameră.

— Iubire, iubire, a rostit apoi gravul magistrat pe cînd ieșeam, n-ai să te mai împaci niciodată cu înțelepciunea?

Mă afundasem în gîndurile mele triste, cugetînd şi la convorbirea ce o avusesem cu domnul locotenent-general de poliţie, cînd auzii că se deschide uşa : era tata ! Deşi ar fi trebuit să fiu măcar pe jumătate pregătit să-l văd, deoarece socotisem că va veni peste două-trei zile, am fost totuşi atît de izbit la vederea lui, încît m-aş fi aruncat în adîncul pămîntului dacă s-ar fi deschis, atunci, la picioarele mele. Am întins mîinile să-l îmbrăţişez şi se vedea bine cît eram de tulburat. Tata s-a aşezat pe un scaun fără să deschidă gura ; şi nici eu. Fiindcă rămăsesem în picioare, cu ochii în jos şi cu obrazul ascuns, tata mi-a spus grav :

— Stai jos, domnule, aşază-te. Mulţumită scandaloaselor dumitale dezmăţuri şi potlogării, am descoperit unde te afli. Asta e folosul, cînd ai asemenea merite, nu poţi rămîne ascuns. Ai apucat pe calea cea mai sigură a celebrităţii. Capătul va fi, sper, la Grève [1], şi vei dobîndi atunci cu adevărat gloria de a fi expus privirilor tuturor.

N-am răspuns nimic. A urmat :

— Nefericit tată care, după ce şi-a iubit copilul cu toată dragostea de părinte şi n-a cruţat nimic ca să-l facă om, vede la urmă că n-a ieşit din el decît un ticălos care-l dezonorează ! Te mîngîi mai uşor cînd soarta îţi dă o lovitură ; timpul o şterge, mîhnirea se micşorează ; dar ce leac poţi găsi împotriva unui rău care creşte zilnic, ca, de pildă, dezmăţul

[1] Place de la Grève — piaţa unde erau atunci spînzuraţi criminalii.

unui fiu vicios, care și-a pierdut simțul onoarei? Nu răspunzi nimic, nenorocitule? a adăugat el. Ia te uită ce smerenie prefăcută și ce blîndețe ipocrită pe fața lui! L-ai putea lua drept cel mai cinstit membru al familiei!

Deși mă vedeam silit să recunosc că merit o parte din insultele lui, mi s-a părut totuși că le împinge prea departe. Am crezut că-mi este permis să-i explic acest gînd:

— Vă asigur, domnule, i-am spus, că modestia mea nu-i nicidecum prefăcută, este atitudinea firească a unui fiu binecrescut, care își respectă nespus de mult tatăl, și mai ales un tată mîniat. Și nu năzuiesc să trec drept cel mai așezat membru din familia noastră. Știu, merit mustrări, dar te rog să mi le faci cu ceva mai multă bunătate și să nu te porți cu mine cum te-ai purta cu cel mai nemernic dintre oameni. Nu! Nu merit să fiu numit astfel! Doar știi că numai dragostea a pricinuit greșelile mele. Patima fatală! Sau nu-i cunoști și dumneata puterea? S-ar putea ca sîngele dumitale, din care se trage și al meu, să nu fi simțit aceleași înflăcărări? Iubirea m-a făcut prea duios, prea pasionat, prea credincios și poate prea îngăduitor față de dorințele unei femei nespus de încîntătoare; iată crimele mele. Vezi între ele vreuna care te dezonorează? Te rog, dragă tată, ai puțină milă pentru un fiu care întotdeauna ți-a arătat respect și dragoste, care nu a renunțat, cum crezi, la onoare și datorie și care e de o mie de ori mai de plîns decît îți închipui!

Sfîrşindu-mi vorbele, mi-au picurat din ochi cîteva lacrimi.

O inimă de tată este opera cea mai desăvîrşită a naturii, asupra acestei inimi ea domneşte, ca să zicem aşa, cu plăcere şi-i conduce ea însăşi toate fibrele. Tatăl meu, care era şi deştept, şi om de gust, s-a simţit la rîndu-i atît de mişcat de felul în care mă dezvinovăţeam, încît n-a mai fost destul de stăpîn pe sine ca să-mi ascundă schimbarea. M-a chemat lîngă el:

— Vino, sărmane cavaler, vino să mă îmbrăţişezi, mi-e milă de tine.

L-am sărutat, el m-a strîns în braţe în aşa fel că am putut înţelege ce se petrece în inima lui.

— Dar ce mijloc am putea găsi ca să te scap de aici? m-a întrebat. Lămureşte-mi tot ce ţi s-a întîmplat fără să-mi ascunzi ceva.

Cum în purtarea mea, luată, pe de-a-ntregul, nimic, la urma urmelor, nu mă putea dezonora cu totul, cel puţin dacă o comparam cu aceea a altor tineri din lumea mea — iar faptul că aveam o amantă nu trece cîtuşi de puţin drept infamie în secolul în care trăim, şi nici acela de a-ţi atrage norocul la cărţi cu oarecare dibăcii — am destăinuit tatălui meu viaţa pe care o dusesem, cu toate amănuntele ei. La fiecare greşeală ce-o mărturiseam, aveam grijă să adaug exemple cunoscute, ca să pară mai puţin ruşinoasă.

— Da, trăiesc cu o femeie, i-am spus, fără să mă fi legat cu ea prin căsătorie, dar ducele de... întreţine două, sub ochii Parisului întreg; domnul de...

are de zece ani o amantă, o iubește și-i este credincios cum nu i-a fost niciodată nevestei lui; două treimi din cei mai cumsecade bărbați din Franța își fac o fală din asta. M-am folosit de oarecare șiretlicuri la jocul de cărți; marchizul de... și contele de... n-au alte venituri; prințul de... și ducele de..., sînt șefii unei bande de cavaleri ai aceluiași ordin [1].

Că pusesem gînd rău pungii celor doi de G. M., nici pentru asta nu mi-au lipsit exemplele, puteam s-o dovedesc oricînd. Dar simțul onoarei îl păstram neatins și prea destul mă osîndeam eu însumi, împreună cu cei pe al căror exemplu rău îl puteam da; astfel, l-am rugat pe tatăl meu să ierte slăbiciunea aceasta a celor două violente patimi care mă frămîntaseră: răzbunarea și dragostea.

M-a întrebat dacă pot să-i arăt o cale prin care să-mi obțină libertatea cu mijloacele cele mai repezi și fără zgomot. I-am spus cît de bun se arătase cu mine locotenentul-general de poliție.

— Dacă totuși vei întîmpina piedici, am adăugat, ele nu pot veni decît din partea celor doi de G. M.; așadar, cred că ar fi nimerit, tată, să-ți dai osteneala să te întîlnești cu ei.

Mi-a făgăduit. N-am mai cutezat să-l rog să intervină și pentru Manon. Nu m-a oprit lipsa de îndrăzneală, ci teama să nu-i ațîț furia și să-l fac să pună la cale cine știe ce plan funest pentru mine și ea. Încă mă mai întreb dacă nu cumva teama aceasta mi-a pricinuit cele mai mari nenorociri, împiedi-

---

[1] E vorba de ordinul cavalerilor de industrie.

cîndu-mă să încerc a ispiti bunăvoinţa tatii şi să mă silesc a o răsfrînge şi asupra nefericitei mele iubite. Poate o dată mai mult i-aş fi stîrnit mila; aş fi preîntîmpinat impresia zdrobitoare pe care i-a făcut-o spusele bătrînului de G. M. Ştiu eu? Poate că vitrega mea ursită mi-ar fi nimicit orice sforţări, dar cel puţin aş şti atunci că numai ei îi datorez nenorocirile mele, numai soartei înverşunate şi cruzimii duşmanilor mei.

Plecînd de la mine, tata s-a dus să facă o vizită domnului de G. M. L-a găsit împreună cu fiul său, căruia ofiţerul de gardă îi dăduse drumul, după învoială. N-am cunoscut niciodată amănuntele convorbirii lor, dar mi-a fost uşor să le ghicesc după ucigătoarele lor urmări.

Au mers împreună, adică taţii amîndoi, la domnul locotenent-general de poliţie, căruia i-au cerut două hatîruri: unul, să mă scoată numaidecît pe mine de la „Châtelet", al doilea, să o ţină închisă pe Manon tot restul vieţii ei, sau să o expedieze în America. Începuseră, cam de pe atunci, să fie îmbarcaţi, spre văile fluviului Mississippi, sumedenie de oameni fără căpătîi. Domnul locotenent-general de poliţie le-a dat cuvîntul că o va trimite pe Manon cu prima corabie.

Îndată după asta, domnul de G. M. şi tatăl meu au venit să-mi aducă vestea eliberării mele. Bătrînul a rostit cîteva cuvinte politicoase asupra trecutului, m-a felicitat pentru fericirea de a avea un asemenea tată şi m-a îndemnat să-i urmez de azi înainte sfaturile şi să-l iau de exemplu. Tata mi-a poruncit să-i

cer scuze domnului de G. M. pentru pretinsa ocară ce-o adusesem familiei sale şi să-i mulţumesc că s-a ostenit şi el pentru punerea mea în libertate. Am ieşit de acolo cîteşitrei, fără să fi rostit un cuvînt despre Manon. Nici n-am îndrăznit să strecor faţă de ei vreo vorbă celor de la ghişeurile închisorii. Vai! Toate recomandările mele ar fi fost de prisos! Ordinul plin de cruzime venise o dată cu acel al eliberării mele. O oră mai tîrziu, nefericita fată a fost dusă la „Hôpital", ca să intre în cîrdul altor nenorocite, condamnate să sufere aceeaşi pedeapsă. Tata m-a silit să merg cu el pînă la locuinţa ce şi-o găsise în Paris, astfel că abia pe la 6 seara am găsit clipa potrivită să mă furişez de sub ochii lui ca să mă întorc la „Châtelet". Nu aveam alt scop decît să-i trimit lui Manon o gustare înviorătoare şi să o dau în grija intendentului; căci nu mă amăgeam că-mi va fi acordată permisiunea să o văd. Şi nici nu avusesem încă vreme să cuget la mijloacele de a o scoate de acolo.

Am cerut să vorbesc intendentului. Mulţumit de dărnicia şi blîndeţea mea, dornic să mă servească, a început să-mi vorbească despre soarta lui Manon ca despre o mare nenorocire de care-i părea foarte rău, închipuindu-şi cît mă mîhneşte. Nu pricepeam de loc ce spune, l-am ascultat cîteva minute fără să-l înţeleg şi nici el nu înţelegea ce-i cu mine; în cele din urmă, dîndu-şi seama că am nevoie de o explicaţie, mi-a dat-o, aşa cum v-am spus; mă cutremură groaza şi acum cînd trebuie să o repet.

N-a mai fost nimeni lovit vreodată de o durere atît de violentă, cu efecte atît de năprasnice. Am căzut pe podea, cu palpitații care-mi sfîșiau inima, încît în clipa cînd mi-am pierdut cunoștința m-am crezut desprins de viață pentru vecie. Ceva din gîndul acesta a mai dăinuit și după ce mi-am venit în fire. Îmi roteam privirile prin întreaga odaie, apoi asupră-mi, pentru a mă încredința că mai port încă nefericita povară a vieții. Urmînd imboldul firesc care te face să-ți cauți scăparea în moarte, desigur că nimic nu putea să-mi pară mai dulce ca ea în clipa aceea de disperare, de încremenire. Nici religia n-ar fi putut să-mi înfățișeze ceva mai greu de îndurat în viață decît chinurile care mă torturau. Totuși, printr-un miracol datorit dragostei, mi-am recăpătat curînd puterea ca să mulțumesc cerului că mi-a redat cunoștința și judecata. Moartea nu mi-ar fi folosit la nimic; Manon avea nevoie de viața mea ca să o scap, să o ajut, să o răzbun. M-am jurat să îndeplinesc totul fără cruțare.

Intendentul mi-a dat toate îngrijirile ce le puteam aștepta de la un prieten bun. Le-am primit cu o vie recunoștință.

— Vai, i-am spus, pînă și pe dumneata te-au mișcat suferințele mele! Toată lumea m-a părăsit. Însuși tatăl meu se numără printre cei mai amarnici prigonitori ai mei. Nimănui nu-i e milă de mine; numai dumneata, de aici, din lăcașul asprimii, al barbariei, ai arătat compătimire celui mai nenorocit dintre oameni!

M-a sfătuit să nu ies pe stradă decît după ce mi se va împrăştia puţin tulburarea.

— Nu-i nimic, nu-i nimic, i-am răspuns ieşind, o să ne vedem mai degrabă decît crezi. Pregăteşte-mi carcera cea mai întunecoasă din toată închisoarea; am să fac în aşa fel încît să o merit!

Şi, cu adevărat, cea dintîi hotărîre a mea a fost nici mai mult, nici mai puţin decît să le fac de petrecanie celor doi de G. M. şi locotenentului-general de poliţie, apoi să tabăr înarmat asupra „Hôpital"-ului cu o mînă de viteji pe care i-aş putea atrage de partea mea. Nici pe însuşi tatăl meu nu ştiu dacă l-aş fi cruţat în furia dorinţei de răzbunare care-mi părea cu totul îndreptăţită, căci intendentul nu-mi ascunsese că el şi de G. M. erau făuritorii pierzaniei mele. Dar după ce am mers cîţiva paşi pe stradă şi mi-am mai răcorit sîngele, furia a început să-mi scadă, făcînd loc, puţin cîte puţin, unor gînduri mai potolite. M-am gîndit că lui Manon nu i-ar fi fost de nici un folos uciderea duşmanilor noştri, ci, dimpotrivă, mi-ar fi răpit orice mijloc de a o ajuta. De altminteri, aş fi fost eu oare capabil de un asasinat atît de laş? Dar ce altă cale puteam alege pentru a mă răzbuna? Mi-am adunat minţile şi toate forţele, hotărîndu-mă să lupt mai întîi pentru libertatea lui Manon şi să amîn restul după izbînda acestei bătălii.

Îmi rămăseseră puţini bani; ei constituiau totuşi temelia de pe care trebuia să-mi încep lupta. Nu vedeam decît trei inşi de la care puteam să mai nă-

dăjduiesc ajutor: domnul de T., tata și Tiberge. În cei doi din urmă îmi pusesem însă prea puțină nădejde, iar pe cel dintîi mă rușinam să-l plictisesc mereu cu treburile mele. Dar într-un hal de disperare ca al meu, nu mai cruți pe nimeni. M-am dus numaidecît la seminarul „Saint-Sulpice", fără măcar să-mi pese că puteam fi recunoscut; am cerut să-l văd pe Tiberge. De la primele cuvinte am înțeles că el habar n-avea de ultimele întîmplări. Văzînd cum stau lucrurile, mi-am schimbat gîndul cu care venisem, de a-l înduioșa stîrnindu-i compătimirea. I-am vorbit pe ocolite, mai întîi despre plăcerea ce o simțeam văzîndu-l pe tata, și abia pe urmă l-am rugat să-mi împrumute ceva bani, pretextînd că înainte de a pleca din Paris vreau să plătesc niște datorii pe care doream să le țin tăinuite. Și-a scos îndată punga. Am luat din ea cinci sute de franci din șase cîți erau. Am vrut să-i scriu o poliță, dar era prea mărinimos ca să primească.

Am luat-o de acolo spre casa domnului de T. Cu acesta nu m-am sfiit. Mi-am dat pe față toate nenorocirile și necazurile mele. Le și aflase, pînă în cele mai mici amănunte, deoarece urmărise pas cu pas aventura lui de G. M.; m-a ascultat totuși de la început pînă la sfîrșit; mă plîngea din inimă. Cînd i-am cerut sfaturi asupra mijloacelor de a o elibera pe Manon, mi-a răspuns cu tristețe că vede totul în negru; că, afară doar de o minune cerească, nu mai întrezărea nici o posibilitate; că de cînd o închiseseră la „Hôpital", el trecuse înadins pe acolo, nu

obținuse permisiunea de a o mai vedea ; ordinele locotenentului-general de poliție erau strașnice, și, culmea nenorocului, nefericita ceată de femei în care o băgaseră și pe Manon trebuia să purceadă la drum a treia zi. Spusele lui m-au înghețat, m-au încremenit, încît ar fi putut vorbi un ceas întreg fără să-l întrerup. Mi-a spus că anume a venit să mă viziteze la „Châtelet". pentru a-i fi mai ușor să mă ajute, părînd că nu are nici o legătură cu mine; că în ultimele ceasuri, de cînd mă știa ieșit de acolo, a fost mîhnit că nu-mi cunoștea locul unde mă refugiasem ; dorise să mă vadă cît mai curînd, tocmai ca să-mi dea un sfat, singurul prin care se părea că aș putea aduce vreo schimbare în soarta lui Manon ; sfatul era însă primejdios și m-a rugat să tăinuiesc pentru vecie amestecul lui în toată istoria asta. Iată ce-mi propunea : să-mi caut cîțiva viteji care să aibă curajul să atace pe paznicii lui Manon după ce vor ieși cu ea din Paris. Nici n-a așteptat să-i mărturisesc lipsa mea de bani.

— Uite o sută de pistoli, mi-a spus, dîndu-mi o pungă ; ar putea să-ți servească la ceva. O să mi-i dai înapoi cînd roata norocului se va întoarce spre dumneata.

A adăugat că grija pentru reputația sa nu-i îngăduie să întreprindă el însuși salvarea iubitei mele, altfel și-ar fi oferit cu plăcere brațul și spada.

Mărinimia lui m-a mișcat pînă la lacrimi. I-am arătat recunoștința mea cu toată însuflețirea de care puteam fi în stare. L-am întrebat dacă n-am

putea interveni cumva la locotenentul-general de poliție. Mi-a răspuns că s-a gîndit și el la aceasta, credea însă că n-o să ducă la nimic bun, deoarece nu se putea cere, fără un motiv, o grațiere de acest fel, și nu vedea ce motiv s-ar putea folosi pentru a determina o asemenea persoană cu greutate să intervină; dacă ar miji vreo speranță dinspre partea aceasta, apoi numai prin domnul de G. M. și prin tata s-ar mai putea face ceva, aducîndu-i pe aceștia la sentimente mai blînde și rugîndu-i să intervină ei înșiși la locotenentul-general de poliție ca să revoce sentința. S-a oferit apoi să depună toate sforțările ca să-l atragă de partea lui pe tînărul G. M., deși era aproape sigur că o să-l întîmpine cu răceală, bănuind, de fapt, amestecul lui în isprava noastră; m-a îndemnat ca, din parte-mi, să fac tot ce era cu putință ca să-l înduplece pe tatăl meu.

Nu era o treabă ușoară pentru mine, nu numai prin împotrivirile ce trebuiam să le birui, dar și din alt motiv, care mă făcea să mă tem de o apropiere de tata; plecasem din locuința lui împotriva poruncilor date și eram foarte hotărît, de cînd aflasem trista soartă a lui Manon, să nu mă mai întorc. Mă temeam să nu mă oprească fără voia mea și să nu mă ia pe sus acasă, în provincie. Fratele meu cel mare folosise o dată metoda asta. E drept că mai înaintasem în vîrstă, dar vîrsta e o armă prea slabă în fața forței.

Am găsit totuși o cale care mă punea la adăpost și de acest pericol: să-l chem pe tata într-un loc

public, anunțîndu-mă sub un alt nume. M-am oprit la hotărîrea aceasta. Domnul de T. a plecat la de G. M., iar eu, în grădina Luxembourg, de unde am trimis tatii înștiințarea că un gentilom, preaplecat servitor, îl așteaptă acolo. M-am temut o vreme că nu va veni, deoarece începea să se înnopteze. A venit totuși, însoțit de lacheul său. L-am rugat să apucăm pe o alee unde să fim singuri. Am făcut cel puțin o sută de pași fără să scoatem o vorbă. Își închipuia, fără îndoială, că atîtea pregătiri nu s-au făcut decît cu un scop însemnat. Îmi aștepta cuvîntarea; eu abia de mai puteam gîndi. În sfîrșit, am deschis gura:

— Tată, i-am spus tremurînd, ești un părinte bun. M-ai copleșit cu bunătatea dumitale, mi-ai iertat o droaie de greșeli. Cerul mi-e martor că nutresc pentru dumneata toate simțămintele celui mai iubitor și mai respectuos fiu. Mi se pare însă că de astă dată... asprimea dumitale...

— Ce? Asprimea mea? m-a întrerupt tata, care găsea, desigur, că prea lungesc vorba față de nerăbdarea lui.

— Ah, tată, am urmat, mi se pare că ești peste măsură de aspru față de nenorocita de Manon. Te-ai potrivit spuselor lui de G. M. Ura lui ți-a înfățișat-o sub cele mai întunecate culori; ți-ai făcut o idee groaznică despre ea. Și dacă ai ști că, dimpotrivă, e ființa cea mai dulce și mai bună! De ce nu ți-a insuflat cerul dorința să o vezi măcar o clipă? Cît e ea de încîntătoare, nu mă îndoiesc că ți-ar fi plăcut

şi dumitale. Ai fi trecut de partea ei, ai fi fost cuprins de scîrbă pentru uneltirile lui de G. M. şi plin de compătimire pentru ea, ca şi pentru mine. Vai, da, sînt sigur! Inima dumitale nu-i nesimţitoare. Te-ai fi lăsat înduioşat.

M-a întrerupt văzînd că vorbesc cu o aprindere care dădea de bănuit că n-am de gînd să termin prea curînd. M-a întrebat unde voiam să ajung cu un discurs atît de înflăcărat.

— Să-ţi cer viaţa, i-am răspuns; dacă Manon pleacă în America, eu nu mai pot trăi o clipă fără ea!

— Nu, nu! mi-a spus el atunci cu glasul înăsprit. Mai bine să te văd mort decît lipsit de minte şi de onoare!

— Atunci să nu mergem mai departe! am izbucnit, punîndu-i mîna pe braţ ca să-l opresc. Ia-mi chiar acum viaţa asta odioasă, de nesuportat; în disperarea în care mă arunci, moartea ar fi o binefacere pentru mine; mi-ai da un dar vrednic de un părinte!

— Nu ţi-aş da decît ce meriţi! a replicat el. Cunosc destui părinţi care n-ar fi aşteptat atît de mult ca să fie ei înşişi călăii unuia ca tine, dar eu am fost prea bun, şi asta te-a pierdut.

M-am aruncat la picioarele lui.

— A, dacă mai ai pentru mine o fărîmă din bunătatea de odinioară, nu sta împietrit în faţa lacrimilor mele! Gîndeşte-te că sînt fiul dumitale. Ah, adu-ţi aminte de mama! O iubeai cu atîta duioşie! Ai fi răbdat să ţi-o smulgă cineva din braţe? Nu! Ai fi

apărat-o pînă la moarte. Nu au și alții o inimă, ca și dumneata? Poate cineva să devină atît de crud după ce a simțit o dată ce înseamnă iubirea și durerea?

— Nu-mi mai vorbi de mama ta! a zis el, și glasul îi tremura de enervare. Amintirea ei mă face să mă îndîrjesc și mai mult. Destrăbălarea ta ar fi făcut-o să se stingă de durere dacă ar mai fi trăit să te vadă. Să sfîrșim vorba, a adăugat apoi, îmi face rău, și nu mă mai poate întoarce din hotărîrea mea. Mă duc acasă; îți poruncesc să vii cu mine!

Tonul rece, aspru cu care mi-a spus aceste vorbe m-a încredințat pe deplin că nu-l puteam îndupleca. M-am depărtat cîțiva pași, de teamă să nu pună mîna pe mine și să mă ia cu de-a sila.

— Nu-mi mări deznădejdea, i-am spus, forțîndu-mă să nu te ascult... Mi-e peste putință să plec cu dumneata. Nu mi-e mai ușor nici să trăiesc după asprimea cu care te porți cu mine. Așadar, îți spun adio, adio pe veci! Vei auzi în curînd de moartea mea, am adăugat cu tristețe, și poate că atunci vei recăpăta pentru mine sentimentele unui tată!

Mă întorceam să plec, cînd el a izbucnit furios:

— Prin urmare, nu vrei să vii cu mine? Atunci pleacă, aleargă la pieire! Adio, fiu nerecunoscător și răzvrătit!

— Adio, i-am spus în nebunia mea, tată crud și denaturat!

Am ieșit repede din grădină. Am mers pe străzi ca un nebun furios pînă la casa domnului de T.

Mergînd, ridicam ochii şi braţele la cer, ca pentru a invoca puterile dumnezeieşti.

„O, cerule, murmuram, fi-vei şi tu tot atît de nemilos ca şi oamenii? Numai de la tine mai aştept un ajutor!"

Domnul de T. nu se întorsese încă, dar n-am aşteptat prea mult pînă a venit. Încercarea lui nu izbutise mai bine decît a mea; cînd a spus asta, părea foarte abătut. Tînărul G. M., deşi mai puţin îndîrjit decît tată-său împotriva lui Manon şi a mea, n-a voit să intervină cu nici un chip în favoarea noastră. Se apărase invocînd teama ce-o avea el însuşi de bătrînul acela răzbunător care-i era tată şi care îl dojenise rău, apucat de furii, cînd aflase de legăturile lui cu Manon. Nu-mi rămînea astfel decît să încerc salvarea prin forţă, punînd în practică planul sugerat de domnul de T. La atît mi se reduceau acum toate speranţele...

— Şi acesta pare destul de nesigur, i-am spus. Cel mai temeinic, cel mai mîngîietor pentru mine este gîndul că voi pieri în luptă.

L-am părăsit spunîndu-i să se roage pentru mine, şi nu m-am mai gîndit la altceva decît să-mi găsesc camarazii de luptă cărora să le insuflu o scînteie, măcar, din curajul şi hotărîrea mea.

Cel dintîi care mi-a venit în minte a fost ofiţerul de gardă, acelaşi de care mă servisem pentru arestarea lui G. M. Aveam de gînd să-mi petrec noaptea în camera lui, căci, prins de alte gînduri, toată după-amiaza nu-mi căutasem locuinţă. L-am găsit sin-

gur. S-a bucurat că am ieșit de la „Châtelet" și mi-a oferit, prietenos, serviciile sale. I-am explicat ce voiam să facă pentru mine. Avea destulă judecată ca să prevadă toate greutățile, dar era și destul de generos ca să încerce să le doboare. O parte din noapte ne-am petrecut-o discutînd planul atacului. Mi-a vorbit despre cei trei soldați, de care se servise cu celălalt prilej, ca despre trei voinici gata de orice. Domnul de T. mă informase exact asupra numărului poterașilor care aveau să însoțească ceata de femei: vor fi șase. Eram siguri că cinci bărbați îndrăzneți și hotărîți vor fi în stare să bage spaima în niște nevolnici care erau mai bucuroși să ocolească primejdia unei lupte printr-o fugă decît să se apere cu onoare. Cum banii nu-mi lipseau, ofițerul m-a sfătuit să nu cruț nimic ca să asigur izbînda atacului.

— Ne trebuie cai, mi-a spus, apoi pistoale, și fiecare om să aibă muscheta[1] lui. Iau asupra mea pregătirile. Mîine voi face rost de toate. Va trebui să-i îmbrăcăm pe soldații noștri cu haine obișnuite, căci n-ar îndrăzni să se arate în uniforma regimentului într-o daraveră ca asta.

I-am pus în mîini suta de pistoli primită de la domnul de T. A fost cheltuită a doua zi pînă la ultimul gologan. Cei trei soldați au defilat prin fața mea. I-am însuflețit cu făgăduieli mari și, ca să le risipesc orice umbră de neîncredere, am dat înainte fiecăruia cîte zece pistoli.

---

[1] Pușcă primitivă.

Sosind ziua fixată, l-am rugat pe unul dintre ei să treacă dis-de-dimineață pe la „Hôpital“, ca să vadă și să afle, cu ochii și urechile lui, cînd și încotro pleacă poterașii cu prada lor. Deși nu luasem această măsură decît îmboldit de prea marea mea neliniște și dintr-un prisos de prevedere, s-a întîmplat ca ea să fie neapărat trebuincioasă. Mă sprijineam pe unele informații false ce mi se dăduseră și rămăsesem cu credința că jalnica trupă se va îmbarca de la La Rochelle ; m-aș fi ostenit însă zadarnic așteptînd-o pe drumul spre Orléans. Soldatul mi-a raportat că trebuie să o luăm în direcția Normandiei, căci trupa pleca spre America prin Le Havre-de-Grâce.

Ne-am dus îndărăt la Porte-Saint-Honoré, luînd-o fiecare pe altă stradă. La marginea foburgului neam întîlnit și am mers împreună. Caii erau odihniți. Nu după mult, i-am zărit pe cei șase poterași care însoțeau cele două păcătoase căruțe cu coviltir pe care le-ați văzut la Passy acum doi ani. La vederea lor am fost cît pe-aci să-mi pierd cunoștința.

— O, soartă, prea crudă soartă ! am gemut. Dă-mi măcar acum moartea, sau biruința.

Ne-am sfătuit puțin asupra modului în care vom da atacul. Poterașii nu mai erau decît la patru sute de pași înaintea noastră și puteam să le tăiem drumul călărind de-a curmezișul unui mic ogor în jurul căruia dădea ocol șoseaua. Ofițerul a fost de părere să alegem calea aceasta și să-i luăm prin surprindere, tăbărînd năprasnic asupra lor. Am încu-

viințat planul, și eu cel dintîi am dat pinteni calului, dar degeaba invocasem soarta, căci ea, nemiloasă, mi-a respins ruga. Poterașii, văzînd că vin în goană spre ei cinci călăreți, nu s-au îndoit că vor fi atacați. Pe dată s-au așezat în linie de apărare, pregătindu-și baionetele și puștile cu mișcări destul de hotărîte. Vederea aceasta, care pe mine și pe ofițerul din gardă ne însuflețea, a tăiat tot curajul celor trei lași însoțitori ai noștri. S-au oprit tustrei și, după ce au schimbat cîteva cuvinte, pe care noi nu le-am auzit, au întors caii și au dat bir cu fugiții. Goneau înapoi spre Paris cu frîiele slobode.

— Dumnezeule! a exclamat ofițerul, care părea tot atît de buimăcit ca și mine de mișeleasca dezertare. Ce ne facem acum? Am rămas numai noi doi...

Îmi pierdusem graiul, întîi de mirare, apoi de furie. M-am oprit, stînd în cumpănă, nesigur dacă, înainte de toate, nu trebuia să mă răzbun urmărind și pedepsind pe lașii care mă părăsiseră. Mă uitam la ei cum fug, mă uitam și la poterașii care se apropiau. Dacă mi-ar fi fost cu putință să mă împart în două, aș fi tăbărît în același timp asupra amîndurora ca să-i nimicesc pînă la unul. Ofițerul de gardă, care îmi ghicise zbuciumul după rotirea rătăcită a ochilor, mă rugă să-i ascult sfatul.

— Ar fi o nebunie să atacăm noi doi șase oameni atît de bine înarmați și care par că ne așteaptă cu toată bărbăția. Trebuie să ne întoarcem la Paris și să încercăm să ne alegem mai bine vitejii. Poterașii n-au să meargă toată ziua, din pricina celor două

căruțe grele; așa că mîine o să-i ajungem fără multă trudă...

Am chibzuit o clipă asupra propunerii lui, dar nevăzînd din nici o parte o cît de mică scînteie de nădejde, am luat o hotărîre cu adevărat disperată, și anume să mulțumesc tovarășului meu pentru serviciile ce-mi făcuse și, departe de a tăbărî asupra poterașilor, să-mi pun cenușă pe cap și să-i rog să mă primească în ceata lor; puteam astfel s-o însoțesc pe Manon pînă la Le Havre-de-Grâce și să trec apoi cu ea peste ocean.

— Toți mă prigonesc sau mă trădează, am spus ofițerului. Nu mai am nici un pic de încredere în nimeni; nu mai aștept nimic nici de la roata norocului, nici de la ajutorul oamenilor. Nenorocirile mele au atins culmea, nu mai rămîne decît să-mi plec capul. Așadar, închid ochii la orice licărire de nădejde. Dumnezeu să te răsplătească pentru bunătatea ce mi-ai arătat-o. Rămîi cu bine; voi da ajutor ursitei mele ca să-și desăvîrșească dezastrul alergînd eu însumi să-l întîmpin!

Zadarnic s-a silit să mă înduplece să mă întorc la Paris. L-am rugat să mă lase să fac cum am hotărît și să mă părăsească în grabă, ca nu cumva să creadă poterașii că tot mai aveam de gînd să-i atacăm. Am înaintat singur spre ei, cu pași înceți, cu atîta tristețe zugrăvită pe față, încît sigur că n-au mai găsit de loc înfricoșătoare apropierea mea. Rămaseră totuși în poziție de apărare.

— Fiţi pe pace, domnilor, le-am spus, apropiindu-mă de ei; nu vin să vă declar război, vin să vă cer îndurare...

I-am rugat să-şi urmeze drumul fără teamă şi, alăturîndu-mă lor, le-am spus ce rugăminte am... S-au sfătuit puţin între ei dacă să primească sau nu propunerea mea, apoi şeful cetei a luat cuvîntul în numele tuturor. Mi-a răspuns că ordinele ce i s-au dat în privinţa pazei prizonierelor erau straşnic de severe, dar fiindcă păream băiat de treabă, el şi tovarăşii lui au să mai închidă ochii; trebuia însă să înţeleg că asta o să coste ceva bani. Îmi mai rămăseseră vreo cincisprezece pistoli; le-am spus, fireşte, cîţi bani am în pungă.

— Ei bine, a replicat poteraşul, o să ne arătăm şi noi oameni buni! N-are să te coste decît un taler pe ceas ca să stai de vorbă cu fata care ţi-o plăcea mai mult; ăsta-i tariful obişnuit la Paris.

Nu le vorbisem de Manon; nu voiam să-mi cunoască focul din inimă; aşa că şi-au închipuit, la început, că au de-a face cu o toană de om tînăr, dornic să-şi mai alunge urîtul cu muierile acelea. Cînd au băgat însă de seamă că sînt îndrăgostit de una din ele, au început să umfle aşa de mult tributul, încît punga mi s-a golit încă de la trecerea prin Nantes, unde dormisem în noaptea dinaintea sosirii noastre la Passy.

Să vă mai spun despre ce lucruri triste am vorbit cu Manon pe drum, sau ce impresie mi-a făcut vederea ei cînd păzitorii mi-au dat voie să mă apropii

de căruță ? A, cuvintele nu pot reda nici pe jumătate din simțirile inimii ! Închipuiți-vi-o numai pe sărmana Manon cum stătea acolo, legată de mijloc cu lanțul, ghemuită pe un braț de paie, cu capul rezemat de o loitră a căruței, cu fața palidă, scăldată de șiroaiele de lacrimi care-i curgeau din ochi, deși și-i ținea mereu închiși... Nu-i deschisese nici măcar din curiozitate, deși auzise larma iscată printre paznici în clipa cînd s-au temut că vor fi atacați. Îmbrăcămintea îi era murdară și în dezordine, mîinile delicate expuse la vînt și arșiță, în sfîrșit, toată înfățișarea ei, care înmănunchea atîtea farmece, în stare să arunce întreg universul în extaz, era a unei ființe ajunse într-o stare de buimăceală și de mîhnire de nedescris. Cîtva timp am călărit alături de căruță, privind-o numai. Uitasem de mine pînă într-atît, că eram să cad de cîteva ori de pe cal și să-mi rup gîtul. Suspinele, vaietele pe care nu mi le puteam opri au făcut-o să-și ridice în sfîrșit privirile asupră-mi. Cînd m-a recunoscut, prima ei mișcare a fost să sară din căruță ca să vină la mine, dar fiind legată cu lanțul, a căzut din nou în poziția dinainte.

Am rugat pe poterași să oprească o clipă caii de mila noastră ; au consimțit de dragul banilor. Am descălecat, ca să mă așez lîngă ea. Era atît de slăbită, de fără vlagă, încît mult timp n-a putut nici să vorbească, nici măcar să-și miște mîinile. I le udam cu lacrimile mele și, neputînd eu însumi să rostesc vreun cuvînt, ședeam alături în neștire, într-un hal de plîns, într-o stare care nu-și mai avea

pereche. Iar cînd ne-am recăpătat graiul, vorbele nu ne-au fost mai puțin triste.

Manon a vorbit puțin. Rușinea și durerea păreau că-i sugrumă gîtlejul; glasul îi era slab, tremurat. Suspinînd mereu, mi-a mulțumit că n-am uitat-o, mi-a mulțumit și pentru bucuria că poate să mă mai vadă o dată și să-și ia rămas bun de la mine. Dar cînd am asigurat-o că nimic n-ar putea să mă despartă de ea, că sînt gata s-o urmez și la capătul pămîntului ca să-i port de grijă, s-o slujesc, s-o iubesc și să-mi leg pentru vecie nenorocita mea soartă de a ei, atunci biata fată a fost atît de zguduită, atît de dureros mișcată, încît m-am temut o clipă ca nu cumva emoția s-o ucidă. Toată tălăzuirea sufletului părea că i s-a adunat în ochii pe care îi ținea ațintiți asupra mea. Uneori i se deschideau buzele, spunea un cuvînt, dar nu avea putere să-l rostească întreg. Am înțeles însă din aceste crîmpeie că își arăta admirația pentru dragostea mea, că se plîngea că o iubeam mai mult decît merita, că se îndoia că ea era cea care-mi putuse inspira o pasiune atît de adîncă; a stăruit apoi să-mi scot din minte gîndul de a o urma și să caut în altă parte o fericire vrednică de mine, pe care, zicea, n-o mai puteam nădăjdui alături de dînsa.

Eu, însă, în ciuda crudei soarte, găseam o fericire deplină în privirile ei, în faptul că mă iubea. Pierdusem, e adevărat, tot ce are preț în ochii celorlalți oameni, dar eram în schimb stăpîn pe inima lui Manon, singurul bun pe care-l prețuiam. Să

rămîn în Europa, să mă înfund în America, ce însemnătate avea unde voi trăi? Oriunde puteam fi fericit dacă mă aflam alături de iubita mea. Nu-i oare universul întreg patria îndrăgostiţilor credincioşi? Nu găsesc ei, unul în celălalt, tată şi mamă, rude şi prieteni, bogăţie şi fericire? Dacă mă neliniştea ceva, era numai teama de a o vedea pe Manon expusă lipsurilor şi sărăciei. Mă şi închipuiam trăind cu ea într-un ţinut necultivat, locuit de sălbatici...

„Sînt sigur, îmi ziceam, că acei oameni nu pot fi atît de cruzi ca de G. M. sau ca tatăl meu. Cel puţin au să ne lase să trăim în linişte. Dacă toate cîte s-au scris despre ei sînt adevărate, atunci sînt departe de ei furiile avariţiei care-l stăpînesc pe de G. M., departe ideile caraghioase despre onoare care mi-au făcut un duşman din tata. Sălbaticii n-au să stinghereascǎ doi îndrăgostiţi, pe care-i vor vedea că trăiesc tot atît de simplu ca şi ei".

În privinţa aceasta eram, aşadar, liniştit. Dar în legătură cu nevoile obişnuite ale vieţii nu-mi puteam făuri idei romantice. Prea de multe ori avusesem dovada că există necesităţi de neînlăturat, mai ales pentru o femeie delicată, care s-a obişnuit cu o viaţă comodă, care a trăit cîndva în belşug... Eram disperat că-mi deşertasem punga pentru planuri zadarnice, ba şi puţinii bani ce-mi rămîneau erau pe cale să-mi fie răpiţi de lăcomia pungaşilor de paznici. Îmi încolţi în minte gîndul că, avînd o mică sumă,

aş putea nu numai să mă susţin cîtva timp în America, unde banii erau rari, dar să-mi şi încropesc o mică întreprindere care mi-ar îngădui o şedere mai lungă. Gîndul acesta zămisli altul: să-i scriu lui Tiberge, pe care totdeauna îl găsisem gata să-mi dea un ajutor prietenesc. I-am trimis o scrisoare din primul oraş prin care am trecut. Îi arătam nevoia grabnică în care prevedeam că mă voi afla la Le Havre-de-Grâce, mărturisindu-i că o conduceam pe Manon şi cerîndu-i o sută de pistoli.

„Fă aşa, îi scriam, *ca să-i primesc la Le Havre-de-Grâce prin şeful poştei. Vezi bine că te supăr pentru cea din urmă oară ; nu pot s-o las pe nenorocita mea Manon, răpită pentru totdeauna, să plece fără nici un ajutor care să-i îndulcească ei soarta şi mie ucigătoarele păreri de rău."*

Poteraşii, de îndată ce şi-au dat seama de violenţa patimii mele, au început să se lase înduplecaţi tot mai greu, dublînd mereu preţul celor mai mici favoruri, astfel că în curînd mă sărăciră de tot. Dădeam, fiindcă iubirea nu îngăduia să-mi cruţ punga. Nu mă mai dezlipeam de Manon de dimineaţă pînă seara, încît acum nu mi se mai măsura timpul cu ora, ci cu ziua. Cînd punga mi s-a golit cu totul, am ajuns prada toanelor şi brutalităţii celor şase nemernici ; mai cu seamă nu puteam îndura că mă tratau de sus. Aţi fost martor la purtarea lor în Passy. Întîlnirea cu dumneavoastră a fost un scurt şi binecuvîntat răgaz pe care mi l-a dăruit soarta. Mila ce v-a cuprins la vederea suferinţelor mele a fost singura mea recomandaţie pe

lîngă inima dumneavoastră generoasă. Cu ajutorul ce mi l-aţi dat din plin, am putut ajunge la Le Havre-de-Grâce; din partea lor, poteraşii şi-au ţinut făgăduiala mai cinstit decît nădăjduiam.

Ajungînd la Le Havre-de-Grâce, m-am dus îndată la poştă. Tiberge nu avusese vreme să-mi răspundă. Am întrebat în ce zi puteam să aştept, cu siguranţă, o scrisoare. Mi s-a răspuns că n-ar putea sosi decît peste două zile, şi iată, printr-o stranie voinţă a soartei, vaporul nostru trebuia să plece tocmai în dimineaţa zilei cînd puteam primi scrisoarea. E greu să vă descriu disperarea mea.

— Cum, strigam, chiar şi în nenorocire trebuie încă să fiu omul cel mai crunt lovit?

Manon mi-a răspuns:

— Vai! Merită oare să mai purtăm de grijă unei vieţi atît de nefericite? Mai bine să murim, aici, la Le Havre-de-Grâce, dragul meu cavaler! Moartea să pună capăt suferinţelor noastre. De ce să ne mai tîrîm într-o ţară necunoscută, unde ne aşteaptă, fără îndoială, chinuri şi mai cumplite, de vreme ce sînt trimisă acolo drept pedeapsă? Să murim, a repetat ea, sau, cel puţin, ucide-mă pe mine şi tu du-te de-ţi caută altă soartă în braţele unei fete cu mai mult noroc!

— Nu, nu, i-am spus, pentru mine e o soartă vrednică de invidiat să fiu nefericit alături de tine!

Vorbele ei m-au cutremurat însă. Abia atunci am înţeles cît era de copleşită de atîtea suferinţe. M-am silit să mă arăt mai liniştit, ca să-i scot din minte

gîndurile funeste şi deznădejdea. M-am hotărît ca pentru viitor să-mi oţelesc voinţa şi m-am încredinţat, în urmă, că nimic nu dă mai mult curaj unei femei decît tăria sufletească a bărbatului pe care-l iubeşte.

Pierzîndu-mi nădejdea în ajutorul lui Tiberge, mi-am vîndut calul. Banii scoşi din vînzare, adăugaţi la cei rămaşi din darul dumneavoastră, au alcătuit mica sumă de şaptesprezece pistoli. Şapte din ei i-am întrebuinţat cumpărînd unele obiecte menite să uşureze starea lui Manon; pe ceilalţi zece i-am strîns cu toată grija; erau temeiul nădejdilor noastre în America. Nu mi-a fost de loc greu să fiu primit pe corabie. Se căutau pe atunci tineri dispuşi a se duce de bunăvoie în colonii. Drumul şi hrana erau gratuite. Poşta spre Paris trebuind să plece a doua zi, am lăsat o scrisoare pentru Tiberge. Era mişcătoare şi l-a înduioşat, fără îndoială, nespus de mult, deoarece, după primirea ei, a luat o hotărîre care nu putea porni decît dintr-o nemărginită iubire, dintr-o covîrşitoare bunătate faţă de un prieten aflat în restrişte.

Corabia a ridicat pînzele. Vîntul ne-a fost mereu favorabil. Am obţinut de la căpitan un loc separat pentru mine şi Manon. Căpitanul a avut bunătatea să ne privească cu alţi ochi decît pe ceilalţi bieţi tovarăşi surghiuniţi. Din prima zi îl luasem deoparte şi, ca să-mi atrag oarecare consideraţie din partea lui, i-am dezvăluit crîmpeie din nenorocirile mele. N-am socotit că mă fac vinovat de vreo minciună

rușinoasă spunîndu-i că sînt căsătorit cu Manon. M-a crezut, pare-se, mi-a făgăduit protecție și s-a ținut de cuvînt. În tot timpul călătoriei a avut grijă să fim hrăniți îndestulător, și stima ce ne-o arăta ne-a făcut respectați de tovarășii noștri de suferință. Eram veșnic îngrijorat ca nu cumva să-i lipsească lui Manon ceva. Ea vedea bine osteneala pe care mi-o dădeam, vedea în ce prăpastie mă aruncasem pentru ea, și asta o făcea atît de drăgăstoasă și de pasionată, atît de atentă la cele mai neînsemnate nevoi ale mele, încît între mine și ea se pornise o adevărată întrecere: care din noi va fi mai de folos celuilalt, cine poate iubi mai mult... Nu regretam Europa. Dimpotrivă, pe măsură ce înaintam spre America, simțeam cum ni se deschide larg inima și cum ne cuprinde liniștea. De-aș fi fost sigur că nu ne va lipsi acolo strictul necesar vieții, aș fi mulțumit soartei pentru întorsătura pe care o luaseră nenorocirile noastre.

După două luni de navigație, am atins, în sfîrșit, țărmul dorit. La prima vedere ținutul nu se arăta de loc plăcut. Cîmpii sterpe, nelocuite, pe care abia creșteau cîteva sălcii și alți cîțiva copaci despuiați de furtuni. Nici țipenie de om, nici urmă de animale. Totuși, după ce căpitanul a ordonat să se tragă salve de tun, am zărit apropiindu-se un pîlc de cetățeni ai Noului-Orléans, care dădeau semne de mare bucurie. Nu descoperisem de la început orașul, care era ascuns de o colină mică. Ne-au primit ca pe niște făpturi coborîte din ceruri. Bieții locuitori

ne puneau pe întrecute mii de întrebări: ce se mai petrece în Franța, ce s-a mai întîmplat prin cutare și cutare provincie, locurile lor natale. Ne îmbrățișau ca pe frați, ca pe niște tovarăși scumpi, care veneau să împartă cu ei sărăcia și singurătatea. Am pornit împreună spre oraș, și mare ne-a fost mirarea descoperind, pe măsură ce înaintam, că multlăudata capitală nu era decît o adunătură de colibe sărăcăcioase, în care locuiau vreo cinci-șase sute de coloniști. Doar casa guvernatorului se deosebea puțin de celelalte, prin înălțimea și așezarea ei; era apărată de un val de pămînt cu șanț adînc de jur împrejur.

Am fost prezentați mai întîi guvernatorului, care, venind în mijlocul nostru, a privit, una după alta, pe toate fetele sosite cu corabia. Erau în număr de treizeci, căci la Le Havre-de-Grâce o altă ceată fusese adăugată la a noastră. După ce le-a examinat cu atenție multă vreme, guvernatorul a chemat cîțiva tineri din oraș care tînjeau în așteptarea unei soții. Celor mai de seamă le-a dat pe cele mai frumușele, restul a fost tras la sorți. Cu Manon nu schimbase încă nici o vorbă. A ordonat apoi celorlalți să se retragă, iar nouă, să rămînem.

— Am aflat de la căpitan, ne-a spus el, că sînteți căsătoriți și că sînteți cu mult deasupra celorlalți și ca inteligență și ca purtări, după cum el însuși s-a putut încredința pe drum. Nu țin să cunosc motivele care v-au pricinuit nenorocirea, dar, dacă e adevărat că sînteți oameni cu educație, așa cum vă

arată chipul, nu voi precupeţi nimic ca să vă îndulcesc soarta, sperînd ca alături de voi să găsesc şi eu o oarecare plăcere în ţinutul acesta pustiu şi sălbatic.

I-am răspuns în aşa fel ca să-i întăresc cît mai mult buna părere ce şi-o făcuse despre noi. A dat cîteva porunci ca să ni se pregătească o locuinţă în oraş, apoi ne-a oprit să cinăm cu el. Cîtă politeţe găseam la căpetenia unor sărmani surghiuniţi! Nu ne-a întrebat despre aventurile noastre de faţă cu ceilalţi. Conversaţia a fost foarte însufleţită; cu toată tristeţea noastră, ne-am silit, Manon şi cu mine, să o facem cît mai plăcută...

Seara, am fost conduşi la locuinţa pregătită. Ne-am pomenit într-o colibă păcătoasă, alcătuită din scînduri şi lut: două sau trei camere de pămînt, cu pod deasupra... Din grija guvernatorului, ni se aduseră cinci-şase scaune şi alte cîteva mobile necesare. Manon a părut cumplit de îngrozită la vederea jalnicei locuinţe. Se mîhnea însă pentru mine mai mult decît pentru ea. Cînd am rămas singuri, s-a aşezat şi a început să plîngă cu lacrimi amare. Am încercat, la început, să o consolez, dar cînd m-a făcut să înţeleg că în grozăvia nenorocirilor întîmplate pe ea n-o dureau de fapt decît suferinţele mele, m-am prefăcut atît de plin de curaj şi de voie bună, încît am izbutit să i le insuflu şi ei.

— De ce m-aş putea plînge? i-am spus. Eu am tot ce doresc. Tu mă iubeşti, nu-i aşa? Am urmărit vreodată altă fericire? Să lăsăm cerului grija vieţii

noastre ; eu n-o găsesc atît de disperată. Guvernatorul e un om luminat, ne-a arătat bunăvoință și nu va îngădui să fim lipsiți de cele necesare. În ce privește casa și mobila din ea, or fi ele sărăcăcioase și grosolane, dar ai băgat de seamă, cred, că puțini din cei care trăiesc aici sînt mai bine instalați decît noi. Și pe urmă, tu, Manon, ești o chimistă admirabilă, am adăugat sărutînd-o, tu transformi totul în aur!

— Atunci vei fi cel mai bogat om din univers, mi-a răspuns ea, căci, dacă e drept că n-a existat niciodată o dragoste ca a ta, e de asemenea peste putință să se afle pe lume un om mai iubit ca tine. Îmi recunosc păcatele, a urmat ea, și mă învinuiesc singură. N-am meritat dragostea minunată ce-o ai pentru mine. Ți-am pricinuit supărări mari, pe care nu mi le-ai fi putut ierta dacă n-ai fi atît de nemărginit de bun. Am fost ușuratică, flușturatică, și cu toate că totdeauna te-am iubit nebunește, m-am arătat nerecunoscătoare. Dar n-ai să poți crede cît de mult m-am schimbat! Lacrimile pe care mi le-ai văzut curgînd de atîtea ori de la plecarea noastră din Franța n-au izvorît niciodată din pricina nenorocirilor mele, pe care nici nu le-am mai simțit din clipa cînd ai venit să le împarți cu mine ; n-am plîns decît din preaplinul iubirii ce-ți port, din adînca mea milă pentru tine! Nu mă pot mîngîia nici pentru cea mai neînsemnată supărare pe care ți-am pricinuit-o, nu mai încetez reproșîndu-mi nestatornicia mea, mereu mă înduioșez admirînd tot ceea ce

ai făcut tu din dragoste pentru mine, o nenorocită care nu sînt vrednică de o asemenea iubire și care nu voi putea plăti cu tot sîngele meu nici măcar jumătate din răul pe care ți l-am cășunat!

Șiroaiele de lacrimi ce le vărsa, cuvintele ei și tonul înflăcărat cu care le rostea m-au impresionat la culme, de parcă mi s-ar fi despicat inima.

— Ia seama, i-am spus, ia seama, scumpa mea Manon! Nu am destulă putere să te ascult, nu încap în inima mea atîtea dovezi de dragoste ce-mi dai, nu sînt obișnuit cu bucurii peste măsură de mari! O, Doamne, am strigat, nu-ți mai cer nimic! Sînt sigur acum de inima iubitei mele! E așa cum mi-am dorit-o! De azi înainte fericirea mea nu va mai înceta nici măcar un ceas, ea e statornicită pentru de-a pururi!

— Da, este, a răspuns ea, dacă o lași să depindă numai de mine, iar din parte-mi, știu acum unde mi-o pot găsi oricînd!

M-am culcat, cu sufletul plin de aceste gînduri vrăjite, care prefăceau coliba într-un palat vrednic de cel mai puternic rege din lume. America îmi părea acum o adevărată țară a desfătărilor.

— La Noul-Orléans trebuie să vii, spuneam mereu lui Manon, dacă vrei să simți adevărata dulceață a dragostei! Aici iubești, departe de orice interes, fără gelozie, fără nestatornicie. Compatrioții noștri vin să caute aur, lor nu le trece prin minte că noi am găsit aici comori mult mai de preț!

Am întreținut cu grijă prietenia guvernatorului. După cîteva săptămîni de la sosirea noastră, a avut bunătatea să-mi dea o mică slujbă care rămăsese vacantă la fort. Nu era cine știe ce demnitate, totuși am primit-o ca pe un dar al cerului. Îmi dădea putința să trăiesc pe propriile mele picioare, fără să mai cad în spinarea nimănui. Am luat un servitor pentru mine și o servitoare pentru Manon. O soartă mai norocoasă părea să ni se aștearnă în față. Purtarea mea era desăvîrșită, a iubitei mele nu mai puțin. Nu lăsam să ne scape nici un prilej de a face vecinilor un serviciu, un bine. Plăcerea noastră de a-i îndatora pe cei din jur, precum și delicatețea cu care ne purtam ne-au atras încredere și simpatie din partea întregii colonii. În scurt timp ajunsesem atît de bine văzuți, încît treceam drept cei mai de frunte dintre coloniști, după guvernator.

Ocupațiile noastre cinstite și pacea deplină în care trăiam ne-au imboldit pe nesimțite să ne amintim de preceptele religiei. Manon nu-și pierduse niciodată credința; iar eu nu făcusem niciodată parte dintre libertinii care adaugă disprețul față de religie la stricăciunea moravurilor; nouă numai dragostea și tinerețea ne pricinuiseră toate nenorocirile. Experiența începea acum să țină loc anilor; ne învăța tot atît de bine. Convorbirile noastre, întotdeauna cu miez, ne-au insuflat cu încetul dorința unei iubiri virtuoase. Eu i-am propus cel dintîi lui Manon schimbarea aceasta. Îi cunoșteam destul de bine sufletul; era o ființă dreaptă și sinceră în sentimentele ei,

iar calitățile acestea îndeamnă la virtute. Am făcut-o să priceapă că fericirii noastre îi lipsea ceva.

— Și anume, i-am spus, îi lipsește binecuvîntarea cerului. Noi doi avem suflete curate, prea drepte ca să mai putem trăi în afara datoriilor creștinești. Destul am viețuit astfel în Franța, unde ne-a fost peste putință să ne rînduim pe calea legii; dar în America, unde nu depindem decît de noi înșine, unde nu trebuie să ne batem capul cu arbitrarele legi ale rangului și ale convenientelor, unde toți ne cred de mult căsătoriți, cine ne-ar împiedica să facem acest lucru cît de curînd? Cine s-ar împotrivi să nu ne înfrumusețăm dragostea cu jurămintele sfinte ale bisericii? În ce mă privește, am adăugat, nu-ți pot oferi nimic nou, în afară de inima și mîna mea, dar sînt gata să-mi reînnoiesc darul în fața altarului.

Vedeam de cîtă bucurie o umpleau vorbele mele. Mi-a răspuns:

— Ai să mă crezi că m-am gîndit mereu la asta de cînd ne aflăm în America? Dar de teamă să nu te supăr, mi-am zăvorît cu zeci de lacăte această dorință! N-am îndrăznit niciodată să sper că voi putea deveni soția ta legitimă!

— A, Manon, am replicat, tu ești vrednică să fii și soția unui rege, dacă m-aș fi născut cu coroană pe cap! Să nu mai stăm la gînduri; nu avem a ne teme de nici o piedică. Astăzi chiar vreau să-i vorbesc guvernatorului; îi voi mărturisi cinstit că pînă acum i-am ascuns adevărul. Să-i lăsăm pe amanții de rînd să se teamă de lanțurile de nesfărîmat ale

căsătoriei! Nici ei nu s-ar teme de aceste lanțuri dacă ar fi siguri, ca noi, că le vor purta veșnic pe acelea ale dragostei.

După această hotărîre, am plecat, lăsînd-o pe Manon în culmea bucuriei.

Sînt încredințat că nu există nici un om cinstit, în lumea întreagă, care să nu se alăture vederilor mele în situația în care mă aflam: subjugat de o patimă pe care n-o puteam birui și hărțuit de remușcări pe care nu-mi era îngăduit să le înăbuș. Dar se va găsi oare cineva care să mă învinuiască de nedreptatea plîngerilor mele împotriva străşniciei cerului, împotriva asprimei cu care mi-a răsplătit dorința de a-i fi pe plac? Dorința pe care a pedepsit-o ca pe o crimă? Pe vremea cînd alunecam orbește pe făgașul viciului, cerul m-a privit cu îngăduință. A ținut, se vede, în rezervă cele mai crunte ispășiri pentru clipa cînd mă voi întoarce pe calea virtuții. Mă tem să nu mă părăsească puterile trebuind să povestesc acum cea mai cumplită și mai funestă nenorocire care s-a întîmplat vreodată!

M-am dus la guvernator, așa cum mă înțelesesem cu Manon, ca să-l rog să încuviințeze ceremonia căsătoriei noastre. M-aș fi ferit totuși să-i vorbesc dacă aș fi fost convins că duhovnicul său, pe atunci singurul preot din oraș, mi-ar fi făcut acest serviciu fără să-l încunoștințeze pe guvernator; neîndrăznind să sper că s-ar lega să păstreze tăcere asupra acestui fapt, am luat hotărîrea să dau lucrurile pe față. Guvernatorul avea un nepot, numit Synnelet, pe care-l

iubea nespus de mult. Era un bărbat ca de 30 de ani, curajos, dar iute la mînie. Nu era însurat. Frumusețea lui Manon îl mișcase din prima zi a sosirii noastre și, avînd prilejul să o întîlnească de nenumărate ori în cele nouă sau zece luni de cînd ne aflam acolo, fu cuprins de o dragoste pătimașă, care îl mistuia într-ascuns. Încredințat fiind, ca și unchiul său, ca și toată lumea din oraș, că sîntem într-adevăr căsătoriți, el își stăpînea focul, nu lăsa să izbucnească în afară nici o scînteie, ba chiar îmi făcuse unele servicii, în diferite ocazii, cu tot zelul. Cînd am ajuns la fort, l-am găsit la unchiul său. Neavînd nici un motiv ca să-i ascund proiectul. n-am șovăit cîtuși de puțin să-mi spun păsul de față cu el. Guvernatorul m-a primit cu bunăvoința obișnuită ; i-am povestit o parte din întîmplările mele, le-a ascultat cu plăcere, iar cînd l-am rugat să asiste la ceremonia ce-o plănuiam, și-a luat cu generozitate asupră-și toate cheltuielile. M-am retras foarte mulțumit.

O oră mai tîrziu, ne-am pomenit cu preotul capelei. Îmi închipuiam că vine să-mi dea unele instrucțiuni în legătură cu oficierea căsătoriei, dar el, după ce m-a salutat cu răceală, mi-a declarat tăios, în două cuvinte, că domnul guvernator îmi interzicea să mă mai gîndesc la nuntă, căci avea alte planuri cu privire la Manon.

— Alte planuri cu privire la Manon? am strigat cu inima încleștată de moarte. Anume ce planuri, părinte ?

Mi-a răspuns că domnul guvernator era stăpîn absolut acolo, că Manon, fiind trimisă pentru colonie, el avea dreptul de a dispune de ea cum voia; nu se folosise pînă atunci de acest drept pentru că o crezuse măritată, dar aflînd chiar din gura mea care era situația, găsea cu cale să o dea domnului Synnelet, care o îndrăgise. Firea mea iute a copleșit prudența. Am poruncit semeț popii să iasă din casa mea, jurîndu-mă pe toți sfinții că nici guvernatorul, nici Synnelet, nici orașul întreg nu vor îndrăzni să se atingă de soția mea, sau amanta mea, sau oricum vor voi să-i spună.

I-am împărtășit lui Manon groaznica veste ce-o primisem. Amîndoi am presupus că numai Synnelet îl întorsese pe guvernator din hotărîrea sa, împărtășindu-i probabil planul pe care-l nutrea de multă vreme, acela de a se căsători cu Manon. Ei erau cei mai tari. Noi doi ne aflam în Noul-Orléans ca în mijlocul oceanului, despărțiți de restul lumii prin spații imense. Unde să fugim? Pe ce meleaguri necunoscute, pustii sau locuite de animale feroce și de sălbatici la fel de cruzi? În oraș mă bucuram de oarecare stimă, totuși nu puteam nădăjdui să-i ridic pe ceilalți alături de mine, ca să mă ajute în nenorocirea ce mă lovise. Ar fi trebuit probabil bani mulți, iar eu eram sărac. De altfel, succesul unei răzmerițe populare era destul de nesigur, și dacă norocul nu ne-ar fi ajutat, nenorocirea noastră rămînea fără leac. Îmi frămîntam zadarnic mintea cu astfel de gînduri, o parte din ele i le împărtășeam

și lui Manon, și în timp ce ea dădea răspuns întrebărilor mele, altele noi mi se înfiripau în minte. Aci luam o hotărîre, aci o înlăturam. Vorbeam singur și îmi răspundeam eu însumi cu glas tare ; mă zbăteam într-o neliniște căreia nu-i pot găsi asemuire, pentru că pe nimeni nu l-a zguduit vreodată una la fel. Manon stătea cu ochii ațintiți asupră-mi ; își dădea seama, după tulburarea mea, cît de mare era primejdia și, tremurînd de frică mai mult pentru mine decît pentru ea, biata fată nu îndrăznea nici să mai deschidă gura ca să-și arate temerile.

După un vălmășag de presupuneri și raționamente, m-am oprit la o hotărîre : să merg la guvernator și să mă silesc să-l înduioșez, invocînd datoriile de onoare, amintindu-i respectul pe care i-l arătam și afecțiunea ce mi-o arătase pînă atunci. Manon s-a împotrivit să plec. Cu lacrimi în ochi repeta întruna !

— Te duci la moarte. Au să te ucidă. N-am să te mai văd. Vreau să mor înaintea ta.

M-am chinuit destul ca s-o conving că trebuia neapărat să ies. I-am făgăduit să ne revedem peste cîteva clipe. Nu știa încă, și nici eu, că asupra ei avea să se reverse mînia cerului și turbarea dușmanilor noștri.

Am ajuns la fort. Guvernatorul stătea de vorbă cu duhovnicul lui. Ca să-l înduioșez, m-am înjosit arătîndu-i o supunere oarbă : ploconelile acestea m-ar fi făcut să mor de rușine în oricare altă împrejurare. I-am vorbit în toate chipurile, invocîndu-i pe rînd mo

tive care ar fi mişcat orice inimă, afară doar de aceea a unui tigru feroce. Barbarul dădea la toate rugămințile mele două răspunsuri pe care le-a repetat de o sută de ori: Manon depindea de el, își dăduse cuvîntul nepotului.

Eram hotărît să-mi păstrez cumpătul pînă la urmă. M-am mulțumit să-i spun că-l crezusem prieten, un prieten prea bun ca să-mi voiască moartea, căci mai degrabă aş fi gata să mor decît să-mi pierd iubita.

Am ieşit de acolo pe deplin încredințat că nu puteam nădăjdui nimic de la moşneagul acela îndărătnic, care părea să se fi juruit Diavolului pentru nepotul lui. Am stăruit totuşi în gîndul meu de a mă stăpîni, hotărît fiind, dacă se ajungea la vreo nedreptate strigătoare la cer, să ofer Americii spectacolul unei drame din cele mai sîngeroase şi mai crîncene pe care le-a dezlănțuit vreodată amorul. Mă întorceam deci acasă, meditînd asupra acestei hotărîri, cînd soarta, care voia, se vede, să mă arunce mai repede în prăpastie, mi-l scoase în cale pe Synnelet. El îmi citi, se pare, în ochi o parte din gîndurile care mă frămîntau. Am spus că era curajos; a venit deci spre mine întrebîndu-mă:

— Nu cumva mă căutai? Ştiu că dorințele mele te jignesc, şi cu un om ca dumneata prevăd că vom ajunge să ne tăiem gîtul. Hai să vedem cine are mai mult noroc!

I-am răspuns că avea dreptate, numai moartea putea să pună capăt neînțelegerii dintre noi. Ne-am

depărtat afară din orășel cu vreo sută de pași. Ne-am încrucișat spadele; l-am rănit și l-am dezarmat aproape în același timp. El turba de necaz, încît n-a voit, cum era dator, să-mi ceară să-i cruț viața și să declare că renunță la Manon. Poate că aveam dreptul să-l lipsesc și de una și de alta dintr-o dată, dar un suflet generos nu se dezminte. I-am dat spada înapoi.

— Să reîncepem lupta, i-am spus, dar gîndește-te că e pe viață și pe moarte

M-a atacat cu o furie nemaipomenită. Trebuie să mărturisesc că nu eram prea bun duelist, exersasem doar trei luni într-o sală de arme din Paris. Dragostea însă îmi conducea spada. Synnelet n-a întîrziat să-mi străpungă brațul, dar eu, prinzînd momentul, i-am dat o lovitură atît de viguroasă, încît a căzut la picioarele mele, fără să mai miște.

Cu toată bucuria ce ți-o dă victoria după o luptă fără cruțare, m-am gîndit îndată la urmările acestei fapte. Nu puteam să nădăjduiesc nici iertarea, nici o amînare a pedepsei. Cunoscînd dragostea guvernatorului pentru nepotul său, eram sigur că moartea mea va urma cel mult la un ceas după darea în vileag a morții rivalului meu. Oricît mă îmboldea teama, ea nu era totuși pricina cea mai puternică a neliniștii mele. Manon, grija de Manon, primejdia în care se afla ea și siguranța că o voi pierde mă preocupau și mă tulburau într-atît, că nu mai știam nici pe unde calc. O perdea îmi întuneca ochii. Mă munceau păreri de rău și pentru soarta lui Synnelet.

O moarte grabnică îmi părea singurul leac al suferințelor mele. Dar tocmai gîndul morții mi-a adunat mințile și m-a făcut să iau o hotărîre.

„Cum? Să mor, ca să pun capăt suferințelor? Mă tem, așadar, de altceva mai mult decît de pierderea iubitei mele? Ah, mai bine înfrunt cele mai crunte torturi, ca s-o ajut pe Manon! Îmi amîn moartea pînă în clipa cînd voi vedea că le-am suferit în zadar!"

Am pornit îndărăt spre oraș. Cînd am ajuns acasă, am găsit-o pe Manon jumătate moartă de spaimă și de neliniște. Venirea mea a însuflețit-o. N-am putut să-i ascund groaznica întîmplare. Biata fată a căzut moale în brațele mele în timp ce-i povesteam despre moartea lui Synnelet și-i arătam rana mea. Mi-a trebuit aproape un sfert de ceas ca să o readuc în simțiri. Eu însumi eram mai mult mort. Nu vedeam nici o rază de lumină pentru a ne pune în siguranță viața.

— Manon, ce vom face? am întrebat-o cînd a mai prins puțină putere. Vai de noi, ce-o să ne facem? Eu, fără doar și poate, trebuie să fug undeva. Vrei să rămîi în oraș tu singură? Da, rămîi. Mai poți fi fericită; eu plec, departe de tine, să-mi caut moartea printre sălbatici sau în ghearele fiarelor din păduri.

Deși grozav de slăbită, s-a ridicat în picioare, m-a luat de mînă și m-a dus spre ușă.

— Să fugim împreună, mi-a spus, să nu pierdem nici o clipă. Corpul lui Synnelet poate fi găsit din întîmplare. Și nu vom mai avea timp să ne depărtăm!

— Dar bine. Manon, scumpa mea, am îngînat zăpăcit, spune-mi, unde ne putem duce? Vezi vreun mijloc de scăpare? N-ar fi mai bine ca tu să încerci să trăiești aici, fără mine, iar eu să mă predau de bunăvoie guvernatorului?

Cu propunerea aceasta n-am izbutit decît să-i măresc dorința de a fugi. A trebuit s-o urmez. Am mai avut destulă chibzuință ca să iau înainte de plecare o sticlă de lichior, pe care o aveam în camera mea, și merinde, cîte au încăput prin buzunare. Am spus servitorilor care se aflau în camera vecină că plecăm să ne facem plimbarea de seară (aveam obiceiul acesta în fiecare zi) și, lăsînd în urmă orașul, ne-am îndepărtat, cu o repeziciune de care n-o credeam în stare pe Manon, plăpîndă cum era.

Deși nu hotărîsem nimic asupra locului unde ne vom ascunde, tot mai licăreau în mine două nădejdi: fără ele, aș fi preferat cu siguranță moartea, gîndindu-mă la ceea ce putea să i se întîmple lui Manon.

În cele zece luni de cînd mă aflam pe pămîntul Americii, căpătasem destule cunoștințe asupra locurilor ca să știu în ce chip pot fi îmblînziți sălbaticii. Puteai să te lași în mîinile lor, fără teamă că vei fi neapărat ucis. Învățasem și cîteva cuvinte în graiul lor, le cunoșteam și unele datini, avînd de mai multe ori prilejul să-i văd.

Pe lîngă această tristă cale de scăpare, mi se mai arăta încă una înspre partea stăpînită de englezi, care au, ca și noi, așezări în ținutul acela al Lumii Noi ; dar mă înspăimînta depărtarea. Pînă la coloniile lor trebuia să batem cu piciorul, timp de mai multe zile, uriașe întinderi pustii ; un drum ca acela îl străbat cu greu chiar cei mai deprinși și mai viguroși oameni. Mă amăgeam totuși că ne vom putea folosi de amîndouă mijloacele : sălbaticii să ne fie călăuze în drumul spre englezi, și aceștia să ne primească în așezările lor. Am mers, am mers, atîta timp cît a susținut-o pe Manon curajul, adică vreo două leghe, căci iubita aceasta fără seamăn s-a împotrivit mereu să se oprească prea curînd. Copleșită în cele din urmă de oboseală, mi-a mărturisit că-i era peste putință să meargă mai departe. Noaptea se și lăsase. Ne-am așezat pe jos în mijlocul unui platou întins, negăsind măcar un copac sub care să ne adăpostim. Cea dintîi grijă a lui Manon a fost să-mi schimbe bandajul rănii, pe care tot ea mi-o pansase înainte de plecare. Zadarnic m-am împotrivit. Aș fi întristat-o de moarte dacă nu i-aș fi lăsat măcar atîta mulțumire ; să mă știe în afară de primejdie, înainte de a se gîndi să se cruțe pe ea însăși. M-am supus dorinței ei, i-am primit îngrijirile în tăcere și cu oarecare rușine.

Dar după ce dragostea ei și-a aflat mulțumirea, cu cîtă ardoare s-a dezlănțuit a mea ! Mi-am dezbrăcat toate hainele și le-am așternut sub ea, ca să-i fie mai moale. Am silit-o, căci se împotrivea, să pri-

mească tot ce mi-a părut că-i va ușura starea. I-am încălzit mîinile cu sărutări înfocate, cu toată căldura suspinelor mele. Toată noaptea am vegheat-o, rugînd cerul să-i dea un somn dulce și liniștit. O, Dumnezeule, cît de aprinse și pornite din inimă erau rugile mele! De ce, în aspra ta judecată, ai hotărît să nu le împlinești?

Iertați-mă că sfîrșesc în prea puține cuvinte o istorisire care mă ucide. Vă povestesc un dezastru cum nu s-a mai întîmplat; toată viața mi-e sortit să-l plîng. Dar deși port veșnic în amintire nenorocirea aceasta, sufletul mi se umple de o groază nespusă cînd încep să vorbesc despre ea.

O parte din noapte s-a scurs în liniște. Crezînd că Manon adormise, nu îndrăzneam nici să răsuflu de teamă să nu-i tulbur somnul. Cînd s-au ivit zorile, însă, mi-am dat seama, atingîndu-i mîinile, că erau reci și că tremurau. Le-am lipit de pieptul meu, ca să i le încălzesc. Mișcîndu-se și făcînd o sforțare ca să-mi ia mîinile, mi-a șoptit că se crede în ceasul din urmă. Am luat cuvintele ei drept o tînguire obișnuită, răspunzîndu-i cu mîngîierile dulci ale dragostei. Dar suspinele ei dese, tăcerea ei la întrebările pe care i le puneam, strîngerile de mînă, căci îmi ținea mîinile într-ale ei, m-au făcut să înțeleg că pentru Manon se apropia într-adevăr sfîrșitul tuturor nenorocirilor.

Nu-mi cereți să vă descriu ce am simțit și nici să vă repet cuvintele ei din urmă. Am pierdut-o; mi-a dat dovezi de dragostea ce-mi purta pînă și în clipa

cînd și-a dat sufletul. Asta e tot ce vă pot spune despre fatala și jalnica mea întîmplare.

Sufletul meu nu l-a urmat pe al ei. Fără îndoială, cerul socotea că nu-mi fusese destul de aspră pedeapsa. A voit să-mi tîrăsc viața, așa cum mi se scurge ea de atunci: lîncedă și nenorocită. Eu însumi, de bunăvoie, renunț să mi-o fac vreodată mai fericită.

Mai bine de douăzeci și patru de ceasuri am stat cu buzele lipite de obrazul și mîinile scumpei mele Manon. Dorința mea era să mor astfel, dar în zorii celei de a doua zile m-am gîndit că, după moartea mea, corpul ei va cădea pradă fiarelor sălbatice. M-am hotărît atunci să o îngrop și să-mi aștept moartea culcat pe mormîntul ei. De altfel, sfîrșitul mi se apropia și mie repede; din pricina nemîncării și a durerii mă aflam în așa hal de slăbiciune, încît numai pentru a mă ține pe picioare, și trebuia să fac sforțări uriașe. Am fost nevoit să beau din licoarea tare pe care o adusesem și care mi-a dat atîta putere cît era nevoie ca să-mi îndeplinesc trista datorie. Nu era greu de săpat pămîntul — un șes larg, acoperit cu nisip — în locul unde mă găseam. Mi-am rupt spada în două ca să pot săpa mai ușor, dar tot mai bine m-am ajutat cu mîinile. Am făcut o groapă largă, în care am așezat-o pe Manon după ce am avut grijă mai întîi să o acopăr cu toate hainele ce le aveam la mine, ca nu cumva să o atingă nisipul. N-am coborît-o în groapă decît după ce am sărutat-o de mii de ori, cu toată înflăcărarea celei

mai desăvîrşite iubiri; iar acolo, jos, m-am aşezat lîngă ea şi am mai stat astfel multă vreme. Nu mă puteam hotărî să astup groapa. În cele din urmă, simţind din nou că-mi slăbesc puterile şi temîndu-mă să nu-mi pierd toată vlaga înainte de a fi sfîrşit treaba, am acoperit-o pentru vecie, am îngropat în sînul pămîntului ceea ce purtase vreodată pe faţa lui mai desăvîrşit, mai fermecător. După aceea, m-am culcat pe mormînt, cu obrazul în nisip, şi, închizînd ochii cu dorinţa de a nu-i mai deschide niciodată, am invocat ajutorul ceresc şi mi-am aşteptat moartea cu nerăbdare.

Vă va părea greu de crezut că în toată vremea cît am săvîrşit lugubra slujbă nici o lacrimă nu mi-a izvorît din ochi, nici un suspin nu mi-a ieşit din gură. Adînca împietrire în care mă găseam şi hotărîrea nestrămutată de a muri îmi curmau orice manifestare de durere şi deznădejde. Astfel, zăcînd pe mormînt. nici n-am rămas multă vreme în simţiri, mi-am pierdut repede cunoştinţa, puţină cîtă o mai aveam.

Din cele ce a-ţi auzit, încheierea povestirii mele are o atît de mică însemnătate, că nici nu merită osteneala ce vă daţi de-a o mai asculta. Corpul lui Synnelet, fiind adus în oraş şi rănile cercetate cu grijă, s-a văzut că nu numai că nu murise, dar că nici nu fusese rănit prea grav. I-a povestit unchiului său cum s-au petrecut lucrurile între noi şi, îndemnat de generozitatea lui, a dat-o în vileag şi pe a mea. Am fost căutat acasă; lipsa mea şi a lui Manon

născu bănuiala că am fugit. Era prea tîrzie ora ca să mai fie mînat cineva pe urmele noastre; dar a doua zi și a treia zi s-au răscolit toate împrejurimile. M-au găsit aproape fără suflare pe mormîntul lui Manon; cei care m-au descoperit în starea în care mă aflam, gol și cu rana sîngerîndă, nu se îndoiră că am fost atacat de bandiți și jefuit. M-au dus pe targă în oraș. Zdruncinul drumului m-a adus în simțiri. Suspinele ce le-am scos deschizînd ochii, gemetele de disperare pricinuite de faptul că mă aflam printre cei vii au dat de știre că mai puteam primi ajutoare; mi s-au dat, și încă prea bune.

Am fost apoi închis într-o celulă. Mi s-a intentat proces, și fiindcă Manon nu se mai arătase, mi-au adus învinuirea că mă descotorosisem de ea într-o izbucnire de gelozie turbată. Firește, am povestit la proces jalnica mea pățanie. Synnelet, cu toate că istorisirea mea l-a frînt de durere, a avut bunătatea să ceară iertarea pentru mine, iertare pe care a și obținut-o. Eram atît de slăbit, încît de la închisoare au trebuit să mă ducă pe sus acasă, unde timp de trei luni am zăcut în pat de o boală grea.

Ura mea împotriva vieții nu se micșorase. Îmi doream necontenit moartea, și multă vreme m-am încăpățînat să arunc toate medicamentele ce mi se dădeau. Totuși, cerul, după ce m-a încercat atît de crud, a hotărît ca tocmai nenorocirile să-mi aducă îndreptarea. Mi s-a luminat mintea, m-au împresurat gînduri vrednice de nașterea și educația mea. Liniștea a început să-mi coboare în inimă, și însen-

nării sufletești i-a urmat curînd vindecarea trupului. Ascultînd numai de glasul onoarei, mi-am reluat serviciul în fort, în așteptarea corăbiilor din Franța, care vin numai o dată pe an în partea aceea a Americii. Eram hotărît să mă întorc în patrie, ca să fac uitate purtările mele printr-o viață cuminte și la locul ei. Synnelet se îngrijise să transporte trupul iubitei mele la loc de cinste în cimitir.

Trecuseră aproape șase săptămîni de la vindecarea mea, cînd, plimbîndu-mă singur într-o zi pe țărm, am văzut venind o corabie pe care o aduceau la Noul-Orléans afaceri de comerț. Am stat și am privit cu atenție debarcarea echipajului. Deodată am încremenit de mirare : printre cei care luau drumul spre oraș recunoscusem pe Tiberge. Credinciosul meu prieten m-a recunoscut și el de departe, cu toate că tristețea mă schimbase atît de mult la față. Mi-a spus că singurul țel al călătoriei lui este dorința de a mă vedea și a mă îndemna să mă întorc în Franța; că primise scrisoarea mea trimisă din Le Havre-de-Grâce și că se dusese acolo el însuși ca să-mi aducă ajutorul cerut ; aflînd, la sosire, de plecarea mea, a fost cumplit de îndurerat și ar fi purces de îndată pe urmele mele dacă găsea vreo corabie gata de drum ; căutase una, prin porturi, timp de mai multe luni și, în sfîrșit, la Saint-Malo, dînd de o corabie care ridica ancora pentru Martinica, s-a îmbarcat cu nădejdea că va găsi el o cale de trecere spre Noul-Orléans ; corabia din Saint-Malo fusese însă atacată pe drum de corsari spanioli și dusă spre o insulă

de-a lor; strecurîndu-se însă cu dibăcie, izbuti să fugă. După mai multe curse, pe diferite corăbii, a găsit în sfîrșit una care venea încoace, și astfel izbuti să ajungă fără neplăceri pînă la mine.

Nu eram în stare să-mi arăt toată recunoștința pentru un prieten atît de bun și de statornic. L-am dus acasă la mine; l-am făcut stăpîn pe tot ce aveam. I-am povestit tot ce mi se întîmplase de la plecarea din Franța și, ca să-i fac o bucurie la care poate se aștepta, i-am spus că sîmburii virtuții pe care i-a sădit altădată în inima mea începeau acum să dea roade. Mi-a răspuns că o asigurare atît de plăcută îl despăgubea de toată oboseala călătoriei.

Am stat două luni împreună la Noul-Orléans, așteptînd sosirea corăbiilor din Franța. Pornind, în sfîrșit, să străbatem oceanul, am călcat pe pămînt abia acum cincisprezece zile, la Le Havre-de-Grâce. La sosire, am scris familiei mele. Din răspunsul fratelui meu am aflat trista știre că tata murise și tremur, pe bună dreptate, la gîndul că rătăcirile mele îi vor fi grăbit sfîrșitul. Vîntul fiind favorabil pentru plecarea la Calais, m-am îmbarcat îndată, cu scopul de a mă duce la cîteva leghe de acest oraș, la un gentilom, o rudă de-a noastră, unde fratele meu mi-a scris că îmi așteaptă sosirea.

Redactor responsabil: POPA TEODORA.
Tehnoredactor: TUDOR ION.

Dat la cules 28.06.1962. Bun de tipar 15.08.1962. Apărut 1962. Tiraj 55.145 ex. Hîrtie tipar de 50 g/m². Format 700×920/32. Coli ed. 10,59. Coli tipar 8. Planșe tiefdruck 1. A. nr. 0547/1962. C.Z. pentru bibliotecile mari 84. C.Z. pentru bibliotecile mici 84—31=R.

Tiparul executat sub comanda nr. 20.697 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piața Scînteii 1, București — R.P.R.

